

KODEKS PRAWA KANONICZNEGO 1983

KSIĘGA I NORMY OGÓLNE

Kan. 1 - Kanony tego Kodeksu dotyczą jedynie Kościoła łacińskiego.

Kan. 2 - Kodeks zazwyczaj nie określa obrzędów, jakie należy zachować w sprawowaniu czynności liturgicznych, dlatego obowiązujące dotychczas przepisy liturgiczne zachowują swoją moc, chyba że któreś z nich są przeciwne kanonom Kodeksu.

Kan. 3 - Kanony Kodeksu nie odwołują ani też nie zmieniają umów zawartych przez Stolicę Apostolską z krajami lub innymi społecznościami politycznymi. Zachowują one przeto swoją dotychczasową moc, chociażby nawet były przeciwne przepisom tego Kodeksu.

Kan. 4 - Prawa nabyte oraz przywileje udzielone dotychczas przez Stolicę Apostolską osobom fizycznym lub prawnym, a będące w użyciu i nie odwołane, pozostają nienaruszone, chyba że kanony tego Kodeksu wyraźnie je odwołują.

Kan. 5 - § 1. Istniejące dotychczas zwyczaje przeciwne przepisom niniejszych kanonów - tak powszechne, jak i partykularne - zostają całkowicie zniesione i w przyszłości nie dopuszcza się do ich wznowienia, jeśli zostały odrzucone przez kanony obecnego Kodeksu. Również pozostałe należy uważać za zniesione, chyba że Kodeks wyraźnie co innego zastrzega, albo są one stuletnie lub niepamiętne - mogą być tolerowane, jeśli zdaniem ordynariusza nie da się ich usunąć ze względu na okoliczności miejsca i osób.

§ 2. Zachowuje się istniejące dotychczas zwyczaje obok prawa, tak powszechne, jak i partykularne.

Kan. 6 - § 1. Z chwilą wejścia w życie niniejszego Kodeksu, zostają zniesione:

- 1 Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany w 1917 roku;
- 2 również inne ustawy, powszechne lub partykularne, przeciwne przepisom obecnego Kodeksu, chyba że odnośnie do partykularnych co innego wyraźnie zastrzeżono;
- 3 jakiegokolwiek ustawy karne - tak powszechne, jak i partykularne - wydane przez Stolicę Apostolską, chyba że zostały włączone do tego Kodeksu;
- 4 wreszcie pozostałe powszechne ustawy dyscyplinarne, które dotyczą spraw w całości regulowanych obecnym Kodeksem.

§ 2. Jeśli kanony niniejszego Kodeksu zawierają stare prawo, winny być interpretowane z uwzględnieniem również kanonicznej tradycji.

Tytuł I

USTAWY KOŚCIELNE

Kan. 7 - Ustawa powstaje z chwilą jej promulgowania.

Kan. 8 - § 1. Powszechne ustawy kościelne są promulgowane przez zamieszczenie w organie urzędowym Actorum Apostolicae Sedis, chyba że w poszczególnych przypadkach został przepisany inny sposób promulgowania. Uzyskują moc prawną wyłącznie po upływie trzech miesięcy od dnia, którym numer Akt jest oznaczony, chyba że z natury rzeczy wiążą od razu albo w samej ustawie został specjalnie i wyraźnie określony krótszy lub dłuższy okres nieobowiązywalności.

§ 2. Ustawy partykularne są promulgowane w sposób określony przez prawodawcę i zaczynają obowiązywać po miesiącu od dnia promulgacji, chyba że w samej ustawie określono inny termin.

Kan. 9 - Ustawy odnoszą się do przyszłości nie do przeszłości, chyba że zastrzega się w nich wyraźnie o rzeczach przeszłych.

Kan. 10 - Jedynie te ustawy należy uznać za unieważniające lub uniezdalniające które wyraźnie postanawiają, że akt jest nieważny, albo osoba niezdolna.

Kan. 11 - Ustawom czysto kościelnym podlegają ochrzczeni w Kościele katolickim lub do niego przyjęci, którzy jednak posiadają wystarczające używanie rozumu oraz - jeśli ustawa czego innego wyraźnie nie zastrzega - ukończyły siódmy rok życia.

Kan. 12 - § 1. Ustawom powszechnym podlegają na całym świecie wszyscy dla których zostały wydane.

§ 2. Spod ustaw powszechnych, które nie obowiązują na określonym terytorium, są wyjęci wszyscy, którzy na tym terytorium aktualnie przebywają.

§ 3. Ustawy wydane dla określonego terytorium wiążą tych dla których zostały wydane i którzy posiadają na nim stałe lub tymczasowe zamieszkanie oraz równocześnie aktualnie na nim przebywają, z zachowaniem przepisu kan. 13.

Kan. 13 - § 1. O ile nie stwierdzi się czego innego, ustawy partykularne posiadają charakter terytorialny nie zaś personalny.

§ 2. Podróźni nie są związani:

1 ustawami partykularnymi własnego terytorium, jak długo poza nim przebywają, chyba że ich przekroczenie powoduje szkodę na własnym terytorium albo ustawy mają charakter personalny;

2 ani ustawami terytorium na którym przebywają z wyjątkiem tych, które zaradzają porządkowi publicznemu albo określają formalności aktów, albo dotyczą rzeczy nieruchomości, położonych na tym terytorium

§ 3. Tułacze podlegają ustawom - tak powszechnym, jak i partykularnym - obowiązującym w miejscu przebywania.

Kan. 14 - W wątpliwości prawnej, ustawy nie obowiązują, nawet unieważniające i uniezdalniające. Natomiast w wątpliwości faktycznej, ordynariusze mogą od nich

dyspensować byleby - gdy idzie o dyspensę zastrzeżoną - zwykła jej udzielać władza, której jest zarezerwowana.

Kan. 15 - § 1. Ignorancja lub błąd dotyczące ustaw unieważniających lub uniezdalniających, nie przeszkadzają ich skutkom, chyba że co innego jest wyraźnie postanowione.

§ 2. Nie domniemywa się ignorancji lub błędu odnośnie do ustawy, kary, albo odnośnie do faktu własnego czy cudzego notorycznego; natomiast domniemywa się to odnośnie do faktu cudzego nienotorycznego, dopóki coś przeciwnego nie zostanie udowodnione.

Kan. 16 - § 1. W sposób autentyczny ustawy interpretuje prawodawca oraz ten, komu on zlecił władzę autentycznego interpretowania.

§ 2. Interpretacja autentyczna, dokonana w formie ustawy posiada taką samą moc co ustawa i wymaga promulgacji; jeśli tylko wyjaśnia słowa ustawy same w sobie pewne wtedy działa wstecz. Gdy ustawę zawęży lub poszerza albo tłumaczy wątpliwą, nie działa wstecz.

§ 3. Interpretacja zaś dokonana w formie wyroku sądowego lub aktu administracyjnego w poszczególnej sprawie, nie ma mocy ustawy i wiąże jedynie osoby oraz dotyczy spraw, dla których została wydana.

Kan. 17 - Ustawy kościelne należy rozumieć według własnego znaczenia słów, rozważanego w tekście i kontekście. Jeśli pozostaje ono wątpliwe i niejasne, należy uwzględnić miejsca paralelne, gdy takie są, cel i okoliczności ustawy oraz myśl prawodawcy.

Kan. 18 - Ustawy, które ustanawiają kary, ograniczają swobodne wykonywanie uprawnień albo zawierają wyjątek od ustawy, podlegają ścisłej interpretacji.

Kan. 19 - Jeśli w określonej sprawie brak wyraźnej ustawy, powszechnej lub partykularnej, albo prawa zwyczajowego sprawa - z wyjątkiem karnej - winna być rozstrzygnięta z uwzględnieniem ustaw wydanych w podobnych sprawach, ogólnych zasad prawnych z zachowaniem słuszności kanonicznej, jurysprudencji, praktyki Kurii Rzymskiej oraz powszechnej i stałej opinii uczonych.

Kan. 20 - Późniejsza ustawa uchyla wcześniejszą lub ją zmienia, jeśli wyraźnie to postanawia albo jest jej wprost przeciwna, albo porządkuje w całości przedmiot dawnej ustawy. Jednakże ustawa powszechna nie zmienia prawa partykularnego lub specjalnego, chyba że co innego jest w prawie wyraźnie zastrzeżone.

Kan. 21 - W wątpliwości nie domniemywa się, że ustawa poprzednia została odwołana, lecz ustawy późniejsze należy odnieść do poprzednich i wedle możliwości z nimi uzgodnić.

Kan. 22 - Ustawy państwowe, do których odsyła prawo kościelne, należy zachować w prawie kanonicznym na ile nie są przeciwne prawu Bożemu i o ile prawo kanoniczne czego innego nie zastrzega.

Tytuł II

ZWYCZAJ

Kan. 23 - Tylko ten zwyczaj wprowadzony przez wspólnotę wiernych posiada moc prawa, który został zatwierdzony przez prawodawcę, zgodnie z kanonami niżej zamieszczonymi.

Kan. 24 - § 1. Żaden zwyczaj przeciwny prawu Bożemu nie może uzyskać mocy prawa.

§ 2. Nie może też uzyskać mocy prawa zwyczaj przeciwny prawu kanonicznemu albo powstały obok niego, jeśli nie jest rozumny. Nie jest zaś rozumny zwyczaj wyraźnie przez prawo odrzucony.

Kan. 25 - Tylko ten zwyczaj uzyskuje moc ustawy, który jest zachowywany z zamiarem wprowadzenia prawa przez wspólnotę zdolną przynajmniej do jego przyjęcia.

Kan. 26 - Jeśli nie uzyskał specjalnego zatwierdzenia kompetentnego prawodawcy, zwyczaj przeciwny obowiązującemu prawu kanonicznemu oraz zwyczaj obok prawa kanonicznego jedynie wtedy otrzymuje moc prawa, gdy jest zachowywany zgodnie z prawem w sposób ciągły przez pełnych lat trzydzieści. Natomiast przeciwny ustawie kanonicznej, która zawiera klauzulę zabraniającą przyszłych zwyczajów tylko wtedy może przeważać, gdy jest stuletni albo niepamiętny.

Kan. 27 - Zwyczaj jest najlepszą interpretacją ustaw.

Kan. 28 - Z zachowaniem przepisu kan. 5, zwyczaj czy to przeciwny prawu, czy obok niego, zostaje odwołany przez zwyczaj przeciwny lub ustawę. Jeśli jednak o nich wyraźnie nie wspomina, ustawa nie odwołuje zwyczajów stuletnich lub niepamiętnych, ani też ustawa powszechna nie odwołuje zwyczajów partykularnych.

Tytuł III

DEKRETY OGÓLNE ORAZ INSTRUKCJE

Kan. 29 - Dekrety ogólne, wydawane przez kompetentnego prawodawcę dla wspólnoty zdolnej do przyjęcia prawa i zawierające ogólne przepisy, są ustawami we właściwym znaczeniu i rządzą się przepisami kanonów o ustawach.

Kan. 30 - Kto posiada jedynie władzę wykonawczą, nie może wydać dekretu ogólnego, o którym w kan. 29, chyba że w poszczególnych wypadkach zostanie mu wyraźnie udzielona zgodnie z prawem przez kompetentnego prawodawcę, z zachowaniem warunków określonych w akcie jej udzielenia.

Kan. 31 - § 1. Ogólne dekryty wykonawcze, w których mianowicie dokładniej określa się sposoby zastosowania ustawy albo przynagła się jej zachowanie, mogą wydawać - w ramach własnej kompetencji - posiadający władzę wykonawczą.

§ 2. Co do promulgacji i okresu nieobowiązywalności dekretów, o których w § 1, należy zachować postanowienia kan. 8.

Kan. 32 - Ogólne dekryty wykonawcze obowiązują podlegających ustawom, których sposoby wykonania dekryty te określają lub przynaglają wykonanie.

Kan. 33 - § 1. Ogólne dekrety wykonawcze, chociażby były wydane w formie dyrektoriów lub dokumentów o innej nazwie, nie zmieniają ustaw, a ich przepisy ustawom przeciwne są pozbawione wszelkiej mocy.

§ 2. Dekrety te tracą moc na skutek odwołania wyraźnego lub pośredniego, dokonanego przez kompetentną władzę, jak również z chwilą wygaśnięcia ustawy, dla wykonania której zostały wydane. Nie wygasają natomiast z ustaniem władzy wydającego, chyba że co innego wyraźnie zastrzeżono.

Kan. 34 - § 1. Instrukcje, które mianowicie wyjaśniają przepisy ustaw oraz rozwijają i określają racje, które należy uwzględnić przy ich zachowaniu, są dane na użytek tych, którzy mają się troszczyć o wprowadzenie ustaw w życie i obowiązują ich w wykonywaniu ustaw. Wydają je zgodnie z prawem w granicach swojej kompetencji ci, którzy posiadają władzę wykonawczą.

§ 2. Postanowienia instrukcji nie zmieniają ustaw. Jeśli zaś któreś z nich nie dadzą się pogodzić z przepisami ustaw, są pozbawione wszelkiej mocy.

§ 3. Instrukcje tracą moc nie tylko przez odwołanie wyraźne lub pośrednie przez kompetentną władzę, która je wydała, lub wyższą, lecz także przez wygaśnięcie ustawy, dla której wyjaśnienia czy wprowadzenia jej w życie, zostały wydane.

Tytuł IV

POSZCZEGÓLNE AKTY ADMINISTRACYJNE

Rozdział I

NORMY WSPÓLNE

Kan. 35 - Poszczególne akty administracyjne - a więc dekret, nakaz czy reskrypt - może być wydany przez posiadającego władzę wykonawczą w granicach przysługującej mu kompetencji, z zachowaniem przepisu kan. 76, § 1.

Kan. 36 - § 1. Akt administracyjny winien być rozumiany zgodnie z właściwym znaczeniem słów i powszechnie przyjętym sposobem mówienia. W przypadku wątpliwości akty dotyczące sporów, zagrożenia lub wymierzenia kary, ograniczające prawa osoby lub naruszające czyjeś prawa nabyte albo przeciwne ustawie z korzyścią dla osób prywatnych - podlegają ścisłej interpretacji; wszystkie inne - szerokiej.

§ 2. Akt administracyjny nie powinien być rozciągany na inne przypadki, poza wyraźnie wymienionymi.

Kan. 37 - Akt administracyjny dotyczący zakresu zewnętrznego powinien być wydany na piśmie. Dotyczy to także wykonania tego aktu, jeśli jest przewidziany wykonawca.

Kan. 38 - Akt administracyjny, nawet wtedy gdy chodzi o reskrypt wydany z własnej inicjatywy, jest pozbawiony mocy w tym, co narusza nabyte przez kogoś prawo albo jest przeciwny ustawie lub zatwierdzonemu zwyczajowi, chyba że kompetentna władza wyraźnie dołączyła klauzulę uchylającą.

Kan. 39 - Warunki dodane do aktu administracyjnego tylko wtedy wymagane są do ważności, gdy są wyrażone partykułą: jeśli, chyba że, o ile.

Kan. 40 - Wykonawca jakiegoś aktu administracyjnego nieważnie wypełnia swoje zadanie przed otrzymaniem pisma i sprawdzeniem jego autentyczności oraz integralności, chyba że władza wydając akt przesłała mu wcześniej o tym wiadomość.

Kan. 41 - Wykonawca aktu administracyjnego, któremu powierzono samo wykonanie nie może odmówić wykonania tego aktu, chyba że oczywistym jest, że ten akt byłby nieważny albo że na skutek innej ważnej przyczyny nie może on trwać lub nie zostały wypełnione warunki dołączone do tego aktu administracyjnego. Gdy natomiast wykonanie aktu administracyjnego wydaje się niewskazane ze względu na okoliczności osoby lub miejsca, wykonawca powinien przerwać jego wykonanie. W tych przypadkach ma obowiązek natychmiast powiadomić władzę, która akt wydała.

Kan. 42 - Wykonawca aktu administracyjnego winien postępować zgodnie z treścią zlecenia. Nieważne zaś jest wykonanie aktu jeżeli nie wypełnił istotnych warunków podanych w piśmie i nie zachował istotnej formy postępowania.

Kan. 43 - Zgodnie ze swoim roztropnym uznaniem, wykonawca może wyznaczyć swego zastępcę, chyba że zastępstwo zostało zabronione albo został on wybrany ze względu na osobiste przymioty lub oznaczono zastępcę. W takich jednak wypadkach wolno wykonawcy komuś innemu powierzyć podjęcie aktów przygotowawczych.

Kan. 44 - Akt administracyjny może być wykonany także przez następcę wykonawcy na urzędzie, chyba że wykonanie powierzono z racji osobistych przymiotów.

Kan. 45 - Jeśli w wykonywaniu aktu administracyjnego wykonawca popełnił jakiś błąd, powinien ponownie wykonać ten akt.

Kan. 46 - Akt administracyjny nie traci mocy z chwilą ustania prawa tego, który go wydał, chyba że co innego wyraźnie w prawie zastrzeżono.

Kan. 47 - Odwołanie aktu administracyjnego przez inny akt administracyjny kompetentnej władzy osiąga swój skutek dopiero od momentu zgodnego z prawem powiadomienia osoby, dla której był wydany.

Rozdział II

DEKRETY I POSZCZEGÓLNE NAKAZY

Kan. 48 - Przez poszczególny dekret należy rozumieć akt administracyjny, wydany przez kompetentną władzę wykonawczą, w którym zgodnie z przepisami prawa zostaje podjęta decyzja w poszczególnym przypadku albo ma miejsce powierzenie, które ze swej natury nie suponuje wniesienia przez kogoś prośby.

Kan. 49 - Poszczególne nakazy są dekretem, który jednej lub określonym osobom, wprost i zgodnie z prawem coś poleca wykonać lub czegoś zaniechać, przede wszystkim celem przynaglenia do zachowania ustawy.

Kan. 50 - Przed wydaniem poszczególnego dekretu, władza powinna zebrać konieczne wiadomości i dowody, oraz - o ile to możliwe - wysłuchać tych, których prawa mogą być naruszone.

Kan. 51 - Dekret powinien być wydany na piśmie, z podaniem, jeśli zawiera decyzję, przynajmniej ogólnej motywacji.

Kan. 52 - Poszczególne dekrety posiadają moc tylko w sprawach, które rozstrzyga i w odniesieniu do osób, dla których zostały wydane; wiąże je zaś wszędzie, chyba że z treści wynika coś innego.

Kan. 53 - Jeśli dekrety są sobie przeciwne, szczegółowy przeważa nad ogólnym w tym, co zostało wyrażone szczegółowo. Gdy są jednakowo szczegółowe lub ogólne, czasowo późniejszy odwołuje wcześniejszy, w tym, w czym jest mu przeciwny.

Kan. 54 - § 1. Poszczególne dekrety, powierzone do realizacji wykonawcy, osiąga swój skutek w momencie wykonania; poza tym od momentu powiadomienia osoby powagą wydającego decyzję.

§ 2. Tylko wtedy można się domagać wykonania poszczególnego dekretu, gdy został zgodnie z przepisem prawa doręczony jako prawomocny dokument.

Kan. 55 - Zachowując przepisy kan. 37 i 51, gdy bardzo poważna przyczyna nie pozwala na doręczenie tekstu dekretu na piśmie, wtedy powiadomienie o dekreście ma miejsce przez odczytanie temu, dla którego jest przeznaczony, wobec notariusza lub dwóch świadków. Zredagowany dokument o tym fakcie winien być podpisany przez wszystkich obecnych.

Kan. 56 - Powiadomienie o dekreście ma miejsce, jeżeli osoba, dla której jest przeznaczony, prawnie wezwana po odbiór dekretu lub wysłuchanie jego treści, nie mając słusznego powodu nie stawiła się albo odmówiła złożenia podpisu.

Kan. 57 - § 1. Ilekroć ustawa nakazuje wydać dekret, albo osoba zainteresowana wniosła prośbę lub rekurs zgodnie z przepisem prawa, by otrzymać dekret, kompetentna władza winna załatwić sprawę w ciągu trzech miesięcy od otrzymania prośby lub rekursu, chyba że w ustawie został przepisany inny termin.

§ 2. Po upływie tego terminu - jeśli nie wydano jeszcze dekretu - należy domniemywać odpowiedź negatywną w odniesieniu do składania kolejnego rekursu.

§ 3. Domniemana odpowiedź negatywna nie zwalnia kompetentnej władzy od obowiązku wydania dekretu, a także od obowiązku naprawienia ewentualnej szkody, zgodnie z postanowieniem kan. 128.

Kan. 58 - § 1. Poszczególne dekrety tracą swoją moc na skutek zgodnego z prawem odwołania przez kompetentną władzę, a także przez wygaśnięcie ustawy, dla wykonania której zostały wydane.

§ 2. Każdy nakaz, który nie został nałożony dokumentem zgodnie z przepisami prawa, wygasa z ustaniem władzy nakazującego.

Rozdział III

RESKRYPTY

Kan. 59 - § 1. Przez reskrypt należy rozumieć akt administracyjny wydany na piśmie przez kompetentną władzę wykonawczą, którym - zgodnie z jego naturą - na czyjąś prośbę udziela się przywileju, dyspensy czy innej łaski.

§ 2. Przepisy ustanowione w odniesieniu do reskryptów mają zastosowanie także w stosunku do udzielanych ustnie zezwoleń i łask, chyba że stwierdza się coś innego.

Kan. 60 - Każdy może uzyskać jakikolwiek reskrypt, jeżeli mu tego wyraźnie nie zabroniono.

Kan. 61 - Jeśli nie stwierdza się czegoś innego, reskrypt może być uzyskany dla drugiego, nawet niezależnie od jego zgody, i jest ważny przed jego akceptacją, z zachowaniem przeciwnych klauzul.

Kan. 62 - Reskrypt bez wykonawcy staje się skuteczny z chwilą wydania pisma; pozostałe od momentu ich wykonania.

Kan. 63 - § 1. Ważności reskryptu stoi na przeszkodzie subrepcja, czyli zatajenie prawdy, jeśli w prośbie nie wyrażono tego, co zgodnie z ustawą, stylem i praktyką kanoniczną winno być wyrażone do ważności, chyba że chodzi o reskrypt łaski wydany z własnej inicjatywy.

§ 2. Ważności reskryptu stoi również na przeszkodzie obrepcja, czyli przedstawienie nieprawdy, jeśli ani jedna z podanych przyczyn skłaniających nie jest prawdziwa.

§ 3. W reskryptach bez wykonawcy przyczyna skłaniająca musi być prawdziwa w chwili udzielania reskryptu; w pozostałych - w momencie ich wykonania.

Kan. 64 - Zachowując nienaruszone prawo Penitencjarii w odniesieniu do zakresu wewnętrznego, łaska, której odmówiła jakakolwiek dykasteria Kurii Rzymskiej, nie może być ważnie udzielona przez inną dykasterię tejże Kurii lub przez inną kompetentną władzę - niższą od Biskupa Rzymskiego - bez zgody dykasterii, z którą sprawę zaczęto załatwiać.

Kan. 65 - § 1. Zachowując przepisy §§ 2 i 3, nikt nie może, bez wspomnienia o odmowie, prosić innego ordynariusza o łaskę, której odmówił własny ordynariusz. Po zawiadomieniu o odmowie, ordynariusz nie powinien udzielać łaski, bez rozważenia racji, dla których pierwszy ordynariusz jej odmówił.

§ 2. Łaski nie udzielonej przez wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego, nie może ważnie udzielić inny wikariusz tegoż biskupa, nawet po rozważeniu racji, dla których poprzedni wikariusz jej odmówił.

§ 3. Bez powiadomienia o odmowie, biskup diecezjalny nieważnie udziela łaski, której uprzednio odmówił wikariusz generalny lub wikariusz biskupi. Natomiast po odmowie łaski przez biskupa diecezjalnego wikariusz generalny lub wikariusz biskupi nie może jej ważnie udzielić bez zgody biskupa nawet po zawiadomieniu o odmowie.

Kan. 66 - Nie powoduje nieważności reskryptu błąd dotyczący nazwiska osoby, której się udziela łaski lub która wystawia reskrypt, , także dotyczący jej miejsca zamieszkania lub sprawy, o którą chodzi, byleby, zdaniem ordynariusza, nie było żadnej wątpliwości co do samej osoby lub sprawy.

Kan. 67 - § 1. Jeśli się zdarzy, że w jednej i tej samej sprawie uzyskano dwa przeciwne reskrypty, wtedy szczegółowy przeważa nad ogólnym, w tym, co zostało szczegółowo wyrażone.

§ 2. Jeśli są jednakowo szczegółowe lub ogólne, wcześniejszy przeważa nad późniejszym, chyba że w późniejszym wyraźnie zaznaczono o poprzednim, albo ten, który wcześniej uzyskał reskrypt, dotąd z niego nie korzystał podstępnie lub wskutek swego oczywistego zaniedbania.

§ 3. W wątpliwości czy reskrypt jest ważny lub nie, należy się odnieść do dawcy reskryptu.

Kan. 68 - Reskrypt Stolicy Apostolskiej bez wykonawcy, tylko wtedy winien być przedstawiony ordynariuszowi proszącego, gdy zostało to w tymże piśmie nakazane albo chodzi o sprawy publiczne lub potwierdzenie warunków.

Kan. 69 - Reskrypt, w którym nie wyznaczono czasu jego okazania, może być przedstawiony wykonawcy w dowolnym czasie, byleby nie było oszustwa czy podstępu.

Kan. 70 - Jeśli w reskrypcie zlecono wykonawcy samo udzielenie, do niego należy zgodnie z jego roztropnym uznaniem i sumieniem udzielenie lub odmowa łaski.

Kan. 71 - Nikt nie ma obowiązku korzystać z reskryptu udzielonego tylko dla własnego pożytku, chyba że skądinąd jest do tego kanonicznie zobowiązany.

Kan. 72 - Reskrypty udzielone przez Stolicę Apostolską, które wygasły, mogą zostać jednorazowo dla słusznej przyczyny przedłużone przez biskupa diecezjalnego, jednak nie ponad trzy miesiące.

Kan. 73 - Ustawa przeciwna nie odwołuje żadnego reskryptu, chyba że co innego w samej ustawie zastrzeżono.

Kan. 74 - Chociaż z łaski udzielonej mu ustnie może ktoś korzystać w zakresie wewnętrznym, jednak obowiązany jest udowodnić ją w zakresie zewnętrznym, ilekroć ktoś domaga się tego zgodnie z prawem.

Kan. 75 - Jeśli reskrypt zawiera przywilej lub dyspensę, należy ponadto zachować przepisy kanonów, które następują.

Rozdział IV

PRZYWILEJE

Kan. 76 - § 1. Przywilej, czyli łaska udzielona dla pożytku pewnych osób, fizycznych lub prawnych, szczególnym aktem, może być przyznany przez ustawodawcę oraz przez władzę wykonawczą, której prawodawca dał taką władzę.

§ 2. Stuletnie lub niepamiętne posiadanie wprowadza domniemanie udzielenia przywileju.

Kan. 77 - Przywilej należy interpretować według przepisu kan. 36, § 1. Zawsze jednak winna być zastosowana taka interpretacja, dzięki której ci, którzy otrzymali przywilej, rzeczywiście uzyskaliby jakąś łaskę.

Kan. 78 - § 1. Przywilej domniemywa się jako stały, chyba że udowodni się coś przeciwnego.

§ 2. Przywilej osobowy, ten mianowicie, który łączy się z osobą, z nią też wygasa.

§ 3. Przywilej rzeczowy wygasa przez całkowite zniszczenie rzeczy lub miejsca. Jednakże przywilej miejscowy odżywa, jeśli miejsce zostanie przywrócone swemu przeznaczeniu w ciągu pięćdziesięciu lat.

Kan. 79 - Przywilej ustaje drogą odwołania przez kompetentną władzę zgodnie z normą kan. 47, z zachowaniem przepisu kan. 81.

Kan. 80 - § 1. Żaden przywilej nie ustaje przez zrzeczenie się, chyba że zostało ono przyjęte przez kompetentną władzę.

§ 2. Każda jednak osoba fizyczna może się zrzec przywileju udzielonego wyłącznie na jej korzyść.

§ 3. Przywileju udzielonego jakiejś osobie prawnej albo z racji godności miejsca lub rzeczy, nie mogą się zrzec pojedyncze osoby. Również samej osobie prawnej nie wolno się zrzec udzielonego jej przywileju, jeżeli zrzeczenie przynosi szkodę Kościołowi lub innym.

Kan. 81 - Z ustaniem władzy udzielającego przywilej nie wygasa, chyba że został udzielony z klauzulą według naszego uznania lub inną równoznaczną.

Kan. 82 - Przywileje nie będące dla drugich ciężarem, nie ustają przez niekorzystanie z nich lub używanie przeciwne. Natomiast przywilej uciążliwy dla drugich traci moc, jeżeli przedawnienie nastąpiło zgodnie z prawem.

Kan. 83 - § 1. Przywilej ustaje z upływem czasu lub po wyczerpaniu przypadków, dla których został udzielony, z zachowaniem przepisu kan. 142, § 2.

§ 2. Ustaje również, jeżeli z upływem czasu - zdaniem kompetentnej władzy - tak się zmieniły okoliczności rzeczowe, że stał się szkodliwy albo jego używanie niegodziwe.

Kan. 84 - Kto nadużywa władzy udzielonej mu przywilejem, zasługuje na pozbawienie samego przywileju. Stąd też ordynariusz po bezskutecznym upomnieniu posiadacza przywileju, który poważnie go nadużywa, powinien pozbawić go przywileju, którego sam udzielił, a jeśli przywilej został przyznany przez Stolicę Apostolską, ordynariusz ma obowiązek powiadomić ją o tym.

Rozdział V

DYSPENSY

Kan. 85 - Dyspensa, czyli rozluźnienie prawa czysto kościelnego w poszczególnym wypadku, może zostać udzielona przez tych, którzy posiadają władzę wykonawczą w granicach ich kompetencji, a także przez tych, którym wyraźnie lub pośrednio przysługuje władza dyspensowania, bądź mocą samego prawa, bądź mocą zgodnej z prawem delegacji.

Kan. 96 - Nie podlegają dyspensie ustawy, o ile definiują to, co jest istotnie konstytutywne dla instytucji albo aktów prawnych.

Kan. 87 - § 1. Biskup diecezjalny może dyspensować wiernych - ilekroć uzna to za pożyteczne dla ich duchowego dobra - od ustaw dyscyplinarnych, tak powszechnych, jak i partykularnych, wydanych przez najwyższą władzę kościelną dla jego terytorium lub dla jego podwładnych, jednak nie od ustaw procesowych lub karnych ani od których dyspensa jest specjalnie zarezerwowana Stolicy Apostolskiej lub innej władzy.

§ 2. Jeżeli trudno jest zwrócić się do Stolicy Świętej i równocześnie zwłoka grozi niebezpieczeństwem poważnej szkody, każdy ordynariusz może dyspensować od tychże ustaw, nawet jeżeli dyspensa zarezerwowana jest Stolicy Świętej, jeśli tylko chodzi o dyspensę, której ona w tych samych okolicznościach zwykła udzielać, z zachowaniem przepisu kan. 291.

Kan. 88 - Ordynariusz miejsca może dyspensować od ustaw diecezjalnych, a także, ilekroć uzna, że będzie to dla dobra wiernych, od ustaw wydanych przez synod plenarny lub prowincjalny albo przez Konferencję Episkopatu.

Kan. 89 - Proboszcz i inni prezbiterzy lub diakoni nie mogą dyspensować od ustawodawstwa powszechnego i partykularnego, chyba że taka władza byłaby im wyraźnie udzielona.

Kan. 90 - § 1. Od ustawodawstwa kościelnego nie należy dyspensować bez słusznej i racjonalnej przyczyny, z uwzględnieniem okoliczności przypadku i ważności ustawy, od której się dyspensuje. W przeciwnym razie dyspensa jest niegodziwa a także nieważna, chyba że została udzielona przez prawodawcę lub jego przełożonego.

§ 2. W wątpliwości co do wystarczalności przyczyny, dyspensa jest udzielona ważnie i godziwie.

Kan. 91 - Kto posiada władzę dyspensowania, ma prawo wykonywać ją będąc także poza terytorium w stosunku do podwładnych chociażby nieobecnych na terytorium, a także jeśli czegoś innego wyraźnie nie postanowiono, w stosunku do podróżnych, przebywających aktualnie na terytorium, a również względem samego siebie.

Kan. 92 - Ścisłej interpretacji podlega nie tylko dyspensa, zgodnie z przepisem kan. 36, § 1, lecz sama władza dyspensowania udzielona do konkretnego przypadku.

Kan. 93 - Dyspensa mająca na celu zastosowanie ustaje w ten sam sposób co przywilej, a mianowicie poprzez pewne i całkowite wygaśnięcie przyczyny skłaniającej.

Tytuł V

STATUTY I PRZEPISY PORZĄDKOWE

Kan. 94 - § 1. Statuty w sensie właściwym oznaczają zarządzenia wydawane zgodnie z prawem w zespołach osób lub rzeczy, a określające ich cel, konstytucję, zarząd i sposoby działania.

§ 2. Statutami zespołu osób zobowiązane są tylko osoby, będące ich członkami zgodnie z prawem; statutami zespołu rzeczy, ci którzy nimi kierują.

§ 3. Przepisy statutów, ustanowione i promulgowane mocą władzy ustawodawczej, kierują się przepisami kanonów o ustawach.

Kan. 95 - § 1. Przepisami porządkowymi są reguły czy normy, które należy zachować podczas zgromadzeń osób czy to ogłoszonych przez władzę kościelną, czy zwoływanych

swobodnie przez wiernych, a także z okazji różnych obchodów i przez które określa się to, co dotyczy ich ukonstytuowania, kierowania nimi i sposobu działania.

§ 2. Podczas zgromadzeń i obchodów, przepisami porządkowymi są związane osoby, które biorą w nich udział.

Tytuł VI

OSOBY FIZYCZNE I PRAWNE

Rozdział I

POZYCJA KANONICZNA OSÓB FIZYCZNYCH

Kan. 96 - Przez chrzest człowiek zostaje wcielony do Kościoła Chrystusowego i staje się w nim osobą, z obowiązkami i prawami, które - zważywszy ich pozycję - są właściwe chrześcijanom, jeśli są we wspólnocie kościelnej i o ile nie przeszkadza sankcja nałożona zgodnie z przepisem prawa.

Kan. 97 - § 1. Osoba, która ukończyła osiemnaście lat, jest pełnoletnia; poniżej tego wieku małoletnia.

§ 2. Małoletni, przed ukończeniem siódmego roku życia, nazywa się dzieckiem i uważany jest za nie posiadającego używania rozumu. Po skończonym siódmym roku życia domniemywa się, że posiada używanie rozumu.

Kan. 98 - § 1. Osobie pełnoletniej przysługuje pełne wykonywanie jej uprawnień.

§ 2. W wykonywaniu swoich uprawnień osoba małoletnia podlega władzy rodziców lub opiekunów, z wyjątkiem tych spraw, w których małoletni na podstawie prawa Bożego lub kanonicznego są wyjęci spod ich władzy; co do ustanowienia opiekunów oraz ich władzy, należy zachować przepisy prawa cywilnego, chyba że w prawie kanonicznym co innego zastrzeżono albo biskup diecezjalny uznał w pewnych wypadkach, ze słusznej przyczyny, że należy zaradzić temu przez ustanowienie innego opiekuna.

Kan. 99 - Ktokolwiek na stałe nie posiada używania rozumu, uznany jest za nieodpowiedzialnego i przyrównany dzieciom.

Kan. 100 - Osobę nazywa się mieszkańcem w miejscu, gdzie posiada stałe zamieszkanie; przybyszem w miejscu, w którym ma zamieszkanie tymczasowe; podróżnym, jeśli znajduje się poza miejscem stałego lub tymczasowego zamieszkania, które nadal zatrzymuje; tułaczem, jeżeli nigdzie nie posiada stałego lub tymczasowego zamieszkania.

Kan. 101 - § 1. Miejscem pochodzenia dziecka, także neofity, jest to, w którym rodzice w chwili jego urodzenia posiadali stałe zamieszkanie albo - w jego braku - tymczasowe; lub matka, jeżeli rodzice nie mieli tego samego stałego lub tymczasowego zamieszkania.

§ 2. Jeżeli chodzi o dziecko tułaczy, to miejscem pochodzenia jest samo miejsce narodzenia; jeśli zaś o porzucone, to miejsce, w którym zostało znalezione.

Kan. 102 - § 1. Zamieszkanie stałe nabywa się takim przebywaniem na terytorium jakiejś parafii lub przynajmniej diecezji, które albo jest połączone z zamiarem pozostania tam na stałe, jeśli nic stamtąd nie odwoła, albo trwało przez pełnych pięć lat.

§ 2. Tymczasowe zamieszkanie nabywa się przez takie przebywanie na terenie jakiejś parafii lub przynajmniej diecezji, które albo jest połączone z zamiarem pozostania tam przynajmniej przez trzy miesiące, jeśli nic stamtąd nie odwoła, albo przedłużyło się rzeczywiście do trzech miesięcy.

§ 3. Stałe lub tymczasowe zamieszkanie na terenie parafii nazywa się parafialnym; na terenie diecezji - chociażby nie w parafii - diecezjalnym.

Kan. 103 - Członkowie instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego nabywają stałe zamieszkanie w miejscu, gdzie jest położony dom, do którego należą; tymczasowe zamieszkanie w domu, w którym przebywają zgodnie z przepisem kan. 102, § 2.

Kan. 104 - Małżonkowie winni mieć wspólne stałe lub tymczasowe zamieszkanie. Z racji prawnej separacji albo innej słusznej przyczyny, każdy z nich może mieć własne stałe lub tymczasowe zamieszkanie.

Kan. 105 - § 1. Małoletni z konieczności posiada zamieszkanie stałe lub tymczasowe tego, którego władzy podlega. Po wyjściu z dzieciństwa, może nabyć również własne tymczasowe zamieszkanie, a uzyskawszy usamodzielnienie zgodnie z przepisami prawa cywilnego, także własne stałe zamieszkanie.

§ 2. Ktokolwiek z innego powodu niż małoletność oddany jest zgodnie z prawem pod czyjąś opiekę lub kuratelę posiada stałe lub tymczasowe zamieszkanie opiekuna lub kuratora.

Kan. 106 - Stałe lub tymczasowe zamieszkanie traci się przez odejście z miejsca połączone z zamiarem niepowracania, z zachowaniem przepisu kan. 105.

Kan. 107 - § 1. Zarówno przez zamieszkanie stałe jak i tymczasowe, każdy uzyskuje własnego proboszcza oraz ordynariusza.

§ 2. Własnym proboszczem lub ordynariuszem tułacza jest proboszcz lub ordynariusz jego aktualnego pobytu.

§ 3. Proboszczem własnym tego, kto posiada tylko stałe lub tymczasowe zamieszkanie diecezjalne, jest proboszcz miejsca aktualnego pobytu.

Kan. 108 - § 1. Pokrewieństwo oblicza się poprzez linie i stopnie.

§ 2. W linii prostej tyle jest stopni, ile zrodzeń, czyli osób, nie licząc przodka.

§ 3. W linii bocznej jest tyle stopni, ile jest osób w obydwu razem liniach, nie licząc przodka.

Kan. 109 - § 1. Powinowactwo powstaje z ważnego małżeństwa, nawet niedopełnionego, i istnieje między mężem a krewnymi żony oraz między żoną a krewnymi męża.

§ 2. Oblicza się tak, że krewni męża w tej samej linii i w tym samym stopniu są powinowatymi żony i odwrotnie.

Kan. 110 - Dzieci adoptowane zgodnie z przepisami prawa cywilnego uważane są za dzieci tego lub tych, którzy je adoptowali.

Kan. 111 - § 1. Do Kościoła łańciskiego zostaje włączone przez przyjęcie chrztu dziecko rodziców, którzy do niego należą, lub - jeśli jedno z nich do niego nie należy - którzy

zgodnie sobie życzą, by potomstwo było ochrzczone w Kościele łacińskim. Jeżeli zaś brak zgodności, zostaje włączone do Kościoła obrządku ojca.

§ 2. Każdy z mających być ochrzczone, który ukończył czternasty rok życia, może dobrowolnie wybrać chrzest w Kościele łacińskim lub Kościele innego samodzielnego obrządku; w takim wypadku należy do tego Kościoła, który wybrał.

§ 3. Proboszczem własnym tego, kto posiada tylko stałe lub tymczasowe zamieszkanie diecezjalne, jest proboszcz miejsca aktualnego pobytu.

Kan. 108 - § 1. Pokrewieństwo oblicza się poprzez linie i stopnie.

§ 2. W linii prostej tyle jest stopni, ile zrodzeń, czyli osób, nie licząc przodka.

§ 3. W linii bocznej jest tyle stopni, ile jest osób w obydwu razem liniach, nie licząc przodka.

Kan. 109 - § 1. Powinowactwo powstaje z ważnego małżeństwa, nawet niedopełnionego, i istnieje między mężem a krewnymi żony oraz między żoną a krewnymi męża.

§ 2. Oblicza się tak, że krewni męża w tej samej linii i w tym samym stopniu są powinowatymi żony i odwrotnie.

Kan. 110 - Dzieci adoptowane zgodnie z przepisami prawa cywilnego uważane są za dzieci tego lub tych, którzy je adoptowali.

Kan. 111 - § 1. Do Kościoła łacińskiego zostaje włączone przez przyjęcie chrztu dziecko rodziców, którzy do niego należą, lub - jeśli jedno z nich do niego nie należy - którzy zgodnie sobie życzą, by potomstwo było ochrzczone w Kościele łacińskim. Jeżeli zaś brak zgodności, zostaje włączone do Kościoła obrządku ojca.

§ 2. Każdy z mających być ochrzczone, który ukończył czternasty rok życia, może dobrowolnie wybrać chrzest w Kościele łacińskim lub Kościele innego samodzielnego obrządku; w takim wypadku należy do tego Kościoła, który wybrał.

Kan. 112 - § 1. Po przyjęciu chrztu, do Kościoła innego samodzielnego obrządku zostają włączeni:

1 ci, którzy otrzymali zezwolenie Stolicy Apostolskiej;

2 małżonek, który zawierając małżeństwo lub w czasie jego trwania oświadczy, że pragnie przejść do Kościoła innego samodzielnego obrządku swego małżonka; po rozwiązaniu jednak małżeństwa może w sposób nieskrępowany powrócić do Kościoła łacińskiego;

3 dzieci tych, o których w nn. 1 i 2, przed ukończeniem czternastego roku życia, a w małżeństwie mieszanym dzieci strony katolickiej, która zgodnie z przepisami prawa przeszła do Kościoła innego obrządku; po osiągnięciu wskazanego wieku mogą powrócić do Kościoła łacińskiego.

§ 2. Nawet długotrwały zwyczaj przyjmowania sakramentów według obrzędów Kościoła innego samodzielnego obrządku, nie pociąga za sobą przynależności do tego Kościoła.

OSOBY PRAWNE

Kan. 113 - § 1. Kościół katolicki i Stolica Apostolska są osobami moralnymi z samego ustanowienia Bożego.

§ 2. Oprócz osób fizycznych są w Kościele także osoby prawne, będące mianowicie w prawie kanonicznym podmiotem praw i obowiązków, które odpowiadają ich charakterowi.

Kan. 114 - § 1. Osoby prawne są ustanowione albo na mocy samego przepisu prawa, albo przez specjalne przyznanie kompetentnej władzy, wydane w formie dekretu jako zespoły osób lub rzeczy, skierowane do celu odpowiadającego misji Kościoła, ale przekraczającego cel poszczególnych jednostek.

§ 2. Przez cele, o których w § 1, należy rozumieć te, które odnoszą się do dzieł pobożności, apostołatu lub miłości czy to duchowej, czy materialnej.

§ 3. Kompetentna władza Kościoła nie powinna nadawać osobowości prawnej, jak tylko tym zespołom osób lub rzeczy, które realizują cel rzeczywiście pożyteczny oraz - po rozważeniu wszystkiego - posiadają środki, które według przewidywań wystarczają do osiągnięcia ustalonego celu.

Kan. 115 - § 1. Osobami prawnymi w Kościele są albo zespoły osób, albo zespoły rzeczy.

§ 2. Zespół osób, który może być ustanowiony co najmniej z trzech osób, jest kolegialny, jeżeli jego działanie określają członkowie współdziałający w podejmowaniu decyzji, na równych prawach lub nie, zgodnie z przepisami prawa i statutów; w przeciwnym wypadku jest niekolegialny.

§ 3. Zespół rzeczy, czyli fundacja autonomiczna, składa się z dóbr lub rzeczy duchowych lub materialnych którymi, zgodnie z postanowieniami prawa i statutów, zarządza jedna lub kilka osób fizycznych albo kolegium.

Kan. 116 - § 1. Publicznymi osobami prawnymi są zespoły osób lub rzeczy, które są ustanowione przez kompetentną władzę kościelną, by wykonywały w imieniu Kościoła w oznaczonym dla nich zakresie, zgodnie z przepisami prawa, własne zadania im zleczone dla publicznego dobra; pozostałe osoby prawne są prywatnymi.

§ 2. Osoby prawne publiczne otrzymują tę osobowość bądź mocą samego prawa, bądź specjalnym dekretem kompetentnej władzy, przyznającym ją wyraźnie; osoby prawne prywatne otrzymują tę osobowość tylko specjalnym dekretem kompetentnej władzy, przyznającym wyraźnie tę osobowość.

Kan. 117 - Żaden zespół osób lub rzeczy, pragnący otrzymać osobowość prawną, nie może jej uzyskać, chyba że jego statuty zostały zatwierdzone przez kompetentną władzę.

Kan. 118 - Publiczną osobę prawną reprezentują, działając w jej imieniu, ci, którym przyznaje to uprawnienie prawo powszechne lub partykularne albo własne statuty; prywatną osobę prawną ci, którym to uprawnienie przyznają statuty.

Kan. 119 - W odniesieniu do aktów kolegialnych, chyba że w prawie lub w statutach inaczej zastrzeżono:

1 jeśli chodzi o wybory, to ma moc prawa co - przy obecności większości tych, którzy powinni być wezwani - odpowiada bezwzględnej większości obecnych; po dwóch

bezsuktecznych głosowaniach, należy głosować na dwóch kandydatów, którzy otrzymali większość głosów, lub, jeśli ich jest więcej, dwóch najstarszych wiekiem; jeśli po trzecim głosowaniu pozostaje równowaga, ten jest wybrany, który jest starszy wiekiem;

2 jeśli chodzi o inne sprawy, to ma moc prawa, za czym - przy obecności większości tych, którzy powinni być wezwani - opowiada się bezwzględna większość obecnych; jeśli jednak po dwóch głosowaniach liczba głosów jest równa, wtedy przewodniczący może przeważać swoim głosem;

3 co zaś dotyczy wszystkich jako jednostek, musi być przez wszystkich zaaprobowane.

Kan. 120 - § 1. Osoba prawna ze swej natury trwa nieprzerwanie. Wygasa jednak, jeśli zostanie zniesiona przez kompetentną władzę albo nie działa przez okres stu lat. Prywatna osoba prawna wygasa ponadto, jeśli samo stowarzyszenie zostaje rozwiązane zgodnie z postanowieniami statutów, albo jeśli zdaniem kompetentnej władzy wygasła sama fundacja, zgodnie z postanowieniami statutów.

§ 2. Jeśli spośród osoby prawnej kolegialnej pozostaje choćby jeden członek, a zespół osób nie przestał istnieć według statutów, wykonywanie wszystkich praw zespołu przysługuje temu członkowi.

Kan. 121 - Jeżeli zespoły osób lub rzeczy będące publicznymi osobami prawnymi tak zostają połączone, że zostaje z nich ustanowiony jeden zespół i to sam posiadający osobowość prawną, wtedy ta nowa osoba prawna przejmuje dobra oraz prawa dziedziczne należące do poprzednich osób i przejmuje zobowiązania, jakie je obciążały. Co zaś dotyczy przeznaczenia zwłaszcza dóbr i wypełnienia zobowiązań, wola fundatorów i ofiarodawców oraz prawa nabyte muszą być zachowane.

Kan. 122 - Jeżeli zespół posiadający publiczną osobowość prawną zostaje tak podzielony, że albo jego część zostaje połączona z inną osobą prawną, albo z oddzielonej części eryguje się odrębną publiczną osobą prawną, władza kościelna, która jest kompetentna do dokonania podziału, winna zadbać sama lub przez wykonawcę, z zachowaniem przede wszystkim zarówno woli fundatorów i ofiarodawców, jak i praw nabytych oraz zatwierdzonych statutów: 1 by rzeczy wspólne, które można podzielić, dobra a także prawa dziedziczne oraz długi i inne ciężary zostały podzielone między osoby prawne, o które chodzi, z należytą proporcją i według dobra i słuszności z uwzględnieniem wszystkich okoliczności i potrzeb każdej z nich;

2 by używanie i korzyści dóbr wspólnych, które nie mogą ulec podziałowi, przypadły obydwu osobom prawnym, a zobowiązania im właściwe zostały obydwu nałożone choć z zachowaniem właściwej proporcji określonej według dobra i słuszności.

Kan. 123 - Po wygaśnięciu publicznej osoby prawnej przeznaczenie jej dóbr i praw dziedzicznych, jak również zobowiązań jest regulowane prawem i statutami. Jeżeli one milczą, przechodzą na osobę prawną bezpośrednio wyższą. Należy jednak zawsze zachować wolę fundatorów lub ofiarodawców oraz prawa nabyte. Po wygaśnięciu prywatnej osoby prawnej przeznaczenie jej dóbr i zobowiązań rządzi się własnymi statutami.

Tytuł VII

AKTY PRAWNE

Kan. 124 - § 1. Do ważności aktu prawnego wymaga się, by był on dokonany przez zdolną do tego osobę oraz by były w nim zawarte wszystkie jego istotne elementy konstytutywne i zostały wypełnione formalności oraz warunki wymagane przez prawo do ważności aktu.

§ 2. Domniemywa się ważność aktu prawnego właściwie dokonanego w jego elementach zewnętrznych.

Kan. 125 - § 1. Akt dokonany na skutek zewnętrznego przymusu wywartego na osobę, któremu nie mogła się ona w żaden sposób oprzeć, należy uważać za niedokonany.

§ 2. Akt dokonany pod wpływem ciężkiej, niesprawiedliwej bojaźni albo na skutek podstępów jest ważny, chyba że prawo inaczej zastrzega; może być jednak rozwiązany wyrokiem sędziego bądź na wniosek strony poszkodowanej, bądź jej prawnych spadkobierców, bądź też z urzędu.

Kan. 126 - Akt dokonany pod wpływem ignorancji lub błędu dotyczącego samej istoty aktu lub warunku wymaganego w sposób bezwzględny - jest nieważny, inaczej jest ważny, chyba że prawo zastrzega co innego, lecz akt dokonany pod wpływem ignorancji lub błędu może być podstawą skargi o unieważnienie według przepisu prawa.

Kan. 127 - § 1. Gdy prawo postanawia, że przełożony do podjęcia czynności potrzebuje zgody lub rady jakiegoś kolegium lub zespołu osób, winien zwołać kolegium lub zespół, zgodnie z postanowieniem kan. 166, chyba że - gdy chodzi tylko o uzyskanie rady - inaczej zastrzega prawo partykularne lub własne. Do ważności zaś aktów wymaga się uzyskania zgody bezwzględnej większości tych, którzy są obecni, albo wysłuchania rady wszystkich.

§ 2. Gdy ustawa postanawia, że przełożony do podjęcia pewnych aktów potrzebuje zgody lub rady niektórych pojedynczych osób, wtedy:

1 jeśli jest wymagana zgoda, akt przełożonego jest nieważny bez zwrócenia się o wyrażenie zgody przez te osoby albo podjęty wbrew ich zdaniu lub któregoś z nich;

2 jeżeli jest wymagana rada, nieważny jest akt przełożonego bez wysłuchania zdania tych osób. Wprawdzie przełożony nie ma żadnego obowiązku pójść za ich zdaniem, chociażby było zgodne, jednakże bez przeważającego powodu - przez siebie ocenianego - nie powinien odstępować od wyrażonego przez nich zdania, zwłaszcza gdy jest zgodne.

§ 3. Wszyscy, których zgoda lub rada jest wymagana, obowiązani są szczerze wyrazić swoje stanowisko, a także, gdy domaga się tego ważność sprawy, pilnie zachować tajemnicę. Ten obowiązek może być urgowany przez przełożonego.

Kan. 128 - Ktokolwiek aktem prawnym nielegalnie albo jakimkolwiek innym aktem dokonany z winy umyślnej lub nieumyślnej wyrządził komuś krzywdę, obowiązany jest do naprawienia wyrządzonej szkody.

Tytuł VIII

WŁADZA RZĄDZENIA

Kan. 129 - § 1. Ci, którzy otrzymali święcenia, zdolni są do sprawowania - zgodnie z przepisami prawa - władzy rządzenia, która jest w Kościele z Bożego ustanowienia i nazywana jest również władzą jurysdykcji.

§ 2. W wykonywaniu tej władzy mogą współdziałać wierni świeccy, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 130 - Władza rządzenia zasadniczo jest wykonywana w zakresie zewnętrznym; czasem jednak tylko w zakresie wewnętrznym, tak mianowicie, że skutki, jakie jej wykonywanie zdolne jest wywołać w zakresie zewnętrznym, nie są uznawane w tym zakresie, chyba że jest to postanowione w określonych przez prawo przypadkach.

Kan. 131 - § 1. Władza rządzenia jest zwyczajna, jeśli na mocy samego prawa łączy się z jakimś urzędem; jest delegowana, gdy zostaje udzielona samej osobie, nie z racji urzędu.

§ 2. Zwyczajna władza rządzenia może być własna lub zastępcza.

§ 3. Kto twierdzi, że jest delegowany, ma obowiązek udowodnienia delegacji.

Kan. 132 - § 1. Do uprawnień habitualnych stosuje się przepisy o władzy delegowanej.

§ 2. Jednakże, jeśli w akcie nadania czego innego nie zastrzeżono albo nie udzielono czegoś ze względu na osobę, habitualne uprawnienie przekazane ordynariuszowi nie wygasa z ustaniem władzy tego, który je otrzymał, choćby zaczął je wykonywać, lecz przechodzi na każdego ordynariusza, jego następcę w rządzeniu.

Kan. 133 - § 1. Delegowany działa nieważnie, jeśli przekracza granice swego zlecenia, dotyczące czy to rzeczy, czy osób.

§ 2. Nie uważa się, że delegowany przekroczył granice swego zlecenia, gdy w inny sposób, niż to określało zlecenie, wykonał swoją delegację, chyba że sposób został przepisany do ważności przez samego delegującego.

Kan. 134 - § 1. Pod nazwą ordynariusz rozumiani są w prawie, oprócz Biskupa Rzymskiego, biskupi diecezjalni oraz inni, którzy - choćby tylko czasowo - są przełożonymi Kościoła partykularnego lub wspólnoty do niego przyrównanej zgodnie z przepisem kan. 368, jak również ci, którzy w nich posiadają ogólną wykonawczą władzę zwyczajną, mianowicie wikariusze generalni i biskupi, a także - dla własnych członków - wyżsi przełożeni kleryckich instytutów zakonnych na prawie a papieskim i kleryckich stowarzyszeń życia apostolskiego na prawie papieskim, którzy posiadają przynajmniej zwyczajną władzę wykonawczą.

§ 2. Pod nazwą ordynariusz miejsca rozumiani są wszyscy wyliczeni w § 1, z wyjątkiem przełożonych instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostolskiego.

§ 3. To, co w zakresie władzy wykonawczej zostaje w kanonach imiennie przyznane biskupowi diecezjalnemu, należy rozumieć jako przysługujące jedynie biskupowi diecezjalnemu i tym, którzy są mu przyrównani w kan. 381, § 2, z wykluczeniem wikariusza generalnego i biskupiego, chyba że otrzymają specjalne zlecenie.

Kan. 135 - § 1. Władza rządzenia dzieli się na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą.

§ 2. Władza ustawodawcza winna być wykonywana w sposób przepisany prawem, a ta, którą posiada ustawodawca kościelny, niższy od władzy najwyższej, nie może być ważnie

delegowana, chyba że coś innego prawo wprost zastrzega. Niższy prawodawca nie może ważnie wydać ustawy przeciwnej wyższemu prawu.

§ 3. Władza sądownicza, którą posiadają sędziowie lub kolegia sędziowskie, winna być wykonywana w sposób przepisany prawem i nie może być delegowana, chyba że chodzi o dokonanie aktów przygotowawczych jakiegoś dekretu lub wyroku.

§ 4. W tym, co dotyczy posługiwania się władzą wykonawczą, należy zachować przepisy kanonów, które następują.

Kan. 136 - Władzę wykonawczą może ktoś wykonywać - jeśli coś innego nie wynika z natury rzeczy lub z przepisu prawa - nawet przebywając poza terytorium w stosunku do podwładnych, także nieobecnych na terytorium. W stosunku do podróżnych, aktualnie przebywających na terytorium, jeśli chodzi o udzielenie tego, co korzystne, albo wykonanie tego, co nakazane prawem powszechnym lub partykularnym, którym są związani na mocy kan. 13, § 2, n. 2.

Kan. 137 - § 1. Zwyczajna władza wykonawcza może być delegowana tak do poszczególnego aktu, jak do ogółu spraw, chyba że prawo coś innego wyraźnie zastrzega.

§ 2. Władza wykonawcza delegowana przez Stolicę Apostolską, może być subdelegowana do poszczególnego aktu lub do ogółu spraw, chyba że została przekazana ze względu na osobiste przymioty albo subdelegacja została wyraźnie zakazana.

§ 3. Władza wykonawcza delegowana przez inny autorytet posiadający władzę zwyczajną, jeżeli jest delegowana do ogółu spraw może być subdelegowana tylko do poszczególnych aktów. Jeżeli jednak została delegowana do jednego lub określonych przypadków, nie może być subdelegowana, chyba że delegujący wyraźnie na to zezwolił.

§ 4. Żadna władza subdelegowana nie może być ponownie subdelegowana, chyba że delegujący wyraźnie na to zezwolił.

Kan. 138 - Zwyczajna władza wykonawcza oraz władza delegowana do ogółu spraw winna być szeroko interpretowana; każda zaś inna - ściśle. Komu jednak została delegowana władza, uważa się, że otrzymał upoważnienie do wykonania wszystkiego, co warunkuje użycie tej władzy.

Kan. 139 - § 1. Na skutek odniesienia się kogoś do jakiejś kompetentnej władzy, nawet wyższej, nie zostaje zawieszona władza wykonawcza innej kompetentnej władzy, czy to zwyczajna czy delegowana, chyba że prawo co innego stanowi.

§ 2. Do sprawy przedstawionej władzy wyższej, nie powinna mieszać się niższa, chyba że z ważnej i naglącej przyczyny, w którym to wypadku winna natychmiast powiadomić o tym władzę wyższą.

Kan. 140 - § 1. Gdy do wykonania tej samej sprawy kilku zostało solidarnie delegowanych, ten kto pierwszy zaczął załatwiać sprawę, wyklucza od tego samego działania innych, chyba że później nie może on lub nie chce prowadzić dalej rozpoczętej sprawy.

§ 2. Delegowani kolegiálně do wykonania sprawy, winni działać wszyscy, zgodnie z przepisem kan. 119, chyba że w zleceniu coś innego zostało zastrzeżone.

§ 3. Domniemywa się, że władza wykonawcza delegowana wielu osobom została im delegowana solidarnie.

Kan. 141 - Z kilku sukcesywnie delegowanych sprawę załatwia ten, który otrzymał wcześniejsze zlecenie dotąd nie odwołane.

Kan. 142 - § 1. Władza delegowana wygasa: po wykonaniu zlecenia; po upływie czasu lub po wyczerpaniu wypadków, dla których była udzielona; na skutek ustania przyczyny celowej delegacji; przez odwołanie dokonane przez delegującego i podane bezpośrednio do wiadomości delegowanego, a także w wypadku rezygnacji ze strony delegowanego, po powiadomieniu delegującego i jej przyjęciu. Nie ustaje natomiast w razie wygaśnięcia władzy delegującego, chyba że co innego wynika z dołączonych klauzul.

§ 2. Ważny jest jednak akt władzy delegowanej zakresu wewnętrznego dokonany przez nieuwagę po upływie czasu, na jaki jej udzielono.

Kan. 143 - § 1. Władza zwyczajna wygasa z utratą urzędu z którym jest złączona.

§ 2. Władza zwyczajna ulega zawieszeniu, jeśli zgodnie z prawem złożono apelację lub rekurs przeciwko pozbawieniu urzędu lub usunięciu z niego, chyba że prawo zastrzega coś innego.

Kan. 144 - § 1. W przypadku błędu powszechnego, faktycznego czy prawnego, a także w przypadku wątpliwości pozytywnej i prawdopodobnej, prawnej lub faktycznej, Kościół uzupełnia wykonawczą władzę rządzenia, zarówno w zakresie zewnętrznym, jak i wewnętrznym.

§ 2. Ten sam przepis ma zastosowanie do uprawnień, o których mowa w kan. 882, 883, 966 oraz 1111, § 1.

Tytuł IX

URZĘDY KOŚCIELNE

Kan. 145 - § 1. Urząd kościelny jest jakimkolwiek ustanowionym na stałe zadaniem z postanowienia czy to Bożego, czy kościelnego dla realizacji celu duchowego.

§ 2. Obowiązki i prawa właściwe każdemu urzędowi kościelnemu są określane albo samym prawem, którym urząd ustanowiono, albo dekretem kompetentnej władzy, którym jest on równocześnie ustanowiony i nadany.

Rozdział I

POWIERZENIE URZĘDU KOŚCIELNEGO

Kan. 146 - Urzędu kościelnego nie można ważnie otrzymać bez kanonicznego powierzenia.

Kan. 147 - Powierzenie urzędu kościelnego dokonuje się: poprzez swobodne nadanie przez kompetentną władzę kościelną; poprzez przydzielenie przez nią dokonane, jeżeli poprzedzała je prezentacja; poprzez zatwierdzenie lub dopuszczenie, przez nią dokonane,

jeżeli poprzedzał je wybór lub postulacja; poprzez zwykły wybór przyjęty przez elekta, jeżeli wybór nie wymaga zatwierdzenia.

Kan. 148 - Do władzy, która jest kompetentna erylować urzędy, dokonywać w nich zmian i znoszenia, należy również ich kanoniczne powierzanie, chyba że prawo coś innego postanawia.

Kan. 149 - § 1. Ażeby urząd kościelny można komuś powierzyć, powinien on pozostawać we wspólnocie Kościoła i być zdatnym, czyli posiadać przymioty wymagane do tego urzędu prawem powszechnym, partykularnym lub fundacyjnym.

§ 2. Powierzenie urzędu kościelnego temu, kto nie posiada wymaganych przymiotów, nieważne jest tylko wtedy jeżeli przymioty są wymagane wyraźnie prawem powszechnym, partykularnym lub fundacyjnym do ważności powierzenia. Poza tym jest ważne, ale może być cofnięte dekretem kompetentnej władzy albo wyrokiem trybunału administracyjnego.

§ 3. Powierzenie urzędu dokonane symoniacko jest nieważne z mocy samego prawa.

Kan. 150 - Temu, kto nie otrzymał jeszcze święceń kapłańskich, nie można ważne nadać urzędu związanego z pełnym duszpasterstwem, do wypełniania którego potrzebne jest wykonywanie władzy święceń.

Kan. 151 - Powierzenia urzędu duszpasterskiego nie należy odkładać bez ważnej przyczyny.

Kan. 152 - Nie wolno nikomu nadawać dwóch lub więcej urzędów niepołączalnych, a więc takich, które równocześnie przez jednego nie mogą być wykonywane.

Kan. 153 - § 1. Powierzenie urzędu, który zgodnie z prawem nie wakuje, jest tym samym nieważne i nie zyskuje ważności przez późniejszy wakans.

§ 2. Jeśli jednak chodzi o urząd nadawany z przepisu prawa na określony czas, powierzenie może być dokonane w ciągu sześciu miesięcy przed upływem tego czasu i osiąga swój skutek od dnia wakansu urzędu.

§ 3. Obietnica jakiegoś urzędu - przez kogokolwiek zostałaby dana - nie powoduje żadnego skutku prawnego.

Kan. 154 - Urząd prawnie wakujący, a przez kogoś bezprawnie jeszcze zatrzymywany, może być nadany, jeżeli zostanie właściwie stwierdzone jego bezprawne zatrzymanie, i o tym stwierdzeniu mówi pismo nadające urząd.

Kan. 155 - Kto, działając za kogoś zaniedbującego się lub mającego przeszkodę, nadaje urząd, nie otrzymuje żadnej władzy nad osobą, której go nadał, lecz jej pozycja prawna pozostaje nienaruszona tak jak gdyby powierzenie zostało dokonane według zwyczajnych przepisów prawa.

Kan. 156 - Każde powierzenie urzędu powinno być dokonane na piśmie.

Art. 1

SWOBODNE NADANIE

Kan. 157 - Jeśli prawo czegoś innego wprost nie postanawia, do biskupa diecezjalnego należy swobodne powierzanie urzędów kościelnych we własnym Kościele partykularnym.

Art. 2

PREZENTACJA

Kan. 158 - § 1. Ten, komu przysługuje prawo prezentacji na urząd, powinien przedstawić kandydata władzy, do której należy przydzielanie urzędu, i to - jeśli coś innego nie zostało prawnie zastrzeżone - w ciągu trzech miesięcy od otrzymania wiadomości o wakansie urzędu.

§ 2. Jeśli prezentacja przysługuje jakiemuś kolegium albo zespołowi osób, prezentowanego należy wyznaczyć z zachowaniem przepisów kan. 165-179.

Kan. 159 - Nikt nie może być prezentowany wbrew jego woli; stąd proponowany do prezentacji zapytany o zgodę, jeżeli do ośmiu dni użytecznych nie odmówi, może być prezentowany.

Kan. 160 - § 1. Komu przysługuje prawo prezentacji, może przedstawić jednego kandydata lub kilku, i to równocześnie lub kolejno.

§ 2. Nikt nie może prezentować samego siebie; natomiast kolegium lub zespół osób może prezentować któregoś ze swoich członków.

Kan. 161 - § 1. Jeśli prawo czegoś innego nie postanawia, kto przedstawił kandydata, który okazał się niezdatny, może tylko raz powtórnie prezentować innego kandydata w ciągu miesiąca.

§ 2. Jeśli przed przydzieleniem prezentowany zrezygnował albo zmarł, posiadający prawo prezentacji może w ciągu miesiąca od otrzymania wiadomości o rezygnacji lub śmierci, ponownie wykonywać swe prawo.

Kan. 162 - Kto w użytecznym czasie, zgodnie z postanowieniami kan. 158, § 1, i kan. 161, nie dokonał prezentacji, a także dwa razy przedstawił kandydata, który okazał się niezdatny, traci w tym wypadku prawo prezentacji. Władzy zaś, która ma prawo przydzielania, przysługuje swobodne powierzenie wakujące urzędu, za zgodą jednak własnego ordynariusza kandydata. Kan. 163 - Władza, która, zgodnie z przepisami prawa kompetentna jest do przydzielenia urzędu prezentowanemu, ma obowiązek przydzielić go prawnie przedstawionemu, którego uznała za zdatnego i który wyraził zgodę, a jeżeli kilku prezentowanych, zgodnie z przepisami prawa, okazało się zdatnymi, winna przydzielić go jednemu z nich.

Art. 3

WYBÓR

Kan. 164 - W wyborach kanonicznych, jeśli prawo czego innego nie przewiduje, należy zachować przepisy kanonów, które następują.

Kan. 165 - Jeżeli kolegium lub zespołowi osób przysługuje prawo wyboru na urząd, nie powinno się wyboru odkładać przez okres dłuższy niż trzy użyteczne miesiące, licząc od otrzymania wiadomości o wakansie urzędu, chyba że inaczej zostało zastrzeżone w prawie, albo w prawnych statutach kolegium lub zespołu. Po bezskutecznym upływie tego terminu, wakujący urząd powinna powierzyć swobodnie ta władza, której przysługuje prawo zatwierdzania wyboru lub zastępczego powierzenia urzędu.

Kan. 166 - § 1. Przewodniczący kolegium lub zespołu winien zwołać wszystkich należących do kolegium lub zespołu. Wezwanie zaś, gdy ma być osobiste, jest ważne, jeżeli zostało dokonane w miejscu stałego lub tymczasowego zamieszkania lub w miejscu pobytu.

§ 2. Jeżeli ktoś z tych, których należy wezwać, został pominięty i dlatego był nieobecny, wybór jest ważny, jednakże na jego wniosek, ale po udowodnieniu pominięcia i nieobecności winien być unieważniony przez kompetentną władzę, nawet po zatwierdzeniu wyboru, jeśli prawnie stwierdzono, że rekurs został przesłany przynajmniej w trzy dni od otrzymania wiadomości o wyborach.

§ 3. Jeśli pominięto więcej niż jedną trzecią wyborców, wybór z mocy samego prawa jest nieważny, chyba że wszyscy pominięci rzeczywiście wzięli udział w głosowaniu.

Kan. 167 - § 1. Po zwołaniu dokonany zgodnie z prawem, uprawnienie do głosowania przysługuje tylko osobom obecnym w dniu i miejscu oznaczonym w tymże wezwaniu, z wykluczeniem - jeśli statuty legalnie czegoś innego nie zastrzegają - możliwości głosowania bądź listownie, bądź przez pełnomocnika.

§ 2. Jeśli któryś z wyborców jest obecny w domu, gdzie odbywa się głosowanie, lecz nie może wziąć w nim udziału z powodu choroby, skrutatorzy powinni przyjąć od niego głos na piśmie.

Kan. 168 - Chociażby ktoś posiadał liczne tytuły do głosowania we własnym imieniu, może oddać tylko jeden głos.

Kan. 169 - Do ważności wyborów wymaga się, by nikt, kto nie należy do kolegium lub zespołu, nie został dopuszczony do głosowania.

Kan. 170 - Wybór, którego wolność rzeczywiście została naruszona w jakikolwiek sposób, jest mocą samego prawa nieważny.

Kan. 171 - § 1. Niezdolnymi do głosowania są:

- 1 niezdadni do aktu ludzkiego;
- 2 nie posiadający głosu czynnego;
- 3 związani karą ekskomuniki bądź to przez wyrok sądowy, bądź przez dekret wymierzający lub deklarujący karę;
- 4 którzy notorycznie odstąpili od wspólnoty Kościoła.

§ 2. Jeśli ktoś z wymienionych został dopuszczony, jego głos jest bez znaczenia, ale sam wybór ważny, chyba że stwierdzono po odliczeniu go, że wybrany nie uzyskałby wymaganej liczby głosów.

Kan. 172 - § 1. Aby głos był ważny, musi być:

1 wolny; stąd też nieważny jest głos tego, kto został skłoniony ciężką bojaźnią lub podstępem, bezpośrednio lub pośrednio, do wybrania jakiejś osoby, lub różnych osób rozłącznie;

2 tajny, pewny, bezwarunkowy, określony.

§ 2 Warunki dołączone do głosu przed wyborem uważa się za nie dołączone.

Kan. 173 - § 1. Przed rozpoczęciem wyborów należy wyznaczyć spośród grona kolegium lub zespołu przynajmniej dwóch skrutatorów.

§ 2. Skrutatorzy winni zebrać głosy i wobec przewodniczącego sprawdzić, czy liczba oddanych kartek odpowiada liczbie wyborców, zbadać oddane głosy i ogłosić, ile każdy otrzymał.

§ 3. Jeżeli liczba głosów przewyższa liczbę wyborców, nic nie zostało dokonane.

§ 4. Wszystkie czynności wyborców powinny być pilnie zaprotokółowane przez pełniącego funkcję protokulanta i podpisane przynajmniej przez niego, przewodniczącego oraz skrutatorów. Protokół należy pilnie przechowywać w archiwum kolegium.

Kan. 174 - § 1. Wybory, jeśli prawo albo statuty nie zastrzegają czego innego, mogą być dokonane także przez kompromis, jeśli wyborcy jednomyślnie i poprzez zgodę na piśmie przekazują na ten raz uprawnienie wyboru jednemu lub kilku zdatnym bądź ze swego grona, bądź obcym, którzy w imieniu wszystkich wybierają mocą otrzymanego mandatu.

§ 2. Jeśli chodzi o kolegium lub zespół składający się tylko z duchownych, kompromisariusze muszą mieć święcenia; inaczej wybór jest nieważny.

§ 3. Kompromisariusze powinni zachować przepisy prawa dotyczące wyborów oraz - do ważności wyboru - warunki dołączone do kompromisu, nie przeciwne prawu. Warunki zaś przeciwne prawu należy uznać za nie dołączone.

Kan. 175 - Kompromis przestaje istnieć, a prawo głosu powraca do tych, którzy zgodzili się na kompromis:

1 na skutek odwołania dokonanego przez kolegium lub zespół, przed rozpoczęciem sprawy;

2 przez niewypełnienie jakiegoś warunku dołączonego do kompromisu;

3 przez dokonanie nieważnego wyboru.

Kan. 176 - Jeśli czego innego nie zastrzegają prawo lub statuty, ten winien być uznany za wybranego i ogłoszony przez przewodniczącego kolegium lub zespołu, kto otrzymał wymaganą liczbę głosów, zgodnie z postanowieniem kan. 119, n. 1.

Kan. 177 - § 1. O wyborze należy od razu powiadomić wybranego, który powinien w ciągu ośmiu użytecznych dni, licząc od powiadomienia, oznajmić przewodniczącemu kolegium lub zespołu, czy przyjmuje wybór lub nie; inaczej wybór nie osiąga skutku.

§ 2. Gdy elekt nie przyjął wyboru, traci wszelkie prawo uzyskane wskutek wyboru i nie odzyskuje go przez późniejsze wyrażenie zgody, może być jednak ponownie wybrany. Kolegium zaś lub zespół ma przystąpić do nowych wyborów w ciągu miesiąca od momentu otrzymania wiadomości o niezaakceptowaniu wyboru.

Kan. 178 - Elekt, po przyjęciu wyboru, który nie wymaga zatwierdzenia, natychmiast otrzymuje pełnoprawnie urząd; inaczej nabywa tylko prawo do niego.

Kan. 179 - § 1. Jeśli wybór wymaga zatwierdzenia, elekt powinien w ciągu ośmiu użytecznych dni, od dnia przyjęcia wyboru, prosić osobiście lub przez kogoś innego kompetentną władzę o zatwierdzenie, inaczej pozbawiony jest wszelkiego prawa; chyba że udowodni, iż posiadał słuszną przeszkodę, by prosić o zatwierdzenie.

§ 2. Kompetentna władza nie może odmówić zatwierdzenia, jeśli uzna elekta zdatnym według przepisu kan. 149, § 1, a wybór został dokonany zgodnie z przepisem prawa.

§ 3. Zatwierdzenie należy dać na piśmie.

§ 4. Przed zawiadomieniem o zatwierdzeniu, elekt nie może ingerować w wykonywanie urzędu, zarówno w zakresie spraw duchowych, jak i doczesnych, a podjęte przez niego ewentualnie akty są nieważne.

§ 5. Po powiadomieniu o zatwierdzeniu, elekt otrzymuje pełnoprawnie urząd, chyba że prawo zastrzega co innego.

Art. 4

POSTULACJA

Kan. 180 - § 1. Jeśli wyborowi tego, którego wyborcy wolą i uważają za odpowiedniego, stoi na drodze kanoniczna przeszkoda, od której można i zwykle się dyspensować, mogą go swoimi głosami postulować u kompetentnej władzy, chyba że prawo zastrzega inaczej.

§ 2. Kompromisariusze nie mogą postulować, chyba że to wyrażono w kompromisie.

Kan. 181 - § 1. Do ważności postulacji wymaga się przynajmniej dwóch trzecich głosów.

§ 2. Głos za postulacją powinien być wyrażony przez słowo postuluje lub inne równoznaczne. Formuła wybieram lub postuluje lub równoznaczna jest za wyborem, jeżeli nie ma przeszkody; w przeciwnym razie za postulacją.

Kan. 182 - § 1. Przewodniczący ma w użytecznym czasie ośmiu dni wysłać postulację do kompetentnej władzy, do której należy zatwierdzenie wyboru, która ma prawo udzielenia dyspensy od przeszkody, albo, jeśli takiego uprawnienia nie posiada, poproszenia o nią u władzy wyższej. Jeśli potwierdzenie nie jest wymagane, postulację należy wysłać do kompetentnej władzy aby udzieliła dyspensy.

§ 2. Jeśli w przepisany czas nie przesłano postulacji, jest tym samym nieważna, a kolegium lub zespół tym razem pozbawiany jest prawa wyboru czy postulacji, jeśli nie udowodniono, że przewodniczący nie przesłał postulacji z powodu słusznej przeszkody albo że od przesłania jej we właściwym czasie nie powstrzymał się podstępnie lub z niedbalstwa.

§ 3. Postulowany nie nabywa żadnego prawa z postulacji, a kompetentna władza nie jest zobowiązana jej zaakceptować.

§ 4. Po dokonaniu postulacji wobec kompetentnej władzy, wyborcy nie mogą jej odwołać, jeśli władza nie wyrazi na to zgody.

Kan. 183 - § 1. Gdy kompetentna władza nie dopuści postulacji, prawo wyboru powraca do kolegium lub zespołu.

§ 2. Po dopuszczeniu postulacji, należy o tym powiadomić postulowanego, który winien odpowiedzieć zgodnie z przepisem kan. 177, § 1.

§ 3. Kto przyjmuje dopuszczoną postulację, zyskuje natychmiast pełnoprawnie urząd.

Rozdział II

UTRATA URZĘDU KOŚCIELNEGO

Kan. 184 - § 1. Urząd kościelny traci się po upływie wyznaczonego czasu, po osiągnięciu określonego prawem wieku, na skutek rezygnacji, przeniesienia, usunięcia a także pozbawienia.

§ 2. Nie traci się urzędu kościelnego po ustaniu w jakikolwiek sposób władzy, która go nadała, chyba że prawo zastrzega coś innego.

§ 3. Utrata urzędu, która stała się faktem, ma zostać podana do wiadomości wszystkim, którym przysługuje jakieś prawo do powierzania urzędu.

Kan. 185 - Temu, kto utracił urząd przez osiągnięcie wyznaczonego wieku albo przez przyjętą rezygnację, można przyznać tytuł emeryta.

Kan. 186 - Utrata urzędu po upływie określonego czasu lub po osiągnięciu wieku następuje dopiero od momentu pisemnego zawiadomienia przez kompetentną władzę.

Art. 1

REZYGNACJA

Kan. 187 - Każdy, kto jest poczytalny, może dla słusznej przyczyny zrzec się urzędu kościelnego.

Kan. 188 - Mocą samego prawa nieważna jest rezygnacja pod wpływem ciężkiej i niesprawiedliwej bojaźni, podstęp, błędu istotnego lub symonii.

Kan. 189 - § 1. Rezygnacja - czy wymaga przyjęcia, czy nie -aby była ważna, powinna być złożona temu, kto powierza urząd, o który chodzi, i to na piśmie albo też ustnie wobec dwóch świadków.

§ 2. Władza nie powinna przyjmować rezygnacji jak tylko uzasadnionej słuszną i proporcjonalną przyczyną.

§ 3. Rezygnacja wymagająca przyjęcia traci wszelką moc, jeśli nie zostanie akceptowana w ciągu trzech miesięcy. Nie wymagająca przyjęcia osiągnie swój skutek z chwilą, gdy rezygnujący zakomunikuje ją zgodnie z prawem.

§ 4. Dopóki rezygnacja nie osiągnie skutku, może być odwołana przez rezygnującego; z chwilą osiągnięcia skutku nie może być odwołana, ale ten, kto zrezygnował, może otrzymać urząd z innego tytułu.

Art. 2

PRZENIESIENIE

Kan. 190 - § 1. Tylko ten może dokonać przeniesienia, komu przysługuje prawo powierzenia, zarówno urzędu, który się zwalnia, jak i urzędu, który się powierza.

§ 2. Jeżeli przeniesienie jest dokonywane wbrew woli zajmującego urząd, wymagana jest poważna przyczyna z zachowaniem zawsze prawa do przedstawienia przeciwnych racji, przy czym należy przestrzegać sposobu postępowania przepisane prawem.

§ 3. Aby przeniesienie osiągnęło skutek, musi być przekazane na piśmie.

Kan. 191 - § 1. Przy przeniesieniu, pierwszy urząd wakuje przez kanoniczne objęcie drugiego urzędu, chyba że prawo coś innego zastrzega albo zarządzi kompetentna władza.

§ 2. Przeniesiony pobiera wynagrodzenie związane z pierwszym urzędem do czasu kanonicznego objęcia drugiego.

Art. 3

USUNIĘCIE

Kan. 192 - Z urzędu zostaje ktoś usunięty albo dekretem wydanym zgodnie z przepisem prawa przez kompetentną władzę, z zachowaniem jednak uprawnień nabytych ewentualnie na mocy umowy, albo na mocy samego prawa zgodnie z przepisem kan. 194.

Kan. 193 - § 1. Z urzędu nadanego komuś na czas nieokreślony nie można go usunąć, chyba że na skutek poważnych przyczyn oraz z zachowaniem sposobu postępowania określonego prawem.

§ 2. To samo ma zastosowanie, gdy ktoś ma być usunięty z urzędu nadanego mu na określony czas, ale przed upływem tego okresu, z zachowaniem przepisu kan. 624, § 3.

§ 3. Z urzędu - zgodnie z przepisami prawa - który został komuś nadany według roztropnego rozeznania kompetentnej władzy, można go usunąć z powodu słusznej przyczyny, ocenianej przez tę władzę.

§ 4. Dekret usunięcia, by osiągnął skutek, ma być przekazany na piśmie.

Kan. 194 - § 1. Mocą samego prawa zostaje usunięty z urzędu kościelnego:

- 1 kto utracił stan duchowny;
- 2 kto publicznie odstąpił od wiary katolickiej lub wspólnoty z Kościołem;
- 3 duchowny, który usiłował zawrzeć małżeństwo, choćby tylko cywilne.

§ 2. Usunięcie, o którym w nn. 2 i 3, tylko wtedy. może być urgowane, jeżeli wiadomo, że stwierdziła to kompetentna władza.

Kan. 195 - Jeśli ktoś, jednak nie na mocy samego prawa, lecz dekretem kompetentnej władzy zostaje usunięty z urzędu, który był podstawą jego utrzymania, wtedy ta sama władza winna zatroszczyć się o zabezpieczenie usuniętemu utrzymania przez odpowiedni czas, chyba że zaradzono temu w inny sposób.

Art. 4

POZBAWIENIE

Kan. 196 - § 1. Pozbawienie urzędu, stanowiące mianowicie karę za przestępstwo, może być dokonane tylko zgodnie z przepisami prawa.

§ 2. Pozbawienie osiąga skutek według przepisów kanonów prawa karnego.

Tytuł X

PRZEDAWNIE

Kan. 197 - Przedawnienie jako sposób nabycia lub utraty prawa subiektywnego jak również uwolnienia się od obowiązków, Kościół przyjmuje takie, jakie jest w ustawodawstwie cywilnym danego kraju, z zachowaniem wyjątków ustanowionych w kanonach tego Kodeksu.

Kan. 198 - Przedawnienie jest ważne, jeśli opiera się na dobrej wierze, nie tylko na początku, lecz przez cały przeciąg czasu wymagany do zaistnienia przedawnienia, z zachowaniem przepisu kan. 1362.

Kan. 199 - Nie podlegają przedawnieniu:

- 1 prawa i obowiązki wynikające z prawa Bożego naturalnego lub pozytywnego;
- 2 uprawnienia, które można uzyskać jedynie na mocy apostolskiego przywileju;
- 3 prawa i obowiązki dotyczące bezpośrednio duchowego życia wiernych;
- 4 ustalone i niewątpliwe granice okręgów kościelnych;
- 5 stypendia i zobowiązania mszalne;

6 powierzenie urzędu kościelnego, którego wykonywanie zgodnie z przepisami prawa wymaga święceń;

7 prawo wizytacji i obowiązek posłuszeństwa, tak by wierni nie mogli być wizytowani przez żadną władzę kościelną i nie podlegali już żadnej władzy.

Tytuł XI

OBLICZANIE CZASU

Kan. 200 - Jeśli prawo czegoś innego wyraźnie nie zastrzega, czas należy liczyć zgodnie z postanowieniami kanonów, które następują.

Kan. 201 - § 1. Czas ciągły należy rozumieć jako niedopuszczający żadnej przerwy.

§ 2. Czas użyteczny należy rozumieć, że wykonującemu lub dochodzącemu swego prawa tak przysługuje, iż dla nie wiedzącego albo nie mogącego działać nie płynie.

Kan. 202 - § 1. Dzień w prawie oznacza stały czasokres obejmujący 24 kolejno liczone godziny i zaczyna się od północy, chyba że inaczej wyraźnie zastrzeżono. Tydzień to okres 7 dni, miesiąc okres 30 dni, a rok 365 dni, chyba że miesiąc i rok poleca się brać zgodnie z kalendarzem.

§ 2. Jeżeli czas jest ciągły, miesiąc i rok należy zawsze liczyć zgodnie z kalendarzem.

Kan. 203 - § 1. Pierwszego dnia nie wlicza się do terminu, chyba że jego początek zbiega się z początkiem dnia, albo prawo wyraźnie coś innego zastrzega.

§ 2. Jeżeli czegoś innego nie postanowiono, ostatni dzień wlicza się do terminu, który - jeśli czas obejmuje jeden lub więcej miesięcy albo lat, jeden lub kilka tygodni - kończy się po upływie ostatniego dnia tej samej daty, albo jeżeli miesiąc nie ma dnia o tej dacie, po upływie ostatniego dnia miesiąca.

Księga II

LUD BOŻY

Część 1

WIERNI

Kan. 204 - §1. Wiernymi są ci, którzy przez chrzest wszczępieni w Chrystusa, zostali ukonstytuowani Ludem Bożym i stawszy się z tej racji na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego posłannictwa Chrystusa, zgodnie z własną każdego pozycją, są powołani do wypełniania misji, jaką Bóg powierzył pełnić Kościołowi w świecie.

§ 2. Ten Kościół, ukonstytuowany i uporządkowany na tym świecie jako społeczność, trwa w Kościele katolickim, kierowanym przez następcę Piotra i biskupów we wspólnocie z nim.

Kan. 205 - W pełnej wspólnocie Kościoła katolickiego pozostają tutaj na ziemi ci ochrzczeni, którzy w jego widzialnym organizmie łączą się z Chrystusem więzami wyznawania wiary, sakramentów i zwierzchnictwa kościelnego.

Kan. 206 - § 1. Z Kościołem w specjalny sposób są złączeni katechumeni, ci mianowicie, którzy pod natchnieniem Ducha Świętego wyraźną wolą proszą o włączenie do niego i dlatego tym samym pragnieniem jak i życiem wiary, nadziei i miłości, które praktykują, łączą się z Kościołem, który ich wspiera już jako swoich.

§ 2. Kościół otacza katechumenów szczególną troską, zachęcając ich do prowadzenia życia zgodnego z Ewangelią i wprowadzając do udziału w świętych obrzędach, przyznaje im już różne prerogatywy, które są właściwe chrześcijanom.

Kan. 207 - § 1. Z ustanowienia Bożego są w Kościele wśród wiernych święci szafarze, których w prawie nazywa się też duchownymi, pozostałych zaś nazywa się świeckimi.

§ 2. Spośród jednych i drugich wywodzą się wierni, którzy profesją rad ewangelicznych, przez śluby lub inne święte więzy, przez Kościół uznane i zatwierdzone, w sposób szczególny poświęcają się Bogu a także pomagają w zbawczej misji Kościoła. Ich stan, choć nie odnosi się do hierarchicznej struktury Kościoła, jednak należy do jego życia i świętości.

Tytuł I

OBOWIĄZKI I PRAWA WSZYSTKICH WIERNYCH

Kan. 208 - Z racji odrodzenia w Chrystusie wszyscy wierni są równi co do godności i działania, na skutek czego każdy, zgodnie z własną pozycją i zadaniem współpracuje w budowaniu Ciała Chrystusowego.

Kan. 209 - § 1. Wierni zobowiązani są - każdy przez swoje własne działanie - zachować zawsze wspólnotę z Kościołem.

§ 2. Z wielką pilnością wierni powinni wypełniać obowiązki, którymi są związani zarówno wobec Kościoła powszechnego, jak i partykularnego, do którego należą zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 210 - Wszyscy wierni, zgodnie z własną pozycją, winni starać się prowadzić życie święte, przyczyniać się do wzrostu Kościoła i ustawicznie wspierać rozwój jego świętości.

Kan. 211 - Wszyscy wierni mają obowiązek i prawo współpracy w tym, aby Boże przepowiadanie zbawienia rozszerzało się coraz bardziej na wszystkich ludzi każdego czasu i całego świata.

Kan. 212 - § 1. To, co święci pasterze, jako reprezentanci Chrystusa, wyjaśniają jako nauczyciele wiary albo postanawiają jako kierujący Kościołem, wierni, świadomi własnej odpowiedzialności, obowiązani są wypełniać z chrześcijańskim posłuszeństwem.

§ 2. Wierni mają prawo, by przedstawiać pasterzom Kościoła swoje potrzeby, zwłaszcza duchowe, jak również swoje życzenia.

§ 3. Stosownie do posiadanej wiedzy, kompetencji i zdolności, jakie posiadają, przysługuje im prawo, a niekiedy nawet obowiązek wyjawiania swojego zdania świętym pasterzom w sprawach dotyczących dobra Kościoła, oraz - zachowując nienaruszalność wiary i obyczajów, szacunek wobec pasterzy, biorąc pod uwagę wspólny pożytek i godność osoby - podawania go do wiadomości innym wiernym.

Kan. 213 - Wierni mają prawo otrzymywać pomoce od swoich pasterzy z duchowych dóbr Kościoła, zwłaszcza zaś słowa Bożego i sakramentów.

Kan. 214 - Wiernym przysługuje prawo sprawowania kultu Bożego, zgodnie z przepisami własnego obrządku, zatwierdzonego przez prawowitych pasterzy Kościoła, jak również podążania własną drogą życia duchowego, zgodną jednak z doktryną Kościoła.

Kan. 215 - Wierni mają prawo swobodnego zakładania stowarzyszeń i kierowania nimi dla celów miłości lub pobożności albo dla ożywiania chrześcijańskiego powołania w świecie, a także odbywania zebrań dla wspólnego osiągnięcia tych celów.

Kan. 216 - Wszyscy wierni, którzy uczestniczą w misji Kościoła, mają prawo, by przez własne inicjatywy, każdy zgodnie ze swoim stanem i pozycją, popierali lub podtrzymywali apostołską działalność. Żadna jednak inicjatywa nie może sobie przypisywać miana katolickiej, jeśli nie otrzyma zgody kompetentnej władzy kościelnej.

Kan. 217 - Wierni, którzy to przez chrzest są powoływani do prowadzenia życia zgodnego z doktryną ewangeliczną, posiadają prawo do wychowania chrześcijańskiego, przez które mają być odpowiednio przygotowywani do osiągnięcia dojrzałości osoby ludzkiej i jednocześnie do poznania i przeżywania tajemnicy zbawienia.

Kan. 218 - Ci którzy zajmują się świętymi naukami, korzystają ze słusznej wolności poszukiwania, jak również roztropnego wypowiedzania swojego zdania w sprawach, w

których są specjalistami, z zachowaniem jednak posłuszeństwa należnego Nauczycielskiemu Urzędowi Kościoła.

Kan. 219 - Wszyscy wierni mają prawo być wolni od jakiegokolwiek przymusu w wyborze stanu życia.

Kan. 220 - Nikomu nie wolno bezprawnie naruszać dobrego imienia, które ktoś posiada, ani też naruszać prawa każdej osoby do ochrony własnej intymności.

Kan. 221 - § 1. Wiernym przysługuje legalne dochodzenie i obrona przysługujących im w Kościele uprawnień na właściwym forum kościelnym według przepisów prawa.

§ 2. Wierni, jeżeli zostali wezwani przed sąd przez kompetentną władzę, mają prawo, by byli sądzeni z zachowaniem przepisów prawa, stosowanych ze słusnością.

§ 3. Wiernym przysługuje prawo, by nie nakładano na nich kar kanonicznych, jak tylko zgodnie z przepisami ustawy.

Kan. 222 - § 1. Wierni mają obowiązek zaradzić potrzebom Kościoła, aby posiadał środki konieczne do sprawowania kultu, prowadzenia dzieł apostołstwa oraz miłości, a także do tego, co jest konieczne do godziwego utrzymania szafarzy.

§ 2. Obowiązani są także do popierania sprawiedliwości społecznej, jak również, pamiętając o przykazaniu Pana, do udzielania pomocy biednym z własnych dochodów.

Kan. 223 - § 1. W wykonywaniu swoich praw - czy to indywidualnie, czy zrzeszeni w stowarzyszeniach - wierni powinni mieć na uwadze dobro wspólne Kościoła, uprawnienia innych oraz własne obowiązki wobec drugich.

§ 2. Ze względu na dobro wspólne, przysługuje władzy kościelnej prawo domagania się, by wierni korzystali z umiarem z przysługujących im praw.

Tytuł II

OBOWIĄZKI I PRAWA WIERNYCH ŚWIECKICH

Kan. 224 - Oprócz obowiązków i praw, które są wspólne wszystkim wiernym, jak również tych, które są ustalone w innych kanonach, wierni świeccy są związani obowiązkami i cieszą się uprawnieniami, wyliczonymi w kanonach niniejszego tytułu.

Kan. 225 - § 1. Świeccy, którzy na równi ze wszystkimi wiernymi przez chrzest i bierzmowanie są przeznaczeni przez Boga do apostołstwa, mają ogólny obowiązek i zarazem prawo współpracować - czy to indywidualnie, czy też zrzeszeni w stowarzyszeniach - ażeby Boże przepowiadanie zbawienia było poznane przez wszystkich ludzi na całym świecie i przez nich przyjęte. Ten obowiązek spoczywa na nich w sposób szczególny w tych okolicznościach, w których tylko przez nich ludzie mogą usłyszeć Ewangelię i poznać Chrystusa.

§ 2. Każdy, zgodnie z własną pozycją, jest także szczególnie zobowiązany przepajać i udoskonalać duchem ewangelicznym porządek doczesny, dając w ten sposób w dokonywaniu tych spraw i w wykonywaniu świeckich funkcji szczególne świadectwo Chrystusowi.

Kan. 226 - § 1. Żyjący w stanie małżeńskim, zgodnie z własnym powołaniem, mają szczególnie obowiązek przyczynić się do budowania Ludu Bożego przez małżeństwo i rodzinę.

§ 2. Rodzice, ponieważ dali dzieciom życie, mają bardzo poważny obowiązek i prawo ich wychowania. Stąd też na pierwszym miejscu do chrześcijańskich rodziców należy troska o chrześcijańskie wychowanie dzieci, zgodnie z nauką przekazywaną przez Kościół.

Kan. 227 - Wierni świeccy mają prawo, aby w zakresie spraw doczesnej społeczności przyznano im wolność przysługującą wszystkim obywatelom. Korzystając wszakże z tej wolności, niech zatroszczą się o to, ażeby swoją działalność przepoić duchem ewangelicznym i mieć na uwadze naukę przedstawioną przez Nauczycielski Urząd Kościoła oraz wystrzegać się przedstawiania w kwestiach wątpliwych swojego stanowiska jako nauki Kościoła.

Kan. 228 - § 1. Odpowiednio przygotowani świeccy są zdolni, by otrzymać od świętych pasterzy te urzędy kościelne i posługi, które wolno im piastować zgodnie z przepisami prawa.

§ 2. Świeccy odznaczający się odpowiednią wiedzą, roztropnością i uczciwością, są zdolni do tego, by jako biegli lub doradcy świadczyli pomoc pasterzom Kościoła, także w radach działających zgodnie z przepisem prawa.

Kan. 229 - § 1. Świeccy, aby mogli żyć zgodnie z nauką chrześcijańską, a także sami ją głosić oraz bronić w razie potrzeby, jak również mieć swój udział w wykonywaniu apostołatu, mają obowiązek i prawo poznania tej nauki, każdy w sposób dostosowany do jego możliwości i zajmowanej pozycji.

§ 2. Mają również prawo do zdobycia pełniejszej znajomości świętej nauki, wykładanej w kościelnych uniwersytetach czy fakultetach lub w instytutach wiedzy religijnej, uczęszczając tam na wykłady i zdobywając stopnie akademickie.

§ 3. Podobnie - zachowując jednak przepisy stawiające wymagania co do zdadności - mogą otrzymać od kompetentnej władzy kościelnej zlecenie nauczania świętej nauki.

Kan. 230 - § 1. Mężczyźni świeccy, posiadający wiek i przymioty ustalone zarządzeniem Konferencji Episkopatu, mogą być na stałe przyjęci, przepisany obrzędem liturgicznym, do posługi lektora i akolity, udzielenie jednak tych posług nie daje im prawa do utrzymania czy wynagrodzenia ze strony Kościoła.

§ 2. Świeccy mogą być czasowo wyznaczeni do pełnienia funkcji lektora w czynnościach liturgicznych, podobnie wszyscy świeccy mogą wykonywać funkcje komentatora, kantora lub inne, zgodnie z przepisami prawa.

§ 3. Tam, gdzie to doradza konieczność Kościoła, z braku szafarzy, także świeccy, chociażby nie byli lektorami lub akolitami, mogą wykonywać pewne obowiązki w ich zastępstwie, mianowicie: posługę słowa, przewodniczyć modlitwom liturgicznym, udzielać chrztu a także rozdzielać Komunię świętą, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 231 - § 1. Świeccy, którzy na stałe lub czasowo poświęcają się posłudze Kościoła, obowiązani są zdobyć odpowiednią formację potrzebną do właściwego wykonywania swego zadania, by ją spełniali świadomie, umiejętnie i pilnie.

§ 2. Zachowując przepis kan. 230, § 1, mają prawo do godziwego wynagrodzenia, odpowiedniego ich pozycji, dzięki któremu, zachowując również przepisy prawa państwowego, mogliby zaradzić potrzebom własnym oraz rodziny. Przysługuje im też prawo, by było właściwie przewidziane ubezpieczenie i zabezpieczenie społeczne, a także ubezpieczenie zdrowotne.

Tytuł III

ŚWIĘCI SZAFARZE CZYLI DUCHOWNI

Rozdział I

KSZTAŁCENIE DUCHOWIEŃSTWA

Kan. 232 - Kościół ma obowiązek, a zarazem własne i wyłączne prawo kształcenia tych, którzy są przeznaczeni do świętej posługi.

Kan. 233 - § 1. Na całej wspólnocie chrześcijańskiej spoczywa obowiązek troski o powołania, ażeby wystarczająco zaradzić potrzebom świętej posługi w całym Kościele. W sposób szczególny ten obowiązek wiąże chrześcijańską rodzinę, wychowawców oraz ze specjalnej racji kapłanów, zwłaszcza proboszczów. Biskupi diecezjalni, na których w najwyższym stopniu spoczywa troska o rozbudzanie powołań, powinni powierzony sobie lud pouczać o ważności świętego posługiwania i o konieczności szafarzy w Kościele, a także inicjować i popierać poczynania zmierzające do wspierania powołań, głównie przy pomocy dzieł do tego ustanowionych.

§ 2. Kapłani, a zwłaszcza biskupi diecezjalni powinni troszczyć się również o to, by mężczyźni w bardziej dojrzałym wieku, przekonani o powołaniu do świętej posługi, otrzymali roztropną pomoc ujawnioną słowem i czynem oraz zostali właściwie przygotowani.

Kan. 234 - § 1. Należy zachować i popierać niższe seminaria lub inne tego rodzaju instytucje, tam gdzie istnieją, w których mianowicie - mając na uwadze wspieranie powołań - wraz z wykształceniem humanistycznym i naukowym, przewidziana jest specjalna formacja religijna. Co więcej, gdzie biskup diecezjalny uzna to za wskazane, powinien doprowadzić do erygowania niższego seminarium lub podobnej instytucji.

§ 2. Jeśli w pewnych wypadkach okoliczności czego innego nie doradzają, młodzieńcy mający zamiar przystąpić do kapłaństwa winni otrzymać taką formację humanistyczną i naukową, jaką w ich kraju otrzymują młodzieńcy zamierzający podjąć studia wyższe.

Kan. 235 - § 1. Młodzieńcy, zamierzający dojść do kapłaństwa, powinni dla otrzymania odpowiedniej formacji duchowej oraz przygotowania się do właściwych im obowiązków kształcić się w wyższym seminarium przez cały okres formacji, albo - gdy zdaniem biskupa diecezjalnego wymagają tego okoliczności - przynajmniej przez cztery lata.

§ 2. Ci, którzy zgodnie z przepisami prawa przebywają poza seminarium, powinni być powierzeni przez biskupa diecezjalnego pobożnemu i zdatnemu kapłanowi, który by czuwał nad tym, by byli starannie formowani do życia duchowego i karności.

Kan. 236 - Kandydaci do stałego diakonatu mają być, zgodnie z przepisami Konferencji Episkopatu, kształtowani do pielęgnowania życia duchowego oraz nauczeni właściwego wykonywania funkcji związanych z tym święceniem:

1 młodzieńcy przebywając w jakimś specjalnym domu przynajmniej przez trzy lata, chyba że biskup diecezjalny dla poważnych racji inaczej zarządził;

2 starsi wiekiem mężczyźni, celibatariusze lub żonaci, zgodnie z programem ustalonym przez Konferencję Episkopatu rozłożonym na trzy lata.

Kan. 237 - § 1. W każdej diecezji, gdzie to jest możliwe a także potrzebne, winno istnieć wyższe seminarium. W przeciwnym razie alumni przygotowujący się do świętej posługi powinni być powierzeni innemu seminarium albo należy erygować seminarium międzydiecezjalne.

§ 2. Seminarium międzydiecezjalne nie może być erygowane bez wcześniejszej aprobaty Stolicy Apostolskiej, dotyczącej zarówno erekcji seminarium jak i jego statutów, uzyskanej przez Konferencję Episkopatu, jeśli chodzi o seminarium dla całego jej terytorium, w przeciwnym razie przez zainteresowanych biskupów.

Kan. 238 - § 1. Seminaria erygowane zgodnie z przepisem prawa otrzymują w Kościele osobowość prawną na mocy samego prawa.

§ 2. W załatwianiu wszystkich spraw w imieniu seminarium występuje jego rektor, chyba że w odniesieniu do pewnych spraw kompetentna władza postanowiła inaczej.

Kan. 239 - § 1. Każde seminarium powinno mieć rektora, który stoi na jego czele, a w razie potrzeby wicerektora, ekonomę, a także, jeśli alumni odbywają studia w samym seminarium, również wykładowców, którzy wkładają różne przedmioty, odpowiednio między sobą skoordynowane.

§ 2. W każdym seminarium powinien być przynajmniej jeden kierownik duchowy z pozostawieniem jednak alumnom swobody udania się do innych kapłanów, wyznaczonych przez biskupa do tego zadania.

§ 3. W statutach seminarium należy przewidzieć sposób uczestniczenia innych wychowawców, wykładowców, a także samych uczniów w trosce rektora, zwłaszcza o zachowanie dyscypliny.

Kan. 240 - § 1. Oprócz spowiedników zwyczajnych, powinni regularnie przychodzić do seminarium także inni spowiednicy, a ponadto uczniowie powinni mieć zawsze możliwość udania się, z zachowaniem jednak seminaryjnej dyscypliny, do jakiegokolwiek spowiednika, w seminarium lub poza nim.

§ 2. W podejmowaniu decyzji przy dopuszczaniu uczniów do święceń lub wydalaniu z seminarium, nigdy nie wolno żądać opinii kierownika duchowego i spowiedników.

Kan. 241 - § 1. Do wyższego seminarium biskup diecezjalny powinien przyjmować jedynie tych, którzy, biorąc pod uwagę ich przymioty ludzkie i moralne, duchowe i intelektualne, ich zdrowie fizyczne i psychiczne, jak również szczerą wolę, wydają się być zdolni do oddania się na stałe świętym posługom.

§ 2. Zanim zostaną przyjęci, winni przedstawić dokumenty przyjęcia chrztu i bierzmowania oraz inne, które są wymagane przez program kształcenia kapłańskiego.

§ 3. Jeśli chodzi o wydalonych z innego seminarium lub instytutu zakonnego, wymaga się ponadto zaświadczenia właściwego przełożonego, zwłaszcza o przyczynie ich wydalenia lub odejścia.

Kan. 242 - § 1. W poszczególnych krajach powinien obowiązywać program kształcenia kapłańskiego, ustalony przez Konferencję Episkopatu, z uwzględnieniem norm wydanych przez najwyższą władzę kościelną i zatwierdzony przez Stolicę Świętą; powinien on być również do nowych warunków przystosowany, a także za zgodą Stolicy Świętej określać najważniejsze zasady i normy ogólne dotyczące kształcenia seminaryjnego, przystosowane do potrzeb pastoralnych każdego regionu lub prowincji.

§ 2. Normy zawarte w programie kształcenia, o którym w § 1, winny być przestrzegane we wszystkich seminariach, zarówno diecezjalnych, jak i międzydiecezjalnych.

Kan. 243 - Każde seminarium winno mieć ponadto własny regulamin, zatwierdzony przez biskupa diecezjalnego albo - w przypadku seminarium międzydiecezjalnego - przez zainteresowanych biskupów. W regulaminie tym należy przystosować do miejscowych warunków normy programu kształcenia kapłańskiego, a zwłaszcza dokładniej sprecyzować te punkty dyscypliny, które dotyczą codziennego życia alumnów oraz porządku całego seminarium.

Kan. 244 - Duchowa formacja alumnów w seminarium oraz kształcenie doktrynalne winny być harmonijnie ułożone i tak ukierunkowane, by alumni, każdy zgodnie z własną zdolnością, zdobywali wraz z odpowiednią ludzką dojrzałością, ducha Ewangelii i ścisłą łączność z Chrystusem.

Kan. 245 - § 1. Przez formację duchową alumni winni stać się zdolni do owocnego wykonywania pasterskiej posługi i ukształtowani w duchu misyjnym, rozumiejąc, że posługi wypełniane zawsze w żywej wierze i miłości przyczyniają się do ich uświęcenia; niech uczą się także wypracowywać te cnoty, które posiadają duże znaczenie w obcowaniu z ludźmi, tak jednak, by doszli do osiągnięcia właściwej harmonii pomiędzy wartościami ludzkimi i nadprzyrodzonymi.

§ 2. Alumnów tak należy formować, ażeby, przepojeni umiłowaniem Kościoła Chrystusowego, będąc związani pokorą i synowską miłością z Biskupem Rzymskim, następcą Świętego Piotra, przyłgnęli do własnego biskupa jako wierni współpracownicy oraz podejmowali zgodną współpracę z braćmi; przez wspólne życie w seminarium a także przez nawiązywanie przyjaźni i łączności z innymi, przygotowywali się do braterskiej jedności z diecezjalnym prezbiterium, którego będą uczestnikami w służbie Kościoła.

Kan. 246 - § 1. Sprawowanie Eucharystii winno być centrum całego życia seminaryjnego, tak żeby alumni, uczestnicząc codziennie w samej miłości Chrystusa, czerpali głównie z tego najbogatszego źródła siłę ducha do pracy apostołskiej oraz dla swego duchowego życia.

§ 2. Niech będą przygotowani do odmawiania liturgii godzin, którą służy Boży w imieniu Kościoła modlą się do Boga za cały powierzony sobie lud, a nawet za cały świat.

§ 3. Należy ożywiać kult Najświętszej Maryi Panny, również przez różaniec, rozmyślanie oraz inne ćwiczenia pobożne, przez które alumni zdobywają ducha modlitwy i otrzymują wzmocnienie dla własnego powołania.

§ 4. Powinni się przyzwyczajać do częstego korzystania z sakramentu pokuty i zaleca się, by każdy miał kierownika swojego życia duchowego, ale wybranego w sposób wolny, przed którym mógłby z zaufaniem otwierać swoje sumienie.

§ 5. Każdego roku alumni powinni odprawić ćwiczenia duchowe.

Kan. 247 - § 1. Do zachowania celibatu mają być przygotowani przez odpowiednie wychowanie i niech uczą się doceniać go jako szczególny dar Boży.

§ 2. Alumnów trzeba należycie zapoznać z obowiązkami i trudami, które są właściwe świętym sługom Kościoła, nie ukrywając żadnej trudności życia kapłańskiego.

Kan. 248 - Przekazywane kształcenie naukowe dotyczy tego, by alumni, wraz z ogólną kulturą odpowiadającą potrzebom miejsca i czasu, otrzymali obszerną i solidną znajomość nauk świętych, tak by opierając się na nich i karmiąc nimi swoją wiarę, mogli głosić naukę Ewangelii współczesnym sobie ludziom w sposób odpowiedni i przystosowany do ich mentalności.

Kan. 249 - W programie kształcenia kapłańskiego należy przewidzieć, by alumni nie tylko nauczyli się dokładnie języka ojczystego, lecz także by dobrze znali język łaciński oraz

posiadali wystarczającą znajomość języków obcych, których umiejętność wyda się konieczna lub pożyteczna do ich formacji albo do wykonywania pasterskiej posługi.

Kan. 250 - Przewidziane w samym seminarium studia filozoficzne i teologiczne można odbywać albo sukcesywnie, albo równocześnie, zgodnie z postanowieniami programu kształcenia kapłańskiego; mają one objąć przynajmniej pełne sześć lat, tak jednak, by czas przeznaczony na studia filozoficzne zawierał pełne dwa lata, a na studia teologiczne pełne cztery lata.

Kan. 251 - Kształcenie filozoficzne, które ma się oprzeć na wiecznie trwałym dziedzictwie filozoficznym, uwzględniającym również współczesne badania filozoficzne, ma się tak odbywać, by doskonało formację humanistyczną alumnów, ćwiczyło umysł i przygotowywało ich do podjęcia studiów teologicznych.

Kan. 252 - § 1. Kształcenie teologiczne, w świetle wiary pod kierownictwem Urzędu Nauczycielskiego, winno być tak prowadzone, by alumni poznali całą doktrynę katolicką opartą na Objawieniu, uczynili ją pokarmem własnego życia duchowego, a w wykonywaniu posługi potrafili ją odpowiednio głosić i jej bronić.

§ 2. Z szczególną starannością należy kształcić alumnów w Piśmie świętym, tak by zdobyli znajomość całego Pisma świętego.

§ 3. Należy prowadzić wykłady teologii dogmatycznej, oparte zawsze na słowie Bożym pisanym, łącznie ze świętą Tradycją, przy pomocy których alumni winni się nauczyć wnikać w tajemnice zabwienia, zwłaszcza za nauczycielem św. Tomaszem, a także wykłady teologii moralnej i pastoralnej, prawa kanonicznego, liturgii, historii Kościoła oraz innych dyscyplin, pomocniczych i specjalnych, zgodnie z przepisami programu kształcenia kapłańskiego.

Kan. 253 - § 1. Na stanowisko wykładowców przedmiotów filozoficznych, teologicznych i prawnych, biskup lub zainteresowani biskupi, powinni mianować tylko tych, którzy odznaczając się cnotą, uzyskali doktorat lub licencjat na uniwersytecie albo wydziale uznanym przez Stolicę Apostolską.

§ 2. Należy zadbać, by zostało mianowanych tylu różnych wykładowców, ilu potrzeba do nauczania Pisma świętego, teologii dogmatycznej, teologii moralnej, liturgii, filozofii, prawa kanonicznego, historii Kościoła oraz innych przedmiotów, które winny być wykładane własną metodą.

§ 3. Wykładowca, który poważnie się sprzeniewierzył swojemu zadaniu, powinien być usunięty przez władzę, o której w § 1.

Kan. 254 - § 1. Wykładowcy winni się stale troszczyć w nauczaniu przedmiotów o wewnętrzną jedność i harmonię całej nauki wiary, by alumni doświadczali, że zdobywają jedną wiedzę. Aby łatwiej to osiągnąć, powinien ktoś w seminarium kierować całym porządkiem studiów.

§ 2. Alumnów tak należy nauczać, by i sami byli zdolni badać zagadnienia metodą naukową przy pomocy własnych poszukiwań; trzeba więc prowadzić ćwiczenia, w których alumni, pod kierunkiem wykładowców, nauczyliby się własnym wysiłkiem przeprowadzać pewne studia.

Kan. 255 - Chociaż cała formacja alumnów w seminarium ma cel pastoralny, należy zorganizować w nim kształcenie ściśle pastoralne, przez które - uwzględniając również potrzeby miejsca i czasu - alumni nauczyliby się zasad i umiejętności wypełniania posługi nauczania Ludu Bożego, uświęcania i kierowania.

Kan. 256 - § 1. Należy pilnie pouczać alumnów w tym, co w szczególności jest związane ze świętym posługiwaniem, zwłaszcza w umiejętności katechizowania i głoszenia homilii, w kulcie Bożym, szczególnie zaś w sprawowaniu sakramentów, kontaktach z ludźmi, również z niekatolikami lub z niewierzącymi, w kierowaniu parafią a także w wypełnianiu pozostałych zadań.

§ 2. Alumnów należy zapoznawać z potrzebami całego Kościoła, tak by troszczyli się o popieranie powołań, o sprawy misyjne, ekumeniczne oraz inne bardziej palące, w tym także społeczne.

Kan. 257 - § 1. Należy zabiegać o takie wykształcenie alumnów, by troszczyli się nie tylko o Kościół partykularny, dla służenia któremu będą inkardynowani, lecz także o cały Kościół, i okazywali gotowość oddania się Kościołom partykularnym, będącym w wielkiej i nagłej potrzebie.

§ 2. Biskup diecezjalny winien zatroszczyć się o to, by duchowni zamierzający udać się z własnego Kościoła partykularnego do Kościoła partykularnego innego kraju, zostali odpowiednio przygotowani do wypełniania tam świętego posługiwania, by mianowicie zdobyli znajomość języka kraju, a także rozumieli jego instytucje, warunki socjalne, obyczaje i zwyczaje.

Kan. 258 - Alumni, by osiąść umiejętność prowadzenia apostołstwa, także w samej praktyce, podczas trwania studiów, a zwłaszcza w czasie wakacji, winni być wprowadzeni w praktykę pastoralną poprzez ćwiczenia prowadzone zawsze przez doświadczonego kapłana, ustalone według uznania ordynariusza, a dostosowane do wieku alumnów i lokalnych warunków.

Kan. 259 § 1. Do biskupa diecezjalnego albo do zainteresowanych biskupów, jeśli chodzi o seminarium międzydiecezjalne, należy decyzja co do nadrzędnego zarządu i administracji seminarium.

§ 2. Biskup diecezjalny, a w przypadku seminarium międzydiecezjalnego zainteresowani biskupi mają, często osobiście wizytować seminarium, czuwać nad formacją swoich alumnów, oraz nad dokonywanym w nim kształceniem filozoficznym i teologicznym, i poznawać sprawy związane z powołaniem alumnów, zdolnością, pobożnością i postępami, zwłaszcza w związku ze święceniami, których mają udzielić.

Kan. 260 - Rektorowi, do którego należy troska o codzienne kierowanie seminarium, w wypełnianiu swoich obowiązków powinni być posłuszni wszyscy, zgodnie jednak z postanowieniami programu kształcenia kapłańskiego oraz regulaminu seminaryjnego.

Kan. 261 - § 1. Rektor seminarium oraz - pod jego zwierzchnictwem - wychowawcy i wykładowcy winni we własnym zakresie czuwać nad tym, by alumni dokładnie zachowywali normy ustalone w programie kształcenia kapłańskiego i w regulaminie seminaryjnym.

§ 2. Rektor seminarium oraz kierownik studiów mają czuwać nad tym, by wykładowcy właściwie wypełniali swoje zadanie, zgodnie z przepisami programu kształcenia kapłańskiego i regulaminu seminaryjnego.

Kan. 262 - Seminarium ma być wyjęte spod zwierzchnictwa parafialnego, a wobec wszystkich przebywających w seminarium obowiązki proboszcza winien spełniać rektor lub jego delegat, z wyjątkiem spraw małżeńskich i z zachowaniem przepisu kan. 985.

Kan. 263 - Biskup diecezjalny, a jeśli chodzi o seminarium międzydiecezjalne zainteresowani biskupi, w części określonej przez nich we wspólnym porozumieniu, powinni zatroszczyć się o dostarczenie środków potrzebnych do założenia i zachowania seminarium, utrzymania alumnów, wynagrodzenia wykładowców oraz innych potrzeb seminarium.

Kan. 264 - § 1. By zabezpieczyć potrzeby seminarium - oprócz zbiórek o które w kan. 1266 - biskup może nałożyć na diecezję podatek.

§ 2. Obowiązek płacenia podatku na seminarium mają wszystkie kościelne osoby prawne, także prywatne, posiadające siedzibę w diecezji, chyba że utrzymują się tylko z jałmużny albo znajduje się u nich aktualnie kolegium studiujących, lub nauczających, dla wspólnego dobra Kościoła. Podatek taki winien być powszechny i

proporcjonalny do dochodów tych, którzy winni go płacić, a także określony zgodnie z potrzebami seminarium.

Rozdział II

PRZYNALEŻNOŚĆ CZYLI INKARDYNACJA DUCHOWNYCH

Kan. 265 - Każdy duchowny powinien być inkardynowany do jakiegoś Kościoła partykularnego albo do prałatury personalnej, albo do jakiegoś instytutu życia konsekrowanego lub do jakiegoś stowarzyszenia, które posiada tę zdolność, tak że nie może być duchownych nikomu nie podlegających czyli tułaczy.

Kan. 266 - § 1. Przyjmujący diakonat staje się duchownym i zostaje inkardynowany do Kościoła partykularnego lub prałatury personalnej, dla których posługi został promowany.

§ 2. Członek instytutu zakonnego po ślubach wieczystych albo członek kleryckiego stowarzyszenia życia apostolskiego definitywnie do niego włączony, przyjmując diakonat zostaje jako duchowny inkardynowany do tegoż instytutu lub stowarzyszenia, chyba że w odniesieniu do stowarzyszeń co innego postanawiają konstytucje.

§ 3. Członek instytutu świeckiego przez przyjęcie diakonatu zostaje inkardynowany do Kościoła partykularnego, dla posługi którego został promowany, chyba że na mocy zezwolenia Stolicy Apostolskiej jest inkardynowany do samego instytutu.

Kan. 267 - § 1. Aby duchowny już inkardynowany mógł być ważnie inkardynowany do innego Kościoła partykularnego, winien otrzymać od biskupa diecezjalnego podpisane przez niego pismo ekskardynujące i jednocześnie pismo inkardynujące podpisane przez biskupa diecezjalnego Kościoła partykularnego, do którego pragnie się inkardynować.

§ 2. Udzielona w ten sposób ekskardynacja osiąga swój skutek z chwilą inkardynacji w innym Kościele partykularnym.

Kan. 268 - § 1. Duchowny, który przesiedlił się zgodnie z przepisami prawa z własnego Kościoła partykularnego do innego, po upływie pięciu lat zostaje na mocy samego prawa inkardynowany do tego Kościoła partykularnego, jeśli taką wolę wyraził na piśmie, zarówno biskupowi diecezjalnemu Kościoła goszczącego, jak i własnemu biskupowi

diecezjalnemu i żaden z nich nie wyraził na piśmie sprzeciwu w ciągu czterech miesięcy od otrzymania pisma.

§ 2. Przez włączenie na stałe lub definitywne do instytutu życia konsekrowanego albo do stowarzyszenia życia apostołskiego, duchowny, który zgodnie z postanowieniem kan. 266, § 2, zostaje inkardynowany do takiego instytutu lub stowarzyszenia, jest ekskardynowany z własnego Kościoła partykularnego.

Kan. 269 - Biskup diecezjalny nie powinien dokonywać inkardynacji, jak tylko wtedy, gdy:

1 domaga się tego konieczność lub pożytek jego Kościoła partykularnego i z zachowaniem przepisów prawa dotyczących godziwego utrzymania duchownych;

2 na podstawie dokumentu zgodnego z prawem ustali, że została udzielona ekskardynacja i ponadto otrzyma od biskupa diecezjalnego ekskardynującego - w razie potrzeby z zachowaniem tajemnicy - odpowiednie świadectwa o życiu duchownego, obyczajach i studiach;

3 duchowny temuż biskupowi diecezjalnemu oświadczył na piśmie, że chce się poświęcić służbie nowego Kościoła partykularnego, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 270 - Ekskardynacji można udzielić godziwie tylko z racji, którymi są pożytek Kościoła lub dobro samego duchownego. Natomiast nie wolno jej odmówić, chyba że istnieją poważne przyczyny; duchowny, który czuje się pokrzywdzony i znalazł sobie innego biskupa, może odwołać się przeciwko decyzji.

Kan. 271 - § 1. Poza wypadkiem prawdziwej konieczności własnego Kościoła partykularnego, biskup diecezjalny nie powinien odmawiać zezwolenia na przesiedlenie się duchownym, o których wie, że są gotowi i uzna ich za odpowiednich, aby udać się do krajów odczuwających brak duchowieństwa dla wypełniania tam świętego posługiwania. Powinien jednak zatroszczyć się przez pisemną umowę z biskupem diecezjalnym miejsca, do którego chcą się udać, o ustalenie praw i obowiązków tych duchownych.

§ 2. Biskup diecezjalny może zezwolić swoim duchownym przesiedlić się do innego Kościoła partykularnego na czas określony, nawet wielokrotnie wznawiany, tak jednak, by ci duchowni pozostali inkardynowani do własnego Kościoła partykularnego i kiedy do niego powrócą cieszyli się wszystkimi uprawnieniami, jakie by posiadali, gdyby w nim wykonywali święte posługiwanie.

§ 3. Duchowny, który przeszedł zgodnie z przepisami prawa do innego Kościoła partykularnego, pozostając inkardynowany do własnego Kościoła, może być dla słusznej przyczyny odwołany przez

własnego biskupa diecezjalnego, jeśli została zachowana umowa zawarta z drugim biskupem oraz naturalna słuszność. Z zachowaniem

tych samych warunków, również biskup diecezjalny drugiego Kościoła partykularnego może temu samemu duchownemu, dla słusznej

przyczyny, odmówić zezwolenia na dalszy pobyt na swoim terytorium.

Kan. 272 - Ekskardynacji i inkardynacji, jak również zezwolenia na przesiedlenie się do innego Kościoła partykularnego nie może udzielić administrator diecezjalny, chyba że po roku wakansu stolicy biskupiej i za zgodą kolegium konsultorów.

Rozdział II

OBOWIĄZKI I PRAWA DUCHOWNYCH

Kan. 273 - Duchowni mają szczególny obowiązek okazywania szacunku i posłuszeństwa Papieżowi oraz każdy własnemu ordynariuszowi.

Kan. 274 - § 1. Tylko duchowni mogą otrzymać urzędy, do wykonywania których wymaga się władzy święceń albo kościelnej władzy rządzenia.

§ 2. Duchowni mają obowiązek - chyba że usprawiedliwia ich prawnie uznana przeszkoda - przyjąć i wiernie wypełnić zadanie powierzone im przez własnego ordynariusza.

Kan. 275 - § 1. Wszyscy duchowni, zwłaszcza że podejmują to samo dzieło, mianowicie budowanie Chrystusowego Ciała, winni być złączeni ze sobą węzłem braterstwa i modlitwy oraz współpracować między sobą, według przepisów prawa partykularnego.

§ 2. Duchowni powinni uznać i popierać misję, jaką świeccy, każdy według swojej roli, wykonują w Kościele i świecie.

Kan. 276 - § 1. Duchowni w swoim życiu z szczególnej racji obowiązani są dążyć do świętości, zwłaszcza że - będąc konsekrowani Bogu z nowego tytułu przez przyjęcie święceń - stają się szafarzami Bożych tajemnic dla służenia Jego ludowi.

§ 2. Aby mogli osiągnąć tę doskonałość:

1 powinni przede wszystkim wiernie i niestrudzenie wypełniać obowiązki pasterskiej posługi;

2 mają posilać swoje duchowe życie z podwójnego stołu: Pisma świętego i Eucharystii; stąd usilnie zachęca się kapłanów, aby codziennie sprawowali Ofiarę eucharystyczną, diakonów zaś, by w jej składaniu codziennie uczestniczyli;

3 kapłani a także diakoni przygotowujący się do prezbiteratu mają obowiązek odmawiać codziennie liturgię godzin, zgodnie z własnymi i zatwierdzonymi księgami liturgicznymi, natomiast diakoni stali mają odmawiać jej część, określoną przez Konferencję Episkopatu;

4 obowiązani są również do odprawiania rekolekcji, według przepisów prawa partykularnego;

5 zachęca się, by regularnie oddawali się rozmyślaniu, często przystępowali do sakramentu pokuty, oddawali szczególną cześć Bogurodzicy Dziewicy i praktykowali inne powszechne i partykularne środki uświęcenia.

Kan. 277 - § 1. Duchowni obowiązani są zachować ze względu na Królestwo niebieskie doskonałą i wieczystą wstrzeźliwość; i dlatego zobowiązani są do celibatu, który jest szczególnym darem Bożym, dzięki któremu święci szafarze mogą niepodzielnym sercem łatwiej złączyć się z Chrystusem a także swobodniej oddać się służbie Bogu i ludziom.

§ 2. Duchowni powinni odnosić się z należytą roztropnością do osób do których uczęszczanie mogłoby narazić na niebezpieczeństwo ich obowiązek zachowania wstrzeźliwości lub wywołać zgorzenie wiernych.

§ 3. Biskup diecezjalny może wydać bardziej szczegółowe normy w tej sprawie i oceniać w poszczególnych przypadkach zachowanie tego obowiązku.

Kan. 278 - § 1. Duchowni diecezjalni mają prawo zrzeszania się z innymi dla osiągnięcia celów zgodnych ze stanem duchownym.

§ 2. Duchowni diecezjalni powinni w sposób szczególny doceniać te stowarzyszenia, które - mając statuty zatwierdzone przez kompetentną władzę - przez odpowiedni i właściwie zatwierdzony sposób życia oraz braterską pomoc pobudzają własną świętość w wykonywaniu posługi, jak również sprzyjają pogłębianiu więzi między sobą i z własnym biskupem.

§ 3. Duchowni powinni się powstrzymać od zakładania lub przynależności do stowarzyszeń, których cel albo działalność nie dadzą się pogodzić z obowiązkami właściwymi stanowi duchownemu lub mogłyby przeszkadzać w sumiennym wypełnianiu zadania zleconego im przez kompetentną władzę kościelną.

Kan. 279 - § 1. Duchowni również po przyjęciu kapłaństwa powinni kontynuować studia teologiczne. Niech się starają postępować za tą solidną doktryną, opartą na Piśmie świętym, przekazaną przez przodków i powszechnie przyjętą przez Kościół, która jest określona zwłaszcza w dokumentach Soborów i Biskupów Rzymskich, unikając świeckich nowości oraz fałszywej wiedzy.

§ 2. Kapłani, według przepisów prawa partykularnego, mają uczęszczać na wykłady duszpasterskie, jakie winny być organizowane po święceniach kapłańskich, a także w terminach ustalonych przez to prawo powinni brać udział również w innych wykładach, zebraniach teologicznych lub konferencjach, dających im okazję nabycia pełniejszego poznania świętej nauki i metod duszpasterskich.

§ 3. Powinni się także zapoznawać z innymi naukami, zwłaszcza z tymi, które wiążą się ze świętymi, przede wszystkim gdy ułatwiają wykonywanie pasterskiej posługi.

Kan. 280 - Bardzo zaleca się duchownym jakąś formę życia wspólnego, a tam, gdzie ono istnieje, należy je wedle możliwości zachować.

Kan. 281 - § 1. Wypełniając kościelną posługę, duchowni zasługują na wynagrodzenie odpowiednie ich pozycji, z uwzględnieniem zarówno natury ich zadania, jak również okoliczności miejsca i czasu, dzięki któremu mogliby zaspokoić potrzeby własnego życia a także wynagrodzić tych, których pomocy potrzebują.

§ 2. Należy także zatroszczyć się, by mieli właściwie zabezpieczoną opiekę społeczną, jeśli byli dotknięci chorobą, niezdolnością lub starością.

§ 3. Diakoni żonaci, którzy się całkowicie oddali kościelnej posłudze, zasługują na wynagrodzenie wystarczające na ich utrzymanie oraz ich rodzin. Ci jednak, którzy otrzymują wynagrodzenie z racji świeckiego zawodu, który wykonują lub wykonywali, powinni z otrzymanych z tego dochodów zaspokajać potrzeby własne i swojej rodziny.

Kan. 282 - § 1. Duchowni powinni prowadzić życie proste i powstrzymywać się od wszystkiego, co trąci próżnością.

§ 2. Z dóbr, które im przypadły z racji wykonywania kościelnego urzędu, to, co im zbywa po zapewnieniu godziwego utrzymania i wypełnieniu wszystkich obowiązków własnego stanu, niech zechcą przeznaczyć na dobro Kościoła i dzieła miłości.

Kan. 283 - § 1. Duchowni, chociażby nie piastowali urzędu rezydencjalnego, nie powinni jednak na dłuższy czas, który należy określić prawem partykularnym, opuszczać swojej diecezji bez zezwolenia - przynajmniej domniemanego - własnego ordynariusza.

§ 2. Przysługuje im zaś prawo do należnych i wystarczających corocznych wakacji, określonych prawem powszechnym lub partykularnym.

Kan. 284 - Duchowni powinni nosić odpowiedni strój kościelny, według przepisów wydanych przez Konferencję Episkopatu a także zwyczajów miejscowych, zgodnych z przepisami prawa.

Kan. 285 - § 1. Duchowni powinni powstrzymać się od tego wszystkiego, co wprost nie przystoi ich stanowi, według przepisów prawa partykularnego.

§ 2. Duchowni niech unikają tego, co chociaż nie jest nieprzyzwoite, jednak obce stanowi duchownemu.

§ 3. Duchownym zabrania się przyjmowania publicznych urzędów, z którymi łączy się udział w wykonywaniu władzy świeckiej.

§ 4. Bez pozwolenia własnego ordynariusza nie wolno duchownym podejmować zarządu dóbr należących do świeckich albo świeckich urzędów, z którymi łączy się obowiązek składania rachunków; nie wolno im ręczyć, nawet własnym majątkiem, bez porozumienia się z własnym ordynariuszem, powinni też się powstrzymać od podpisywania weksli, przez które mianowicie przyjmuje się obowiązek wypłacenia pieniędzy, bez żadnego rozstrzygnięcia sprawy.

Kan. 286 - Zabrania się duchownym uprawiania transakcji osobiście lub przez innych, czy to na własną, czy na korzyść innych, chyba że za zgodą legalnej władzy kościelnej.

Kan. 287 - § 1. Duchowni powinni jak najbardziej popierać zachowanie między ludźmi pokoju i zgody, opartej na sprawiedliwości.

§ 2. Nie mogą brać czynnego udziału w partiach politycznych ani w kierowaniu związkami zawodowymi, chyba że - zdaniem kompetentnej władzy kościelnej - będzie wymagała tego obrona praw Kościoła lub rozwój dobra wspólnego.

Kan. 288 - Diakoni stali nie są związani przepisami kanonów 284, 285, §§ 3 i 4, 286, 287, § 2, chyba że prawo partykularne co innego postanawia.

Kan. 289 - § 1. Ponieważ służba wojskowa nie odpowiada stanowi duchownemu, dlatego duchowni a także kandydaci do święceń nie powinni zaciągać się dobrowolnie do wojska, chyba że za zezwoleniem własnego ordynariusza.

§ 2. Duchowni powinni korzystać ze zwolnień od wykonywania zadań i publicznych obowiązków cywilnych, obcych stanowi duchownemu, przyznanych na ich korzyść przez ustawy, umowy lub zwyczaje, chyba że w poszczególnych wypadkach własny ordynariusz zarządził inaczej.

Rozdział IV

UTRATA STANU DUCHOWNEGO

Kan. 290 - Święcenia raz ważne przyjęte nigdy nie tracą ważności. Jednakże duchowny traci stan duchowny:

1 przez wyrok sądowy lub dekret administracyjny, stwierdzający nieważność święceń;

2 przez karę wydalenia nałożoną zgodnie z przepisami prawa;

3 przez reskrypt Stolicy Apostolskiej, którego to reskryptu

Stolica Apostolska udziela diakonom tylko z poważnych przyczyn, a prezbiterom z najpoważniejszych.

Kan. 291 - Oprócz wypadków, o których w kan. 290, n. 1, utrata stanu duchownego nie niesie z sobą dyspensy od obowiązku celibatu, która udzielana jest tylko przez Biskupa Rzymskiego.

Kan. 292 - Duchowny, który utracił stan duchowny zgodnie z przepisami prawa, traci z nim uprawnienia właściwe stanowi duchownemu, jak również nie podlega żadnym obowiązkom stanu duchownego, z zachowaniem przepisu kan. 291, ma zakaz wykonywania władzy święceń, z zachowaniem przepisu kan. 976, tym samym zostaje pozbawiony wszystkich urzędów, zadań i wszelkiej władzy delegowanej.

Kan. 293 - Duchowny, który utracił stan duchowny, nie może ponownie być włączony do duchowieństwa, chyba że przez reskrypt

Stolicy Apostolskiej.

Tytuł IV

PRAŁATURY PERSONALNE

Kan. 294 - Celem właściwego rozmieszczenia duchowieństwa albo prowadzenia specjalnych dzieł duszpasterskich lub misyjnych w różnych regionach, albo dla różnych grup społecznych, Stolica Apostolska, po wysłuchaniu zdania zainteresowanych Konferencji Episkopatu, może erygować prałatury personalne, złożone z prezbiterów i diakonów duchowieństwa diecezjalnego.

Kan. 295 - § 1. Prałatura personalna rządzi się statutami nadanymi przez Stolicę Apostolską, a na jej czele stoi prałat jako własny ordynariusz, który ma prawo erygować krajowe lub międzynarodowe seminarium, a także inkardynować alumnów i promować ich do święceń tytułem służby prałaturze.

§ 2. Prałat powinien zadbać zarówno o kształcenie duchowe tych, których promował wspomnianym tytułem, jak też o ich godne utrzymanie.

Kan. 296 - Na podstawie umowy zawartej z prałaturą, świeccy mogą się poświęcić dziełom apostołskim prałatury personalnej; sposób zaś tej organicznej współpracy a także główne obowiązki i prawa z nią związane, winny być odpowiednio określone w statutach.

Kan. 297 - Statuty winny również określić stosunki prałatury personalnej do ordynariuszy miejscowych, w których kościołach partykularnych prałatura personalna prowadzi lub zamierza prowadzić swoje dzieła duszpasterskie lub misyjne, za uprzednią zgodą biskupa diecezjalnego.

Tytuł V

STOWARZYSZENIA WIERNYCH

Rozdział I

NORMY WSPÓLNE

Kan. 298 - § 1. W Kościele istnieją stowarzyszenia różniące się od instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego, w których wierni, czy to duchowni czy świeccy, albo duchowni i świeccy razem, dążą wspólnym wysiłkiem do ożywiania doskonalszego życia, do rozwoju publicznego kultu lub popierania chrześcijańskiej doktryny, albo do podejmowania dzieł apostołatu, mianowicie poczynąń związanych z ewangelizacją,

wykonywania dzieł pobożności lub miłości lub zmierzających do ożywienia duchem chrześcijańskim porządku doczesnego.

§ 2. Wierni powinni należeć przede wszystkim do tych stowarzyszeń, które przez kompetentną władzę kościelną zostały albo erygowane, albo są przez nią zalecane lub popierane.

Kan. 299 - § 1. Na podstawie zawartej między sobą prywatnej umowy, wierni mogą zakładać stowarzyszenia dla osiągnięcia celów, o których w kan. 298, § 1, z zachowaniem przepisu kan. 301, § 1.

§ 2. Tego rodzaju stowarzyszenia, chociażby były przez władzę kościelną zalecone lub były przez nią popierane, nazywają się stowarzyszeniami prywatnymi.

§ 3. Nie uznaje się w Kościele żadnego prywatnego stowarzyszenia wiernych, chyba że jego statuty są potwierdzone przez kompetentną władzę.

Kan. 300 - Żadne stowarzyszenie nie może przybrać nazwy "katolickie", chyba za zgodą kompetentnej władzy kościelnej, zgodnie z kan. 312.

Kan. 301 - § 1. Jedynie kompetentna władza kościelna może erygować stowarzyszenia wiernych, które zamierzają przekazywać doktrynę chrześcijańską w imieniu Kościoła albo też rozwijać kult publiczny, bądź też przedsięwziąć inne cele, których realizacja ze swej natury zastrzeżona jest władzy kościelnej.

§ 2. Kompetentna władza kościelna, jeśli to uzna za stosowne, może erygować stowarzyszenia wiernych dla osiągnięcia bezpośrednio lub pośrednio także innych celów duchowych, czemu nie zaradza się dostatecznie przez poczynania osób prywatnych.

§ 3. Stowarzyszenia wiernych, erygowane przez kompetentną władzę kościelną, nazywają się stowarzyszeniami publicznymi.

Kan. 302 - Kleryckimi stowarzyszeniami wiernych są nazwane te, które są kierowane przez duchownych, podejmują wykonywanie święceń oraz jako takie są uznawane przez kompetentną władzę.

Kan. 303 - Stowarzyszenia, których członkowie żyjąc w świecie uczestniczą w duchu jakiegoś instytutu zakonnego, pod wyższym kierownictwem tegoż instytutu prowadzą życie apostołskie i zdążają do chrześcijańskiej doskonałości, nazywają się trzecimi zakonami lub otrzymują inną odpowiednią nazwę.

Kan. 304 - § 1. Wszystkie stowarzyszenia wiernych, zarówno publiczne, jak i prywatne, niezależnie od tego, jaki noszą tytuł lub nazwę, powinny mieć własne statuty, które określają cel stowarzyszenia, czyli przedmiot społeczny, siedzibę, zarząd i warunki wymagane do uczestnictwa w nich i którymi też określone są sposoby działania, uwzględniające jednak potrzeby lub korzyści czasu i miejsca.

§ 2. Powinny one obrać sobie tytuł czyli nazwę, dostosowaną do zwyczajów czasu i miejsca, a szczególnie związaną z celem, do którego zmierzają.

Kan. 305 - § 1. Wszystkie stowarzyszenia wiernych podlegają nadzorowi kompetentnej władzy kościelnej, która ma troszczyć się o to, by zachowały one nienaruszoną wiarę i obyczaje, jak również nadzorować, by nie wkradły się nadużycia do dyscypliny kościelnej. Ma ona prawo i obowiązek wizytowania ich zgodnie z przepisami prawa oraz statutów, podlegają również kierownictwu tejże władzy, zgodnie z przepisami kanonów, które następują.

§ 2. Nadzorowi Stolicy Apostolskiej podlegają wszystkie stowarzyszenia; nadzorowi ordynariusza miejsca podlegają stowarzyszenia diecezjalne a także inne stowarzyszenia, działające w diecezji.

Kan. 306 - Do uczestnictwa w uprawnieniach a także przywilejach stowarzyszenia, w nadanych stowarzyszeniu odpustach czy innych łaskach duchowych, jest konieczne i wystarcza, by zgodnie z przepisami prawa i własnymi statutami stowarzyszenia ktoś został do niego ważnie przyjęty i nie był z niego prawnie wydalony.

Kan. 307 - § 1. Przyjmowanie członków winno się dokonywać zgodnie z przepisami prawa i statutami każdego stowarzyszenia.

§ 2. Ta sama osoba może się zapisać do kilku stowarzyszeń.

§ 3. Członkowie instytutów zakonnych mogą należeć do stowarzyszeń, zgodnie z przepisami własnego prawa, za zgodą swego przełożonego.

Kan. 308 - Kto został prawnie przyjęty do stowarzyszenia, nie może być z niego usunięty, chyba że na skutek słusznej przyczyny, zgodnie z przepisami prawa i statutów.

Kan. 309 - Stowarzyszenia prawomocnie założone mogą wydawać zgodnie z przepisami prawa i statutów - szczegółowe normy dotyczące samego stowarzyszenia, odbywania zebrań, wyznaczania moderatorów, urzędników, pomocników a także zarządców dóbr.

Kan. 310 - Stowarzyszenie prywatne, nie ukonstytuowane jako osoba prawna, jako takie nie może być przedmiotem obowiązków i praw. Jednakże wierni w nim zrzeszeni mogą wspólnie zaciągać zobowiązania oraz jako współwłaściciele i współposiadacze nabywać i posiadać uprawnienia i dobra. Wspomniane prawa i obowiązki mogą wykonywać przez zleceniobiorcę czyli pełnomocnika.

Kan. 311 - Członkowie instytutów życia konsekrowanego, którzy stoją na czele lub wypełniają funkcje asystentów w stowarzyszeniach związanych w jakiś sposób z ich instytutem, mają troszczyć się o to, by te stowarzyszenia świadczyły pomoc dziełom apostołstwa istniejącym w diecezji, zwłaszcza współdziałając, pod kierownictwem ordynariusza miejsca, ze stowarzyszeniami, które ukierunkowane są do apostołstwa w diecezji.

Rozdział II

PUBLICZNE STOWARZYSZENIA WIERNYCH

Kan. 312 - § 1. Władzą kompetentną do erygowania stowarzyszeń publicznych jest:

1 dla stowarzyszeń powszechnych oraz międzynarodowych - Stolica Święta;

2 dla stowarzyszeń krajowych, które mianowicie na mocy mej erekcji są przeznaczone do wykonywania działalności w całym kraju - Konferencja Episkopatu na swoim terytorium;

3 dla stowarzyszeń diecezjalnych, z wyjątkiem jednak stowarzyszeń, których prawo erygowania zostało innym zarezerwowane na podstawie apostołskiego przywileju - biskup diecezjalny, każdy na swoim terenie, ale nie administrator diecezjalny.

§ 2. Do dokonania ważnej erekcji stowarzyszenia lub jego sekcji w diecezji, chociażby się to działo mocą przywileju apostołskiego, wymagane jest pisemne zezwolenie biskupa diecezjalnego; jednakże zezwolenie udzielone przez biskupa diecezjalnego na erekcję domu instytutu zakonnego zawiera w sobie także zezwolenie na erekcję w tymże domu lub w złączonym z nim kościele stowarzyszenia, które jest właściwe temu instytutowi.

Kan. 313 - Stowarzyszenie publiczne, jak również konfederacja stowarzyszeń publicznych, na mocy samego dekretu, dokonującego erekcji przez kompetentną władzę

kościelną zgodnie z przepisem kan. 312, staje się osobą prawną i otrzymuje w razie potrzeby misję do realizacji celów, które sama sobie wyznaczyła w imieniu Kościoła.

Kan. 314 - Statuty każdego publicznego stowarzyszenia, a także ich odnowa lub zmiana, wymagają aprobaty władzy kościelnej, która jest kompetentna do erekcji stowarzyszenia według przepisu kan. 312, § 1.

Kan. 315 - Stowarzyszenia publiczne mogą swobodnie podejmować inicjatywy, odpowiadające ich własnemu charakterowi, a także kierować nimi zgodnie z postanowieniami statutów pod nadrzędnym jednak zwierzchnictwem władzy kościelnej, o której w kan. 312, § 1.

Kan. 316 - § 1. Nie może być ważnie przyjęty do stowarzyszeń publicznych ten, kto publicznie odstąpił od wiary katolickiej albo zerwał wspólnotę kościelną, albo podlega ekskomunice nałożonej wyrokiem lub zadeklarowanej.

§ 2. Ci, którzy zgodnie z przepisami prawa zostali przyjęci, a miały do nich zastosowanie wypadek o którym w § 1, po uprzednim upomnieniu, powinni być wydaleny ze stowarzyszenia, z zachowaniem postanowień jego statutów i zachowaniem prawa rekursu do władzy kościelnej, o której w kan. 312, § 1.

Kan. 317 - § 1. Jeśli inaczej nie przewidziano w statutach, władza kościelna, o której w kan. 312, § 1, zatwierdza moderatora stowarzyszenia publicznego, wybranego przez stowarzyszenie publiczne, ewentualnie ustanawia kandydata prezentowanego bądź też mianuje na mocy własnego prawa. Ta sama władza kościelna mianuje kapelana, czyli asystenta kościelnego, wysłuchawszy - gdy to wskazane - wyższych urzędników stowarzyszenia.

§ 2. Zasada określona w § 1 ma także zastosowanie do stowarzyszeń założonych na mocy przywileju apostołskiego przez członków instytutów zakonnych poza ich własnymi kościołami lub domami. W stowarzyszeniach zaś założonych przez członków instytutów zakonnych w ich własnym kościele lub domu, nominacja lub zatwierdzenie moderatora i kapelana należy do przełożonego instytutu, zgodnie z postanowieniami statutów.

§ 3. W stowarzyszeniach niekteryckich świeccy mogą pełnić funkcję moderatora. Na to stanowisko nie powinien być wyznaczany kapelan, czyli asystent kościelny, chyba że co innego zastrzegają statuty.

§ 4. W publicznych stowarzyszeniach wiernych, które mają bezpośrednio ukierunkowanie do apostołstwa, moderatorami nie powinni być ci, którzy pełnią kierownicze urzędy w partiach politycznych.

Kan. 318 - § 1. W specjalnych okolicznościach, gdzie

domagają się tego poważne racje, władza kościelna, o której w kan. 312, § 1, może wyznaczyć pełnomocnika, aby w jej imieniu kierował przejściowo stowarzyszeniem.

§ 2. Moderatara stowarzyszenia publicznego może na skutek słusznej przyczyny usunąć ten, kto go mianował lub zatwierdził, po wysłuchaniu jednak zarówno samego moderatora, jak i wyższych urzędników stowarzyszenia, zgodnie z postanowieniami statutów. Kapelana natomiast może usunąć ten, kto go mianował według przepisów kan. 192-195.

Kan. 319 - § 1. Stowarzyszenie publiczne, erygowane zgodnie z przepisami prawa, jeśli czego innego nie zastrzeżono, zarządza posiadanymi dobrami zgodnie z postanowieniami statutów, pod zwierzchnim kierownictwem władzy kościelnej, o której w kan. 312, § 1, której też należy każdego roku składać sprawozdania z zarządzania.

§ 2. Też władzy winno się także zdać dokładne sprawozdanie z wydatków, zebranych danin i ofiar.

Kan. 320 - § 1. Stowarzyszenia erygowane przez Stolicę Świętą mogą być tylko przez nią zniesione.

§ 2. Z powodu poważnych przyczyn Konferencja Episkopatu może znieść stowarzyszenia przez nią erygowane; biskup diecezjalny stowarzyszenia przez siebie erygowane, a także stowarzyszenia erygowane na mocy indultu apostolskiego przez członków instytutów zakonnych za zgodą biskupa diecezjalnego.

§ 3. Kompetentna władza nie powinna znosić stowarzyszenia publicznego, jeżeli nie wysłucha jego moderatora, a także innych wyższych urzędników.

Rozdział III

PRYWATNE STOWARZYSZENIA WIERNYCH

Kan. 321 - Wierni zarządzają i kierują stowarzyszeniami prywatnymi, zgodnie z postanowieniami statutów.

Kan. 322 - § 1. Prywatne stowarzyszenie wiernych może uzyskać osobowość prawną przez formalny dekret kompetentnej władzy kościelnej, o której w kan. 312.

§ 2. Żadne stowarzyszenie prywatne wiernych nie może uzyskać

osobowości prawnej, jeśli jego statuty nie zostały zatwierdzone przez władzę kościelną, o której w kan. 312, § 1; zatwierdzenie zaś statutów nie zmienia prywatnej natury stowarzyszenia.

Kan. 323 - § 1. Chociaż prywatne stowarzyszenia wiernych cieszą się autonomią, według przepisów kan. 321, podlegają nadzorowi władzy kościelnej według przepisów kan. 305, a także kierownictwu tejże władzy.

§ 2. Do władzy kościelnej należy także, z zachowaniem wszakże autonomii właściwej prywatnym stowarzyszeniom, nadzorować i troszczyć się, aby unikać rozproszenia sił, a ich działalność apostołską skierować ku dobru wspólnemu.

Kan. 324 - § 1. Prywatne stowarzyszenie wiernych w sposób wolny wyznacza sobie moderatora i urzędników, zgodnie z postanowieniami statutów.

§ 2. Prywatne stowarzyszenie wiernych, jeśli to uzna za wskazane, może sobie swobodnie dobrać duchowego doradcę spośród kapłanów pełniących zgodnie z przepisem prawa posługę w diecezji, potrzebuje on jednak zatwierdzenia ordynariusza miejsca.

Kan. 325 - § 1. Prywatne stowarzyszenie wiernych zarządza w sposób wolny tymi dobrami, które posiada, zgodnie z przepisami statutów, z zachowaniem jednak prawa kompetentnej władzy kościelnej do nadzorowania, by dobra były użyte na cele stowarzyszenia.

§ 2. Podlega ono władzy ordynariusza według przepisów kan. 1301 w zakresie zarządzania i dysponowania dobrami, które zostały ofiarowane lub pozostawione stowarzyszeniu na cele pobożne.

Kan. 326 - § 1. Prywatne stowarzyszenie wiernych wygasa zgodnie z postanowieniem statutów; może być także zniesione przez kompetentną władzę, jeśli jego działalność obraca się na poważną szkodę doktryny lub dyscypliny kościelnej, albo powoduje zgorzenie wiernych.

§ 2. Przeznaczenia dóbr stowarzyszenia, które przestało istnieć, należy dokonać, zgodnie z postanowieniami statutów, z zachowaniem praw nabytych, a także woli ofiarodawców.

Rozdział IV

NORMY SPECJALNE DOTYCZĄCE STOWARZYSZEŃ ŚWIECKICH

Kan. 327 - Wierni świeccy powinni doceniać stowarzyszenia ustanawiane dla celów duchowych, o których w kan. 298, zwłaszcza te, które zmierzają do ożywienia chrześcijańskim duchem porządku rzeczy doczesnych i w ten sposób usilnie dążą do osiągnięcia ścisłego związku między wiarą i życiem.

Kan. 328 - Ci, którzy przewodniczą stowarzyszeniom świeckich, także tym, które zostały erygowane na mocy przywileju apostołskiego, mają się troszczyć o to, aby ich stowarzyszenia, tam gdzie to jest wskazane, współpracowały z innymi stowarzyszeniami wiernych i chętnie świadczyły pomoc różnym dziełom chrześcijańskim, zwłaszcza istniejącym na tym samym terytorium.

Kan. 329 - Moderatorzy stowarzyszeń świeckich winni się zatroszczyć, by członkowie stowarzyszenia zostali odpowiednio uformowani do wykonywania apostołstwa właściwego świeckim.

Część V

HIERARCHICZNY USTRÓJ KOŚCIOŁA

Sekcja I

NAJWYŻSZA WŁADZA KOŚCIOŁA

Rozdział 1

BISKUP RZYMSKI I KOLEGIUM BISKUPÓW

Kan. 330 - Jak z ustanowienia Pańskiego święty Piotr i pozostali Apostołowie stanowią jedno kolegium, w podobny sposób są złączeni między sobą Biskup Rzymski, następca Piotra, i biskupi, następcy Apostołów.

Art. 1

BISKUP RZYMSKI

Kan. 331 - Biskup Kościoła Rzymskiego, w którym trwa urząd udzielony przez Pana samemu Piotrowi, pierwszemu z Apostołów, a który ma być przekazywany jego następcom, jest Głową Kolegium Biskupów, Zastępcą Chrystusa i Pasterzem całego Kościoła tutaj na ziemi. Dlatego, z racji swego urzędu, posiada on najwyższą, pełną, bezpośrednią i powszechną władzę zwyczajną w Kościele, którą może wykonywać zawsze w sposób nieskrępowany.

Kan. 332 - § 1. Pełną i najwyższą władzę w Kościele otrzymuje Biskup Rzymski przez zgodny z prawem i zaakceptowany przez niego wybór wraz z konsekracją biskupią. Stąd tę samą władzę otrzymuje od momentu przyjęcia wyboru na Papieża ten elekt, który posiada sakrę biskupią. Gdyby elekt nie miał sakry biskupiej, powinien być zaraz konsekrowany na biskupa.

§ 2. Gdyby się zdarzyło, że Biskup Rzymski zrzekłby się swego urzędu, to do ważności wymaga się, by zrzeczenie zostało dokonane w sposób wolny i było odpowiednio ujawnione; nie wymaga zaś niczyjego przyjęcia.

Kan. 333 - § 1. Na mocy swego urzędu, Biskup Rzymski nie tylko posiada władzę nad całym Kościołem, lecz również otrzymuje nad wszystkimi Kościołami partykularnymi oraz ich zespołami naczelną władzę zwyczajną, przez którą zostaje jednocześnie potwierdzona i umocniona władza własna, zwyczajna i bezpośrednia, jaką posiadają biskupi w kościołach partykularnych powierzonych ich pieczy.

§ 2. W wykonywaniu zadania najwyższego Pasterza Kościoła, Biskup Rzymski jest zawsze złączony wspólnotą z pozostałymi biskupami, a także z całym Kościołem. Jemu jednak przysługuje prawo określania - zgodnie z potrzebami Kościoła - sposobu, indywidualnego lub kolegiального, wykonywania tego zadania.

§ 3. Przeciwno wyrokowi lub dekretowi Biskupa Rzymskiego nie ma apelacji lub rekursu.

Kan. 334 - W wykonywaniu zadania, Biskupowi Rzymskiemu świadczą pomoc biskupi, którzy mogą to czynić w różny sposób, w tym także poprzez Synod Biskupów. Ponadto świadczą mu pomoc kardynałowie, a także inne osoby oraz różne instytucje stosownie do aktualnych potrzeb. Wszystkie te osoby i instytucje, w imieniu i jego władzą wykonują powierzone sobie zadanie dla dobra wszystkich Kościołów, zgodnie z normami określonymi w prawie.

Kan. 335 - Podczas wakansu stolicy rzymskiej lub przeszkody w jej działaniu, nie należy niczego zmieniać w zarządzie Kościoła powszechnego; powinny zaś być zachowane ustawy specjalne wydane na te okoliczności.

Art. 2

KOLEGIUM BISKUPÓW

Kan. 336 - Kolegium Biskupów, którego głową jest Papież a członkami biskupi na mocy sakramentalnej konsekracji oraz hierarchicznej wspólnoty z głową Kolegium i członkami, i w którym trwa nieprzerwanie ciało apostołskie, razem ze swoją głową, a nigdy bez niej, stanowi również podmiot najwyższej i pełnej władzy nad całym Kościołem.

Kan. 337 - § 1. Władzę w całym Kościele, Kolegium Biskupów wykonuje w sposób uroczysty na soborze powszechnym.

§ 2. Tę samą władzę wykonuje przez zjednoczoną działalność biskupów rozproszonych po świecie, która jako taka została przez Biskupa Rzymskiego zapowiedziana lub dobrowolnie przyjęta, tak żeby stała się prawdziwym aktem kolegiальnym.

§ 3. Do Biskupa Rzymskiego należy, stosownie do potrzeb Kościoła, dobieranie i popieranie sposobów wykonywania przez Kolegium Biskupów jego zadania w całym Kościele.

Kan. 338 - § 1. Tylko Biskup Rzymski może zwołać sobór powszechny, przewodniczyć mu, osobiście lub przez innych, a także przenieść sobór, zawiesić lub rozwiązać, jak również zatwierdzać jego dekrety.

§ 2. Biskup Rzymski określa sprawy, które mają być przedmiotem obrad soboru oraz ustala porządek obowiązujący w czasie soboru. Do tematów zaproponowanych przez Biskupa Rzymskiego, ojcowie soboru mogą dołączyć także inne. Wymagają one jednak zatwierdzenia papieskiego.

Kan. 339 - § 1. Wszyscy i tylko biskupi, którzy są członkami Kolegium Biskupów, mają prawo i obowiązek uczestniczenia w soborze powszechnym z głosem decydującym.

§ 2. Najwyższa władza kościelna może wezwać na sobór powszechny również niektórych innych, nie mających godności biskupiej. Do niej też należy określić ich udział w soborze.

Kan. 340 - Gdyby się zdarzyło, że w czasie soboru zawakowałaby Stolica Apostolska, na mocy samego prawa sobór zostaje przerwany, dopóki nowy Papież nie nakaże go kontynuować lub rozwiązać.

Kan. 341 - § 1. Dekrety soboru powszechnego nie posiadają mocy obowiązującej, dopóki, po zatwierdzeniu ich przez Biskupa Rzymskiego wraz z ojcami soboru, nie zostaną przez niego potwierdzone i na jego polecenie ogłoszone.

§ 2. Takiego samego potwierdzenia i ogłoszenia, dla uzyskania mocy obowiązującej, wymagają dekrety Kolegium Biskupów, gdy podejmuje działalność ściśle kolegialną, w sposób wskazany albo dobrowolnie przyjęty przez Biskupa Rzymskiego.

Rozdział II

SYNOD BISKUPÓW

Kan. 342 - Synod Biskupów jest zebraniem biskupów, wybranych z różnych regionów świata, którzy zbierają się w określonych terminach, ażeby pobudzać ścisłą łączność między Biskupem Rzymu i biskupami, jak również temuż Biskupowi Rzymskiemu świadczyć pomoc swoją radą w celu zachowania i wzrostu wiary oraz obyczajów, a także zachowania i umocnienia dyscypliny kościelnej, i rozważenia problemów związanych z działalnością Kościoła w świecie.

Kan. 343 - Zadaniem Synodu Biskupów jest rozpatrywanie przedstawionych mu spraw i wysuwanie wniosków, nie zaś ich rozstrzyganie i wydawanie dekretów, chyba że w pewnych wypadkach zostanie on wyposażony przez Biskupa Rzymskiego w głos decydujący, wówczas Biskup Rzymski ma prawo zatwierdzić decyzje Synodu.

Kan. 344 - Synod Biskupów podlega bezpośrednio władzy Biskupa Rzymskiego, który ma prawo:

1 zwoływania Synodu, ilekroć uzna to za wskazane, i oznaczania miejsca, gdzie ma się odbyć zebranie;

2 zatwierdzania wyboru członków, którzy zgodnie z przepisami prawa specjalnego mają być wybrani, jak również oznaczania i mianowania innych członków;

3 ustalania zagadnień - jakie mają być rozpatrywane w odpowiednim czasie przed zebraniem się Synodu, zgodnie z przepisem prawa specjalnego;

4 ustalania porządku obrad;

5 przewodniczenia Synodowi, osobiście lub przez innych;

6 zamknięcia Synodu, przeniesienia, zawieszenia i rozwiązania.

Kan. 345 - Synod Biskupów może się zebrać na zebranie generalne, na którym mianowicie rozpatruje się sprawy dotyczące bezpośrednio dobra Kościoła powszechnego, które to zebranie może być zwyczajne lub nadzwyczajne; albo także na zebranie specjalne, na którym rozpatruje się sprawy dotyczące bezpośrednio jednego lub kilku regionów.

Kan. 346 - § 1. Synod Biskupów, zbierający się na zebranie generalne zwyczajne, składa się z członków, których większość stanowią biskupi wybrani na poszczególne zebranie przez Konferencje Episkopatu w sposób określony prawem specjalnym Synodu; inni są oznaczani na mocy tego samego prawa; inni wreszcie mianowani są bezpośrednio przez Biskupa Rzymskiego. Do nich dołącza się niektórych członków kleryckich instytutów zakonnych, wybranych zgodnie z prawem specjalnym Synodu.

§ 2. Synod Biskupów, zebrany na zebranie generalne nadzwyczajne dla omówienia spraw wymagających szybkiego załatwienia, składa się z członków, których większość stanowią biskupi, wyznaczeni zgodnie z prawem specjalnym Synodu, z racji sprawowanego urzędu. Inni są mianowani bezpośrednio przez Biskupa Rzymskiego. Do nich dołącza się niektórych członków kleryckich instytutów zakonnych, wybranych zgodnie z tym samym prawem Synodu.

§ 3. Synod Biskupów, zbierający się na zebranie specjalne, składa się z członków, wybranych głównie z tych regionów, dla których zwoływane jest zebranie, z zachowaniem przepisów prawa specjalnego, którym Synod się kieruje.

Kan. 347 - § 1. Z chwilą zamknięcia przez Biskupa Rzymskiego zebrania Synodu Biskupów wygasa tym samym zadanie powierzone na danym zebraniu biskupom czy innym członkom.

§ 2. W przypadku wakansu Stolicy Apostolskiej po zwołaniu Synodu albo w czasie jego trwania, na mocy samego prawa następuje zawieszenie zebrania Synodu, jak również powierzonych jego członkom zadań, dopóki nowy Papież nie zadecyduje o rozwiązaniu lub kontynuowaniu zebrania.

Kan. 348 - § 1. Synod Biskupów posiada stały Sekretariat Generalny, któremu przewodniczy Sekretarz Generalny, mianowany przez Biskupa Rzymskiego. Ma on do pomocy Radę Sekretariatu, składającą się z biskupów. Zgodnie z prawem specjalnym Synodu, niektórzy z członków Rady są wybierani przez sam Synod Biskupów, inni zaś otrzymują nominację od Biskupa Rzymskiego. Zadanie ich wszystkich wygasa z chwilą rozpoczęcia nowego zebrania generalnego.

§ 2. Dla każdego zebrania Synodu Biskupów ustanawia się ponadto jednego lub kilku sekretarzy specjalnych, mianowanych przez Papieża. Ich urząd wygasa w momencie zakończenia zebrania Synodu.

Rozdział III

KARDYNAŁOWIE ŚWIĘTEGO KOŚCIOŁA RZYMSKIEGO

Kan. 349 - Kardynałowie Świętego Rzymskiego Kościoła tworzą szczególne Kolegium, któremu przysługuje prawo wyboru Biskupa Rzymskiego, zgodnie z postanowieniami specjalnego prawa. Ponadto kardynałowie są do dyspozycji Papieża, czy to działając kolegialnie, gdy są zwoływani razem dla rozważenia ważniejszych spraw, czy też pojedynczo, mianowicie przez wykonywanie różnych urzędów, świadcząc pomoc Biskupowi Rzymskiemu, zwłaszcza w codziennej trosce o Kościół powszechny.

Kan. 350 - § 1. Kolegium Kardynałów dzieli się na trzy stopnie: biskupów, do którego należą kardynałowie otrzymujący od Biskupa Rzymskiego jako tytuł kościoły podmiejskie oraz patriarchowie wschodni włączeni do Kolegium Kardynałów; prezbiterów i diakonów.

§ 2. Każdemu z kardynałów stopnia prezbiterów i diakonów wyznacza Papież w Rzymie tytuł lub diakonię.

§ 3. Patriarchowie wschodni włączeni do Kolegium Kardynałów mają jako tytuł własny kościół patriarchalny.

§ 4. Kardynał Dziekan otrzymuje jako tytuł diecezję Ostii, wraz z kościołem, który stanowił jego dotychczasowy tytuł.

§ 5. Przez opcję dokonaną na konsystorzu i zatwierdzoną przez Papieża, kardynałowie, zachowując pierwszeństwo święceń i promocji, mogą ze stopnia prezbiterów przechodzić na inny tytuł, a ze stopnia diakonów z jednej diakonii na drugą, oraz - gdy przez pełnych dziesięć lat pozostawali w stopniu diakonów - także do stopnia prezbiterów.

§ 6. Kardynał ze stopnia diakona, przechodząc na skutek opcji do stopnia kardynałów prezbiterów, zajmuje miejsce przed wszystkimi kardynałami prezbiterami, którzy po nim zostali wyniesieni do godności kardynalskiej.

Kan. 351 - § 1. Kardynałów ustanawia w sposób nieskrępowany Biskup Rzymski, wybierając ich spośród mężczyzn, którzy mają przynajmniej święcenia prezbiteratu, odznaczają się szczególną nauką, obyczajami, pobożnością i roztropnością w załatwianiu spraw. Ci, którzy nie są jeszcze biskupami, powinni przyjąć sakrę biskupią.

§ 2. Kardynałowie są promowani dekretem Biskupa Rzymskiego, publikowanym wobec Kolegium Kardynałów. Od momentu ogłoszenia są związani obowiązkami i cieszą się przywilejami, określonymi przez prawo.

§ 3. Kto jednak został promowany do godności kardynalskiej i Biskup Rzymski wybór zapowiedział, jednak zarezerwował sobie in pectore ogłoszenie jego nazwiska, na razie nie ma żadnych obowiązków, ani też nie przysługują mu żadne uprawnienia kardynałów. Z chwilą wszakże ogłoszenia później jego nazwiska przez Biskupa Rzymskiego, zostaje związany obowiązkami i otrzymuje uprawnienia, przy czym pierwszeństwo liczy się od momentu zarezerwowania in pectore jego nazwiska.

Kan. 352 - § 1. Kolegium Kardynałów przewodniczy Dziekan, którego w razie przeszkody zastępuje Prodziekan. Dziekan lub Prodziekan nie posiadają żadnej władzy rządzenia w odniesieniu do pozostałych kardynałów, lecz są jako pierwsi wśród równych.

§ 2. Z chwilą wakansu urzędu Dziekana, kardynałowie posiadający tytuły kościołów miejskich i tylko oni, zebrani pod przewodnictwem Prodziekana, albo - gdy go nie ma - najstarszego z nich, powinni wybrać ze swego grona Dziekana Kolegium. Jego nazwisko przedstawiają Papieżowi, któremu przysługuje prawo zatwierdzenia wybranego.

§ 3. W sposób przewidziany w § 2 dokonuje się, pod przewodnictwem Dziekana, wyboru Prodziekana. Również do Papieża należy zatwierdzenie wyboru Prodziekana.

§ 4. Gdyby Dziekan i Prodziekan nie mieli stałego zamieszkania w Rzymie, winni je tam uzyskać.

Kan. 353 - § 1. Kardynałowie działaniem kolegiальnym służą najwyższemu Pasterzowi Kościoła pomocą, głównie na konsystorzach, na które zbierają się z polecenia Biskupa Rzymskiego i pod jego przewodnictwem. Konsystorze bywają zwyczajne i nadzwyczajne.

§ 2. Na konsystorzu zwyczajny są zwoływani wszyscy kardynałowie, przynajmniej przebywający w Rzymie, dla przekonsultowania niektórych ważniejszych spraw, częściej jednak się zdarzających, albo dokonania najbardziej uroczystych aktów.

§ 3. Na konsystorz nadzwyczajny, który odbywa się wtedy, gdy to doradzają szczególne potrzeby Kościoła lub konieczność rozważenia poważniejszych spraw, zwołuje się wszystkich kardynałów.

§ 4. Tylko konsystoz zwyczajny, na którym są dokonywane pewne uroczyste akty, może być publiczny, a więc taki, na który, oprócz kardynałów dopuszcza się prałatów, przedstawicieli cywilnych społeczności oraz innych zaproszonych.

Kan. 354 - Kardynałowie przełożeni dykasterii czy też innych stałych instytucji Kurii Rzymskiej i Państwa Watykańskiego, którzy ukończyli siedemdziesiąty piąty rok życia, są proszeni o złożenie rezygnacji z zajmowanego urzędu na

ręce Biskupa Rzymskiego, który podejmie decyzję w tej sprawie, po rozważeniu wszystkich okoliczności.

Kan. 355 - § 1. Kardynałowi Dziekanowi przysługuje prawo udzielania wybranemu na Biskupa Rzymskiego, gdyby elekt tego potrzebował, sakry biskupiej. Jeśli Dziekan nie może tego uczynić, prawo to przechodzi na Prodziekana, a w wypadku gdy i on ma przeszkodę, na najstarszego kardynała biskupa.

§ 2. Pierwszy z kardynałów diakonów ogłasza ludowi imię nowo wybranego Papieża. On też, w zastępstwie Biskupa Rzymskiego, nakłada paliusze metropolitom lub przekazuje je ich pełnomocnikom.

Kan. 356 - Kardynałowie mają obowiązek gorliwie współpracować z Biskupem Rzymskim. Z tej racji kardynałowie, którzy wypełniają jakikolwiek urząd w Kurii, a nie są biskupami diecezjalnymi, mają obowiązek rezydować w Rzymie; kardynałowie zaś kierujący jakąś diecezją w charakterze biskupów diecezjalnych, powinni przybyć do Rzymu, ilekroć są wzywani przez Biskupa Rzymskiego.

Kan. 357 - § 1. Kardynałowie, którzy otrzymali jako tytuł kościół podmiejski albo kościół w Rzymie, od chwili objęcia ich w posiadanie, mają się troszczyć o diecezję lub kościół przez udzielanie rad i otaczanie ich opieką. Nie otrzymują jednak w stosunku do nich żadnej władzy rządzenia ani też w żaden sposób nie mogą ingerować w zakresie spraw dotyczących czy to zarządzania dobrami, dyscypliny, czy też wykonywania posługi kościelnej.

§ 2. Kardynałowie przebywający poza Rzymem i poza własną diecezją, w sprawach dotyczących ich osoby są wyjęci spod władzy rządzenia biskupa diecezji, w której przebywają.

Kan. 358 - Kardynałowi, któremu Biskup Rzymski zleca reprezentowanie go na jakimś uroczystym obchodzie lub zgromadzeniu osób, w charakterze legata "a latere", a więc występującego jako jego alter ego, jak również kardynałowi, który jako jego specjalny wysłannik ma wypełnić określoną posługę pasterską, przysługuje tylko to, co mu zostało zlecone przez Biskupa Rzymskiego.

Kan. 359 - Podczas wakansu Stolicy Apostolskiej Kolegium Kardynałów przysługuje jedynie ta władza, którą przyznaje mu specjalne prawo.

Rozdział IV

KURIA RZYMSKA

Kan. 360 - Kuria Rzymska, przy pomocy której Papież załatwia sprawy Kościoła powszechnego i która w jego imieniu oraz jego autorytetem wykonuje zadania dla dobra i służby Kościołom, obejmuje Papieski Sekretariat Stanu, Radę Publicznych Spraw Kościoła, Kongregacje, Trybunały oraz inne instytucje. Ich strukturę i kompetencje określają specjalne przepisy.

Kan. 361 - Przez Stolicę Apostolską lub Stolicę Świętą rozumie się w niniejszym Kodeksie nie tylko Biskupa Rzymskiego, lecz także - o ile nie wynika co innego z natury rzeczy lub z kontekstu Sekretariat Stanu, Radę Publicznych Spraw Kościoła, jak również inne instytucje Kurii Rzymskiej.

Rozdział V

LEGACI BISKUPA RZYMSKIEGO

Kan. 362 - Biskupowi Rzymskiemu przysługuje naturalne i niezależne prawo mianowania i wysyłania swoich legatów, czy to do Kościołów partykularnych w różnych krajach lub regionach, czy też równocześnie do państw i rządów, jak również przenoszenia ich i odwoływania, z zachowaniem przepisów prawa międzynarodowego, gdy idzie o wysyłanie i odwoływanie legatów ustanowionych w państwach.

Kan. 363 - § 1. Legatom Biskupa Rzymskiego zleca się funkcje reprezentowania go na sposób stały w Kościołach partykularnych lub także wobec państw i władz publicznych, do których są posyłani.

§ 2. Stolicę Apostolską reprezentują również ci, którzy w charakterze papieskiej misji są wyznaczani jako delegaci lub obserwatorzy do organizacji międzynarodowych albo na konferencje czy zjazdy.

Kan. 364 - Głównym zadaniem legata papieskiego jest zacieśnianie i umacnianie coraz bardziej więzów łączących Stolicę Apostolską z Kościołami partykularnymi. Tak więc w odniesieniu do powierzonego mu okręgu, do papieskiego legata należy:

1 przesyłanie do Stolicy Apostolskiej wiadomości na temat warunków, w których znajdują się Kościoły partykularne, i o tym wszystkim, co dotyczy życia samego Kościoła i dobra dusz;

2 wspieranie biskupów czynem i radą, nie naruszając jednak wykonywania przyznanej im prawem władzy;

3 ożywianie częstych kontaktów z Konferencją Episkopatu przez udzielanie jej wszechstronnej pomocy;

4 gdy idzie o nominację biskupów: przesyłanie lub proponowanie Stolicy Apostolskiej nazwisk kandydatów, jak również przeprowadzanie procesu informacyjnego odnośnie do kandydatów, z zachowaniem norm wydanych przez Stolicę Apostolską;

5 usilne popieranie tego, co służy utrwaleniu pokoju, rozwoju postępu i zgodnej współpracy między narodami;

6 podejmowanie wraz z biskupami odpowiednich kontaktów między Kościołem katolickim oraz innymi Kościołami lub wspólnotami kościelnymi, a nawet i religiami niechrześcijańskimi;

7 podejmowanie, działając wspólnie z biskupami, u kierujących państwem obrony tego, co jest związane z misją Kościoła i Stolicy Apostolskiej;

8 wykonywanie ponadto pełnomocnictw oraz wypełnianie innych poleceń, przekazanych mu przez Stolicę Apostolską.

Kan. 365 - § 1. Do papieskiego legata, który zgodnie z przepisami prawa międzynarodowego wypełnia równocześnie misję w państwie, należy także szczególne zadanie:

1 podtrzymywać i ożywiać więzy między Stolicą Apostolską i Rządem;

2 prowadzić rokowania w zakresie spraw dotyczących stosunków Kościoła i Państwa oraz w sposób szczególny pertraktować o zawarcie konkordatu czy innych tego rodzaju układów, jak również wprowadzić ich w życie.

§ 2. W załatwianiu spraw, o których w § 1, zgodnie z tym, co zalecają okoliczności, legat papieski niech nie zaniedba zasięgać opinii i rady biskupów okręgu kościelnego oraz informować ich o przebiegu sprawy.

Kan. 366 - Ze względu na szczególny charakter posługi legata:

1 siedziba papieskiego poselstwa jest wyjęta spod władzy rządzenia miejscowego ordynariusza, chyba że chodzi o zawieranie małżeństw;

2 wolno legatowi papieskiemu - po powiadomieniu wedle możliwości miejscowych ordynariuszy - we wszystkich kościołach jego poselstwa sprawować funkcje liturgiczne, nawet w pontyfikaliach.

Kan. 367 - Zadanie papieskiego legata nie wygasa z chwilą wakansu Stolicy Apostolskiej, chyba że co innego zastrzeżono w papieskim piśmie. Wygasa natomiast po wypełnieniu zlecenia, przez odwołanie podane do wiadomości zainteresowanego oraz zrzeczenie przyjęte przez Biskupa Rzymskiego.

Sekcja II

KOŚCIOŁY PARTYKULARNE ORAZ ICH ZESPOŁY

Tytuł I

KOŚCIOŁY PARTYKULARNE I USTANOWIONA W NICH WŁADZA

Rozdział I

KOŚCIOŁY PARTYKULARNE

Kan. 368 - Kościoły partykularne, w których istnieje i z których składa się jeden i jedyny Kościół katolicki, to przede wszystkim diecezje, z którymi - jeśli nie stwierdza się czegoś innego - są zrównane: prałatura terytorialna i opactwo terytorialne, wikariat apostolski i prefektura apostolska, jak również administratura apostolska erygowana na stałe.

Kan. 369 - Diecezję stanowi część Ludu Bożego, powierzona pasterskiej pieczy biskupa z współpracującym z nim prezbiterium, tak by trwając przy swym pasterzu i zgromadzona przez niego w Duchu Świętym przez Ewangelię i Eucharystię, tworzyła Kościół partykularny, w którym prawdziwie obecny jest i działa jeden, święty, katolicki i apostolski Kościół Chrystusa.

Kan. 370 - Prałatura terytorialną lub opactwo terytorialne oznacza część Ludu Bożego w określonych granicach terytorium. Ze względu na szczególne warunki, piecza o ten lud zostaje powierzona prałatowi lub opatowi, który kieruje nim, na podobieństwo biskupa diecezjalnego, jako własny jego pasterz.

Kan. 371 - § 1. Wikariat apostolski lub prefektura apostolska oznacza określaną część Ludu Bożego, która z racji szczególnych okoliczności nie została jeszcze ukonstytuowana jako diecezja i jest powierzona pasterskiej trosce wikariusza apostolskiego lub prefekta apostolskiego, ażeby kierowali nią w imieniu Papieża.

§ 2. Administratura apostolska oznacza część Ludu Bożego, która ze względu na specjalne i wyjątkowo poważne racje, nie jest erygowana przez Papieża jako diecezja, a piecza pasterska o nią zostaje powierzona administratorowi apostolskiemu, aby nią kierował w imieniu Papieża.

Kan. 372 - § 1. Należy przyjąć jako regułę, że część Ludu Bożego, która tworzy diecezję lub inny Kościół partykularny, jest oznaczona określonym terytorium, w ten sposób, że obejmuje wszystkich wiernych na nim mieszkających.

§ 2. Jednakże tam, gdzie zdaniem najwyższej władzy kościelnej, o wysłuchaniu opinii zainteresowanych Konferencji Episkopatu, okaże się to pożyteczne, mogą być na tym samym terytorium erygowane Kościoły partykularne odrębne z racji obrządku wiernych lub innej podobnej racji.

Kan. 373 - Tylko najwyższa władza kościelna ma prawo erygować Kościoły partykularne, które erygowane zgodnie z prawem z mocy samego prawa otrzymują osobowość prawną.

Kan. 374 - § 1. Każda diecezja lub inny Kościół partykularny powinny być podzielone na odrębne części czyli parafie.

§ 2. Celem wsparcia pasterzowania przez wspólne działanie, kilka sąsiednich parafii może być łączonych w specjalne zespoły, takimi są wikariaty rejonowe (dekanaty).

Rozdział II

BISKUPI

Art. 1

O BISKUPACH W OGÓLNOŚCI

Kan. 375 - § 1. Biskupi, którzy z Bożego postanowienia są następcami Apostołów, przez Ducha Świętego, który został im dany, są ustanawiani w Kościele pasterzami, ażeby byli nauczycielami, kapłanami świętego kultu i sprawującymi posługę rządzenia.

§ 2. Przez samą konsekrację biskupią otrzymują biskupi wraz z zadaniem uświęcania, także zadanie nauczania i rządzenia, które z natury swojej mogą być wykonywane tylko w hierarchicznej wspólnocie z Głową Kolegium i jego członkami.

Kan. 376 - Biskupów nazywa się diecezjalnymi, gdy ich trosce została powierzona jakaś diecezja; pozostałych nazywa się tytularnymi.

Kan. 377 - § 1. Papież mianuje biskupów w sposób nieskrępowany albo zatwierdza wybranych zgodnie z prawem.

§ 2. Przynajmniej co trzy lata, biskupi prowincji kościelnej, albo - gdzie to doradzają okoliczności - Konferencje Episkopatu po wspólnej naradzie i z zachowaniem tajemnicy, mają sporządzić listę prezbiterów, także członków instytutów życia konsekrowanego, zdutniejszych do biskupstwa, i przesłać ją do Stolicy Apostolskiej. Każdy jednak biskup ma prawo osobno podać Stolicy Świętej nazwiska prezbiterów, których uzna za godnych i odpowiednich do posługi biskupiej.

§ 3. Jeśli inaczej zgodnie z prawem nie postanowiono, w przypadku mianowania biskupa diecezjalnego lub biskupa koadiutora odnośnie do trzech kandydatów przedstawianych Stolicy Apostolskiej, zadaniem legata papieskiego jest pojedynczo zbadać i zakomunikować Stolicy Świętej - łącznie z własnym wnioskiem - co w tej sprawie sugerują metropolita i sufragani prowincji, do której diecezja, o którą chodzi, należy, lub na zebrania przybywa, jak również przewodniczący Konferencji Episkopatu. Ponadto papieski legat powinien wysłuchać zdania niektórych członków kolegium konsultorów i kapituły katedralnej oraz - gdy to uzna za wskazane - także pojedynczo i z zachowaniem tajemnicy, innych osób z kleru diecezjalnego i zakonnego oraz świeckich odznaczających się mądrością.

§ 4. Jeśli zgodnie z prawem inaczej nie zostało przewidziane, biskup diecezjalny, który uważa, że jego diecezja powinna otrzymać biskupa pomocniczego, powinien przedstawić Stolicy Apostolskiej listę przynajmniej trzech prezbiterów odpowiedniejszych na ten urząd.

§ 5. Nie udziela się na przyszłość władzom państwowym żadnych uprawnień i przywilejów dotyczących wyboru, nominacji, prezentowania lub wyznaczania biskupów.

Kan. 378 - § 1. Jeśli chodzi o zdatność kandydatów do biskupstwa, wymaga się od każdego :

1 odznaczania się niezachwianą wiarą, dobrymi obyczajami, pobożnością, gorliwością dusz, pasterską mądrością, roztropnością i ludzkimi cnotami, jak również pozostałymi przymiotami, które czynią go odpowiednim do wypełniania zleconego mu urzędu, o który chodzi;

2 dobrej opinii;

3 przynajmniej trzydziestu pięciu lat życia;

4 przynajmniej pięciu lat kapłaństwa;

5 doktoratu lub przynajmniej licencjatu z Pisma świętego, teologii lub prawa kanonicznego, uzyskanego w instytucie studiów wyższych, zatwierdzonym przez Stolicę Apostolską, lub prawdziwej biegłości w tych dyscyplinach.

§ 2. Do Stolicy Apostolskiej należy ostateczny osąd co do zdatności kandydata.

Kan. 379 - Jeśli nie ma prawnej przeszkody, promowany do biskupstwa powinien w ciągu trzech miesięcy od otrzymania apostolskiego pisma przyjąć sakrę biskupią. Ma to nastąpić przed objęciem urzędu.

Kan. 380 - Przed kanonicznym objęciem swego urzędu, promowany winien złożyć wyznanie wiary oraz przysięgę wierności wobec Stolicy Apostolskiej, według formuły zatwierdzonej przez tę samą Stolicę Apostolską.

Art. 2

BISKUPI DIECEZJALNI

Kan. 381 - § 1. Biskupowi diecezjalnemu w powierzonych mu diecezji przysługuje wszelka władza zwyczajna, własna i bezpośrednia, jaka jest wymagana do jego pasterskiego urzędu, z wyłączeniem tych spraw, które na mocy prawa lub dekretu Papieża są zarezerwowane najwyższej lub innej władzy kościelnej.

§ 2. Jeśli co innego nie wynika z natury rzeczy lub z przepisu prawa, z biskupem diecezjalnym są zrównani w prawie ci, którzy są zwierzchnikami wspólnot wiernych, o których w kan. 368.

Kan. 382 - § 1. Przed kanonicznym objęciem diecezji, biskup

promowany nie może ingerować w wykonywanie powierzonego sobie urzędu. Może jednak wykonywać urzędy, które już posiadał w chwili promocji na tę diecezję, z zachowaniem przepisu kan. 409, § 2.

§ 2. Jeśli tylko nie wstrzyma go zgodna z prawem przeszkoda, promowany na urząd biskupa diecezjalnego powinien objąć swoją diecezję w kanoniczne posiadanie: gdy nie ma jeszcze sakry biskupiej - w ciągu czterech miesięcy od otrzymania pisma apostolskiego; jeśli zaś posiada już sakrę - w ciągu dwóch miesięcy od jego otrzymania.

§ 3. Biskup obejmuje kanonicznie diecezję, skoro tylko w tej diecezji - osobiście lub przez pełnomocnika - przedstawi apostolskie pismo kolegium konsultorów, w obecności kanclerza kurii, który sporządzi odpowiedni akt, albo w diecezjach nowo erygowanych poda do wiadomości to pismo apostolskie w obecności wiernych i duchowieństwa, zgromadzonych w kościele katedralnym. Najstarszy spośród obecnych prezbiterów sporządza odpowiedni akt.

§ 4. Bardzo się zaleca, ażeby kanoniczne objęcie diecezji zostało złączone z czynnością liturgiczną w kościele katedralnym, w obecności duchowieństwa i ludu.

Kan. 383 - § 1. Wypełniając swoją pasterską posługę, biskup diecezjalny winien się troszczyć o wszystkich wiernych powierzonych jego pieczy, bez względu na ich wiek, pozycję czy narodowość, zarówno o stałych mieszkańców, jak i o tych, którzy czasowo przebywają na jego terytorium, okazując apostolską troskę także wobec tych, którzy z racji warunków swego życia nie mogą wystarczająco korzystać ze zwyczajnej formy pasterzowania oraz wobec niepraktykujących.

§ 2. Jeśli ma w swojej diecezji wiernych odmiennego obrządku, niech stara się zaradzić ich duchowym potrzebom przez posługę kapłanów lub tworzenie parafii obrządkowych czy przez wikariusza biskupiego.

§ 3. Do braci nie będących w pełnej wspólności z Kościołem katolickim niech się odnosi życzliwie i z miłością, popierając także ekumenizm, zgodny z myślą Kościoła.

§ 4. Powinien uważać za powierzonych sobie w Panu nie ochrzczonych, ażeby i im zajaśniała miłość Chrystusa, której świadkiem biskup winien być względem wszystkich.

Kan. 384 - Biskup diecezjalny winien otoczyć szczególną troską prezbiterów, których powinien wysłuchiwać jako pomocników i doradców, stać na straży przysługujących im uprawnień i troszczyć się o to, aby wypełniali właściwe ich stanowi obowiązki i mieli do dyspozycji środki oraz instytucje potrzebne do rozwoju życia duchowego i intelektualnego. Jego troską ma być również zapewnienie im godziwego utrzymania oraz opieki społecznej, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 385 - Biskup diecezjalny niech popiera jak najbardziej powołania do różnych posług oraz do życia konsekrowanego, okazując szczególną troskę o powołania kapłańskie i misyjne.

Kan. 386 - § 1. Biskup diecezjalny ma obowiązek przedstawiać wiernym i wyjaśniać prawdy wiary, w które należy wierzyć i stosować w obyczajach, sam często przepowiadając. Powinien również troszczyć się o to, by pilnie wypełniano przepisy kanonów, dotyczące posługi słowa, zwłaszcza homilii i nauczania katechetycznego, tak żeby wszystkim była przekazywana cała nauka chrześcijańska.

§ 2. Stosując odpowiednie środki, winien zdecydowanie bronić nienaruszalności i jedności prawd wiary, w które należy wierzyć, uznając jednak uzasadnioną swobodę w zakresie zgłębiania prawd.

Kan. 387 - Pamiętając o tym, że ma obowiązek dawać przykład świętości poprzez miłość, pokorę i prostotę życia, biskup diecezjalny winien zabiegać wszystkimi środkami o wzrost świętości wiernych, zgodnie z własnym powołaniem każdego. Ponieważ zaś jest głównym szafarzem Bożych tajemnic, ma zabiegać ustawicznie o to, by wierni powierzeni jego pieczy, przez uczestnictwo w sakramentach wzrastali w łasce, a także poznawali paschalną tajemnicę i nią żyli.

Kan. 388 - § 1. Od chwili objęcia diecezji, biskup diecezjalny obowiązany jest odprawiać Mszę świętą za powierzony sobie lud w każdą niedzielę i święta nakazane w jego regionie.

§ 2. Mszę świętą za diecezjan w dni, o których w § 1, biskup winien odprawiać i ofiarować osobiście. Jeśli jednak nie może odprawić ze zgodnego z prawem powodu, w wymienione dni ma wypełnić ten obowiązek przez innych albo wypełnić go osobiście w inne dni.

§ 3. Biskup, któremu oprócz własnej diecezji powierzono inne, nawet tytułem zarządzania, czyni zadość obowiązkowi odprawiając jedną Mszę świętą za cały powierzony sobie lud.

§ 4. Biskup, który nie wypełnił obowiązku, o jakim w §§ 1--3, powinien jak najszybciej odprawić za lud tyle Mszy św., ile pominął.

Kan. 389 - Powinien on często w kościele katedralnym lub w innym kościele swojej diecezji przewodniczyć sprawowaniu Najśw. Eucharystii, zwłaszcza w święta nakazane lub w uroczystości.

Kan. 390 - Biskup diecezjalny może używać pontyfikaliów na terenie całej swojej diecezji; jednak nie poza własną diecezją bez wyraźnego lub przynajmniej rozumnie domniemanego zezwolenia ordynariusza miejsca.

Kan. 391 - § 1. Obowiązkiem biskupa diecezjalnego jest rządzić powierzonym mu Kościołem partykularnym; z władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą, zgodnie z przepisami prawa.

§ 2. Władzę ustawodawczą wykonuje sam biskup; władzę wykonawczą wykonuje bądź osobiście, bądź przez wikariuszy generalnych lub biskupich, zgodnie z przepisami prawa; władzę sądowniczą osobiście albo przez wikariusza sądowego i sędziów, według przepisów prawa.

Kan. 392 - § 1. Ponieważ biskup winien mieć staranie o jedność całego Kościoła, jest obowiązany dbać o utrzymanie karności wspólnej całemu Kościołowi i dlatego winien domagać się przestrzegania wszystkich przepisów kościelnych.

§ 2. Ma czuwać nad tym, by do dyscypliny kościelnej nie wkradły się nadużycia, zwłaszcza w zakresie posługi słowa, sprawowania sakramentów i sakramentaliów, kultu Boga i świętych, jak również zarządzania dobrami.

Kan. 393 - W załatwianiu wszystkich spraw diecezji o charakterze prawnym, biskup diecezjalny występuje w jej imieniu.

Kan. 394 - § 1. Biskup powinien popierać różne formy apostołstwa w diecezji oraz czuwać nad tym, by w całej diecezji lub w obrębie jej poszczególnych okręgów, były pod jego kierownictwem koordynowane wszystkie dzieła apostołskie, z zachowaniem jednak właściwego charakteru każdego z nich.

§ 2. Winien przypominać wiernym obowiązek podjęcia apostołstwa, zgodnie z pozycją i zdolnością każdego, jak również zachęcać ich do uczestnictwa i wspomagania różnych dzieł apostołskich, zgodnie z potrzebami miejsca i czasu.

Kan. 395 - § 1. Chociażby biskup diecezjalny miał koadiutora lub biskupa pomocniczego, związany jest prawem osobistej rezydencji w diecezji.

§ 2. Oprócz nawiedzania grobów apostołskich, obowiązkowego uczestniczenia w soborze lub synodzie, w Synodzie Biskupów, w Konferencji Episkopatu, czy też wypełniania jakiegoś innego prawnie powierzonego mu obowiązku, poza diecezją może on przebywać dla

slusznej przyczyny tylko przez miesiąc, bez przerwy lub z przerwami, jeśli jest pewne, że z jego nieobecności nie wyniknie szkoda dla diecezji.

§ 3. Poza przypadkiem poważnej i naglącej przyczyny, nie powinien opuszczać diecezji w dni Bożego Narodzenia, Wielkiego Tygodnia, Zmartwychwstania Pańskiego, Zesłania Ducha Świętego

oraz Ciała i Krwi Chrystusa.

§ 4. Gdyby biskup był bezprawnie nieobecny w diecezji ponad sześć miesięcy, metropolita ma powiadomić Stolicę Apostolską o jego nieobecności. Jeśliby zaś chodziło o metropolitę, ma to uczynić najstarszy z sufraganów.

Kan. 396 - § 1. Biskup obowiązany jest wizytować diecezję każdego roku, albo w całości, albo częściowo, tak jednak, by przynajmniej raz na pięć lat zwizytował całą diecezję. Obowiązek ten ma wypełniać osobiście, a w wypadku uzasadnionej przeszkody, przez biskupa koadiutora lub pomocniczego, albo przez wikariusza generalnego lub biskupiego albo przez innego prezbitera.

§ 2. Na towarzyszy i pomocników wizytacji biskup może sobie dobrać dowolnie wybranych duchownych, z odrzuceniem wszelkiego przeciwnego przywileju lub zwyczaju.

Kan. 397 - § 1. Zwyczajnej wizytacji biskupiej podlegają osoby, instytucje katolickie, rzeczy i miejsca święte, znajdujące się w obrębie diecezji.

§ 2. Członków instytutów zakonnych na prawie papieskim oraz ich domy, biskup może wizytować jedynie w przypadkach przewidzianych przez prawo.

Kan. 398 - Pasterską wizytację biskup winien odbywać z należyłą pilnością, wystrzegając się, by przez zbytnie wydatki nie stał się dla nikogo przykry czy uciążliwy.

Kan. 399 - § 1. Biskup diecezjalny obowiązany jest co pięć lat przedstawiać Papieżowi sprawozdanie o stanie powierzonej sobie diecezji, według formy i w czasie określonym przez Stolicę Apostolską.

§ 2. Jeśli rok wyznaczony na przedłożenie sprawozdania przypadnie w całości lub części w pierwszym dwuleciu pasterzowania diecezją, biskup może powstrzymać się od sporządzenia i przedstawienia sprawozdania.

Kan. 400 - § 1. Jeśli Stolica Apostolska inaczej nie zadecyduje, biskup diecezjalny powinien w tym roku, w którym jest obowiązany przedłożyć sprawozdanie, udać się do

Rzymu dla uczczenia grobów świętych Apostołów Piotra i Pawła oraz spotkania się z Biskupem Rzymu.

§ 2. Powyższy obowiązek biskup powinien wypełnić osobiście, chyba że nie może tego uczynić z powodu zgodnej z prawem przeszkody. W takim przypadku obowiązek ten ma wypełnić przez koadiutora, gdy go posiada, albo przez biskupa pomocniczego, albo przez odpowiedniego kapłana swego prezbiterium, mieszkającego w jego diecezji.

§ 3. Wikariusz apostolski może wypełnić ten obowiązek przez zastępcę, nawet przybywającego w Rzymie. Prefekt apostolski nie ma tego obowiązku.

Kan. 401 - § 1. Biskup diecezjalny, który ukończył siedemdziesiąty piąty rok życia, jest proszony o złożenie na ręce Papieża rezygnacji z zajmowanego urzędu. Po rozważeniu wszystkich okoliczności, Papież podejmie decyzję.

§ 2. Usilnie prosi się biskupa diecezjalnego, który z powodu choroby lub innej poważnej przyczyny nie może w sposób właściwy wypełniać swojego urzędu, by przedłożył rezygnację z urzędu.

Kan. 402 - § 1. Biskup, którego zrzeczenie się urzędu zostało przyjęte, zachowuje tytuł emeryta swojej diecezji i jeśli sobie tego życzy, może zachować mieszkanie w tej diecezji, chyba że w pewnych przypadkach inaczej zadecyduje Stolica Apostolska ze względu na specjalne okoliczności.

§ 2. Konferencja Episkopatu powinna zatroszczyć się o zabezpieczenie biskupowi zrzekającemu się odpowiedniego i godnego utrzymania, mając w pierwszym rzędzie na uwadze obowiązek ciężący w tym zakresie na diecezji, której on służył.

Art. 3

BISKUPI KOADIUTORZY I POMOCNICZY

Kan. 403 - § 1. Jeśli to zalecają pasterskie potrzeby diecezji, na prośbę biskupa diecezjalnego ustanowieni zostają jeden lub kilku biskupów pomocniczych. Biskupowi pomocniczemu nie przysługuje prawo następstwa.

§ 2. W poważniejszych okolicznościach, o charakterze także personalnym, biskupowi diecezjalnemu może być dany biskup pomocniczy, wyposażony w specjalne uprawnienia.

§ 3. Jeśli Stolicy Świętej wyda się to bardziej wskazane, może z urzędu ustanowić biskupa koadiutora, wyposażonego w specjalne uprawnienia. Biskup koadiutor ma prawo następstwa.

Kan. 404 - § 1. Biskup koadiutor obejmuje swój urząd przez okazanie nominacyjnego pisma apostolskiego - osobiście lub przez pełnomocnika - biskupowi diecezjalnemu oraz kolegium konsultorów,

w obecności kanclerza kurii, który winien spisać protokół.

§ 2. Biskup pomocniczy obejmuje swój urząd przez okazanie nominacyjnego pisma apostolskiego biskupowi diecezjalnemu, w obecności kanclerza kurii, który winien sporządzić protokół.

§ 3. Gdyby biskup diecezjalny miał niepokonalne przeszkody, wtedy wystarcza gdy biskup koadiutor lub biskup pomocniczy, przedstawia apostolskie pismo nominacyjne kolegium konsultorów, w obecności kanclerza kurii.

Kan. 405 - § 1. Obowiązki i prawa biskupa koadiutora oraz biskupa pomocniczego określają zamieszczone poniżej kanony, jak również pismo nominacyjne.

§ 2. Biskup koadiutor oraz biskup pomocniczy, o którym w kan. 403, § 2, winni wspomagać biskupa diecezjalnego w całym zarządzaniu diecezją, a także zastępować go w czasie, gdy jest nieobecny lub gdy ma przeszkody.

Kan. 406 - § 1. Biskupa koadiutora oraz biskupa pomocniczego, o którym w kan. 403, § 2, biskup diecezjalny winien ustanowić wikariuszem generalnym. Im też, przed innymi, biskup diecezjalny powinien powierzać to, co na podstawie prawa wymaga specjalnego zlecenia.

§ 2. Jeśli czego innego nie przewidziano w papieskim piśmie, i zachowując przepis § 1, biskup diecezjalny winien ustanowić biskupa pomocniczego lub biskupów pomocniczych, wikariuszami generalnymi lub przynajmniej wikariuszami biskupimi zależnymi tylko od jego władzy, bądź też od władzy biskupa koadiutora lub biskupa pomocniczego, o którym w kan. 403, § 2.

Kan. 407 - § 1. Mając na uwadze możliwie najlepsze zagwarantowanie, aktualnie i w przyszłości, dobra diecezji, biskup diecezjalny, koadiutor i biskup pomocniczy, o którym w kan. 403, § 2, winni się wzajemnie konsultować w ważniejszych sprawach.

§ 2. Wypada, aby biskup diecezjalny w rozważaniu ważniejszych spraw, zwłaszcza duszpasterskich, konsultował się na pierwszym miejscu z biskupami pomocniczymi.

§ 3. Biskup koadiutor i biskup pomocniczy, z racji swego powołania do udziału w troskach biskupa diecezjalnego, tak mają wypełniać swoje zadania, ażeby postępowali zgodnie z nim w duchu i działaniu.

Kan. 408 - § 1. Biskup koadiutor i biskup pomocniczy, jeśli tylko nie tłumaczy ich słuszną przeszkodą, ilekroć biskup diecezjalny by tego potrzebował, obowiązani są wykonywać czynności pontyfikalne oraz inne funkcje, do których zobowiązany jest sam biskup diecezjalny.

§ 2. Uprawnień i czynności, które biskup koadiutor i pomocniczy mogą wykonać, biskup diecezjalny nie powinien zlecać na stale komu innemu.

Kan. 409 - § 1. Z chwilą wakansu stolicy biskupiej, biskup koadiutor staje się od razu biskupem diecezji, dla której został ustanowiony, jeśli zgodnie z przepisami prawa objął swój urząd.

§ 2. Jeśli kompetentna władza nie zarządziła czego innego, z chwilą wakansu stolicy biskupiej, biskup pomocniczy zachowuje - do czasu objęcia diecezji przez nowego biskupa - wszystkie, ale tylko te, władze i uprawnienia, które przed wakansem stolicy biskupiej posiadał jako wikariusz generalny lub wikariusz biskupi. Gdy nie został administratorem diecezji, tę swoją władzę, chociaż jest udzielona na mocy prawa, powinien wykonywać w zależności od władzy administratora diecezji, kierującego diecezją.

Kan. 410 - Podobnie jak sam biskup diecezjalny, biskup koadiutor i biskup pomocniczy, mają obowiązek przebywania w diecezji, której - oprócz wykonywania jakiegoś urzędu poza diecezją oraz wakacji, nie przekraczających jednego miesiąca - nie powinni opuszczać, chyba że na krótki czas.

Kan. 411 - Gdy chodzi o zrzeczenie się urzędu, to do biskupa koadiutora i pomocniczego mają zastosowanie przepisy kan. 401 i 402, § 2.

Rozdział III

PRZESZKODA W DZIAŁANIU I WAKANS STOLICY

Art. 1

PRZESZKODA W DZIAŁANIU STOLICY

Kan. 412 - Uważa się, że stolica biskupia ma przeszkodę w działaniu, jeżeli biskup diecezjalny na skutek uwięzienia, usunięcia, wygnania lub niezdatności, jest całkowicie pozbawiony możliwości wypełniania pasterskiej posługi w diecezji, nie mogąc nawet listownie porozumiewać się z diecezjanami.

Kan. 413 - § 1. Jeśli Stolica Apostolska czego innego nie zarządzi, w przypadku przeszkody w działaniu stolicy kierowanie diecezją przysługuje - jeśli jest - biskupowi koadiutorowi. Gdy takiego nie ma albo sam ma przeszkodę, władzę przejmuje któryś z biskupów pomocniczych, wikariusz generalny lub biskupi, albo inny kapłan, według kolejności ustalonej w wykazie, który biskup diecezjalny winien sporządzić możliwie najszybciej po objęciu diecezji. Wykaz ten należy podać do wiadomości metropolity i odnawiać przynajmniej co trzy lata, a przechowuje go kanclerz, zachowując tajemnicę.

§ 2. Jeśli nie ma biskupa koadiutora lub ma przeszkody i nie ma wykazu, o którym w § 1, wtedy kolegium konsultorów wybiera kapłana, aby kierował diecezją.

§ 3. Kto zgodnie z przepisem §§ 1 lub 2, przejął rządy diecezją, powinien możliwie najszybciej powiadomić Stolicę Apostolską o przeszkodzie w działaniu stolicy biskupiej i o podjęciu zadania.

Kan. 414 - Kto zgodnie z kan. 413 zostanie powołany do sprawowania tymczasowo pasterskiej posługi diecezją, a więc tylko w okresie przeszkody w działaniu stolicy, w pasterzowaniu diecezją ma te same obowiązki i posiada taką samą władzę, jakie prawo przyznaje administratorowi diecezji.

Kan. 415 - Gdyby na skutek kary kościelnej biskup diecezjalny nie mógł sprawować swojej posługi, wówczas metropolita, a jeśli go nie ma lub o niego chodzi, najstarszy promocją sufragan, powinien natychmiast powiadomić Stolicę Świętą, ażeby sama zaradziła.

Art. 2

WAKANS STOLICY

Kan. 416 - Stolica biskupia wakuje na skutek śmierci biskupa diecezjalnego, zrzeczenia przyjętego przez Biskupa Rzymskiego, przeniesienia i pozbawienia, po powiadomieniu o tym biskupa.

Kan. 417 - Zachowuje moc wszystko, co zostało dokonane przez

wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego do momentu otrzymania przez nich pewnej wiadomości o śmierci biskupa diecezjalnego. Podobnie to, co zostało dokonane przez biskupa diecezjalnego albo przez wikariusza generalnego czy biskupiego, aż do otrzymania pewnej wiadomości o wspomnianych papieskich aktach.

Kan. 418 - § 1. Licząc od chwili otrzymania pewnej wiadomości o przeniesieniu, biskup powinien w ciągu dwóch miesięcy udać się do nowej diecezji i objąć ją kanonicznie. Od dnia objęcia nowej diecezji, dotychczasowa diecezja wakuje.

§ 2. Od otrzymania pewnej wiadomości o przeniesieniu do czasu kanonicznego objęcia nowej diecezji, biskup przeniesiony w dotychczasowej diecezji:

1 otrzymuje władzę i przejmuje obowiązki administratora diecezji; ustaje jednak wszelka władza wikariusza generalnego i wikariusza biskupiego, z zachowaniem wszakże kan. 409, § 2;

2 pobiera pełne wynagrodzenie związane z urzędem.

Kan. 419.- W wypadku wakansu stolicy, aż do ustanowienia administratora diecezji, rządy diecezją przechodzą na biskupa pomocniczego, a gdy jest ich kilku, na najstarszego promocją; jeśli zaś nie ma biskupa pomocniczego - na kolegium konsultorów, chyba że Stolica Święta inaczej zarządziła. Kto tak przejmuje rządy diecezją, powinien bezzwłocznie zwołać kolegium kompetentne do wyznaczenia administratora diecezji.

Kan. 420 - W wypadku wakansu stolicy wikariatu lub prefektury apostolskiej, rządy przejmuje prowikariusz lub proprefekt, mianowany w tym tylko celu przez wikariusza lub prefekta apostolskiego bezpośrednio po objęciu w posiadanie stolicy, chyba że Stolica Święta co innego zarządziła.

Kan. 421 - § 1. W ciągu ośmiu dni od uzyskania wiadomości o zawakowaniu stolicy biskupiej, kolegium konsultorów powinno wybrać administratora diecezji, tego mianowicie, który będzie rządził diecezją - z zachowaniem przepisu kan. 502, § 3.

§ 2. Jeśli z jakiegokolwiek przyczyny administrator diecezji nie został zgodnie z prawem wybrany w przepisany czas, wyznaczenie go przechodzi na metropolitę. Gdyby zaś zawakował Kościół metropolitalny albo równocześnie metropolitalny i sufragalny, biskup sufragan najstarszy promocją.

Kan. 422 - Biskup pomocniczy, a gdy go nie ma, kolegium konsultorów ma obowiązek powiadomić jak najszybciej Stolicę Apostolską o śmierci biskupa, a ten, kogo wybrano administratorem diecezji, o swoim wyborze.

Kan. 423 - § 1. Należy wyznaczyć jednego administratora diecezji. Przeciwny zwyczaj jest odrzucony a dokonany wybór nieważny.

§ 2. Administrator diecezji nie powinien być równocześnie ekonomem. Stąd w wypadku wyboru ekonomy diecezji na administratora, Rada do spraw ekonomicznych powinna wybrać na ten czas innego ekonomy.

Kan. 424 - Administrator diecezji ma być wybrany zgodnie z kan. 165-178.

Kan. 425 - § 1. Na urząd administratora diecezji może być wybrany ważnie tylko kapłan, który ukończył trzydzieści pięć lat i nie został już na wakującą stolicę wybrany, mianowany lub prezentowany.

§ 2. Na administratora diecezji należy wybrać kapłana odznaczającego się wiedzą i roztropnością.

§ 3. Jeśli nie uwzględniono warunków określonych w § 1, wtedy - po ustaleniu faktu - metropolita, a gdyby chodziło o Kościół metropolitalny, biskup sufragan najstarszy promocją powinien tym razem wyznaczyć administratora. Na mocy samego prawa nieważne są akty administratora wybranego wbrew postanowieniom § 1.

Kan. 426 - Kto w czasie wakansu stolicy kieruje diecezją przed wyznaczeniem administratora diecezji, posiada władzę przyznaną przez prawo wikariuszowi generalnemu.

Kan. 427 - § 1. Administrator diecezji ma te same obowiązki i władzę co biskup diecezjalny, z wyjątkiem tych spraw, które z natury rzeczy lub na mocy samego prawa są wyjęte.

§ 2. Administrator diecezji po przyjęciu wyboru otrzymuje władzę i nie potrzebuje niczyjego zatwierdzenia, z zachowaniem obowiązku, o którym w kan. 833, n. 4.

Kan. 428 - § 1. Podczas wakansu stolicy niczego nie należy zmieniać.

§ 2. Temu, kto tymczasowo kieruje diecezją, zabrania się podejmowania czynności, które by mogły przynieść jakiś uszczerbek diecezji lub prawom biskupa. W szczególności zabrania mu się, tak samo jak i komukolwiek innemu, osobiście lub przez kogoś, jakichkolwiek dokumentów z kurii zabierać, niszczyć lub cokolwiek w nich zmieniać.

Kan. 429 - Administrator diecezji ma obowiązek rezydować w diecezji i odprawiać Mszę świętą za lud, zgodnie z przepisem kan. 388.

Kan. 430 - § 1. Urząd administratora diecezjalnego wygasa z objęciem w posiadanie diecezji przez nowego biskupa.

§ 2. Usunięcie administratora diecezji jest zarezerwowane Stolicy Świętej. Ewentualne zrzeczenie się winno być przedstawione w formie autentycznej kolegium kompetentnemu do dokonania wyboru, ale nie wymaga przyjęcia. Po usunięciu administratora diecezji, zrzeczenia się lub śmierci, należy wybrać nowego administratora diecezji, zgodnie z postanowieniem kan. 421.

Tytuł 1

ZESPOŁY KOŚCIOŁÓW PARTYKULARNYCH

Rozdział I

PROWINCJE I REGIONY KOŚCIELNE

Kan. 431 - § 1. W celu wspólnego działania pasterskiego sąsiednich diecezji, zgodnie z okolicznościami osób i miejsca, jak również dla bardziej odpowiedniego ożywiania kontaktów między biskupami diecezjalnymi, sąsiednie Kościoły partykularne powinny łączyć się w prowincje kościelne, obejmujące określone terytorium.

§ 2. Na przyszłość nie dopuszcza się z reguły diecezji wyjętych. Stąd poszczególne diecezje lub inne Kościoły partykularne, znajdujące się w obrębie jakiejś prowincji kościelnej, winny do niej należeć.

§ 3. Jedynie do najwyższej władzy kościelnej - po wysłuchaniu zdania zainteresowanych biskupów - należy ustanawianie i znoszenie prowincji kościelnych oraz dokonywanie w nich zmian.

Kan. 432 - § 1. W prowincji kościelnej władzę posiada, zgodnie z przepisami prawa, synod prowincjalny oraz metropolita.

§ 2. Na mocy samego prawa prowincja kościelna posiada osobowość prawną.

Kan. 433 - § 1. Jeśli się to okaże pożyteczne, zwłaszcza w krajach posiadających większą liczbę Kościołów partykularnych, Stolica Święta może, na wniosek Konferencji Episkopatu, łączyć sąsiednie prowincje kościelne w regiony kościelne.

§ 2. Region kościelny może być erygowany jako osoba prawna.

Kan. 434 - Do zebrania biskupów regionu kościelnego należy popieranie współpracy i wspólnej działalności pasterskiej w ramach regionu. Władze jednak przyznane w niniejszym Kodeksie Konferencji Episkopatu nie przysługują temu zebraniu, chyba że jakieś z nich zostaną specjalnie przyznane mu przez Stolicę Świętą.

Rozdział II

METROPOLICI

Kan. 435 - Na czele prowincji kościelnej stoi metropolita, który jest arcybiskupem diecezji, której jest zwierzchnikiem. Ten urząd jest związany ze stolicą biskupią, określoną lub zatwierdzoną przez Biskupa Rzymskiego.

Kan. 436 - § 1. W diecezjach sufragalnych metropolicie przysługuje:

1 czuwać nad właściwym zachowaniem wiary oraz dyscypliny kościelnej i powiadamiać Biskupa Rzymskiego o nadużyciach, jeśli jakieś są;

2 dokonywać kanonicznej wizytacji, gdyby jej zaniedbał któryś z sufraganów - po uzyskaniu wcześniej aprobaty Stolicy Apostolskiej;

3 wyznaczyć administratora diecezji, zgodnie z przepisem kan. 421, § 2 i 425, § 3.

§ 2. Gdzie domagają się tego okoliczności, Stolica Apostolska może zlecić metropolicie szczególne zadania i przyznać władze, które winny być określone w prawie partykularnym

§ 3. Poza tym nie przysługuje metropolitom żadna inna władza rządzenia w diecezjach sufragalnych. Może on jednak we wszystkich kościołach sprawować święte czynności, jak biskup we własnej diecezji; w przypadku kościoła katedralnego - po powiadomieniu biskupa diecezjalnego.

Kan. 437 - § 1. W ciągu trzech miesięcy od przyjęcia konsekracji biskupiej, a gdy jest już konsekrowany, od powierzenia kanonicznego, metropolita obowiązany jest, osobiście lub przez pełnomocnika, prosić Biskupa Rzymskiego o paliusz, który stanowi znak władzy, jaką - pozostając we wspólnocie z Kościołem Rzymskim - jest wyposażony na mocy prawa we własnej prowincji.

§ 2. Zachowując przepisy liturgiczne, metropolita może używać paliusza w każdym kościele swojej prowincji kościelnej, której przewodniczy, nigdy jednak poza nią, nawet za zgodą biskupa diecezjalnego.

§ 3. Jeśli metropolita zostaje przeniesiony na inną stolicę metropolitalną, potrzebuje nowego paliusza.

Kan. 438 - Oprócz prerogatywy honoru, tytuł patriarchy i prymasa nie daje w Kościele łacińskim żadnej władzy rządzenia, chyba że o niektórych z przywileju apostołskiego lub zatwierzonego zwyczaju co innego wiadomo.

Rozdział III

SYNODY PARTYKULARNE

Kan. 439 - § 1. Synod plenarny, mianowicie dla wszystkich kościołów partykularnych tej samej Konferencji Episkopatu, zbiera się wtedy, gdy Konferencja Episkopatu - mając aprobatę Stolicy Apostolskiej - uzna to za konieczne lub pożyteczne.

§ 2. Norma podana w § 1 ma zastosowanie także w odniesieniu do synodu prowincjonalnego, odbywanego w prowincji kościelnej, której granice pokrywają się z granicami kraju.

Kan. 440 - § 1. Synod prowincjonalny, dla Kościołów partykularnych tej samej prowincji kościelnej, należy zwołać ilekroć - zdaniem większości biskupów diecezjalnych prowincji wyda się to pożyteczne, z zachowaniem przepisu kan. 439, § 2.

§ 2. Podczas wakansu stolicy metropolitalnej nie powinno się zwoływać synodu prowincjonalnego.

Kan. 441 - Do Konferencji Episkopatu należy:

1 zwołanie synodu plenarnego;

2 oznaczenie miejsca odbycia synodu w granicach terytorium, dla którego jest ustanowiona Konferencja;

3 wybranie spośród biskupów diecezjalnych przewodniczącego synodu plenarnego, który wymaga zatwierdzenia Stolicy Apostolskiej ;

4 ustalenie regulaminu działania oraz tematów, jakie mają być rozważane, wskazanie czasu rozpoczęcia i trwania synodu plenarnego, jego przeniesienia, przedłużenia i zakończenia.

Kan. 442 - § 1. Do metropolity, za zgodą większej części biskupów sufraganów, należy:

1 zwołanie synodu prowincjalnego;

2 wybranie miejsca dla odbycia synodu prowincjalnego, w granicach terytorium prowincji;

3 ustalenie porządku działania oraz tematów, jakie mają być rozpatrywane, oznaczenie czasu rozpoczęcia i trwania synodu prowincjalnego, jego przeniesienia, przedłużenia i zakończenia.

§ 2. Synodowi prowincjalnemu przewodniczy metropolita, a gdy on ma prawną przeszkodę, biskup sufragan, wybrany przez pozostałych biskupów sufraganów.

Kan. 443 - § 1. Na synod partykularny należy wezwać i mają na nim głos decydujący:

1 biskupi diecezjalni;

2 biskupi koadiutorzy i pomocniczy;

3 inni biskupi tytularni, którzy na danym terytorium wykonują szczególne zadanie, zlecone im przez Stolicę Apostolską lub Konferencję Episkopatu.

§ 2. Na synody partykularne mogą być wezwani inni biskupi tytularni, także emeryci, mieszkający na danym terytorium. Mają oni prawo głosu decydującego.

§ 3. Na synod partykularny należy wezwać, ale tylko z głosem doradczym:

1 wikariuszy generalnych i wikariuszy biskupich wszystkich Kościołów partykularnych terytorium;

2 wyższych przełożonych instytutów zakonnych oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, w liczbie - tak w odniesieniu do mężczyzn, jak i kobiet - do ustalenia przez Konferencję Episkopatu lub biskupów prowincji, wybranych przez wszystkich wyższych przełożonych instytutów i stowarzyszeń, mających swoją siedzibę na terytorium;

3 rektorów uniwersytetów kościelnych i katolickich oraz dziekanów wydziałów teologii i prawa kanonicznego, mających siedzibę na danym terytorium;

4 niektórych rektorów wyższych seminariów duchownych w liczbie wskazanej w n. 2, wybranych przez rektorów seminariów, położonych na tym terytorium.

§ 4. Na synody partykularne mogą być także wezwani, ale z głosem jedynie doradczym, prezbiterzy oraz inni wierni ale w liczbie nie przekraczającej połowy tych, o których w §§ 1-3.

§ 5. Na synod prowincjalny należy ponadto wezwać kapituły katedralne oraz Radę kapłańską i Radę duszpasterską każdego Kościoła partykularnego tak, by każda z nich wybrała spośród swoich członków w sposób kolegialny i wysłała dwóch przedstawicieli. Mają oni jedynie głos doradczy.

§ 6. Na synody partykularne wolno zaprosić jako gości również innych, jeśli wyda się to wskazane: zdaniem Konferencji Episkopatu w odniesieniu do synodu plenarnego lub metropolity wraz z biskupami sufraganami w odniesieniu do synodu prowincjalnego.

Kan. 444 - § 1. Wszyscy wzywani na synody partykularne mają obowiązek wziąć w nich udział, chyba że nie mogą tego uczynić z uzasadnionego powodu, o którym powinni powiadomić przewodniczącego synodu.

§ 2. Ci, którzy są wezwani na synody partykularne i mają na nich głos decydujący, w razie zaistnienia słusznej przeszkody, mogą wysłać pełnomocnika. Posiada on głos tylko doradczy.

Kan. 445 - Synod partykularny powinien, w odniesieniu do własnego terytorium, zatroszczyć się o zaspokojenie potrzeb pasterskich Ludu Bożego. Wyposażony jest we władzę rządzenia, zwłaszcza ustawodawczą, tak aby - zachowując zawsze prawo powszechne Kościoła - mógł podejmować decyzje w tym, co wydaje się odpowiednie dla wzrostu wiary, ukierunkowania wspólnej działalności pasterskiej, poprawy obyczajów, zachowania, wprowadzenia lub strzeżenia jednakowej dyscypliny kościelnej.

Kan. 446 - Po zakończeniu synodu partykularnego, przewodniczący winien zatroszczyć się o przesłanie wszystkich akt synodu do Stolicy Apostolskiej. Uchwały wydane przez synod nie mogą być promulgowane, dopóki nie zostaną przejrzone przez Stolicę Apostolską. Do synodu należy określić sposób promulgacji uchwał oraz czas, od którego zaczną obowiązywać promulgowane uchwały.

Rozdział III

KONFERENCJE EPISKOPATU

Kan. 447 - Konferencja Episkopatu, będąca stałą instytucją, jest zebraniem biskupów jakiegoś kraju lub określonego terytorium, wypełniających wspólnie pewne zadania

pasterskie dla wiernych jej terytorium, w celu pomnożenia dobra udzielanego ludziom przez Kościół, głównie przez odpowiednio przystosowane do bieżących okoliczności czasu i miejsca formy i sposoby apostołatu, z zachowaniem przepisów prawa.

Kan. 448 - § 1. Konferencja Episkopatu z ogólnej zasady obejmuje zwierzchników wszystkich kościołów partykularnych tego samego kraju, zgodnie z przepisem kan. 450.

§ 2. Jeśli zdaniem Stolicy Apostolskiej, po wysłuchaniu zainteresowanych biskupów diecezjalnych, tak doradzają okoliczności osób lub rzeczy, można erygować Konferencję Episkopatu dla mniejszego lub większego terytorium, tak aby obejmowała tylko biskupów niektórych Kościołów partykularnych, ustanowionych na określonym terytorium, albo pasterzy Kościołów partykularnych znajdujących się w różnych krajach. Do Stolicy Apostolskiej należy także ustanowienie szczególnych norm dla każdej z nich.

Kan. 449 - § 1. Jedynie najwyższa władza kościelna ma prawo, po wysłuchaniu zainteresowanych biskupów, do erygowania Konferencji Episkopatu, znoszenia ich i dokonywania w nich zmian.

§ 2. Konferencja Episkopatu erygowana zgodnie z prawem uzyskuje z mocy samego prawa osobowość prawną.

Kan. 450 - § 1. Na mocy samego prawa do Konferencji Episkopatu należą wszyscy biskupi diecezjalni terytorium oraz ci, którzy są z nimi prawnie zrównani, następnie biskupi koadiutorzy, biskupi pomocniczy i pozostali biskupi tytularni, pełniący na terytorium szczególne zadanie, zlecone im przez Stolicę Apostolską lub Konferencję Episkopatu. Można zaprosić także ordynariuszy innego obrządku, ale tylko z głosem doradczym, chyba że co innego postanawiają statuty Konferencji Episkopatu.

§ 2. Pozostali biskupi tytularni, jak również legat Biskupa Rzymskiego, nie są na mocy prawa członkami Konferencji Episkopatu.

Kan. 451 - Każda Konferencja Episkopatu powinna sporządzić własne statuty, potwierdzone przez Stolicę Apostolską, w których

- oprócz innych spraw - należy określić sposób odbywania zebrań

plenarnych, przewidzieć stałą Radę Episkopatu i sekretariat generalny Konferencji, jak również inne urzędy oraz komisje, które zdaniem Konferencji skuteczniej pomogą osiągnąć cel.

Kan. 452 - § 1. Każda Konferencja Episkopatu powinna wybrać sobie przewodniczącego oraz określić, kto będzie wypełniał funkcję zastępcy przewodniczącego, gdy ten będzie miał prawne przeszkody, jak również ustanowić sekretarza generalnego, zgodnie z przepisami statutów.

§ 2. Przewodniczący Konferencji, a w razie gdy on by miał przeszkody uznane przez prawo, wiceprzewodniczący, przewodniczą nie tylko zebraniom plenarnym Konferencji Episkopatu, lecz także stałej Radzie.

Kan. 453 - Zebrania plenarne Konferencji Episkopatu powinny się odbywać przynajmniej raz w roku, a także wtedy, gdy się tego domagają szczególne okoliczności, zgodnie z postanowieniami statutów.

Kan. 454 - § 1. Na zebraniach plenarnych Konferencji Episkopatu na mocy samego prawa głos decydujący przysługuje biskupom diecezjalnym i tym, którzy są z nimi prawnie zrównani, oraz biskupom koadiutorom.

§ 2. Biskupom pomocniczym oraz pozostałym biskupom tytularnym, wchodzącym w skład Konferencji Episkopatu, przysługuje głos decydujący lub doradczy, zgodnie z postanowieniami statutów Konferencji. Zawsze jednak tylko tym, o których w § 1, przysługuje głos decydujący, gdzie idzie o sporządzanie statutów i dokonywanie w nich zmian.

Kan. 455 - § 1. Konferencja Episkopatu może wydawać dekryty ogólne jedynie w tych sprawach, w których przewiduje to prawo powszechne, albo określa szczególne polecenie Stolicy Apostolskiej, wydane przez nią z własnej inicjatywy lub na prośbę samej Konferencji.

§ 2. Dekryty, o których w § 1, wtedy są ważne podejmowane na sesji plenarnej, gdy opowie się za nimi przynajmniej dwie trzecie głosów biskupów, należących do Konferencji Episkopatu z głosem decydującym. Otrzymują zaś moc obowiązującą po przejrzeniu ich przez Stolicę Apostolską, z chwilą prawnej promulgacji.

§ 3. Sposób promulgacji dekretów i czas ich wejścia w życie, określa sama Konferencja Episkopatu.

§ 4. W wypadkach, w których ani prawo powszechne, ani szczególnie polecenie Stolicy Apostolskiej nie udzieliło Konferencji Episkopatu władzy, o której w § 1, pozostaje nienaruszona kompetencja poszczególnego biskupa diecezjalnego i ani Konferencja, ani jej przewodniczący nie mogą działać w imieniu wszystkich biskupów, chyba że wszyscy i poszczególni biskupi wyrażają na to zgodę.

Kan. 456 - Po zakończeniu sesji plenarnej Konferencji Episkopatu, jej przewodniczący winien przesłać Stolicy Apostolskiej relacje o aktach Konferencji oraz jej

dekrety, zarówno w celu zapoznania się z aktami, jak i dla ewentualnego przejrzania dekretów, gdyby jakieś były.

Kan. 457 - Zadaniem stałej Rady Episkopatu jest przygotowywanie spraw, jakie mają być rozważane na zebraniu plenarnym i czuwanie nad tym, by decyzje podjęte na zebraniu plenarnym zostały przekazane do właściwego wykonania. Załatwia także inne sprawy zlecone jej zgodnie z postanowieniami statutów.

Kan. 458 - Do zadań Sekretariatu Generalnego należy:

1 przygotować relację o aktach i dekretach zebrania plenarnego Konferencji, jak również czynności stałej Rady Episkopatu i zakomunikować je wszystkim członkom Konferencji; sporządzać także inne akta, na zlecenie przewodniczącego Konferencji lub stałej Rady;

2 zakomunikować sąsiednim Konferencjom Episkopatu akty i dokumenty, zgodnie z poleceniem zebrania plenarnego lub stałej

Rady Episkopatu.

Kan. 459 - § 1. Należy popierać kontakty między Konferencjami, zwłaszcza sąsiednimi, dla pomnożenia i ochrony większego dobra.

§ 2. Ilekroć jednak czynności i sposoby działania podejmowane przez Konferencje przybierają charakter międzynarodowy, należy porozumieć się ze Stolicą Apostolską.

Tytuł III

WEWNĘTRZNA ORGANIZACJA KOŚCIOŁÓW PARTYKULARNYCH

Rozdział I

SYNOD DIECEZJALNY

Kan. 460 - Synod diecezjalny jest zebraniem wybranych kapłanów oraz innych wiernych Kościoła partykularnego, którzy dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu, zgodnie z postanowieniami zamieszczonych poniżej kanonów.

Kan. 461 - § 1. Synod diecezjalny powinien odbywać się w poszczególnych Kościołach partykularnych, ilekroć zdaniem biskupa diecezjalnego i po wysłuchaniu Rady kapłańskiej, doradzają to okoliczności.

§ 2. Jeśli biskupowi zlecono troskę o kilka diecezji, albo jest biskupem własnym jednej diecezji, drugą zaś kieruje jako administrator, może zwołać jeden tylko synod dla wszystkich powierzonych mu diecezji.

Kan. 462 - § 1. Synod diecezjalny zwołuje tylko biskup diecezjalny, nie zaś tymczasowy rządcą diecezji.

§ 2. Synodowi diecezjalnemu przewodniczy biskup diecezjalny, który jednak może delegować na poszczególne sesje synodu wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego do wypełnienia tego obowiązku.

Kan. 463 - § 1. Na synod diecezjalny powinni być wezwani jako członkowie i mają obowiązek w nim uczestniczyć :

1 biskup koadiutor oraz biskupi pomocniczy;

2 wikariusze generalni i wikariusze biskupi oraz wikariusz sądowy;

3 kanonicy kościoła katedralnego;

4 członkowie Rady kapłańskiej;

5 wierni świeccy, także członkowie instytutów życia konsekrowanego, wybrani przez Radę duszpasterską, w sposób i w liczbie do określenia przez biskupa diecezjalnego; albo - tam gdzie nie ma tej Rady - w sposób oznaczony przez biskupa diecezjalnego;

6 rektor wyższego seminarium diecezjalnego;

7 dziekani;

8 przynajmniej jeden prezbiter z każdego dekanatu, wybrany przez wszystkich pełniących tam duszpasterstwo; należy także wybrać innego prezbitera, który by go zastąpił, gdyby ten miał przeszkodę;

9 niektórzy przełożeni instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego, które posiadają dom w diecezji, wybrani w liczbie i w sposób określony przez biskupa diecezjalnego.

§ 2. Biskup diecezjalny może wezwać na synod diecezjalny w charakterze członków także innych, czy to duchownych, czy członków instytutów życia konsekrowanego, czy wiernych świeckich.

§ 3. Jeśli biskup diecezjalny uzna to za wskazane, może zaprosić na synod diecezjalny w charakterze obserwatorów niektórych pełniących funkcję lub członków Kościołów czy wspólnot kościelnych, które nie są w pełnej wspólnotocie z Kościołem katolickim.

Kan. 464 - Członek Synodu, jeśli byłby powstrzymany od udziału prawnie uzasadnioną przeszkodą, nie może wysłać pełnomocnika, który by w jego imieniu w nim uczestniczył. Powinien jednak powiadomić biskupa diecezjalnego o tej przeszkodzie.

Kan. 465 - Wszystkie zaproponowane tematy powinny być poddane swobodnemu omówieniu przez członków na sesjach synodalnych.

Kan. 466 - Jedynym ustawodawcą na synodzie diecezjalnym jest biskup diecezjalny, inni członkowie Synodu posiadają tylko głos doradczy. On sam podpisuje deklaracje i dekrety synodalne, które jedynie jego autorytetem mogą być promulgowane.

Kan. 467 - Biskup diecezjalny podaje do wiadomości treść deklaracji i dekretów synodalnych metropolicie i Konferencji Episkopatu.

Kan. 468 - § 1. Biskup diecezjalny może zgodnie ze swoim roztropnym osądem zawiesić lub rozwiązać synod diecezjalny.

§ 2. Z chwilą wakansu lub przeszkody w działaniu stolicy biskupiej, synod diecezjalny zostaje przerwany na mocy samego prawa, dopóki nowy biskup diecezjalny nie poleci go kontynuować lub nie zadeklaruje, że został rozwiązany.

Rozdział II

KURIA DIECEZJALNA

Kan. 469 - Kuria diecezjalną składa się z tych instytucji i osób, które świadczą biskupowi pomoc w zarządzaniu całą diecezją, zwłaszcza w kierowaniu działalnością pasterską, w administrowaniu diecezją i wykonywaniu władzy sądowniczej.

Kan. 470 - Nominacja tych, którzy sprawują urzędy w kurii diecezjalnej, należy do biskupa diecezjalnego.

Kan. 471 - Wszyscy, którzy obejmują stanowiska w kurii, powinni:

1 złożyć przyrzeczenie, że będą wiernie wypełniać zadanie w sposób określony prawem lub przez biskupa;

2 zachować tajemnicę w zakresie i w sposób oznaczony prawem lub przez biskupa.

Kan. 472 - Gdy idzie o sprawy i osoby, związane w kurii z wykonywaniem władzy sądowniczej, należy zachować przepisy księgi VII Procesy; gdy zaś chodzi o sprawy dotyczące administracji diecezji, trzeba zachować przepisy zamieszczonych poniżej kanonów.

Kan. 473 - § 1. Biskup diecezjalny powinien czuwać nad tym, by wszystkie sprawy związane z zarządzaniem całej diecezji były odpowiednio koordynowane i zawsze skierowane ku lepszemu osiągnięciu dobra powierzonej mu części Ludu Bożego.

§ 2. Do biskupa diecezjalnego należy koordynowanie działalności pasterskiej wikariuszy generalnych i biskupich. Tam, gdzie to będzie wskazane, można mianować moderatora kurii. Powinien to być kapłan, którego zadaniem jest koordynowanie pod władzą biskupa załatwianych w kurii spraw administracyjnych, jak i czuwanie nad tym, by pozostali pracownicy kurii właściwie wypełniali powierzone sobie funkcje.

§ 3. Jeśli, zdaniem biskupa, czego innego nie doradzają okoliczności miejsca, moderatorem kurii winien być mianowany wikariusz generalny, a gdy jest kilku, jeden z nich.

§ 4. Gdzie biskup uzna to za wskazane dla bardziej odpowiedniego spotęgowania działalności pasterskiej, może ustanowić radę biskupią, złożoną z wikariuszy generalnych i wikariuszy biskupich.

Kan. 474 - Akta kurii, które powstały, by wywołać skutek prawny, winny być podpisane przez ordynariusza, od którego pochodzą, i to do ważności, jak również przez kanclerza kurii lub notariusza. Kanclerz kurii ma obowiązek powiadomić o wspomnianych aktach moderatora kurii.

Art. 1

WIKARIUSZE GENERALNI I BISKUPI

Kan. 475 - § 1. W każdej diecezji biskup diecezjalny powinien ustanowić wikariusza generalnego, wyposażonego we władzę zwyczajną, zgodnie z przepisami zawartymi w zamieszczonych poniżej kanonach, aby go wspierał w zarządzaniu całą diecezją.

§ 2. Należy przyjąć jako ogólną regułę, że ustanawia się jednego wikariusza generalnego, chyba że co innego zaleca wielkość diecezji, liczba mieszkańców lub inne racje duszpasterskie.

Kan. 476 - Ilekcioć domaga się tego sprawny zarząd diecezją, biskup diecezjalny może ponadto mianować jednego lub kilku wikariuszy biskupich, którzy by w określonej części diecezji lub w oznaczonym zakresie spraw albo w odniesieniu do wiernych jakiegoś obrządku względnie do pewnej grupy osób, posiadali taką samą władzę zwyczajną, jaka na mocy prawa powszechnego przysługuje wikariuszowi generalnemu, zgodnie z przepisami zamieszczonych poniżej kanonów.

Kan. 477 - § 1. Wikariusz generalny i biskupi są mianowani w sposób nieskrępowany przez biskupa diecezjalnego i mogą być

przez niego usunięci, z zachowaniem przepisu kan. 406. Wikariusz biskupi, który nie jest biskupem pomocniczym, powinien być mianowany tylko na czas określony w samej nominacji.

§ 2. Gdy wikariusz generalny jest nieobecny lub ma prawną przeszkodę, biskup diecezjalny może ustanowić innego. Ta sama zasada ma zastosowanie do wikariusza biskupiego.

Kan. 478 - § 1. Wikariusz generalny i biskupi powinni być kapłanami, którzy ukończyli przynajmniej trzydzieści lat, posiadają doktorat lub licencjat z prawa kanonicznego lub z teologii, ewentualnie w tych dyscyplinach są przynajmniej naprawdę biegli, odznaczają się zdrową nauką, prawością, roztropnością i doświadczeniem w załatwianiu spraw.

§ 2. Zadanie wikariusza generalnego i biskupiego nie da się pogodzić z zadaniem kanonika penitencjarza. Nie należy też powierzać go krewnym biskupa, aż do czwartego stopnia.

Kan. 479 - § 1. Na mocy urzędu, wikariuszowi generalnemu przysługuje w całej diecezji władza wykonawcza, którą z mocy prawa posiada biskup diecezjalny, do podejmowania wszystkich aktów administracyjnych, z wyjątkiem jednak tych, które biskup sobie zarezerwował, albo do których prawo wymaga specjalnego zlecenia biskupa.

§ 2. Wikariuszowi biskupiemu przysługuje na mocy prawa ta sama władza, o której w § 1, lecz w odniesieniu do określonej

części terytorium albo oznaczonego rodzaju spraw, albo wiernych

określonego obrządku lub tylko grupy osób, dla których został ustanowiony, z wyłączeniem tych spraw, które biskup zarezerwował

sobie albo wikariuszowi generalnemu, albo do których prawo domaga się specjalnego zlecenia biskupa.

§ 3. Wikariuszowi generalnemu oraz wikariuszowi biskupiemu,

w zakresie jego kompetencji, przysługują także uprawnienia habitualne, udzielone biskupowi przez Stolicę Apostolską, jak również wykonywanie reskryptów, chyba że co innego wyraźnie zastrzeżono albo został udzielony ze względu na osobę biskupa diecezjalnego.

Kan. 480 - Wikariusz generalny i wikariusz biskupi powinni ważniejsze sprawy, tak zamierzone, jak i wykonane, referować biskupowi diecezjalnemu. Nie powinni też nigdy działać wbrew woli i zamierzeniom biskupa diecezjalnego.

Kan. 481 - § 1. Władza wikariusza generalnego i wikariusza biskupiego wygasa po upływie czasu zlecenia, na skutek zrzeczenia się, a także - z zachowaniem przepisów kan. 406 i 409 - przez usunięcie podane do wiadomości zainteresowanego przez biskupa diecezjalnego, jak również przez wakans stolicy biskupiej.

§ 2. Z chwilą zawieszenia władzy biskupa diecezjalnego zostaje zawieszona władza wikariusza generalnego i wikariusza biskupiego chyba że posiadają godność biskupią.

Art. 2

KANCLERZ, INNI NOTARIUSZE I ARCHIWUM

Kan. 482 - § 1. W każdej kurii należy ustanowić kanclerza. Jeśli czego innego nie postanowiono w prawie partykularnym, jego

głównym zadaniem jest troska o sporządzanie i wysyłanie akt kurialnych oraz strzeżenie ich w archiwum kurii.

§ 2. W razie potrzeby można dać kanclerzowi pomocnika, zwanego wicekanclerzem.

§ 3. Kanclerz oraz wicekanclerz są tym samym notariuszami

i sekretarzami kurii.

Kan. 483 - § 1. Oprócz kanclerza można ustanowić innych notariuszy. Sporządzone przez nich lub podpisane pismo nabiera charakteru urzędowego. Mogą być mianowani do jakichkolwiek czynności albo tylko do czynności sądowych, albo jedynie do określonej sprawy bądź czynności.

§ 2. Kanclerz i notariusze winni być osobami o nieposzlakowanej opinii i ponad wszelkim podejrzeniem. W sprawach, w których opinia kapłana może być narażona na niebezpieczeństwo, notariuszem winien być kapłan.

Kan. 484 - Zadaniem notariuszy jest:

1 spisywać akta i sporządzać dokumenty dotyczące dekretów, rozporządzeń, zobowiązań albo innych aktów wymagających ich udziału;

2 wiernie redagować na piśmie to, co się dzieje, i składać pod tym swój podpis, zaznaczając miejscowość, dzień, miesiąc i rok;

3 osobom, które prawnie o to proszą, udostępniać z regestrów akty lub dokumenty - z zachowaniem tego, co należy przestrzegać
- oraz poświadczać ich autentyczne odpisy.

Kan. 485 - Kanclerz i notariusze mogą być swobodnie usunięci z zajmowanego stanowiska przez biskupa diecezjalnego. Administrator diecezji może tego dokonać tylko za zgodą kolegium konsultorów.

Kan. 486 - § 1. Z największą troską należy strzec wszystkich dokumentów dotyczących diecezji lub parafii.

§ 2. W każdej kurii, w miejscu bezpiecznym, należy urządzić archiwum diecezjalne czyli depozyt dokumentów, w którym winny

być przechowywane dokumenty i pisma dotyczące spraw diecezjalnych - zarówno duchowych, jak i doczesnych - odpowiednio uporządkowane i pilnie strzeżone pod zamknięciem.

§ 3. Powinien być sporządzony inwentarz, czyli katalog dokumentów znajdujących się w archiwum, z dołączeniem krótkiego opisu każdej pozycji.

Kan. 487 - § 1. Archiwum powinno być zamknięte, a klucz od go winien mieć tylko biskup i kanclerz. Nikomu nie wolno wchodzić do archiwum bez zezwolenia biskupa lub moderatora kurii i kanclerza równocześnie.

§ 2. Osoby zainteresowane mają prawo - gdy o to proszą osobiście lub przez pełnomocnika - otrzymać autentyczny odpis lub kopię dokumentu, z natury swej publicznego, który dotyczy ich osoby.

Kan. 488 - Z archiwum nie wolno zabierać dokumentów, chyba że tylko na krótki czas i za zgodą biskupa, albo moderatora kurii i kanclerza równocześnie.

Kan. 489 - § 1. W kurii diecezjalnej powinno także być archiwum tajne albo przynajmniej w ogólnym archiwum winna się znajdować kasa pancerna, dobrze zamknięta i umocowana, której nie da wynieść z miejsca. Należy w nim przechowywać z największą pilnością dokumenty tajne.

§ 2. Każdego roku należy zniszczyć dokumenty spraw karnych w zakresie obyczajów, dotyczące osób zmarłych albo spraw zakończonych przed dziesięciu laty wyrokiem skazującym, zachowując krótkie streszczenie faktu wraz z tekstem wyroku.

Kan. 490 - § 1. Klucz od tajnego archiwum powinien mieć tylko biskup.

§ 2. Podczas wakansu stolicy nie wolno otwierać tajnego archiwum lub kasy pancernej. W razie prawdziwej konieczności, czyni to sam administrator diecezji.

§ 3. Z tajnego archiwum lub kasy pancernej nie wolno wynosić dokumentów.

Kan. 491 - § 1. Biskup diecezjalny powinien zatroszczyć się o to, ażeby pilnie były przechowywane akta i dokumenty również archiwów kościołów katedralnych, kolegiackich, parafialnych oraz innych znajdujących się na jego terytorium, jak również o to, by sporządzone były w dwóch egzemplarzach inwentarze czyli katalogi. Jeden z nich ma być przechowywany w miejscowym archiwum, drugi zaś w archiwum diecezjalnym.

§ 2. Biskup diecezjalny winien zatroszczyć się także o utworzenie archiwum historycznego, w którym strzeżonoby pilnie dokumenty posiadające walor historyczny, uporządkowane systematycznie.

§ 3. By korzystać z akt i dokumentów, o których w §§ 1 i 2, albo wypożyczać je, należy zachować normy ustanowione przez biskupa diecezjalnego.

Art. 3

RADA DO SPRAW EKONOMICZNYCH I EKONOM

Kan. 492 - § 1. W każdej diecezji należy ustanowić Radę do spraw ekonomicznych, na czele której stoi biskup lub jego delegat składającą się z trzech przynajmniej wiernych, biegłych w sprawach ekonomicznych, znających dobrze prawo cywilne i odznaczających się prawością. Nominację otrzymują od biskupa.

§ 2. Członkowie Rady do spraw ekonomicznych powinni być mianowani na pięciolecie, po upływie którego mogą być mianowani na dalsze pięciolecia.

§ 3. Wykluczeni są ze składu Rady do spraw ekonomicznych krewni lub powinowaci biskupa, aż do czwartego stopnia.

Kan. 493 - Oprócz zadań powierzonych jej w księdze V Dobra doczesne Kościoła, Rada do spraw ekonomicznych przygotowuje każdego roku, zgodnie ze wskazaniami biskupa diecezjalnego zestaw przychodów i wydatków, przewidzianych w związku z zarządzeniem diecezji w roku następnym, jak również zatwierdza bilans przychodów i rozchodów za rok ubiegły.

Kan. 494 - § 1. Po wysłuchaniu zdania kolegium konsultorów oraz Rady do spraw ekonomicznych, każdy biskup winien ustanowić w swojej diecezji ekonomę. Winien on być rzeczywiście biegły

w sprawach gospodarczych i odznaczający się prawością.

§ 2. Ekonomę należy mianować na pięciolecie, lecz po jego upływie może być mianowany na dalsze pięciolecia. W czasie trwania kadencji, biskup nie powinien go usuwać bez ważnej przyczyny, którą sam ocenia i po wysłuchaniu zdania kolegium konsultorów oraz Rady do spraw ekonomicznych.

§ 3. Jest zadaniem ekonomy administrować pod władzą biskupa dobrami doczesnymi diecezji, w sposób określony przez Radę do

spraw ekonomicznych, a także z dochodów diecezjalnych pokrywać

wydatki, które biskup lub wyznaczone przez niego osoby zgodnie

z prawem poleciły dokonać.

§ 4. Z końcem roku ekonom winien przedstawić Radzie do spraw ekonomicznych wykaz przychodów i rozchodów.

Rozdział III

RADA KAPLAŃSKA I KOLEGIUM KONSULTORÓW

Kan. 495 - § 1. W każdej diecezji winna być ustanowiona Rada kapłańska, czyli zespół kapłanów, będący jakby senatem biskupa i reprezentującym prezbiterium. Jej zadaniem jest wspieranie biskupa w kierowaniu diecezją, zgodnie z przepisami prawa, ażeby możliwie najbardziej pomnażało się dobro pasterskie powierzonej mu części Ludu Bożego.

§ 2. W wikariatach i prefekturach apostolskich, wikariusz lub prefekt apostolski powinni powołać Radę złożoną z trzech przynajmniej prezbiterów misjonarzy, których zdania mają wysłuchać, nawet listownie, przy załatwianiu ważniejszych spraw.

Kan. 496 - Rada kapłańska powinna posiadać własne statuty, zatwierdzone przez biskupa diecezjalnego i uwzględniające normy wydane w tej sprawie przez Konferencję Episkopatu.

Kan. 497 - Gdy chodzi o wyznaczenie członków Rady kapłańskiej, to:

1 mniej więcej połowa powinna być wybrana w sposób wolny przez kapłanów, zgodnie z przepisami zamieszczonych poniżej kanonów oraz statutów;

2 niektórzy kapłani, zgodnie z postanowieniami statutów, winni być członkami stałymi, a więc należącymi do Rady z racji powierzonego im urzędu;

3 biskup może swobodnie mianować niektórych członków Rady.

Kan. 498 - § 1. Prawo wyboru do Rady kapłańskiej, zarówno czynne, jak i bierne, posiadają:

1 wszyscy kapłani diecezjalni inkardynowani do diecezji;

2 kapłani diecezjalni nie inkardynowani do diecezji, jak również kapłani członkowie jakiegoś instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostolskiego, którzy przebywając na terenie diecezji, wykonują dla jej dobra jakiś obowiązek.

§ 2. Jeśli to przewidują statuty, to samo prawo wyboru może być przyznane innym kapłanom, posiadającym w diecezji stałe lub tymczasowe zamieszkanie.

Kan. 499 - Sposób wyboru członków Rady kapłańskiej powinien być określony w statutach, tak jednak, ażeby wedle możliwości kapłani prezbiterium byli reprezentowani z uwzględnieniem przede wszystkim różnych rodzajów posług oraz różnych regionów diecezji.

Kan. 500 - § 1. Do biskupa diecezjalnego należy zwoływanie Rady kapłańskiej, przewodniczenie jej oraz określanie spraw, które mają być rozpatrywane, albo dopuszczanie zgłoszonych przez członków.

§ 2. Rada kapłańska posiada jedynie głos doradczy. Biskup diecezjalny powinien wysłuchać jej zdania w ważniejszych sprawach; potrzebuje zaś jej zgody tylko w wypadkach wyraźnie w prawie określonych.

§ 3. Rada kapłańska nie może nigdy działać bez biskupa diecezjalnego, który też jedynie może ogłosić to, co zostało uchwalone zgodnie z postanowieniem § 2.

Kan. 501 - § 1. Członkowie Rady kapłańskiej winni być ustanawiani czasowo, na okres przewidziany w statutach, ale w ten sposób, ażeby cała Rada lub przynajmniej jej część była odnawiana co pięć lat.

§ 2. Podczas wakansu stolicy, ustaje Rada kapłańska, a jej funkcje są wypełniane przez kolegium konsultorów. W ciągu roku od objęcia diecezji, biskup powinien ustanowić od nowa Radę kapłańską.

§ 3. Jeśli Rada kapłańska nie wypełnia zadania powierzonego jej dla dobra diecezji albo poważnie go nadużywa, biskup diecezjalny może ją rozwiązać, po konsultacji z metropolitą albo - gdy chodzi o metropolię - z biskupem sufraganem najstarszym promocją. Jednakże w ciągu roku winien ustanowić ją na nowo.

Kan. 502 - § 1. Spośród członków Rady kapłańskiej biskup diecezjalny powinien w sposób swobodny mianować niektórych kapłanów, w liczbie nie mniejszej niż sześciu i nie przekraczającej dwunastu, którzy by stanowili przez okres pięciu lat kolegium konsultorów, wypełniające zadania określone przez prawo. Po upływie jednak pięciolecia wypełnia nadal swoje zadania, dopóki nie zostanie ukonstytuowane nowe kolegium.

§ 2. Kolegium konsultorów przewodniczy biskup diecezjalny, a podczas przeszkody w działaniu lub wakansu stolicy ten, kto tymczasowo zastępuje biskupa; przed jego zaś ustanowieniem, kapłan najstarszy święceniami w kolegium konsultorów.

§ 3. Konferencja Episkopatu może zarządzić, by zadania konsultorów zostały powierzone kapitule katedralnej.

§ 4. W wikariacie i prefekturze apostolskiej, zadania kolegium konsultorów wypełnia Rada misji, o której w kan. 495, § 2, chyba że prawo co innego ustanawia.

Rozdział IV

KAPITUŁY KANONIKÓW

Kan. 503 - Kapituła kanoników, katedralna lub kolegiacka, jest kolegium kapłanów, którego zadaniem jest sprawowanie bardziej uroczystych czynności liturgicznych w kościele katedralnym lub kolegiackim. Kapituła katedralna wypełnia ponadto zadania zleczone jej przez prawo lub przez biskupa diecezjalnego.

Kan. 504 - Erekcja kapituły katedralnej, dokonywanie w niej innowacji oraz zniesienie są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej.

Kan. 505 - Każda kapituła, tak katedralna, jak i kolegiacka, powinny mieć własne statuty, sporządzone zgodnym z prawem aktem kapitulnym i zatwierdzone przez biskupa diecezjalnego. Statutów tych nie wolno zmieniać ani znosić, jak tylko za aprobatą biskupa diecezjalnego.

Kan. 506 - § 1. Zachowując zawsze prawa fundacyjne, statuty kapituły winny określać strukturę kapituły oraz liczbę jej członków. Powinny też sprecyzować czynności, jakie mają być wykonywane przez kapitułę lub poszczególnych kanoników w zakresie kultu Bożego oraz posługi. Winny także regulować odbywanie zebrań, na których załatwia się sprawy związane z działalnością kapituły, jak również określić warunki wymagane do ważności lub godziwości podejmowanych czynności, z zachowaniem jednak przepisów prawa powszechnego.

§ 2. Statuty winny także określić dochody, zarówno stałe, jak i pobierane z racji wykonywania jakiegoś zadania, oraz - biorąc pod uwagę normy wydane przez Stolicę Świętą - insygnia kanoników.

Kan. 507 - § 1. Jeden z kanoników powinien spełniać funkcje przewodniczącego kapituły. Zgodnie z postanowieniami statutów, mają być ustanowione także inne urzędy, biorąc pod uwagę miejscowe zwyczaje.

§ 2. Duchownym, którzy nie należą do kapituły, wolno powierzać inne urzędy, przez wykonywanie których będą - zgodnie z postanowieniami statutów - świadczyli pomoc kanonikom.

Kan. 508 - § 1. Kanonik penitencjarz, tak kościoła katedralnego, jak i kościoła kolegiackiego, ma z racji urzędu władzę zwyczajną, której jednak nie może innym delegować, rozgrzeszania w zakresie sakramentalnym od cenzur wiążących mocą samego prawa, ale nie zdeklarowanych i nie zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej. Na terenie diecezji może rozgrzeszać także obcych, a diecezjan również poza diecezją.

§ 2. Tam, gdzie nie ma kapituły, biskup diecezjalny powinien mianować jakiegoś kapłana do wykonywania tego zadania.

Kan. 509 - § 1. Po wysłuchaniu zdania kapituły, do biskupa diecezjalnego, nie zaś do administratora diecezji, należy prawo nadawania wszystkich i poszczególnych kanonikatów, tak w kościele katedralnym, jak i kolegiackim, z odwołaniem wszelkich przeciwnych przywilejów. Tenże biskup zatwierdza wybranego przez kapitułę jej przewodniczącego.

§ 2. Godność kanonika powinien nadawać biskup diecezjalny tylko kapłanom odznaczającym się nauką i prawością życia, którzy chwalebnie wypełniają posługę.

Kan. 510 - § 1. Nie należy więcej łączyć kapituły kanoników z parafią. Jeśli są parafie złączone z kapitułą, biskup diecezjalny powinien je odłączyć od kapituły.

§ 2. W kościele, który jest zarazem parafialnym i kapitulnym, należy ustanowić proboszcza, wybranego czy to spośród kanoników, czy też spoza nich. Na takim proboszczu spoczywają wszystkie obowiązki i posiada on wszystkie uprawnienia oraz władze, które na mocy prawa są właściwe proboszczowi.

§ 3. Jest rzeczą biskupa diecezjalnego ustalić określone normy, które by skoordynowały w sposób właściwy obowiązki duszpasterskie proboszcza i zadania właściwe kapitule, tak, by proboszcz nie przeszkadzał w funkcjach kapitulnych, a kapituła w czynnościach proboszczowskich. W razie powstania konfliktu sprawę rozstrzyga biskup diecezjalny, mając przede wszystkim na uwadze odpowiednie zabezpieczenie duszpasterskich potrzeb wiernych.

§ 4. Gdy chodzi o ofiary składane dla kościoła, który jest zarazem parafialny i kapitulny, to domniemywa się, że złożono je na parafię, chyba że co innego zostanie ustalone.

Rozdział V

RADA DUSZPASTERSKA

Kan. 511 - Gdy to zalecają okoliczności pasterskie, należy w poszczególnych diecezjach ustanowić Radę duszpasterską, której zadaniem jest badać pod władzą biskupa wszystko, co dotyczy działalności pasterskiej, a także rozważać i przedstawiać praktyczne wnioski.

Kan. 512 - § 1. Rada duszpasterska składa się z wiernych, pozostających w pełnej wspólności z Kościołem katolickim, tak duchownych, jak członków instytutów życia konsekrowanego i przede wszystkim świeckich, wyznaczonych w sposób określony przez biskupa diecezjalnego.

§ 2. Do Rady duszpasterskiej należy dobrać wiernych w ten sposób, żeby jej skład był rzeczywistym odzwierciedleniem całej

części Ludu Bożego, stanowiącego diecezję, z uwzględnieniem różnych regionów diecezji, warunków społecznych i zawodowych oraz

udziału, jaki osoby pojedyncze lub zrzeszone mają w apostołstwie.

§ 3. Do Rady duszpasterskiej należy dobierać tylko tych wiernych, którzy odznaczają się pewną wiarą, dobrymi obyczajami i roztropnością.

Kan. 513 - § 1. Radę duszpasterską ustanawia się na czas przewidziany w statutach wydanych przez biskupa.

§ 2. Podczas wakansu stolicy ustaje Rada duszpasterska.

Kan. 514 - § 1. Rada duszpasterska, posiadająca jedynie głos doradczy, jest zwoływana, zależnie od potrzeb duszpasterskich, przez biskupa diecezjalnego, któremu też przysługuje wyłączne prawo przewodniczenia. Również tylko on decyduje o tym, co ze spraw rozważanych przez Radę ma być opublikowane.

§ 2. Powinna być zwoływana przynajmniej jeden raz w roku.

Rozdział VI

PARAFIE, PROBOSZCZOWIE I WIKARIUSZE PARAFIALNI

Kan. 515 - § 1. Parafia jest określoną wspólnotą wiernych, utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym, nad którą pasterską pieczę, pod władzą biskupa diecezjalnego, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi.

§ 2. Erekcja parafii, zniesienie jej lub dokonywanie w niej zmian, należy do wyłącznej kompetencji biskupa diecezjalnego. Nie powinien on erygować parafii albo ich znosić, ewentualnie dokonywać poważnych zmian, bez wysłuchania Rady kapłańskiej.

§ 3. Parafia erygowana zgodnie z prawem posiada mocą samego prawa osobowość prawną.

Kan. 516 - § 1. Jeśli czego innego w prawie nie zastrzeżono, z parafią jest zrównana parafia tymczasowa, która jest określoną wspólnotą wiernych w Kościele partykularnym, powierzona kapłanowi, jak jej własnemu pasterzowi, ze względu na szczególne okoliczności jeszcze nie erygowana jako parafia.

§ 2. Tam, gdzie jakieś wspólnoty wiernych nie mogą być erygować jako parafie lub parafie tymczasowe, biskup diecezjalny powinien w inny sposób zapewnić im pasterską opiekę.

Kan. 517 - § 1. Gdzie domagają się tego okoliczności, piecza pasterska o parafię lub kilka parafii równocześnie, może być powierzona wspólnie kilku kapłanom, z zachowaniem jednak normy, że jeden z nich będzie kierował pasterzowaniem, a więc wspólnie podejmowanym działaniem, jako moderator, będąc też za nie odpowiedzialnym wobec biskupa.

§ 2. Gdyby, na skutek braku kapłanów, biskup diecezjalny doszedł do wniosku, że do współdziałania w trosce o pasterzowanie parafii należy dopuścić diakona lub jakąś inną osobę nie mającą święceń kapłańskich, albo jakąś wspólnotę osób, to powinien ustanowić jakiegoś kapłana, który by posiadając władzę i uprawnienia proboszczowskie, kierował działalnością pasterską.

Kan. 518 - Z zasady ogólnej parafia powinna być terytorialna, a więc obejmująca wszystkich wiernych określonego terytorium. Gdzie jednak jest to wskazane, należy tworzyć parafie personalne, określone z racji obrządku, języka, narodowości wiernych jakiegoś terytorium, albo z innego jeszcze powodu.

Kan. 519 - Proboszcz jest własnym pasterzem zleconej sobie parafii, podejmującym pasterską troskę o powierzoną mu wspólnotę pod władzą biskupa diecezjalnego. Powołany jest do uczestnictwa w posłudze Chrystusa, ażeby dla tejże wspólnoty wykonywał zadania nauczania, uświęcania i kierowania, przy współpracy także innych prezbiterów i diakonów oraz niosących pomoc wiernych świeckich, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 520 - § 1. Osoba prawna nie powinna być proboszczem. Jednakże za zgodą kompetentnego przełożonego, biskup diecezjalny,

nie zaś administrator diecezji, może powierzyć parafię kleryckiemu instytutowi zakonnemu lub kleryckiemu stowarzyszeniu życia apostołskiego, erygując ją nawet w kościele instytutu lub stowarzyszenia, ale na tej zasadzie, że jeden prezbiter będzie proboszczem parafii, albo, w przypadku powierzenia parafii kilku solidarnie, moderatorem, o którym w kan. 517, § 1.

§ 2. Powierzenie parafii, o którym w § 1, może być dokonane na stałe lub na ściśle określony czas. W obydwu przypadkach ma to być uczynione na podstawie pisemnej umowy zawartej pomiędzy biskupem diecezjalnym i kompetentnym przełożonym instytutu lub stowarzyszenia. Obok innych spraw należy w niej wyraźnie i dokładnie określić to, co dotyczy wypełniania posługi, przydzielonych do tego osób oraz spraw ekonomicznych.

Kan. 521 - § 1. Aby ktoś mógł ważnie zostać proboszczem, musi posiadać święcenia prezbiteratu.

§ 2. Winien ponadto odznaczać się zdrową nauką i dobrymi obyczajami, gorliwością pasterską oraz innymi cnotami, jak również przymiotami, wymaganymi, czy to prawem powszechnym czy partykularnym, do kierowania parafią, o którą chodzi.

§ 3. Aby ktoś mógł otrzymać urząd proboszcza, należy - w sposób określony przez biskupa diecezjalnego, także przy pomocy egzaminu - przekonać się o jego zdatości.

Kan. 522 - Proboszcz winien cieszyć się stałością i dlatego ma być mianowany na czas nieokreślony. Na czas określony biskup diecezjalny może mianować tylko wtedy, gdy zezwala na to dekret Konferencji Episkopatu.

Kan. 523 - Zachowując w mocy przepis kan. 682, § 1, powierzenie urzędu proboszczowskiego przysługuje biskupowi diecezjalnemu i to przez swobodne nadanie, chyba że ktoś posiada prawo prezentacji lub wyboru.

Kan. 524 - Wakującą parafię biskup diecezjalny powinien powierzyć temu, kogo po rozważeniu wszystkich okoliczności, uzna za odpowiedniego do wypełniania w niej parafialnej posługi, wykluczając wszelki wzgląd na osobę. Aby urobić sobie sąd o zdatości, winien wysłuchać zdania dziekana i przeprowadzić odpowiednie badania, zasięgnąć, jeśli potrzeba, opinii niektórych prezbiterów oraz wiernych świeckich.

Kan. 525 - W okresie wakansu stolicy lub przeszkody w działaniu, do administratora diecezjalnego albo innego tymczasowego jej zarządcy należy:

1 udzielać nadania lub zatwierdzać kapłanów, którzy zgodnie z prawem zostali na parafię prezentowani lub wybrani;

2 mianować proboszczów, gdy stolica wakuje lub ma przeszkodę w działaniu od roku.

Kan. 526 - § 1. Proboszcz powinien sprawować pieczę pasterską w jednej tylko parafii. Jednakże z powodu braku kapłanów albo na skutek innych okoliczności, można takiemu proboszczowi powierzyć pieczę pasterską o kilka sąsiednich parafii.

§ 2. W tej samej parafii ma być tylko jeden proboszcz albo moderator zgodnie z przepisem kan. 517, § 1. Odrzuca się zwyczaj przeciwny oraz odwołuje wszelki przeciwny przywilej.

Kan. 527 - § 1. Kto jest promowany do podjęcia troski pasterskiej w parafii, otrzymuje ją i obowiązany jest pasterzować od momentu jej objęcia w posiadanie.

§ 2. Proboszcza wprowadza w posiadanie ordynariusz miejsca lub kapłan przez niego delegowany, zachowując sposób przewidziany prawem partykularnym lub zgodnym z prawem zwyczajem. Dla słusznej wszakże przyczyny tenże ordynariusz może dyspensować od tego sposobu. W takim wypadku dyspensa podana do wiadomości parafii zastępuje objęcie w posiadanie.

§ 3. Ordynariusz miejsca powinien określić czas, w którym ma nastąpić objęcie parafii w posiadanie. Po jego bezskutecznym upływie, może ogłosić, że parafia wakuje, chyba że zaistniała słuszna przeszkoda.

Kan. 528 - § 1. Proboszcz jest obowiązany zatroszczyć się o to, ażeby przybywającym w parafii głoszone było nieskażone słowo Boże. Stąd zabiega o to, by wierni byli właściwie o prawdach wiary pouczeni, zwłaszcza przez głoszenie homilii w niedziele i święta nakazane oraz przez nauczanie katechetyczne. Popiera też dzieła, poprzez które jest propagowany duch ewangeliczny, również w zakresie sprawiedliwości społecznej. W sposób szczególny troszczy się o katolickie wychowanie dzieci i młodzieży. Wszelkimi siłami zabiega, korzystając także z pomocy wiernych, ażeby ewangeliczne orędzie dotarło również do tych, którzy przestali praktykować albo nie wyznają prawdziwej wiary.

§ 2. Proboszcz troszczy się o to, ażeby sprawowanie Eucharystii stało się centrum parafialnego zgromadzenia wiernych. Pracuje nad tym, by wierni wzmacniali się przez pobożne uczestniczenie w sakramentach, a zwłaszcza często przystępowali do sakramentów Najświętszej Eucharystii i pokuty. Stara się również o to, by wierni modlili się, także w rodzinach, oraz świadomie i czynnie uczestniczyli w liturgii. Proboszcz, pod władzą biskupa diecezjalnego, winien kierować liturgią w swojej parafii i czuwać nad tym, by nie wkradły się do niej nadużycia.

Kan. 529 - § 1. Pragnąc dobrze wypełnić funkcję pasterza, proboszcz powinien starać się poznać wiernych powierzonych jego pieczy. Winien zatem nawiedzać rodziny, uczestnicząc w troskach wiernych, zwłaszcza niepokojach i smutku, oraz umacniając ich w Panu, jak również - jeśli w czymś nie domagają - roztropnie ich korygując. Gorącą miłością wspiera chorych, zwłaszcza bliskich śmierci, wzmacniając ich troskliwie sakramentami i polecając ich dusze Bogu. Szczególną troską otacza biednych, cierpiących, samotnych, wygnańców oraz przeżywających szczególne trudności. Stara się wreszcie o to, by małżonkowie i rodzice otrzymali pomoc do wypełniania własnych obowiązków oraz popiera wzrost życia chrześcijańskiego w rodzinach.

§ 2. Proboszcz uznaje i popiera własny udział wiernych świeckich w misji Kościoła, udzielając również poparcia ich stowarzyszeniom o celach religijnych. Współpracuje z własnym biskupem i diecezjalnym prezbiterium, zabiegając także o to, by wierni troszczyli

się o parafialną wspólnotę, czuli się członkami zarówno diecezji, jak i Kościoła powszechnego, oraz uczestniczyli w rozwijaniu lub podtrzymywaniu tej wspólnoty.

Kan. 530 - Do funkcji specjalnie powierzonych proboszczowi należą następujące:

1 udzielanie chrztu;

2 udzielanie sakramentu bierzmowania osobom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci, według przepisu kan. 883, n. 3;

3 udzielanie Wiatyku i namaszczenia chorych, z zachowaniem wszakże przepisu kan. 1003, §§ 2 i 3, a także udzielanie apostołskiego błogosławieństwa;

4 asystowanie przy zawieraniu małżeństw i błogosławieniu małżeństw;

5 odprawianie pogrzebów;

6 świecenie źródła chrzcielnego w okresie wielkanocnym, prowadzenie procesji poza kościołem oraz dokonywanie uroczystych

poświęceń poza kościołem;

7 bardziej uroczyste sprawowanie Eucharystii w niedziele i święta.

Kan. 531 - Chociażby kto inny wykonał parafialne zadanie, jednak ofiary przyjęte z tej okazji powinien przekazać do wspólnej kasy parafialnej, chyba że pewna jest przeciwna wola ofiarodawcy w odniesieniu do ofiar dobrowolnych. Do biskupa diecezjalnego należy - po wysłuchaniu zdania Rady kapłańskiej - wydać odpowiednie przepisy co do przeznaczenia składanych ofiar oraz wynagrodzenia kapłanów wypełniających to zadanie.

Kan. 532 - W załatwianiu wszystkich czynności prawnych proboszcz występuje w imieniu parafii, zgodnie z przepisami prawa. Ma również troszczyć się o to, by dobra parafii były administrowane według norm kan. 1281-1288.

Kan. 533 - § 1. Proboszcz ma obowiązek rezydować w domu parafialnym w pobliżu kościoła. W szczególnych wszakże przypadkach, mając na uwadze słuszną przyczynę, ordynariusz miejsca może zezwolić, aby gdzie indziej zamieszkał, zwłaszcza w domu wspólnym dla wielu kapłanów, jeśli zostanie zabezpieczone właściwe i odpowiednie wykonanie parafialnych zadań.

§ 2. Jeśli czego innego nie domaga się poważny powód, wolno proboszczowi każdego roku opuścić parafię z racji wakacji najdłużej przez miesiąc, czy to ciągle, czy to z przerwami. Nie wlicza się do niego rekolekcji, odbywanych jeden raz w roku. Gdy proboszcz opuszcza parafię na ponad tydzień, obowiązany jest powiadomić o tym ordynariusza miejsca.

§ 3. Biskup diecezjalny powinien wydać przepisy, aby pod nieobecność proboszcza zabezpieczyć pieczę duszpasterską w parafii przez kapłana wyposażonego w potrzebne uprawnienia.

Kan. 534 - § 1. Po objęciu parafii proboszcz obowiązany jest odprawiać Mszę św. za powierzony sobie lud: we wszystkie niedziele i święta nakazane we własnej diecezji. Jeżeli w jakimś dniu nie może ich odprawić wskutek uznanej przez prawo przeszkody, winien tego dokonać w te same dni przez kogo innego albo w innym dniu osobiście.

§ 2. Proboszcz pasterzujący w kilku parafiach obowiązany jest w dni wymienione w § 1, odprawić tylko jedną Mszę św. za cały powierzony sobie lud.

§ 3. Proboszcz, który nie uczynił zadość obowiązkowi zgodnie z postanowieniem §§ 1 i 2, powinien jak najszybciej odprawić tyle Mszy św. za wiernych, ile opuścił.

Kan. 535 - § 1. W każdej parafii należy prowadzić księgi parafialne, a mianowicie ochrzczonych, małżeństw, zmarłych oraz inne, zgodnie z przepisami Konferencji Episkopatu lub biskupa diecezjalnego. Proboszcz ma czuwać nad tym, by księgi były właściwie spisywane i przechowywane.

§ 2. W księdze ochrzczonych należy odnotować bierzmowanie, jak również to, co ma związek ze stanem kanonicznym wiernych z racji małżeństwa, z zachowaniem wszakże przepisu kan. 1133, z racji adopcji, jak również przyjęcia święceń wyższych, profesji wieczystej złożonej w instytucie zakonnym oraz zmiany obrządku;

adnotacje muszą być zawsze uwidocznione w metryce chrztu.

§ 3. Każda parafia powinna mieć własną pieczęć. Wydawane zaświadczenia kanonicznego stanu wiernych oraz wszystkie akty, które mogą posiadać znaczenie prawne, mają być podpisane przez proboszcza lub jego delegata i opatrzone pieczęcią parafialną.

§ 4. Każda parafia winna mieć własny depozyt dokumentów czyli archiwum, w którym należy przechowywać księgi parafialne, łącznie z listami biskupów oraz innymi dokumentami, których zachowanie jest konieczne lub pożyteczne. Biskup diecezjalny lub jego delegat powinien, z okazji wizytacji lub w innym czasie, przejrzeć je wszystkie, a proboszcz ma czuwać nad tym, by nic z nich nie dostało się do obcych rąk.

§ 5. Należy pilnie przechowywać także stare księgi parafialne, zgodnie z wymogami prawa partykularnego.

Kan. 536 - § 1. Jeśli zdaniem biskupa diecezjalnego, po zasięgnięciu opinii Rady kapłańskiej, byłoby to pożyteczne, należy w każdej parafii ustanowić radę duszpasterską. Ma jej przewodniczyć proboszcz, a członkami powinni być wierni wraz z tymi, którzy z urzędu

uczestniczą w trosce duszpasterskiej o parafię i pomagają w ożywianiu działalności pasterskiej.

§ 2. Rada duszpasterska posiada jedynie głos doradczy i kieruje się normami określonymi przez biskupa diecezjalnego.

Kan. 537 - W każdej parafii powinna być rada do spraw ekonomicznych, która rządzi się nie tylko przepisami prawa powszechnego, lecz także normami wydanymi przez biskupa diecezjalnego. Wierni dobrami zgodnie z tymi normami świadczą proboszczowi pomoc w administrowaniu dobrami parafialnymi, z zachowaniem przepisu kan. 532.

Kan. 538 - § 1. Proboszcz traci swój urząd przez usunięcie lub przeniesienie, dokonane zgodnie z przepisami prawa przez biskupa diecezjalnego; przez zrzeczenie się dla słusznej przyczyny, dokonane przez samego proboszcza i, do ważności, przyjęte przez biskupa diecezjalnego, jak również po upływie czasu, jeśli proboszcz zgodnie z przepisami prawa partykularnego, o którym w kan. 522, był ustanowiony na oznaczony czas.

§ 2. Proboszcza, który jest członkiem instytutu zakonnego albo jest inkardynowany do stowarzyszenia życia apostołskiego, usuwa się z zachowaniem przepisu kan. 682, § 2.

§ 3. Proboszcz, po ukończeniu siedemdziesiątego piątego roku życia, jest proszony o złożenie zrzeczenia się urzędu na ręce biskupa diecezjalnego, który rozważywszy wszystkie okoliczności osoby i miejsca, powinien zadecydować o przyjęciu lub odłożeniu zrzeczenia. Biskup diecezjalny obowiązany jest zapewnić zrzekającemu się odpowiednie utrzymanie i mieszkanie, mając na uwadze normy ustalone przez Konferencję Episkopatu.

Kan. 539 - Gdy parafia wakuje albo proboszcz, na skutek uwięzienia, zesłania, czy wygnania, niezdolności lub słabego zdrowia, lub innej przyczyny, nie może wypełniać pasterskiej posługi w parafii, biskup diecezjalny winien jak najszybciej mianować administratora parafii, mianowicie kapłana, który by zastępował proboszcza, zgodnie z przepisem kan. 540.

Kan. 540 - § 1. Administrator parafii ma te same obowiązki i posiada te same uprawnienia co proboszcz, chyba że biskup diecezjalny inaczej postanowi.

§ 2. Administratorowi parafii nie wolno nic czynić, co mogłoby przynieść uszczerbek uprawnieniom proboszcza lub dobrom parafialnym.

§ 3. Po wypełnieniu swojego zadania, administrator parafii winien złożyć sprawozdanie proboszczowi.

Kan. 541 - § 1. W przypadku wakansu parafii, jak również wtedy, gdy proboszcz na skutek przeszkody nie może wypełniać pasterskiej posługi, kierowanie parafią, przed ustanowieniem administratora parafii, przejmuje tymczasowo wikariusz parafialny, a gdy jest ich kilku, najstarszy nominacją. Jeśli zaś nie ma wikariusza proboszcz określony prawem partykularnym.

§ 2. Kto przejął kierowanie parafią zgodnie z przepisem § 1, powinien natychmiast powiadomić ordynariusza miejsca o wakansie parafii.

Kan. 542 - Kapłani, którzy według przepisu kan. 517, § 1, mają wspólnie pasterzować w jednej lub równocześnie w kilku parafiach:

1 powinni posiadać przymioty, o których w kan. 521;

2 mają być mianowani lub ustanowieni z zachowaniem przepisów kan. 522 i 524;

3 przejmują pasterzowanie dopiero z chwilą objęcia parafii

w posiadanie; ich moderator obejmuje ją w posiadanie zgodnie

z przepisami kan. 527, § 2; dla pozostałych kapłanów złożenie wyznania wiary dokonane w sposób przewidziany prawem zastępuje

objęcie w posiadanie.

Kan. 543 - § 1. Jeśli kapłanom powierzono wykonywanie solidarnie pasterskiej posługi w jednej lub kilku parafiach, to każdy, według porządku przez nich ustalonego, ma obowiązek wypełniać posługi i funkcje proboszczowskie, o których w kan. 528, 529 i 530. Władza asystostowania przy zawieraniu małżeństwa, jak również wszystkie uprawnienia w zakresie dyspensowania przyznane przez samo prawo proboszczom, przysługują wszystkim, ale należy z nich korzystać pod kierownictwem moderatora.

§ 2. Wszyscy kapłani, którzy należą do zespołu:

1 są związani obowiązkiem rezydencji;

2 wspólnie mają ustalić, w jakiej kolejności jeden z nich ma odprawiać za lud, zgodnie z przepisem kan. 534;

3 przy podejmowaniu czynności prawnych, sam moderator występuje w imieniu jednej lub kilku parafii powierzonych zespołowi.

Kan. 544 - Gdy ustaje urząd jednego kapłana z zespołu, o którym w kan. 517, § 1, albo moderator zespołu, a także gdy ktoś z nich staje się niezdolny do wykonywania pasterskiej posługi, nie wakuje parafia lub parafie powierzone zespołowi. Natomiast biskup diecezjalny powinien mianować nowego moderatora. Zanim jednak biskup mianuje innego, to zadanie winien wypełniać kapłan tegoż zespołu, najstarszy nominacją.

Kan. 545 - § 1. Ilekroć wydaje się to konieczne lub pożyteczne do właściwego wypełniania pasterskiej posługi w parafii, można przydzielić proboszczowi jednego lub kilku wikariuszy parafialnych, którzy jako współpracownicy proboszcza i uczestnicy jego troski, wspólną z proboszczem radą i gorliwością oraz pod jego władzą, wykonują dzieło pasterskiej posługi.

§ 2. Wikariusz parafialny może być ustanowiony czy to by świadczył pomoc w wypełnianiu całej posługi parafialnej albo w odniesieniu do całej parafii lub określonej jej części, lub w odniesieniu do określonego zespołu wiernych parafii, czy też by świadczył pomoc w wypełnianiu oznaczonej posługi równocześnie w kilku parafiach.

Kan. 546 - Aby ktoś mógł ważnie być mianowany wikariuszem, winien posiadać święcenia prezbiteratu.

Kan. 547 - Wikariusza parafialnego swobodnie mianuje biskup diecezjalny, po wysłuchaniu, jeśli to uzna za pożyteczne, proboszcza lub proboszczów parafii, dla których go się ustanawia, a także dziekana z zachowaniem przepisu kan. 682, § 1.

Kan. 548 - § 1. Obowiązki i uprawnienia wikariusza parafialnego określone są, oprócz kanonów tego rozdziału, statutami diecezjalnymi a także pismem biskupa diecezjalnego, a szczegółowiej zdeterminowane zostają poleceniem proboszcza.

§ 2. Jeżeli co innego wyraźnie w piśmie biskupa diecezjalnego nie zastrzeżono, wikariusz parafialny z racji urzędu zobowiązany jest wspomagać proboszcza w całej posłudze parafialnej, z wyjątkiem odprawiania Mszy św. za lud, a także zgodnie z prawem zastępować proboszcza, jeżeli sprawa tego wymaga.

§ 3. Wikariusz parafialny przedstawia regularnie proboszczowi zamierzone lub podjęte poczynania pasterskie, tak żeby proboszcz i wikariusz lub wikariusze, mogli wspólnymi siłami wypełniać pasterską posługę w parafii, za którą razem są odpowiedzialni.

Kan. 549 - Jeśli biskup diecezjalny czego innego nie postanowi zgodnie z przepisem kan. 533, § 3 i jeśli nie został ustanowiony administrator parafii, wtedy podczas nieobecności proboszcza należy zachować przepisy kan. 541, § 1. W takim wypadku wikariusz przejmuje również wszystkie obowiązki proboszcza, z wyjątkiem obowiązku odprawiania Mszy św. za lud.

Kan. 550 - § 1. Wikariusz parafialny jest obowiązany rezydować w parafii, a gdy został ustanowiony dla kilku parafii równocześnie, w jednej z nich. Jednakże na skutek słusznej przyczyny ordynariusz miejsca może zezwolić, by zamieszkał gdzie indziej, zwłaszcza w domu wspólnym dla wielu kapłanów, o ile nie ucierpi z tego powodu wykonywanie pasterskich zadań.

§ 2. Ordynariusz miejsca winien zatroszczyć się o to, by proboszcz i wikariusze praktykowali wedle możliwości jakąś formę życia wspólnego w domu parafialnym.

§ 3. Odnosnie do czasu wakacji, wikariusz ma takie samo prawo jak proboszcz.

Kan. 551 - W odniesieniu do ofiar, jakie wierni składają wikariuszowi z okazji wykonywania pasterskiej posługi, należy zachować przepis kan. 531.

Kan. 552 - Biskup diecezjalny lub administrator diecezji może dla słusznej przyczyny usunąć wikariusza parafialnego z zachowaniem przepisu kan. 682, § 2.

Rozdział VII

DZIEKANI

Kan. 553 - § 1. Wikariusz rejonowy, zwany także dziekanem albo archiprezbiterem, albo jeszcze inaczej, jest kapłanem, który stoi na czele wikariatu rejonowego (dekanatu).

§ 2. Jeśli czego innego nie postanawia prawo partykularne, dziekana mianuje biskup diecezjalny, po wysłuchaniu zgodnie ze swoim roztropnym osądem zdania kapłanów pełniących posługę w danym dekanacie.

Kan. 554 - § 1. Na urząd dziekana, który nie jest związany z urzędem proboszcza określonej parafii, biskup powinien wybrać kapłana, jakiego uzna za odpowiedniego, po rozważeniu okoliczności miejsca i czasu.

§ 2. Dziekana należy mianować na pewien czas, określony prawem partykularnym.

§ 3. Na skutek słusznej przyczyny, zgodnie z własnym roztropnym osądem, biskup diecezjalny może swobodnie usunąć dziekana z urzędu.

Kan. 555 - § 1. Oprócz uprawnień prawomocnie mu udzielonych przez prawo partykularne, dziekan ma obowiązek i prawo:

1 popierać i koordynować w ramach dekanatu wspólną działalność pasterską;

2 czuwać nad tym, by duchowni jego okręgu prowadzili życie odpowiadające ich stanowi i troskliwie wypełniali swoje obowiązki;

3 czuwać nad tym, by święte czynności były sprawowane zgodnie z przepisami liturgicznymi, by czystość i piękno kościoła

i sprzętu liturgicznego, zwłaszcza w sprawowaniu i przechowywaniu Najświętszego Sakramentu były starannie utrzymywane; żeby księgi parafialne były właściwie spisywane i należycie przechowywane, dobra kościelne prawidłowo administrowane, a budynek parafialny otoczony właściwą troską.

§ 2. Dziekan w powierzonym sobie dekanacie:

1 zabiega o to, ażeby duchowni zgodnie z postanowieniami

prawa partykularnego, uczestniczyli w określonym czasie w prelekcjach, spotkaniach teologicznych lub konferencjach, według postanowienia kan. 279, § 2;

2 troszczy się o dostarczenie pomocy duchowych prezbiterom swego okręgu; najbardziej zaś troszczy się o tych kapłanów, którzy znajdują się w trudniejszych okolicznościach lub przeżywają jakieś problemy.

§ 3. Dowiedziawszy się o poważnej chorobie proboszcza w swoim rejonie, dziekan winien zatroszczyć się o to, ażeby nie był on pozbawiony pomocy duchowej i materialnej, a w przypadku śmierci odprawiony był godny pogrzeb. Ma zatroszczyć się również o to, aby podczas choroby czy śmierci nie zostały zabrane lub nie zaginęły księgi, dokumenty, sprzęt liturgiczny oraz inne przedmioty należące do kościoła.

§ 4. Dziekan ma obowiązek wizytować parafie swojego rejonu w sposób określony przez biskupa diecezjalnego.

Rozdział VIII

REKTORZY KOŚCIOŁÓW I KAPELANI

Art. 1

REKTORZY KOŚCIOŁA

Kan. 556 - Przez rektorów kościołów rozumie się tutaj kapłanów, którym powierzono troskę o jakiś kościół, który nie jest ani parafialny, ani kapitulny, ani złączony z domem wspólnoty zakonnej lub stowarzyszenia życia wspólnego, którzy sprawują w nim święte czynności.

Kan. 557 - § 1. Rektora kościoła mianuje swobodnie biskup diecezjalny, z zachowaniem prawa wyboru lub prezentacji, jeśli komuś zgodnie z prawem przysługuje. W takim przypadku biskup diecezjalny zatwierdza lub ustanawia rektora.

§ 2. Również wtedy, gdy kościół należy do jakiegoś instytutu kleryckiego na prawie papieskim, biskupowi diecezjalnemu przysługuje prawo ustanowienia rektora przedstawionego przez przełożonego.

§ 3. Rektorem kościoła złączonego z seminarium lub innym kolegium kierowanym przez duchownych, jest rektor seminarium lub kolegium, chyba że biskup diecezjalny inaczej postanowi.

Kan. 558 - Zachowując przepis kan. 262, rektor w powierzonym sobie kościele nie może sprawować czynności parafialnych, o których w kan. 530, nn. 1-6, bez zgody, a w razie potrzeby także delegacji proboszcza.

Kan. 559 - W powierzonym sobie kościele rektor może odprawiać nabożeństwa liturgiczne, nawet uroczyste, z zachowaniem prawnie ustanowionych przepisów fundacyjnych i - jeśli zgodnie z osądem ordynariusza miejsca - nie będzie to w żaden sposób szkodziło posłudze parafialnej.

Kan. 560 - Jeśli ordynariusz miejsca uzna to za pożyteczne, może rektorowi nakazać, ażeby w powierzonym mu kościele sprawował dla wiernych określone funkcje, nawet parafialne, jak również, by kościół był dostępny dla pewnych zespołów wiernych, w celu odprawiania w nim obrzędów liturgicznych.

Kan. 561 - Bez zezwolenia rektora lub innego prawnego przełożonego nie wolno nikomu w kościele sprawować Eucharystii, udzielać sakramentów lub odprawiać innych funkcji liturgicznych. Wyrażenie zgody lub jej odmowa muszą być dokonane zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 562 - Rektor kościoła, pod władzą ordynariusza miejsca i z zachowaniem prawnych statutów oraz praw nabytych, obowiązany jest czuwać, aby funkcje liturgiczne godziwie były sprawowane w kościele z zachowaniem przepisów liturgicznych i kanonicznych, zobowiązania wiernie wypełniane, dobra starannie administrowane, by sprzęt liturgiczny i budynki sakralne były restaurowane i ozdabiane, by nie działo się nic, co nie przystoi świętości miejsca oraz poszanowaniu domu Bożego.

Kan. 563 - Zgodnie z własnym osądem, ordynariusz miejsca może dla słusznej przyczyny usunąć rektora kościoła, chociażby był przez innych wybrany lub prezentowany, z zachowaniem przepisu kan. 682, § 2.

Art. 2

KAPELANI

Kan. 564 - Kapelanem jest kapłan, któremu powierza się przynajmniej częściowo stałą troską pasterską o jakąś wspólnotę lub specjalny zespół wiernych, wykonywaną zgodnie z postanowieniami prawa powszechnego lub partykularnego.

Kan. 565 - Jeśli w prawie czego innego nie zastrzeżono albo komuś nie przysługują, zgodnie z prawem, jakieś specjalne uprawnienia, kapelana mianuje ordynariusz miejsca, który też ustanawia prezentowanego lub zatwierdza wybranego.

Kan. 566 - § 1. Kapelan winien być wyposażony we wszystkie uprawnienia, których wymaga właściwe sprawowanie troski pasterskiej. Oprócz tego, co przyznaje kapelanowi prawo partykularne lub specjalna delegacja, posiada on na mocy urzędu władzę spowiadania wiernych powierzonych jego pieczy, a także głoszenia im słowa Bożego, udzielania Wiatyku i namaszczenia chorych oraz sakramentu bierzmowania tym, którzy znajdują się w niebezpieczeństwie śmierci.

§ 2. W szpitalach, więzieniach i podczas morskiej podróży, kapelan posiada ponadto władzę, którą może wykonywać tylko w tych miejscach, rozgrzeszania z cenzur wiążących mocą samego prawa, ale nie zarezerwowanych i nie zdeklarowanych, z zachowaniem jednak przepisu kan. 976.

Kan. 567 - § 1. Gdy idzie o kapelana domu laickiego instytutu zakonnego, to ordynariusz miejsca nie powinien go mianować bez konsultacji z przełożonym, który ma prawo zaproponować jakiegoś kapłana, po wysłuchaniu zdania wspólnoty.

§ 2. Da kapelana należy odprawianie lub kierowanie funkcjami liturgicznymi. Nie wolno mu jednak mieszać się do zarządu wewnętrznego instytutu.

Kan. 568 - W miarę możliwości należy mianować kapelanów dla tych, którzy ze względu na warunki życia nie mogą korzystać ze zwyczajnej posługi proboszczów, a więc dla emigrantów, wygnańców, uchodźców, koczowników, odbywających podróż morską.

Kan. 569 - Pozycja kapelanów wojskowych jest regulowana specjalnymi ustawami.

Kan. 570 - Jeśli z siedzibą jakiejś wspólnoty lub zespołu, jest złączony kościół nieparafialny, kapelanem powinien być rektor tego kościoła, chyba że czego innego domaga się troska o wspólnotę lub kościół.

Kan. 571 - W wykonywaniu swojego pasterskiego zadania, kapelan powinien utrzymywać należyty kontakt z proboszczem.

Kan. 572 - Gdy idzie o usunięcie kapelana, należy zachować przepisy kan. 563.

Część III

INSTYTUTY ŻYCIA KONSEKROWANEGO

I STOWARZYSZENIA ŻYCIA APOSTOLSKIEGO

Sekcja I

INSTYTUTY ŻYCIA KONSEKROWANEGO

Tytuł I

NORMY WSPÓLNE WSZYSTKIM INSTYTUTOM ŻYCIA

KONSEKROWANEGO

Kan. 573 - § 1. Życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych jest trwałą formą życia, w której wierni pod działaniem Ducha Świętego naśladując dokładniej Chrystusa, oddają się całkowicie umiłowanemu nade wszystko Bogu, ażeby - poświęceni z

nowego i szczególnego tytułu dla chwały Boga, budowania Kościoła i zbawienia świata - osiągnąć doskonałą miłość w służbie Królestwa Bożego i, stawszy się w Kościele wyraźnym znakiem, zapowiadać niebieską chwałę.

§ 2. Tę właśnie formę życia w instytutach życia konsekrowanego, kanonicznie erygowanych przez kompetentną władzę Kościoła, podejmują w sposób wolny ci wierni, którzy przez śluby lub inne zobowiązania, zgodnie z przepisami własnych instytutów, zobowiązują się do zachowania ewangelicznych rad czystości, ubóstwa i posłuszeństwa oraz przez miłość, do której prowadzą, łączą się w sposób szczególny z Kościołem i jego tajemnicą.

Kan. 574 - § 1. Stan tych, którzy we wspomnianych instytutach praktykują rady ewangeliczne, należy niewątpliwie do życia i świętości Kościoła, stąd powinien być przez wszystkich w Kościele szanowany i popierany.

§ 2. Do tego stanu życia niektórzy wierni są specjalnie przez Boga powoływani, ażeby w życiu Kościoła korzystali ze szczególnego daru oraz, zgodnie z celem i duchem instytutu, pomagali w Jego zbawczej misji.

Kan. 575 - Rady ewangeliczne, oparte na nauce i przykładzie Chrystusa-Nauczyciela, są darem Bożym, który Kościół otrzymał od Pana i z Jego łaski ustawicznie zachowuje.

Kan. 576 - Do kompetentnej władzy kościelnej należy interpretacja rad ewangelicznych, prawne regulowanie ich praktyki, ustanawianie stałych form takiego życia przez kanoniczną aprobatę, jak również odpowiednia troska, aby instytuty wzrastały i rozwijały się zgodnie z duchem ich założycieli i zdrowych tradycji.

Kan. 577 - Bardzo liczne są w Kościele instytuty życia konsekrowanego, które posiadają różne dary, według udzielonej im łaski: naśladować dokładnie Chrystusa, czy to modlącego się, czy głoszącego Królestwo Boże, czy czyniącego ludziom dobrze, czy też obcującego z nim w świecie, zawsze jednak wypełniającego wolę Ojca.

Kan. 578 - Wszyscy powinni wiernie zachowywać myśl i zamierzenia założycieli, zatwierdzone przez kompetentną władzę kościelną dotyczące natury, celu, ducha i charakteru instytutu, jak również zdrowych jego tradycji, co stanowi dziedzictwo tegoż instytutu.

Kan. 579 - Biskupi diecezjalni mogą, każdy na własnym terytorium, erygować formalnym dekretem instytutu życia konsekrowanego, po niezbędnej konsultacji Stolicy Apostolskiej.

Kan. 580 - Agregacja jednego instytutu życia konsekrowanego do drugiego jest zarezerwowana kompetentnej władzy instytutu agregującego, z zachowaniem zawsze kanonicznej autonomii instytutu agregowanego.

Kan. 581 - Dzielenie instytutu na części, niezależnie od tego, Jaka noszą nazwę, erygowanie ich od nowa, łączenie już erygowanych lub dokonywanie innego rodzaju zmian, należy do kompetentnej władzy instytutu, zgodnie z postanowieniami konstytucji.

Kan. 582 - Łączenie i unia instytutów życia konsekrowanego jest zarezerwowane tylko Stolicy Apostolskiej. Jej również jest zarezerwowane tworzenie konfederacji lub federacji.

Kan. 583 - Zmiany podejmowane w instytutach życia konsekrowanego, dotyczące tych elementów, które uzyskały aprobatę Stolicy Apostolskiej, nie mogą być dokonywane bez jej zgody.

Kan. 584 - Zniesienie instytutu należy do wyłącznej kompetencji Stolicy Apostolskiej, której też jest zastrzeżona decyzja odnośnie do dóbr doczesnych instytutu.

Kan. 585 - Zniesienie części instytutu należy do kompetentnej władzy tegoż instytutu.

Kan. 586 - § 1. Poszczególnym instytutom przyznaje się słuszną autonomię życia, zwłaszcza w zakresie zarządzania, dzięki której niech posiadają w Kościele własną dyscyplinę, a także zachowują własne dziedzictwo, o którym mowa w kan. 578.

§ 2. Ordynariusze miejsca winni tę autonomię zachowywać i jej strzec.

Kan. 587 - § 1. Dla lepszej ochrony własnego powołania oraz identyczności poszczególnych instytutów, kodeks fundamentalny, czyli konstytucje każdego instytutu, oprócz tego, co nakazuje zachować kan. 578, powinny zawierać także normy fundamentalne

odnośnie do zarządzania instytutem i dyscypliny członków, włączania członków oraz ich formacji, jak również przedmiotu podejmowanych świętych zobowiązań.

§ 2. Kodeks ten jest zatwierdzany przez kompetentną władzę kościelną i tylko za jej zgodą może być zmieniony.

§ 3. W tym kodeksie należy odpowiednio zharmonizować elementy duchowe i prawne; przy czym jednak nie powinno się mnożyć norm prawnych bez konieczności.

§ 4. Pozostałe normy, wydane przez kompetentny instytut, winny być zebrane w innych kodeksach, które mogą być odpowiednio odnawiane i przystosowywane, stosownie do wymagań miejsca i czasu

Kan. 588 - § 1. Stan życia konsekrowanego nie jest ze swej natury ani klerycki, ani laicki.

§ 2. Instytut nazywa się kleryckim wtedy, gdy z racji celu, czyli zamierzenia założyciela, ewentualnie na podstawie prawomocnej tradycji, pozostaje pod zarządem duchownych, podejmuje wykonywanie święceń i jako taki jest uznawany przez władzę kościelną.

§ 3. Natomiast instytut nazywa się laicki wtedy, gdy został uznany za taki przez władzę kościelną, na mocy jego natury, charakteru i celu ma właściwe sobie zadanie, określone przez założyciela czy prawnie ustaloną tradycję, nie zawierającą w sobie wykonywania święceń.

Kan. 589 - Instytut życia konsekrowanego nazywa się instytutem na prawie papieskim, jeśli został erygowany przez Stolicę Świętą albo otrzymał od niej formalny dekret zatwierdzający. Jest natomiast na prawie diecezjalnym, gdy został erygowany przez biskupa diecezjalnego, a nie otrzymał od Stolicy Apostolskiej dekretu zatwierdzającego.

Kan. 590 - § 1. Ponieważ instytuty życia konsekrowanego są w sposób specjalny poświęcone na służbę Bogu i całemu Kościołowi, stąd ze szczególnej racji podlegają najwyższej władzy kościelnej.

§ 2. Każdy członek obowiązany jest okazywać uległość Papieżowi jako swemu najwyższemu przełożonemu, również z racji świętych więzów posłuszeństwa.

Kan. 591 - Mając na uwadze większe dobro instytutów oraz troskę o zabezpieczenie potrzeb apostołatu, Papież, na mocy swego prymatu obejmującego cały Kościół, może ze względu na wspólny pożytek wyjmować instytuty życia konsekrowanego spod kierownictwa ordynariuszy miejsca i poddawać je tylko sobie lub innej władzy kościelnej.

Kan. 592 - § 1. W celu zacieśnienia wspólnoty instytutów ze Stolicą Apostolską, każdy najwyższy przełożony ma obowiązek - w sposób i w czasie przez nią określonym - przesyłać do Stolicy Świętej krótkie sprawozdanie dotyczące stanu i życia instytutu.

§ 2. Przełożeni każdego instytutu powinni upowszechniać znajomość tych dokumentów Stolicy Świętej, które dotyczą powierzonych im członków, jak również zatroszczyć się o to, by były przestrzegane.

Kan. 593 - Z zachowaniem w mocy kan. 586 instytuty na prawie papieskim podlegają bezpośrednio i wyłącznie władzy Stolicy Apostolskiej w zakresie wewnętrznego zarządu i dyscypliny.

Kan. 594 - Instytut na prawie diecezjalnym pozostaje, z zachowaniem kan. 586, pod szczególną opieką biskupa diecezjalnego.

Kan. 595 - § 1. Do biskupa, w którego diecezji znajduje się dom główny, należy zatwierdzanie konstytucji i potwierdzanie prawnie wprowadzonych w nich zmian, z zachowaniem wszakże tego, do czego przyłożyła rękę Stolica Apostolska. Należy do niego również załatwianie ważniejszych spraw, dotyczących całego instytutu, a przekraczających kompetencje władzy wewnętrznej. Gdy instytut objął swym zasięgiem już kilka diecezji, biskup powinien się konsultować z pozostałymi biskupami diecezjalnymi.

§ 2. Biskup diecezjalny może w poszczególnych przypadkach dyspensować od przepisów konstytucji.

Kan. 596 - § 1. Przełożeni instytutów oraz kapituły posiadają w odniesieniu do podległych im członków władzę określoną prawem powszechnym i konstytucjami.

§ 2. Natomiast w zakonnych instytutach kleryckich na prawie papieskim posiadają ponadto kościelną władzę rządzenia, w zakresie zarówno zewnętrznym, jak i wewnętrznym.

§ 3. Do władzy, o której w § 1, mają zastosowanie przepisy kan. 131, 133 i 137-144.

Kan. 597 - § 1. Do instytutu życia konsekrowanego może być przyjęty każdy katolik, kierujący się właściwą intencją, posiadający przymioty wymagane prawem powszechnym i własnym instytutu, nie związane żadną przeszkodą.

§ 2. Nikt nie może być dopuszczony bez odpowiedniego przygotowania.

Kan. 598 - § 1. Każdy instytut mając na uwadze własny charakter i cele powinien określić w swoich konstytucjach sposób realizowania rad ewangelicznych czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, zgodnie z własnym sposobem życia.

§ 2. Wszyscy członkowie powinni nie tylko wiernie i całkowicie zachowywać rady ewangeliczne, lecz także zgodnie z prawem własnego instytutu układać swoje życie i zdążać do osiągnięcia doskonałości własnego stanu.

Kan. 599 - Ewangeliczna rada czystości podejmowana ze względu na Królestwo niebieskie, będąca znakiem przyszłego świata i źródłem obfitej płodności w niepodzielnym sercu, zawiera w sobie obowiązek doskonałej wstrzemięźliwości w celibacie.

Kan. 600 - Ewangeliczna rada ubóstwa do naśladowania Chrystusa, który będąc bogaty stał się dla nas cierpiącym niedostatek, prócz życia w rzeczywistości i w duchu ubogiego, prowadzonego pracowicie w trzeźwości i dalekiego od ziemskich bogactw, niesie ze sobą zależność i ograniczenie w używaniu dóbr i dysponowaniu nimi, zgodnie z własnym prawem poszczególnych instytutów.

Kan. 601 - Ewangeliczna rada posłuszeństwa, podejmowana w duchu wiary i miłości do naśladowania Chrystusa posłusznego aż do śmierci, zobowiązuje do podporządkowania własnej woli prawowitym przełożonym, zastępującym Boga, gdy wydają polecenia zgodnie z własnymi konstytucjami.

Kan. 602 - Braterskie współżycie, właściwe każdemu instytutowi, poprzez które wszyscy członkowie jednoczą się w szczególną jakby rodzinę w Chrystusie, tak powinno być określone, ażeby stawało się dla wszystkich wzajemnym wsparciem w wypełnianiu własnego powołania. Przez braterską zaś wspólnotę zaszczerpiona i ugruntowana w miłości, członkowie winni stać się przykładem powszechnego pojednania w Chrystusie.

Kan. 603 - § 1. Oprócz instytutów życia konsekrowanego, uznaje Kościół życie pustelnicze, czyli anachoretyczne, w którym wierni przez surowsze odsunięcie się od świata, milczenie odosobnienia, gorliwą modlitwą i pokutą poświęcają swoje życie na chwałę Boga i zbawienie świata.

§ 2. Prawnie uznaje się za pustelnika osobę poświęconą Bogu w życiu konsekrowanym, jeśli poprzez ślub albo inne święte więzy zobowiązuje się publicznie wobec biskupa diecezjalnego do praktykowania trzech rad ewangelicznych i pod jego kierownictwem zachowuje właściwy tryb życia.

Kan. 604 - § 1. Do wspomnianych form życia konsekrowanego dochodzi stan dziewic, które - wyrażając święty zamiar gruntowniejszego naśladowania Chrystusa - są Bogu poświęcone przez biskupa diecezjalnego według zatwierzonego obrzędu liturgicznego, zostają zaślubione mistycznie Chrystusowi, Synowi Bożemu, i przeznaczone na służbę Kościołowi.

§ 2. Dziewice mogą się zrzekać dla wierniejszego wypełnienia swojego zamiaru oraz dla służby Kościołowi, odpowiadającej ich własnemu stanowi i wykonywanej przy wzajemnej pomocy.

Kan. 605 - Tylko Stolicy Apostolskiej rezerwuje się zatwierdzanie nowych form życia konsekrowanego. Biskupi zaś diecezjalni niech starają się rozpoznać nowe dary życia konsekrowanego, powierzane przez Ducha Świętego Kościołowi, i wspomagać ich promotorów, ażeby możliwie najlepiej wyrażali swoje założenia i zabezpieczali odpowiednimi statutami, posługując się zwłaszcza ogólnymi zasadami podanymi w tej części.

Kan. 606 - Co się tutaj postanawia o instytutach życia konsekrowanego oraz o ich członkach, odnosi się w jednakowym stopniu do mężczyzn i kobiet, chyba że co innego wynika z kontekstu lub natury rzeczy.

Tytuł II

INSTYTUTY ZAKONNE

Kan. 607 - § 1. Życie zakonne, jako poświęcenie całej osoby, ukazuje przedziwne zaślubiny w Kościele dokonane przez Boga, stanowiące znak przyszłego wieku. Dzięki temu osoba zakonna dokonuje całkowitego oddania się, jakby złożenia się Bogu w ofierze, na skutek czego całe jej istnienie staje się ustawiczna czią Boga w miłości.

§ 2. Instytut zakonne jest wspólnotą, której członkowie, zgodnie z własnym prawem, składają śluby wieczyste lub czasowe, ale odnawiane po upływie czasu oraz podejmują braterskie współżycie we wspólnocie.

§ 3. Publiczne świadectwo, jakie zakonnicy winni dawać Chrystusowi i Kościołowi, wymaga oddzielenia się od świata, zgodnie z charakterem i celem każdego instytutu.

Rozdział I

DOMY ZAKONNE ICH EREKCJA I ZNOSZENIE

Kan. 608 - Zakonna społeczność winna mieszkać w domu prawnie ustanowionym, pozostając pod władzą przełożonego wyznaczonego zgodnie z przepisem prawa. Każdy dom powinien mieć przynajmniej kaplicę, w której należy odprawiać i przechowywać Eucharystię, ażeby była rzeczywiście centrum wspólnoty.

Kan. 609 - § 1. Domy instytutu zakonnego są erygowane przez władzę kompetentną zgodnie z konstytucjami, po uzyskaniu wcześniej pisemnej zgody biskupa diecezjalnego.

§ 2. Na erekcję klasztoru mniszek wymagane jest ponadto zezwolenie Stolicy Apostolskiej.

Kan. 610 - § 1. Dokonując erekcji domu trzeba mieć na uwadze pożytek Kościoła oraz instytutu, jak również zadbać o to, co jest potrzebne do właściwego podjęcia przez członków życia zakonnego zgodnie z celami i duchem instytutu.

§ 2. Dom wolno erygować jedynie wtedy, gdy roztropnie się przewiduje, że będzie można odpowiednio zaradzić potrzebom członków.

Kan. 611 - Zezwolenie biskupa diecezjalnego na założenie domu zakonnego jakiegoś instytutu zawiera w sobie prawo do:

- 1 prowadzenia życia zgodnie z charakterem i własnymi celami instytutu;
- 2 wykonywania zgodnie z przepisami prawa własnych dzieł z uwzględnieniem warunków dołączonych do zezwolenia;
- 3 posiadania kościoła, gdy idzie o instytuty kleryckie, z zachowaniem przepisu kan. 12 15, § 3, oraz wykonywania świętych posług zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 612 - Wymagana jest zgoda biskupa diecezjalnego na przeznaczenie domu zakonnego na dzieła apostolskie inne od tych, dla których był ustanowiony. Nie jest ona jednak potrzebna, gdy chodzi o zmiany, które przy zachowaniu przepisów fundacyjnych odnoszą się tylko do wewnętrznego zarządu i dyscypliny.

Kan. 613 - § 1. Dom zakonny kanoników regularnych i mnichów, pozostający pod kierownictwem i pieczęcią własnego przełożonego, jest domem niezależnym, chyba że co innego postanawiają konstytucje.

§ 2. Przełożony domu niezależnego jest na mocy prawa przełożonym wyższym.

Kan. 614 - Klasztory mniszek złączone z jakimś instytutem męskim, zachowują własny sposób życia i zarządzania, zgodnie z konstytucjami. Wzajemne prawa i obowiązki należy określić w ten sposób, żeby wspomniane złączenie mogło pomnożyć dobro duchowe.

Kan. 615 - Klasztor niezależny, który poza własnym przełożonym nie ma innego wyższego przełożonego ani nie jest złączony z jakimś instytutem zakonnym w ten sposób, żeby przełożony tego instytutu miał określoną przez konstytucje władzę nad tym klasztorem, jest powierzony szczególnemu nadzorowi biskupa diecezjalnego, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 616 - § 1. Dom zakonny prawnie erygowany może być zniesiony przez najwyższego przełożonego zgodnie z przepisami konstytucji, po zasięgnięciu rady biskupa diecezjalnego. O majątku znoszonego domu winno zdecydować własne prawo instytutu, z zachowaniem jednak woli fundatorów lub ofiarodawców, jak również praw słusznie nabytych.

§ 2. Zniesienie jedyne go domu jakiegoś instytutu należy do Stolicy Apostolskiej, której też rezerwuje się w tym wypadku decyzję odnośnie do majątku.

§ 3. Zniesienie domu niezależnego, o którym w kan. 613, należy do kapituły generalnej, chyba że inaczej postanawiają konstytucje.

§ 4 Zniesienie niezależnego klasztoru mniszek należy do Stolicy Apostolskiej, z zachowaniem, odnośnie do majątku, przepisów konstytucji.

Rozdział II

ZARZĄD INSTYTUTÓW

Art. 1

PRZEŁOŻENI I RADY

Kan. 617 - Przełożeni powinni wypełniać swoją funkcję i wykonywać władzę zgodnie z postanowieniami prawa powszechnego oraz własnego.

Kan. 618 - Przełożeni otrzymaną od Boga przez posługę Kościoła władzę powinni wykonywać w duchu służby. Nastawieni więc na przyjmowanie woli Bożej, w wykonywaniu swej posługi mają kierować podwładnymi jako synami Bożymi i odnosząc się z szacunkiem do ich ludzkiej godności mają popierać dobrowolne posłuszeństwo. Winni też chętnie ich wysłuchiwać i popierać wspólną inicjatywę mającą na uwadze dobro instytutu i Kościoła. Zawsze jednak zachowują władzę w zakresie podejmowania rozstrzygnięć i wydawania poleceń.

Kan. 619 - Przełożeni powinni gorliwie wypełniać swój urząd i wraz z powierzonymi sobie członkami starać się budować braterską w Chrystusie wspólnotę, w której szuka się i miłuje przede wszystkim Boga. Powinni więc karmić często swoich podwładnych słowem Bożym i doprowadzać do sprawowania świętej liturgii. Mają być dla nich przykładem w pielęgnowaniu cnót oraz w zachowywaniu przepisów i tradycji własnego instytutu. Niech starają się zaradzić odpowiednio ich potrzebom, niech troszczą się o chorych i odwiedzają ich, niech poskramiają niespokojnych, pocieszają małodusznych i będą dla wszystkich cierpliwi.

Kan. 620 - Do wyższych przełożonych zalicza się tych, którzy kierują całym instytutem lub jego prowincją, czy inną zrównaną z nią częścią lub domem niezależnym. Zalicza się do nich również ich zastępców. Do wymienionych dochodzi opat-prymas oraz przełożony kongregacji monastycznej, którzy jednak nie posiadają całej władzy, jaką prawo powszechne przyznaje wyższym przełożonym.

Kan. 621 - Połączenie wielu domów pod kierownictwem jednego przełożonego stanowiące bezpośrednią część tego instytutu i kanonicznie erygowane przez uprawnionego przełożonego, nazywa się prowincją.

Kan. 622 - Najwyższy przełożony otrzymuje władzę nad wszystkimi prowincjami instytutu, domami i członkami, a powinien ją wykonywać zgodnie z przepisami własnego prawa. Pozostali przełożeni posiadają władzę w ramach swojego zadania.

Kan. 623 - Aby członkowie mogli być ważnie mianowani lub wybierani na przełożonych, wymaga się upływu odpowiedniego czasu od złożenia profesji wieczystej lub definitywnej, określonego prawem własnym, a gdy idzie o wyższych przełożonych, w konstytucjach.

Kan. 624 - § 1. Przełożeni winni być ustanawiani na określony i odpowiedni przeciąg czasu, zgodnie z naturą i potrzebami instytutu, chyba że - w odniesieniu do najwyższego przełożonego lub przełożonych domu niezależnego - inaczej postanawiają konstytucje.

§ 2. Prawo własne powinno przez odpowiednie normy zadbać, aby przełożeni ustanawiani na określony czas, nie sprawowali urzędów, z którymi łączy się władza rządu, przez dłuższy okres bez przerw.

§ 3. Mogą być jednak usunięci z urzędu podczas trwania kadencji, ewentualnie przeniesieni na inny urząd, na skutek przyczyn określonych we własnym prawie.

Kan. 625 - § 1. Najwyższy przełożony powinien być ustanawiany przez kanoniczny wybór, zgodnie z postanowieniami konstytucji.

§ 2. Wyborom przełożonego klasztoru niezależnego, o którym w kan. 615, oraz najwyższego przełożonego instytutu na prawie diecezjalnym, przewodniczy biskup domu głównego.

§ 3. Pozostali przełożeni winni być ustanawiani zgodnie z przepisami konstytucji; jednakże w ten sposób, że - gdy są wybierani - zawsze wymagają zatwierdzenia ze strony kompetentnego przełożonego wyższego; jeśli zaś są mianowani, wcześniej powinna mieć miejsce odpowiednia konsultacja.

Kan: 626 - Przełożeni w nadawaniu urzędów, członkowie w dokonywaniu wyborów powinni zachować przepisy prawa powszechnego oraz własnego prawa, a także powstrzymać się od jakichkolwiek nadużyć oraz względów osobistych. Mając zaś przed oczyma tylko Boga i dobro instytutu, powinni mianować lub wybierać tych, których wobec Pana uznają za rzeczywiście godnych i odpowiednich. Ponadto w dokonywaniu wyborów winni się powstrzymać od pozyskiwania wyborców bezpośrednio lub pośrednio, dla siebie lub dla innych.

Kan. 627 - § 1. Przełożeni powinni mieć własną radę, ustanowioną zgodnie z postanowieniami konstytucji, i korzystać z jej pomocy w wykonywaniu swojego urzędu.

§ 2. Oprócz wypadków określonych prawem powszechnym, własne prawo powinno ustalić sytuacje, w których do ważnego działania wymagana jest zgoda lub rada, wyrażane zgodnie z postanowieniem

kan. 127.

Kan. 628 - § 1. Przełożeni, ustanowieni przez własne prawo instytutu, powinni w określonym czasie wizytować domy i członków sobie powierzonych zgodnie z przepisami wspomnianego prawa własnego.

§ 2. Biskup diecezjalny ma prawo i obowiązek wizytować, także w zakresie dyscypliny zakonnej :

1 niezależne klasztory, o których w kan. 615;

2 poszczególne domy instytutu na prawie diecezjalnym, położone na jego terytorium.

§ 3. Członkowie winni z zaufaniem odnosić się do wizytatora, a gdy prawnie o coś pyta; mają obowiązek odpowiadać zgodnie z prawdą w miłości. Nikomu zaś nie wolno w jakikolwiek sposób odwozić członków od wypełniania tego obowiązku ani też w inny sposób udaremniać celu wizytacji.

Kan. 629 - Przełożeni powinni przebywać każdy w swoim domu i nie opuszczać go, poza wypadkami przewidzianymi we własnym prawie.

Kan. 630 - § 1: Przełożeni powinni zostawić swoim podwładnym należną wolność w zakresie korzystania z sakramentu pokuty i kierownictwa duchowego, z zachowaniem wszakże dyscypliny instytutu.

§ 2. Zgodnie z przepisami własnego prawa, przełożeni mają troszczyć się o to, ażeby ich podwładni mieli do dyspozycji odpowiednich spowiedników, u których mogliby się często spowiadać.

§ 3. W klasztorach mniszek, w domach formacji oraz w większych wspólnotach laickich, powinni być zwyczajni spowiednicy, zatwierdzeni przez ordynariusza miejsca, po konsultacji z zainteresowaną wspólnotą, bez obowiązku jednak przystępowania do nich.

§ 4. Przełożeni nie powinni spowiadać swoich podwładnych, chyba że sami dobrowolnie o to proszą.

§ 5. Podwładni powinni z zaufaniem przychodzić do swoich przełożonych, którym też mogą w sposób wolny i nie przymuszony otwierać swoje wnętrza. Natomiast zabrania się przełożonym nakłaniać ich w jakikolwiek sposób do otwierania przed nimi sumienia.

Art. 2

KAPITUŁY

Kan. 631 - § 1. Kapituła generalna, która zgodnie z konstytucjami otrzymuje najwyższą władzę w instytucie, powinna być w ten sposób powołana, ażeby reprezentując cały instytut, stała się prawdziwym znakiem jego jedności w miłości. Do niej głównie należy

strzec dziedzictwa instytutu, o którym w kan. 578, popierać zgodną z nim przystosowaną odnowę, dokonywać wyboru najwyższego przełożonego, załatwiać ważniejsze sprawy oraz wydawać normy, które winni wszyscy zachowywać.

§ 2. Konstytucje mają określić skład kapituły i zakres jej władzy. Własne prawo winno dokładniej określić obowiązujący sposób odbywania kapituły, zwłaszcza gdy idzie o wybory i sposób załatwiania spraw.

§ 3. Zgodnie z normami określonymi we własnym prawie, nie tylko prowincje i wspólnoty lokalne, lecz także każdy członek może w sposób wolny przesłać da kapituły generalnej swoje życzenia i sugestie.

Kan. 632 - Własne prawo powinno dokładnie określić, co należy do innych kapituł instytutu oraz innych podobnych zebrań, a mianowicie ich naturę, władzę, skład osobowy, sposób postępowania i czas ich odbywania.

Kan. 633 - § 1. Organa uczestnictwa lub konsultacji mają wiernie wypełniać powierzone sobie zadanie, zgodnie z przepisami prawa powszechnego i własnego, a w ten sam sposób powinna się wyrażać troska i udział wszystkich członków na rzecz dobra wspólnego całego instytutu lub wspólnoty.

§ 2. W organizowaniu i stosowaniu tych środków uczestnictwa i konsultacji należy stosować mądre rozeznanie, a sposób ich działania powinien być zgodny z charakterem i celem instytutu.

Art. 3

DOBRA DOCZESNE I ICH ZARZĄD

Kan. 634 - § 1. Instytuty, prowincje i domy zakonne, jako osoby prawne na mocy samego prawa, zdolne są do nabywania, posiadania i alienowania dóbr doczesnych, chyba że konstytucje tę zdolność wykluczają lub ograniczają.

§ 2. Powinny jednak unikać wszelkiego luksusu, nadmiernego zysku i gromadzenia dóbr.

Kan. 635 - § 1. Dobra doczesne instytutów zakonnych jako kościelne rządzą się przepisami księgi V Dobra doczesne Kościoła, chyba że co innego wyraźnie zastrzeżono.

§ 2. Każdy jednak instytut powinien ustanowić odpowiednie normy, dotyczące używania i zarządu dóbr, które by stały na straży właściwego instytutowi ubóstwa, strzegły go i wyrażały.

Kan. 636 - § 1. W każdym instytucie, a także prowincji kierowanej przez wyższego przełożonego, powinien być ekonom, różny od wyższego przełożonego, a ustanowiony zgodnie z własnym prawem. Ma on zarządzać dobrami pod kierownictwem odnośnego przełożonego. Również we wspólnotach lokalnych należy wedle możliwości ustanowić ekonoma, różnego od przełożonego miejscowego.

§ 2. W czasie oraz w sposób określony we własnym prawie, ekonomi i inni zarządcy mają obowiązek przedłożyć kompetentnej władzy sprawozdanie z wykonanego zarządu.

Kan. 637 - Klasztory niezależne, o których w kan. 615, powinny raz w roku składać sprawozdanie z zarządu ordynariuszowi miejsca. Ponadto ordynariuszowi miejsca przysługuje prawo wglądu w sprawy gospodarcze domu zakonnego na prawie diecezjalnym.

Kan. 638 - § 1. Własne prawo w ramach prawa powszechnego, winno określić akty, które przekraczają cel i sposób zwyczajnego zarządzania oraz sprecyzować warunki konieczne do ważnego podjęcia nadzwyczajnego aktu administracyjnego.

§ 2. Wydatki i akty prawne związane z wykonywaniem zwyczajnego zarządzania, oprócz przełożonych ważnie podejmują, w ramach powierzonej im funkcji, także urzędnicy, których własne prawo do tego celu wyznacza.

§ 3. Do ważności alienacji i jakiegokolwiek działania, przez które stan majątkowy osoby prawnej może doznać uszczerbku, potrzebne jest pisemne zezwolenie kompetentnego przełożonego, wydane za zgodą jego rady. Jeśli natomiast chodzi o transakcje, w których suma przekracza wysokość określoną dla danego regionu przez Stolicę Apostolską, albo przedmiotem są dobra ofiarowane Kościołowi na mocy ślubu albo rzeczy drogie z racji artystycznych lub historycznych, potrzebna jest ponadto zgoda Stolicy Świętej.

§ 4. Dla klasztorów niezależnych, o których w kan. 615, oraz dla instytutów na prawie diecezjalnym, konieczna jest pisemna zgoda ordynariusza miejsca.

Kan. 639 - § 1. Jeśli osoba prawna zaciągnęła długi i zobowiązania, nawet za zezwoleniem przełożonych, sama powinna za nie odpowiadać.

§ 2. Jeśli zaciągnął je członek instytutu za zezwoleniem przełożonego w stosunku do swoich dóbr, sam jest odpowiedzialny, jeśli zaś na polecenie przełożonego załatwił sprawę instytutu, odpowiedzialny jest instytut.

§ 3. Jeśli zaciągnął je zakonnik bez zezwolenia przełożonych, powinien odpowiadać sam a nie osoba prawna.

§ 4. Zawsze jednak można wnieść skargę przeciw temu, który odniósł jakąś korzyść z zawartego kontraktu.

§ 5. Przełożeni zakonni nie powinni zezwalać na zaciąganie długów, jeśli nie jest pewne, że zwyczajnych dochodów można spłacić należne procenty, oraz w niezbyt długim czasie z uzyskanej zgodnie z prawem amortyzacji zwrócić sumę podstawową.

Kan. 640 - Uwzględniając miejscową sytuację, instytuty powinny starać się dawać niejako zbiorowe świadectwo miłości i ubóstwa, oraz stosownie do możliwości przeznaczając część własnych dóbr na potrzeby Kościoła, jak również pomóc w utrzymaniu osób potrzebujących.

Rozdział III

PRZYJMOWANIE KANDYDATÓW I KSZTAŁCENIE CZŁONKÓW

Art. 1

PRZYJĘCIE DO NOWICJATU

Kan. 641 - Prawo przyjmowania kandydatów do nowicjatu należy do wyższych przełożonych, zgodnie z własnym prawem.

Kan. 642 - Przejęci czujną troską, przełożeni powinni przyjmować tylko tych, którzy, oprócz wymaganego wieku, mają zdrowie, odpowiedni charakter i wystarczające przymioty dojrzałości, konieczne do podjęcia życia właściwego danemu instytutowi. W razie potrzeby zdrowie, charakter i dojrzałość można stwierdzić również przy pomocy biegłych, z zachowaniem przepisu kan. 220.

Kan. 643 - § 1. Nieważnie jest przyjęty do nowicjatu:

1 kto nie ukończył jeszcze siedemnastu lat;

2 małżonek w czasie trwania małżeństwa;

3 kto jest aktualnie związany świętym węzłem z jakimś instytutem życia konsekrowanego albo przynależy do jakiegoś stowarzyszenia życia apostołskiego, z zachowaniem przepisu kan. 684;

4 kto wstępuje do instytutu pod wpływem przymusu, ciężkiej bojaźni albo kto został przyjęty przez przełożonego działającego pod takim samym wpływem;

5 kto zataił swoje włączenie do jakiegoś instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego.

§ 2. Własne prawo może ustanowić jeszcze inne przeszkody unieważniające przyjęcie albo dołączyć inne warunki.

Kan. 644 - Przełożeni nie powinni przyjmować do nowicjatu duchownych diecezjalnych bez porozumienia się z własnym ich ordynariuszem, jak również obciążonych długiem, którego nie są w stanie spłacić.

Kan. 645 - § 1. Przed przyjęciem do nowicjatu kandydaci powinni przedstawić świadectwo chrztu, bierzmowania oraz zaświadczenie o stanie wolnym.

§ 2. Gdy idzie o dopuszczenie duchownych albo tych, którzy byli już przyjęci do innego instytutu życia konsekrowanego, do stowarzyszenia życia apostołskiego albo do seminarium, to konieczne jest ponadto zaświadczenie odnosnego ordynariusza miejsca, wyższego przełożonego instytutu lub stowarzyszenia, bądź rektora seminarium.

§ 3. Własne prawo może się domagać jeszcze innych świadectw, stwierdzających wymaganą zdatność i wolność od przeszkód.

§ 4. Przełożeni mogą prosić o inne jeszcze informacje, nawet z zachowaniem tajemnicy, jeśli wyda się im to konieczne.

Art. 2

NOWICJAT I KSZTAŁCENIE NOWICJUSZY

Kan. 646 - Nowicjat, którym rozpoczyna się życie w instytucie, zmierza ku temu, żeby nowicjusze dokładniej rozpoznali Boże powołanie i to właściwe danemu instytutowi, by doświadczyli sposobu życia instytutu, uformowali umysł i serce jego duchem, a także by można było potwierdzić ich zamiar i zdatność.

Kan. 647 - § 1. Erekcja, przeniesienie i zniesienie domu nowicjatu mają być dokonane pisemnym dekretem najwyższego przełożonego instytutu, wydanym za zgodą jego rady.

§ 2. Do ważności nowicjatu wymaga się, by był odbywany w domu prawnie do tego przeznaczonym. W poszczególnych przypadkach i na zasadzie wyjątku, najwyższy przełożony za zgodą swojej rady może zezwolić, aby kandydat odbywał nowicjat w innym domu instytutu, pod kierownictwem jakiegoś doświadczonego zakonnika, który pełni rolę zastępcy mistrza nowicjuszy.

§ 3. Wyższy przełożony może zezwolić, aby zespół nowicjuszy przebywał przez pewne okresy czasu w innym domu instytutu, przez niego oznaczonym.

Kan. 648 - § 1. Nowicjat do ważności powinien trwać dwanaście miesięcy spędzonych we wspólnocie nowicjatu, z zachowaniem przepisu kan. 647, § 3.

§ 2. Dla ukształtowania nowicjuszy konstytucje, obok czasu o którym w § 1, mogą przewidzieć jeden lub kilka okresów praktyki apostołskiej, podejmowanej poza wspólnotą nowicjatu.

§ 3. Nowicjatu nie należy przedłużać ponad dwa lata.

Kan. 649 - § 1. Z zachowaniem przepisu kan. 647, § 3 i kan. 648, § 2, nieobecność w domu nowicjatu ponad trzy miesiące, czy to ciągle, czy przerywana, powoduje nieważność nowicjatu. Nieobecność przekraczająca piętnaście dni powinna być uzupełniona.

§ 2. Za zezwoleniem kompetentnego przełożonego wyższego, pierwsza profesja może być antycypowana, ale nie ponad piętnaście dni.

Kan. 650 - § 1. Cel nowicjatu wymaga, aby nowicjusze byli kształtowani pod kierownictwem mistrza, zgodnie z programem kształtowania określonym własnym prawem.

§ 2. Kierownictwo nowicjuszy jest pod zwierzchnictwem wyższych przełożonych zastrzeżone tylko mistrzowi.

Kan. 651 - § 1. Mistrzem nowicjuszy winien być członek instytutu, który złożył już śluby wieczyste i został zgodnie z prawem wyznaczony.

§ 2. Mistrzowi w razie potrzeby można przydzielić pomocników, którzy podlegają mu w zakresie kierowania nowicjatem i programu kształtowania formacji.

§ 3. Kształtowanie nowicjuszy należy powierzać członkom starannie do tego przygotowanym, którzy nie obciążeni innymi obowiązkami, mogliby owocnie i na sposób stały wypełniać swoje zadanie.

Kan. 652 - § 1. Zadaniem mistrza oraz jego współpracowników jest rozpoznać i potwierdzić powołanie nowicjuszy, a także uformować ich stopniowo do prowadzenia właściwego instytutowi życia doskonałego.

§ 2. Nowicjusze powinni być doprowadzeni do zdobycia cnót ludzkich i chrześcijańskich; przez modlitwę i samozaparcie mają być wprowadzani na drogę pełniejszej doskonałości. Należy ich wdrażać w kontemplowanie tajemnicy zbawienia, do czytania i rozważania Pisma świętego; przygotowywać do kultu Bożego sprawowanego w świętej liturgii; nauczyć sposobu praktyki życia konsekrowanego Bogu i ludziom w Chrystusie przez praktykowanie rad

ewangelicznych. Mają być zaznajamiani z charakterem i duchem, celem i karnością, historią i życiem własnego instytutu, jak również przepajani miłością do Kościoła i jego pasterzy.

§ 3. Świadomi własnej odpowiedzialności, nowicjusze niech tak współdziałają czynnie ze swoim mistrzem, ażeby wiernie odpowiedzieć łasce powołania.

§ 4. Członkowie instytutu winni zatroszczyć się, ażeby we własnym zakresie wspierali dzieło kształtowania nowicjuszy przez przykład życia i modlitwę.

§ 5. Okres nowicjatu, o którym w kan. 648, § 1, ma być przeznaczony na dzieło kształtowania w ścisłym znaczeniu, stąd nowicjusze nie powinni podejmować studiów albo innych zajęć, które nie służą bezpośrednio tej formacji.

Kan. 653 - § 1. Nowicjusz może swobodnie opuścić instytut; również kompetentna władza instytutu może go wydalić.

§ 2. Jeśli po upływie nowicjatu uznano nowicjusza za zdatnego, należy go dopuścić do czasowej profesji, w przeciwnym razie wydalić. Jeśli zaś co do jego zdatności istnieje wątpliwość, przełożony wyższy może przedłużyć okres próby, zgodnie z własnym prawem, nigdy jednak ponad sześć miesięcy.

Art. 3

PROFESJA ZAKONNA

Kan. 654 - Przez profesję zakonną członkowie zobowiązują się publicznym ślubem do zachowania trzech rad ewangelicznych, zostają konsekrowani przez posługę Kościoła Bogu i włączeni do instytutu z prawami i obowiązkami określonymi w prawie.

Kan. 655 - Profesja czasowa winna być składana na okres przewidziany we własnym prawie, nie krótszy niż trzy lata i nie dłuższy niż sześć lat.

Kan. 656 - Do ważności profesji czasowej wymaga się, aby:

1 składający ją ukończył przynajmniej osiemnasty rok życia;

2 nowicjat został odbyty ważnie;

3 dopuszczenia dokonał w sposób wolny kompetentny przełożony po wysłuchaniu głosu swojej rady, zgodnie z prawem;

4 była ona wyraźna i złożona bez przymusu, ciężkiej bojaźni lub podstępny;

5 została przyjęta przez właściwego przełożonego, osobiście lub przez innego.

Kan. 657 - § 1. Po upływie czasu, na jaki profesja została złożona, zakonnik, który sam o to prosi i jest uznany za zdatnego, powinien być dopuszczony do ponowienia profesji lub do złożenia profesji wieczystej. W przeciwnym razie winien odejść z instytutu.

§ 2. Jeśli zaś wydaje się to wskazane, kompetentny przełożony może zgodnie z własnym prawem przedłużyć okres profesji czasowej, tak jednak, by okres, w którym zakonnik jest związany ślubami czasowymi, nie przekroczył dziewięciolecia.

§ 3. Profesję wieczystą można dla słusznej przyczyny antycypować, jednak nie ponad trzy miesiące.

Kan. 658 - Oprócz warunków określonych w kan. 656, nn. 3, 4 i 5, i innych dodanych przez własne prawo, do ważności profesji wieczystej wymaga się:

1 ukończenia przynajmniej dwudziestego pierwszego roku życia;

2 uprzedniej profesji czasowej, przynajmniej przez trzy lata, z zachowaniem przepisu kan. 657, § 3.

Art. 4

KSZTAŁCENIE ZAKONNIKÓW

Kan. 659 - W poszczególnych instytutach po pierwszej profesji ma być realizowane kształcenie wszystkich członków, zmierzające do prowadzenia pełniej życia właściwego danemu instytutowi oraz coraz doskonalszej realizacji jego misji.

§ 2. Dlatego własne prawo powinno określić program i czas trwania tegoż kształcenia, uwzględniając potrzeby Kościoła oraz warunki ludzi i czasu, zgodnie z celem i charakterem instytutu.

§ 3. Kształcenie członków przygotowujących się do przyjęcia święceń jest regulowane prawem powszechnym i własnym programem studiów instytutu.

Kan. 660 - § 1. Kształcenie winno być systematyczne, przystosowane do zdolności członków, duchowe i apostołskie, naukowe i praktyczne, uwieńczone także, jeśli to jest wskazane, uzyskaniem odpowiednich tytułów, tak kościelnych, jak i świeckich.

§ 2. W czasie trwania tego kształcenia, członkom nie należy powierzać obowiązków i funkcji, które by w nim przeszkadzały.

Kan. 661 - Zakonnicy mają przez całe życie kontynuować gorliwie swoją formację duchową, naukową i praktyczną, a przełożeni powinni zapewnić im potrzebne do tego środki i zostawić na to czas.

Rozdział IV

OBYWIAZKI I PRAWA INSTYTUTÓW ORAZ ICH CZŁONKÓW

Kan. 662 - Za najwyższą zasadę swego życia zakonnicy winni uznać naśladowanie Chrystusa ukazane w Ewangelii i wyrażone w konstytucjach własnego instytutu.

Kan. 663 - § 1. Pierwszym i podstawowym obowiązkiem wszystkich zakonników powinna być kontemplacja rzeczy Bożych oraz ustawiczne zjednoczenie z Bogiem w modlitwie.

§ 2. Członkowie powinni wedle możliwości codziennie uczestniczyć w Ofierze eucharystycznej, przyjmować Najświętsze Ciało Chrystusa i adorować tegoż Pana obecnego w Sakramencie.

§ 3. Powinni czytać Pismo święte i odprawiać rozmyślanie według przepisów własnego prawa, sprawować godnie liturgię godzin, z zachowaniem w odniesieniu do duchownych obowiązku, o którym w kan. 276, § 2, n. 3, jak również praktykować inne pobożne ćwiczenia.

§ 4. Niech mają - również przez modlitwę różańcową - specjalne nabożeństwo do Dziewicy, Bożej Rodzicielki, która jest wzorem i oparciem dla każdego rodzaju życia konsekrowanego.

§ 5. Niech wiernie praktykują okresy corocznego świętego skupienia.

Kan. 664 - Zakonnicy mają często zwracać swoją myśl ku Bogu, codziennie robić rachunek sumienia i często przystępować do sakramentu pokuty.

Kan. 665 - § 1. Zakonnicy powinni mieszkać we własnym domu zakonnym zachowując życie wspólne i nie opuszczać go bez zezwolenia swego przełożonego. Gdy natomiast chodzi o dłuższą nieobecność w domu, to przełożony wyższy, działając za zgodą swojej rady, może dla słusznej przyczyny zezwolić zakonnikowi na przebywanie poza domem instytutu, jednak nie dłużej niż rok, chyba że chodzi o ratowanie zdrowia, odbycie studiów lub wykonywanie apostołatu w imieniu instytutu.

§ 2. Zakonnik, który bezprawnie przebywa poza domem zakonnym z zamiarem uwolnienia się spod władzy przełożonych, winien być przez nich usilnie nakłaniany i wspomagany, aby powrócił i wytrwał w swoim powołaniu.

Kan. 666 - W korzystaniu z środków społecznego przekazu, należy zachować konieczne rozeznanie i unikać tego, co przynosi szkodę własnemu powołaniu i stanowi zagrożenie dla czystości osoby konsekrowanej.

Kan. 667 - § 1. We wszystkich domach należy zachować klauzurę przystosowaną do charakteru i misji instytutu, zgodnie z postanowieniami własnego prawa, z zarezerwowaniem zawsze jakiejś części domu zakonnego tylko dla zakonników.

§ 2. Ścisłejsza klauzura winna być zachowywana w klasztorach nastawionych na życie kontemplacyjne.

§ 3. Klasztory mniszek, które ukierunkowane są całkowicie na życie kontemplacyjne, powinny zachowywać klauzurę papieską, zgodnie z normami wydanymi przez Stolicę Apostolską. Pozostałe klasztory mniszek - klauzurę przystasowaną do ich własnego charakteru i określoną w konstytucjach.

§ 4. Biskup diecezjalny może dla słusznej przyczyny wchodzić do klauzury klasztorów mniszek na terenie swojej diecezji, może też dla poważnej przyczyny i za zgodą przełożonej zezwolić innym na wejście do klauzury, jak również pozwolić mniszkom na wyjście z niej, na czas rzeczywiście konieczny.

Kan. 668 - § 1. Zakonnicy powinni przed pierwszą profesją przekazać, komu zechcą, zarządzanie swoimi dobrami oraz - jeśli konstytucje czego innego nie postanawiają - w sposób wolny zadysponować ich użytkowaniem i korzystaniem z dochodów. Przynajmniej przed złożeniem wieczystej profesji mają sporządzić testament, ważny również wobec prawa świeckiego.

§ 2. Na zmianę tych dyspozycji ze słusznej przyczyny, jak również na podjęcie jakiegokolwiek aktu co do dóbr materialnych, potrzebują zezwolenia kompetentnego przełożonego, zgodnie z przepisami własnego prawa.

§ 3. Cokolwiek zakonnik nabywa własnym staraniem ale ze względu na instytut, nabywa to dla instytutu. Wszystko, co mu przysługuje z tytułu pensji, zapomogi lub ubezpieczenia, jest nabywane dla instytutu, chyba że własne prawo co innego postanawia.

§ 4. Kto z racji natury swego instytutu powinien całkowicie zrzec się swoich dóbr, tego zrzeczenia winien dokonać w formie ważnej także w miarę możliwości wobec prawa cywilnego, przed profesją wieczystą, ważnego od dnia złożenia profesji. To samo powinien uczynić profes ślubów wieczystych, który według przepisów własnego prawa chciałby, za zezwoleniem najwyższego przełożonego, zrzec się w części lub w całości własnych dóbr.

§ 5. Profes, który ze względu na naturę swego instytutu rzekł się całkowicie swoich dóbr, traci zdolność nabywania i posiadania, stąd nieważnie podejmuje akty przeciwne ślubowi ubóstwa. Co jednak przechodzi na niego po dokonaniu zrzeczenia, przechodzi na instytut zgodnie z własnym prawem.

Kan. 669 - § 1. Zakonnicy powinni nosić strój instytutu, wykonany zgodnie z przepisami własnego prawa, na znak swojej konsekracji i świadectwa ubóstwa.

§ 2. Zakonnicy duchowni instytutu, który nie ma własnego stroju, powinni nosić strój duchowny zgodnie z postanowieniem kan. 284.

Kan. 670 - Instytut powinien zapewnić swoim członkom wszystko, co zgodnie z postanowieniami konstytucji konieczne jest do osiągnięcia celu, związanego z ich powołaniem.

Kan. 671 - Zakonnik nie powinien przyjmować zajęć i obowiązków poza własnym instytutem bez zgody uprawnionego przełożonego.

Kan. 672 - Zakonnicy są związani przepisami kan. 277, 285, 286, 287 i 289; zakonnicy będący duchownymi - ponadto przepisami kan. 279, § 2. W instytutach laickich na prawie papieskim, zezwolenie, o których w kan. 285, § 4, może być udzielone przez własnego przełożonego wyższego.

Rozdział V

APOSTOLSTWO INSTYTUTÓW

Kan. 673 - Apostolstwo wszystkich zakonników polega na świadectwie ich życia konsekrowanego, które winni ożywiać modlitwą i pokutą.

Kan. 674 - Instytuty nastawione tylko na kontemplację, otrzymują zawsze w mistycznym ciele Chrystusa znakomity udział; składają bowiem Bogu doskonałą ofiarę

chwały, Ludowi Bożemu dodają blasku przez obfite owoce świętości i pobudzają go przykładem oraz przyczyniają się do jego wzrostu dzięki tajemniczej płodności apostołskiej. Z tej to racji, choćby nawet nagliła konieczność czynnego apostołstwa, członkowie tych instytutów nie mogą być odwoływani do niesienia pomocy w wykonywaniu różnych posług pasterskich.

Kan. 675 - § 1. W instytutach oddanych dziełom apostołskim, działalność apostołska należy do samej ich natury. Dlatego całe życie członków powinno być przepojone duchem apostołskim, a cała działalność apostołska ma być nacechowana duchem zakonnym.

§ 2. Działalność apostołska powinna wypływać zawsze z wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem, ugruntowywać je i pogłębiać.

§ 3. Działalność apostołska, wykonywana w imieniu i z polecenia Kościoła, winna być prowadzona w jego wspólności.

Kan. 676 - Instytuty laickie, zarówno męskie, jak i żeńskie, przez dzieła miłosierdzia dotyczące ducha i ciała uczestniczą w pasterskim zadaniu Kościoła i świadczą ludziom różnorodne usługi. Z tej racji powinny pozostawać wierne łasce swego powołania.

Kan. 677 - § 1. Przełożeni i członkowie winni zachowywać wiernie misję i dzieła właściwe instytutowi. Uwzględniając jednak potrzeby miejsca i czasu, powinni przystosować je roztropnie, przy użyciu także nowych i stosownych środków.

§ 2. Jeśli instytuty mają złączone ze sobą jakieś stowarzyszenia wiernych, powinny je wspierać specjalną troską, aby były przepojone autentycznym duchem swojej rodziny.

Kan. 678 - § 1. W sprawach, które dotyczą duszpasterstwa, publicznego wykonywania kultu Bożego oraz innych dzieł apostołskich, zakonnicy podlegają władzy biskupów, którym winni okazać uległe posłuszeństwo i szacunek.

§ 2. W wykonywaniu zewnętrznego apostołatu zakonnicy podlegają także własnym przełożonym oraz winni pozostawać wierni dyscyplinie instytutu. W razie potrzeby sami biskupi powinni pilnować zachowania tego obowiązku.

§ 3. W zakresie zlecenia dzieł apostołskich zakonnikom, biskupi diecezjalni i przełożeni zakonni powinni działać we wzajemnym porozumieniu.

Kan. 679 - Biskup diecezjalny, gdy przynagła bardzo poważna przyczyna, może zabronić członkowi instytutu zakonnego przebywania na terenie diecezji, jeżeli powiadomiony o tym wyższy przełożony zaniedbał zarządzić sprawie. Sprawę należy natychmiast przedstawić Stolicy Apostolskiej.

Kan. 680 - Trzeba popierać uporządkowaną współpracę między różnymi instytutami oraz pomiędzy nimi i klerem diecezjalnym, jak również, pod kierownictwem biskupa diecezjalnego, koordynację wszystkich dzieł i poczynań apostolskich, z zachowaniem wszakże charakteru, celu poszczególnych instytutów i praw fundacyjnych.

Kan. 681 - § 1. Dzieła powierzane zakonnikom przez biskupa diecezjalnego podlegają jego władzy i kierownictwu, z zachowaniem prawa przełożonych, zgodnie z kan. 678, §§ 2 i 3.

§ 2. W takich przypadkach biskup diecezjalny i kompetentny przełożony winni zawrzeć pisemną umowę, w której, obok innych spraw, należy wyraźnie i dokładnie określić to, co się odnosi do przedmiotu wykonywanego dzieła, przydzielania do niego zakonników i spraw materialnych.

Kan. 682 - § 1. Gdy idzie o nadanie zakonnikowi jakiegoś urzędu kościelnego w diecezji, otrzymuje on nominację od biskupa diecezjalnego, po przedstawieniu kandydata przez kompetentnego przełożonego lub przynajmniej za jego zgodą.

§ 2. Zakonnik może być usunięty z powierzonego mu stanowiska, tak według uznania kompetentnej władzy, po powiadomieniu przełożonego zakonnego, jak i przez przełożonego, po powiadomieniu nadającego, bez wymagania zgody drugiego.

Kan. 683 - § 1. Biskup diecezjalny może osobiście lub przez kogo innego, podczas wizytacji pasterskiej, jak również w wypadku konieczności wizytować: kościoły i kaplice, do których wierni habitualnie uczęszczają, szkoły oraz inne dzieła religijne lub miłosierdzia duchowego, powierzone zakonnikom. Nie dotyczy to jednak szkół, które są dostępne wyłącznie własnym alumnom instytutu.

§ 2. Gdyby przypadkiem wykrył nadużycie, może on - jeśli nie odniosło skutku powiadomienie o tym przełożonego - sam własną powagą sprawę załatwić.

Rozdział VI

WYŁĄCZANIE CZŁONKÓW Z INSTYTUTU

Art. 1

PRZEJŚCIE DO INNEGO INSTYTUTU

Kan. 684 - § 1. Zakonnik po ślubach wieczystych nie może przejść z własnego do innego instytutu bez zezwolenia najwyższych przełożonych obydwu instytutów, którzy winni uzyskać zgodę własnej rady.

§ 2. Po odbyciu przynajmniej trzechletniej próby, zakonnik może być dopuszczony do profesji wieczystej w nowym instytucie. Jeśli zaś nie chce złożyć profesji lub nie został do niej dopuszczony przez kompetentnych przełożonych, powinien wrócić do dawnego instytutu, chyba że otrzymałby indult sekularyzacyjny.

§ 3. Na przejście zakonnika z niezależnego klasztoru do innego klasztoru tegoż instytutu albo federacji lub konfederacji, wymagana jest i wystarcza zgoda przełożonego wyższego obydwu klasztorów oraz kapituły klasztoru przyjmującego, z zachowaniem innych wymogów przepisanych we własnym prawie. Nie jest wymagana nowa profesja.

§ 4. Własne prawo winno określić czas i sposób próby, jaka powinna poprzedzić złożenie przez zakonnika profesji w nowym instytucie.

§ 5. Na przejście do instytutu świeckiego albo do stowarzyszenia życia apostołskiego, albo z nich do instytutu zakonnego, wymagane jest zezwolenie Stolicy Apostolskiej, której nakazom należy się podporządkować.

Kan. 685 - § 1. Do momentu złożenia profesji w nowym instytucie, mimo pozostawania w mocy ślubów, zostają zawieszane uprawnienia i obowiązki, jakie miał zakonnik w poprzednim instytucie, jednakże od chwili rozpoczęcia próby obowiązany jest on do przestrzegania prawa własnego nowego instytutu.

§ 2. Przez złożenie profesji w nowym instytucie następuje włączenie do niego tego członka, równocześnie wygasają poprzednie śluby, uprawnienia i obowiązki.

Art. 2

WYJŚCIE Z INSTYTUTU

Kan. 686 - § 1. Najwyższy przełożony, za zgodą swojej rady może z ważnej przyczyny udzielić zakonnikowi, profesowi ślubów wieczystych, indultu eksklustracyjnego,

jednak na okres nie przekraczający trzech lat; jeśli chodzi o duchownego potrzebna jest wcześniejszą zgoda ordynariusza miejsca, na którym zakonnik ma zamieszkać. Przedłużenie takiego indultu lub udzielenie go na okres przekraczający trzechlecie leży w kompetencji Stolicy Apostolskiej, a gdy idzie o instytuty na prawie diecezjalnym, jest zarezerwowane biskupowi diecezjalnemu.

§ 2. Mniszkom tylko Stolica Apostolska może udzielić indultu eksklustracyjnego.

§ 3. Na prośbę najwyższego przełożonego, działającego za zgodą swojej rady, eksklustracja może być zastosowana przez Stolicę Apostolską odnośnie do członka instytutu na prawie papieskim, albo przez biskupa diecezjalnego, odnośnie do członka instytutu na prawie diecezjalnym, z ważnych przyczyn, z zachowaniem słuszności i miłości.

Kan. 687 - Członek eksklustrowany zostaje zwolniony z tych obowiązków, które nie dadzą się pogodzić z nowymi warunkami życia. Jest jednak zależny i pozostaje pod opieką swoich przełożonych jak również ordynariusza miejsca, zwłaszcza gdy jest duchownym. Może nosić strój instytutu, chyba że co innego postanowiono w indulcie, ale jest pozbawiony głosu czynnego i biernego.

Kan. 688 - § 1. Kto po upływie czasu profesji chciałby odejść z instytutu, może go opuścić.

§ 2. Na prośbę profesa ślubów czasowych, który dla ważnej przyczyny pragnie opuścić instytut, indultu odejścia może udzielić w instytucie na prawie papieskim najwyższy przełożony za zgodą swojej rady, natomiast w instytutach na prawie diecezjalnym oraz w klasztorach, o których mowa w kan. 615, indult musi być do ważności potwierdzony przez biskupa domu, do którego należał.

Kan. 689 - § 1. Kompetentny przełożony wyższy, jeśli zachodzą słuszne przyczyny, po wysłuchaniu swojej rady może nie dopuścić członka, którego profesja czasowa wygasła, do złożenia następnej profesji.

§ 2. Choroba fizyczna lub psychiczna, także wtedy gdy pojawiła się po złożeniu profesji, stanowi podstawę niedopuszczenia do odnowienia profesji lub złożenia profesji wieczystej, jeśli zdaniem biegłych - członek, o którym mowa w § 1, jest na skutek tego niezdolny do podjęcia życia zakonnego. Nie ma to zastosowania wtedy gdy choroba zaistniała na skutek zaniedbań ze strony instytutu lub pracy podejmowanej w instytucie.

§ 3. Jeśli w czasie trwania ślubów czasowych zakonnik stał się niepoczytalny, wówczas - chociaż jest niezdolny do złożenia nowej profesji - nie może być wydalony z instytutu.

Kan. 690 - § 1. Najwyższy przełożony, za zgodą swojej rady, może ponownie przyjąć - bez obowiązku ponawiania nowicjatu tego, kto po zakończeniu nowicjatu lub po profesji zgodnie z prawem opuścił instytut; do tego zaś przełożonego będzie należało określenie czasu, odpowiedniej próby przed profesją czasową i okresu, na jaki mają być złożone śluby poprzedzające profesję wieczystą, zgodnie z kan. 655 i 657.

§ 2. Takie samo uprawnienie posiada przełożony niezależnego klasztoru, za zgodą swojej rady.

Kan. 691 - § 1. Zakonnik po ślubach wieczystych nie powinien prosić o indult odejścia z instytutu, jak tylko z bardzo poważnych przyczyn rozważonych wobec Pana. Swoją prośbę winien skierować do najwyższego przełożonego instytutu, który ma ją przesłać do kompetentnej władzy, dołączając opinię własną oraz swojej rady.

§ 2. W instytutach na prawie papieskim tego rodzaju indult jest zarezerwowany Stolicy Apostolskiej; w instytutach zaś na prawie diecezjalnym, indultu może udzielić także biskup diecezji, w której znajduje się dom instytutu.

Kan. 692 - Indult odejścia udzielony zgodnie z prawem i podany do wiadomości zainteresowanego, na mocy samego prawa zawiera w sobie dyspensę od ślubów oraz od wszystkich obowiązków wypływających z profesji, chyba że sam członek by go w chwili notyfikacji nie przyjął.

Kan. 693 - Jeśli członek jest duchownym, indultu nie udziela się, zanim nie znajdzie on biskupa, który go inkardynuje do diecezji lub przynajmniej przyjmie na okres próby. W razie przyjęcia na próbę, po upływie pięciolecia, zostaje na mocy prawa inkardynowany do diecezji, chyba że biskup by tego odmówił.

Art. 3

WYDALANIE CZŁONKÓW

Kan. 694 - § 1. Na mocy samego prawa jest wydalony z instytutu członek, który:

1 notorycznie odstąpił od wiary katolickiej;

2 zawarł małżeństwo lub usiłował je zawrzeć, nawet tylko cywilne.

§ 2. W tych przypadkach przełożony wyższy wraz ze swoją radą powinien, po zebraniu dowodów, bezzwłocznie wydać stwierdzenie faktu, ażeby prawnie stało się wiadome wydalenie.

Kan. 695 - § 1. Członek powinien być wydalony z powodu przestępstw, o których w kan. 1397, 1398 i 1395, chyba że w wypadku przestępstw, o których w kan. 1395, § 2 przełożony uważa, iż wydalenie nie jest bezwzględnie konieczne, ponieważ i w inny sposób można zaradzić poprawie życia członka oraz wyrównaniu naruszonej sprawiedliwości i naprawieniu zgorzienia.

§ 2. W tych przypadkach wyższy przełożony, zebrawszy dowody co do faktu i poczytalności, winien zakomunikować wydalonemu członkowi oskarżenie i dowody, dając mu możliwość obrony. Wszystkie akta podpisane przez przełożonego wyższego i notariusza, wraz z odpowiedziami członka sporządzonymi na piśmie i podpisanymi przez niego samego należy przesłać do najwyższego przełożonego.

Kan. 696 - § 1. Członek może być wydalony także z innych przyczyn, jeśli są poważne, zewnętrzne, poczytalne i prawnie potwierdzone, jakimi są: habitualne zaniebywanie obowiązków życia konsekrowanego; powtarzające się naruszanie świętych więzów; uporczywe nieposłuszeństwo prawnym nakazom przełożonych w poważnej materii; wielkie zgorzienie powstałe wskutek zawinionego zachowania się członka; uporczywe podtrzymywanie lub rozpowszechnianie poglądów potępionych przez Nauczycielski Urząd Kościoła; publiczne przyjęcie ideologii przepojonych materializmem lub ateizmem; bezprawna nieobecność, o której mowa w kan. 665, § 2, trwająca pół roku; inne podobne poważne przyczyny, określone ewentualnie własnym prawem instytutu.

§ 2. Do wydalenia członka ślubów czasowych wystarczają także mniej ważne przyczyny, określone we własnym prawie.

Kan. 697 - Jeśli w wypadkach, o których w kan. 696, przełożony wyższy, po wysłuchaniu swojej rady, uzna, że należy wszcząć proces o wydalenie:

1 powinien zebrać lub uzupełnić dowody;

2 powinien upomnieć członka na piśmie lub wobec dwóch świadków, z wyraźnym zagrożeniem wydalenia, które nastąpi, jeśli się nie poprawi, precyzując wyraźnie przyczynę wydalenia i dając mu pełną możliwość obrony; w razie nieskuteczności tego upomnienia, powinien po upływie przynajmniej piętnastu dni skierować drugie upomnienie;

3 jeśli i to upomnienie okazało się bezskuteczne a przełożony wyższy wraz ze swoją radą uznał, że niepoprawność jest wystarczająco pewna, a obrona jest niewystarczająca, po bezskutecznym upływie piętnastu dni od ostatniego upomnienia, należy przesłać do najwyższego przełożonego wszystkie akta, podpisane przez wyższego przełożonego i notariusza, wraz z odpowiedziami członka, przez niego podpisanymi.

Kan. 698 - We wszystkich wypadkach, o których w kan. 695-696, członek ma zawsze prawo komunikowania się z najwyższym przełożonym i bezpośredniego przedstawiania mu własnej obrony.

Kan. 699 - § 1. Najwyższy przełożony ze swoją radą, która do ważności powinna się składać z czterech przynajmniej członków, ma

kolegialnie przystąpić do dokładnego rozważania dowodów, argumentów i obrony oraz jeśli zostanie to zadecydowane w tajnym głosowaniu, winien wydać dekret wydalający, który do ważności musi zawierać przynajmniej sumaryczne umotywowanie prawne i faktyczne.

§ 2. W klasztorach niezależnych, o których w kan. 615, wydanie decyzji o wydaleniu należy do biskupa diecezjalnego, któremu przełożony winien przedstawić akta zbadane przez swoją radę.

Kan. 700 - Dekret wydalający nie posiada mocy, jeśli nie został potwierdzony przez Stolicę Świętą, której należy przesłać dekret i wszystkie akta; jeśli chodzi o instytut na prawie diecezjalnym, potwierdzenie należy do biskupa diecezji, na terenie której znajduje się dom, do którego przynależy zakonnik. Do ważności, dekret powinien zaznaczyć prawo, przysługujące wydalonemu, niesienia w ciągu dziesięciu dni od otrzymania powiadomienia rekursu do kompetentnej władzy. Rekurs posiada skutek zawieszający.

Kan. 701 - Przez prawne wydalenie tym samym ustają śluby oraz prawa i obowiązki wynikające z profesji. Jeśli jednak członek jest duchownym, nie może wykonywać święceń, dopóki nie znajdzie biskupa, który go przyjmie po odbyciu odpowiedniej próby w diecezji, zgodnie z postanowieniem kan. 693, albo przynajmniej zezwoli na wykonywanie święceń.

Kan. 702 - § 1. Ci, którzy zgodnie z prawem opuszczają instytut zakonny lub zostali z niego prawnie wydalen, nie mogą się od niego niczego domagać za jakąkolwiek pracę w nim wykonaną.

§ 2. Jednakże instytut winien zachować słusność i ewangeliczną miłość wobec wydalonego członka.

Kan. 703 - W przypadku poważnego zgorszenia zewnętrznego lub bardzo poważnej szkody grożącej instytutowi, członek może być natychmiast wydalony z domu zakonnego przez przełożonego wyższego, albo - gdy przynagła niebezpieczeństwo - przez miejscowego przełożonego za zgodą jego rady. Wyższy przełożony, jeśli zachodzi

potrzeba, winien wszcząć proces o wydalenie, zgodnie z przepisami prawa albo przedstawić sprawę Stolicy Apostolskiej.

Kan. 704 - O członkach, którzy w jakikolwiek sposób wyłączeni są z instytutu, należy uczynić wzmiankę w relacji przesyłanej do Stolicy Apostolskiej, o czym w kan. 592, § 1.

Rozdział VII

ZAKONNICY WYNIESIENI DO GODNOŚCI BISKUPIEJ

Kan. 705 - Zakonnik wyniesiony do godności biskupiej pozostaje członkiem swojego instytutu, lecz na mocy ślubu posłuszeństwa podlega jedynie Biskupowi Rzymskiemu. Jest też zwolniony z tych obowiązków, których według jego roztropnego uznania nie można pogodzić z jego stanem życia.

Kan. 706 - Zakonnik, o którym wyżej :

1 jeśli przez profesję utracił prawo własności dóbr, ma prawo używania, użytkowania i zarządzania dobrami, które otrzymuje. Prawo zaś własności biskup diecezjalny oraz inni, o których mowa w kan. 381, § 2, nabywają dla Kościoła partykularnego; inne zaś dla instytutu lub Stolicy Świętej, w zależności od tego, czy instytut jest zdolny do posiadania, czy też nie;

2 jeśli przez profesję nie utracił prawa własności dóbr, które posiadał, odzyskuje prawo używania, użytkowania i zarządzania; wszystko zaś, co odtąd otrzymuje, nabywa w pełni dla siebie;

3 w obydwu zaś przypadkach dobrami, które otrzymuje nie dla siebie, powinien rozporządzać zgodnie z wolą ofiarodawców.

Kan. 707 - § 1. Zakonnik, który stał się biskupem emerytem, może wybrać sobie miejsce zamieszkania także poza domem własnego instytutu, chyba że co innego przewidziała Stolica Apostolska.

§ 2. Co do jego odpowiedniego i godnego utrzymania, to, jeśli służył jakiejś diecezji, należy zachować przepis kan. 402, § 2, chyba że własny instytut zechciał zapewnić mu takie utrzymanie; w innych wypadkach powinna zarządzić sprawie Stolica Apostolska.

Rozdział VIII

KONFERENCJE WYŻSZYCH PRZEŁOŻONYCH

Kan. 708 - Wyżsi przełożeni mogą z pożytkiem łączyć się w konferencje czyli rady, ażeby wspólnymi siłami czy pracować nad pełniejszym osiągnięciem celu poszczególnych instytutów, z zachowaniem jednak zawsze ich autonomii, charakteru i własnego ducha, czy rozważać wspólne problemy, czy też doprowadzić do nawiązania odpowiedniej koordynacji i współpracy z Konferencjami Episkopatu, jak również z poszczególnymi biskupami.

Kan. 709 - Konferencje wyższych przełożonych winny mieć własne statuty, zatwierdzone przez Stolicę Świętą, która też jedynie może także nadać tym konferencjom osobowość prawną i pod której najwyższym zwierzchnictwem one pozostają.

Tytuł III

INSTYTUTY ŚWIECKIE

Kan. 710 - Instytut świecki jest instytutem życia konsekrowanego, w którym wierni żyjący w świecie dążą do doskonałej miłości i starają się przyczynić do uświęcenia świata, zwłaszcza od wewnątrz.

Kan. 711 - Członek instytutu świeckiego mocą swojej konsekracji nie zmienia własnej pozycji kanonicznej w Ludzie Bożym, świeckiej lub duchownej, z zachowaniem przepisów prawa, dotyczących instytutów życia konsekrowanego.

Kan. 712 - Przy zachowaniu przepisów kan. 598-601, konstytucje winny ustanowić święte więzy, przez które przyjmuje się w instytucie rady ewangeliczne, oraz określić obowiązki, jakie wprowadzają te więzy, z utrzymaniem jednak zawsze w sposobie życia właściwego instytutowi świeckiego charakteru.

Kan. 713 - § 1. Członkowie tych instytutów wyrażają i realizują własną konsekrację w działalności apostołskiej. Starają się oni na podobieństwo zaczynu przepoić wszystko duchem ewangelicznym dla umocnienia i wzrostu Ciała Chrystusa.

§ 2. Członkowie świeccy uczestniczą w zadaniu ewangelizacyjnym Kościoła - w świecie i ze świata - bądź przez świadectwo życia chrześcijańskiego i wierności wobec

własnej konsekracji, bądź przez udział w układaniu spraw doczesnych po Bożemu i przepajaniu świata mocą Ewangelii. Ofiarowują również swoją współpracę w służbie kościelnej wspólnocie, zgodnie z własnym świeckim sposobem życia.

§ 3. Członkowie duchowni, przez świadectwo życia konsekrowanego, zwłaszcza w prezbiterium, stanowią pomoc dla swoich współbraci przez szczególną miłość apostołską, a przez swoją świętą posługę w Ludzie Bożym dokonują uświęcenia świata.

Kan. 714 - Członkowie winni prowadzić życie w zwyczajnych warunkach świata albo samotnie, albo każdy w swojej rodzinie, albo we wspólnocie życia braterskiego, zgodnie z przepisami konstytucji.

Kan. 715 - § 1. Członkowie duchowni inkardynowani do diecezji zależą od biskupa diecezjalnego, z zachowaniem jednak tego, co dotyczy życia konsekrowanego we własnym instytucie.

§ 2. Ci zaś, którzy według przepisu kan. 266, § 3, są inkardynowani do instytutu, jeśli są przeznaczeni do własnego dzieła instytutu lub zarządzania instytutem, zależą od biskupa na wzór zakonników.

Kan. 716 - § 1. Wszyscy członkowie mają czynnie uczestniczyć w życiu instytutu, zgodnie z własnym prawem.

§ 2. Członkowie tego samego instytutu winni zachowywać między sobą wspólnotę, pilnie troszcząc się o zachowanie jedności ducha i autentycznego braterstwa.

Kan. 717 - § 1. Konstytucje winny przepisać własny sposób zarządu, określić czas sprawowania urzędu przez przełożonych, a także sposób ich wyznaczania.

§ 2. Nikt nie może być wyznaczony na najwyższego przełożonego, dopóki nie zostanie definitywnie włączony do instytutu.

§ 3. Postawieni na czele zarządu instytutu winni troszczyć się, aby była zachowywana jedność jego ducha i popierane czynne uczestnictwo wszystkich członków.

Kan. 718 - Zarządzanie dobrami instytutu, które winno ukazywać i popierać ewangeliczne ubóstwo, jest regulowane przepisami zawartymi w Księdze V Dobra doczesne Kościoła oraz własnym prawem instytutu. Prawo własne powinno określić również obowiązki zwłaszcza ekonomiczne wobec członków podejmujących pracę dla instytutu.

Kan. 719 - § 1. Aby członkowie wiernie odpowiedzieli własnemu powołaniu, a ich działalność apostołska wpływała ze zjednoczenia z Chrystusem, powinni szczerze się modlić, w odpowiedni sposób oddawać się czytaniu Pisma świętego, odbywać każdego roku okresy skupienia, jak również wykonywać inne ćwiczenia duchowe, zgodnie z przepisami własnego prawa.

§ 2. Wedle możliwości codzienne sprawowanie Eucharystii winno się stać źródłem i mocą całego ich życia konsekrowanego.

§ 3. W sposób nieskrępowany mają przystępować do sakramentu pokuty, z którego winni często korzystać.

§ 4. Konieczne kierownictwo duchowe obierają w sposób wolny i jeśli zechcą mogą szukać w tej dziedzinie rad także u swoich przełożonych.

Kan. 720 - Prawo dopuszczania do instytutu, albo na okres próby lub do podjęcia świętych więzów, czasowych czy wieczystych lub definitywnych, należy do wyższych przełożonych łącznie z ich radą, zgodnie z przepisami konstytucji.

Kan. 721 - § 1. Nieważnie zostaje dopuszczony do wstępnej próby:

1 kto nie osiągnął jeszcze wieku pełnoletności;

2 kto jest aktualnie związany świętym węzłem w jakimś instytucie życia konsekrowanego albo jest włączony do stowarzyszenia życia apostołskiego;

3 małżonek w czasie trwania związku małżeńskiego.

§ 2. Konstytucje mogą ustanowić inne przeszkody, nawet do ważności dopuszczenia, albo dołączyć warunki.

§ 3. Ponadto do przyjęcia wymaga się, aby kandydat miał dojrzałość konieczną do życia właściwego danemu instytutowi.

Kan. 722 - § 1. Próba wstępna ma zmierzać do tego, by kandydaci lepiej rozpoznali swoje Boże powołanie i to właściwe danemu instytutowi oraz ćwiczyli się w duchu i sposobie życia instytutu.

§ 2. Kandydatów należy odpowiednio wykształcić do podjęcia życia zgodnego z radami ewangelicznymi i nauczyć całkowitego poświęcenia się apostołstwu, z zastosowaniem tych form ewangelizacji, które bardziej odpowiadają celowi, duchowi i charakterowi instytutu.

§ 3. Sposób i czas prowadzenia tej próby przed pierwszym podjęciem świętych więzów w instytucie, nie krótszy jak dwa lata, należy określić w konstytucjach.

Kan. 723 - § 1. Jeśli po upływie wstępnej próby, kandydat zostanie uznany za odpowiedniego, powinien podjąć trzy rady ewangeliczne, potwierdzając je świętym węzłem, albo też opuścić instytut.

§ 2. To pierwsze włączenie do instytutu, nie krótsze niż pięcioletnie, ma być zgodnie z konstytucjami czasowe.

§ 3. Po upływie tego czasowego złączenia, kandydat uznany za odpowiedniego powinien być dopuszczony do włączenia wieczystego lub definitywnego, a więc przy stałym ponawianiu węzłów czasowych.

§ 4. Włączenie definitywne, w odniesieniu do niektórych skutków określonych w konstytucjach, jest zrównane ze złączeniem wieczystym.

Kan. 724 - § 1. Kształcenie po pierwszym podjęciu świętych węzłów winno być ustawicznie kontynuowane, zgodnie z postanowieniami konstytucji.

§ 2. Członkowie mają być kształceni w równej mierze w sprawach Bożych i ludzkich; o ich stałą formację duchową powinni się poważnie troszczyć przełożeni instytutu.

Kan. 725 - Instytut może złączyć ze sobą jakimś węzłem określonym w konstytucjach - innych wiernych, którzy dążą do ewangelicznej doskonałości zgodnie z duchem instytutu i uczestniczą w jego misji.

Kan. 726 - § 1. Po upływie okresu włączenia czasowego, członek może swobodnie opuścić instytut. Może też być przez wyższego przełożonego, po wysłuchaniu zdania jego rady, nie dopuszczony dla słusznej przyczyny do ponowienia świętych węzłów.

§ 2. W okresie czasowego włączenia członek może na własną prośbę, ale na skutek poważnej przyczyny, uzyskać od najwyższego przełożonego, za zgodą jego rady, indult zezwalający na opuszczenie instytutu.

Kan. 727 - § 1. Członek wieczystie włączony, który chciałby opuścić instytut, rozważywszy poważnie sprawę w Panu, musi prosić o to Stolicę Apostolską za pośrednictwem najwyższego przełożonego, jeśli instytut jest na prawie papieskim. W przeciwnym wypadku ma prosić o to biskupa diecezjalnego, zgodnie z określeniem konstytucji

§ 2. Jeśli chodzi o duchownego, inkardynowanego do instytutu, należy zachować przepis kan. 693.

Kan. 728 - Po udzieleniu zgodnie z prawem odejścia, ustają wszystkie więzy oraz wygasają prawa i obowiązki wypływające z włączenia.

Kan. 729 - Wydalenie członka z instytutu dokonuje się zgodnie z postanowieniami przepisów kan. 694 i 695. Konstytucje powinny określić inne przyczyny wydalenia, byleby były proporcjonalnie ważne, zewnętrzne, poczytalne i prawnie udowodnione. Należy zachować sposób postępowania przepisany w kan. 697-700. Do wydalonego ma zastosowanie przepis kan. 701.

Kan. 730 - Gdy członek instytutu świeckiego przechodzi do innego instytutu świeckiego, należy zachować przepisy kan. 684, § 1, 2, 4 i kan. 685. Natomiast na przejście do instytutu zakonnego lub do stowarzyszenia życia apostołskiego albo z nich do instytutu świeckiego, potrzebne jest zezwolenie Stolicy Apostolskiej, do której poleceń należy się stosować.

Sekcja II

STOWARZYSZENIA ŻYCIA APOSTOŁSKIEGO

Kan. 731 - § 1. Do instytutów życia konsekrowanego dochodzą stowarzyszenia życia apostołskiego, których członkowie - bez ślubów zakonnych - realizują własny cel apostołski stowarzyszenia i prowadząc życie braterskie we wspólnocie, zgodnie z własnym sposobem życia, dążą do doskonałej miłości przez zachowanie konstytucji.

§ 2. Wśród nich są stowarzyszenia, których członkowie podejmują rady ewangeliczne przez jakieś więzy określone w konstytucjach.

Kan. 732 - Postanowienia zawarte w kan. 578-597 oraz 606, mają zastosowanie do stowarzyszeń życia apostołskiego, z zachowaniem jednak natury każdego stowarzyszenia. Do stowarzyszeń zaś, o których mowa w kan. 731, § 2, stosują się także przepisy kan. 598-602.

Kan. 733 - § 1. Erekcji domu i ukonstytuowania lokalnej wspólnoty dokonuje kompetentna władza stowarzyszenia, po uzyskaniu wcześniej pisemnej zgody biskupa diecezjalnego, z którym należy się konsultować także w wypadku likwidacji domu.

§ 2. Zezwolenie na erekcję domu zawiera w sobie prawo do posiadania przynajmniej kaplicy, w której będzie sprawowana i przechowywana Najświętsza Eucharystia.

Kan. 734 - Zarząd stowarzyszenia jest określony w konstytucjach, z zachowaniem przepisów kan. 617-633, zgodnie z naturą każdego stowarzyszenia.

Kan. 735 - § 1. Prawo własne każdego stowarzyszenia określa dopuszczanie członków, okres próby, włączanie oraz kształcenie.

§ 2. Gdy idzie o dopuszczenie do stowarzyszenia, należy zachować warunki określone w kan. 642-645.

§ 3. Własne prawo winno określić sposób próby i kształcenia, przystosowany do celu i charakteru stowarzyszenia, zwłaszcza pod względem doktrynalnym, duchowym i apostołskim, tak by członkowie, rozpoznawszy Boże powołanie, odpowiednio się przygotowali do podjęcia misji i życia stowarzyszenia.

Kan. 736 - § 1. W stowarzyszeniach kłeryckich duchowni są inkardynowani do stowarzyszenia, chyba że inaczej postanawiają konstytucje.

§ 2. W tym, co dotyczy programu studiów i przyjmowania święceń, należy zachować przepisy wydane dla duchownych diecezjalnych, z zachowaniem jednak § 1.

Kan. 737 - Włączenie pociąga za sobą dla członka prawa i obowiązki określone w konstytucjach, a na stowarzyszenie nakłada obowiązek troski, aby członkowie osiągnęli cel własnego powołania, zgodnie z konstytucjami.

Kan. 738 - § 1. Wszyscy członkowie podlegają własnym przełożonym zgodnie z konstytucjami w tym, co dotyczy życia wewnętrznego i dyscypliny stowarzyszenia.

§ 2. Podlegają także biskupowi diecezjalnemu w tym, co dotyczy kultu publicznego, duszpasterstwa oraz innych dzieł apostołatu, z uwzględnieniem kan. 679-683.

§ 3. Relacje z własnym biskupem członka inkardynowanego do diecezji określają konstytucje lub szczegółowe umowy.

Kan. 739 - Członkowie oprócz obowiązków, którymi są związani

jako członkowie według konstytucji, podlegają także obowiązkom wspólnym duchownych, chyba że co innego wynika z natury rzeczy lub z kontekstu.

Kan. 740 - Członkowie powinni mieszkać w domu lub we wspólnocie ustanowionej zgodnie z prawem i prowadzić życie wspólne, według przepisów własnego prawa, które reguluje także nieobecność w domu lub we wspólnocie.

Kan. 741 - § 1. Stowarzyszenia oraz, jeśli czego innego nie zastrzegają konstytucje, ich części i domy są osobami prawnymi i jako takie mają zdolność nabywania, posiadania, zarządzania i alienowania dóbr doczesnych, zgodnie z postanowieniami przepisów Księgi V Dobra doczesne Kościoła, zawartymi w kan. 636, 638 i 639, jak również w prawie własnym.

§ 2. Członkowie mają także zdolność, zgodnie z własnym prawem, nabywania, posiadania, zarządzania dobrami doczesnymi i dysponowania nimi. Cokolwiek jednak otrzymują ze względu na stowarzyszenie, nabywają dla stowarzyszenia.

Kan. 742 - Wyjście i wydalenie członka, nie włączonego jeszcze definitywnie, jest regulowane przepisami konstytucji każdego stowarzyszenia.

Kan. 743 - Indult odejścia ze stowarzyszenia, powodujący wygaśnięcie praw i obowiązków wypływających ze złączenia przy zachowaniu przepisu kan. 693, może członek definitywnie złączony uzyskać od najwyższego przełożonego, za zgodą jego rady, chyba że konstytucje rezerwują tę sprawę Stolicy Apostolskiej.

Kan. 744 - § 1. Najwyższemu również przełożonemu, za zgodą jego rady, jest zastrzeżone udzielenie zezwolenia członkowi definitywnie włączonemu na przejście do innego stowarzyszenia życia apostołskiego, połączone z tymczasowym zawieszeniem praw i obowiązków własnego stowarzyszenia, z zachowaniem jednak prawa powrotu przed definitywnym włączeniem do nowego stowarzyszenia.

§ 2. Na przejście do instytutu życia konsekrowanego lub z takiego instytutu do stowarzyszenia życia apostołskiego wymagane jest zezwolenie Stolicy Świętej, której polecenia należy zachować.

Kan. 745 - Najwyższy przełożony za zgodą swojej rady może udzielić członkowi definitywnie włączonemu indultu przebywania poza stowarzyszeniem, ale nie ponad trzy lata, po zawieszeniu praw i obowiązków, które nie dadzą się pogodzić z jego nową sytuacją.

Pozostaje on jednak pod opieką swoich przełożonych. Gdy chodzi o duchownego, potrzebna jest ponadto zgoda ordynariusza miejsca, na którym winien przebywać; pozostaje on pod jego troską i jest od niego zależny.

Kan. 746 - Przy wydalaniu członka definitywnie włączonego należy zachować przepisy kan. 694-704, z odpowiednimi modyfikacjami.

Księga III

NAUCZYCIELSKIE ZADANIE KOŚCIOŁA

Kan. 747 - § 1. Kościół, któremu Chrystus Pan powierzył depozyt wiary, aby z asystencją Ducha Świętego strzegł święcie prawdy objawionej, wnikliwie badał, wiernie głosił i wykładał, ma obowiązek i wrodzone prawo przepowiadania Ewangelii wszystkim narodom, niezależnie od jakiegokolwiek ludzkiej władzy, także z zastosowaniem właściwych sobie środków społecznego przekazu.

§ 2. Kościołowi przysługuje prawo głoszenia zawsze i wszędzie zasad moralnych również w odniesieniu do porządku społecznego, oraz wypowiedzenia oceny o wszystkich sprawach ludzkich, na ile wymagają tego fundamentalne prawa osoby ludzkiej i zbawienie człowieka.

Kan. 748 - § 1. Wszyscy ludzie obowiązani są szukać prawdy dotyczącej Boga i Jego Kościoła, a poznane mają obowiązek i prawo z mocy prawa Bożego przyjąć i zachowywać.

§ 2. Ludzie nie mogą być przez nikogo zmuszani do przyjęcia wiary katolickiej wbrew własnemu sumieniu.

Kan. 749 - § 1. Nieomylnością w nauczaniu, na mocy swego urzędu, cieszy się Biskup Rzymski, kiedy jako najwyższy Pasterz i Nauczyciel wszystkich wiernych, którego zadaniem jest utwierdzać braci w wierze, w sposób definitywny głosi obowiązującą naukę w sprawach wiary i obyczajów.

§ 2. Nieomylnością w nauczaniu cieszy się również Kolegium Biskupów, kiedy biskupi wypełniają urząd nauczycielski zebrani na soborze powszechnym, gdy jako nauczyciele i sędziowie wiary i moralności ogłaszają w sposób definitywny całemu Kościołowi naukę którą należy wyznawać w sprawach wiary i obyczajów; albo kiedy rozproszeni po świecie, zachowując węzeł wspólnoty między sobą i z następcą Piotra, nauczając razem z tymże Biskupem Rzymskim autentycznie w sprawach wiary i moralności, wyrażają jednomyślność, że coś należy przyjąć jako definitywnie obowiązujące.

§ 3. Tylko wtedy należy uznać jakąś naukę za nieomylnie określoną, gdy to zostało wyraźnie stwierdzone.

Kan. 750 - Wiarą boską i katolicką należy wierzyć w to wszystko co jest zawarte w słowie Bożym, pisany lub przekazany, a więc w jednym depozycie wiary powierzonym Kościołowi i co równocześnie jako przez Boga objawione podaje do wierzenia Nauczycielski Urząd Kościoła, czy to w uroczystym orzeczeniu, czy też w zwyczajnym i powszechnym nauczaniu; co mianowicie ujawnia się we wspólnym uznaniu wiernych pod kierownictwem świętego Urzędu Nauczycielskiego. Wszyscy więc obowiązani są unikać doktryn temu przeciwnych.

Kan. 751 - Herezją nazywa się uporczywe, po przyjęciu chrztu, zaprzeczanie jakiegś prawdziwie, w którą należy wierzyć wiarą boską i katolicką, albo uporczywe powątpiewanie o niej ; apostazją - całkowite porzucenie wiary chrześcijańskiej, schizmą - odmowa uznania zwierzchnictwa Biskupa Rzymskiego lub utrzymywania wspólnoty z członkami Kościoła, uznającymi to zwierzchnictwo.

Kan. 752 - Wprawdzie nie akt wiary, niemniej jednak religijne posłuszeństwo rozumu i woli należy okazywać nauce, którą głosi Papież lub Kolegium Biskupów w sprawach wiary i obyczajów, gdy sprawują autentyczne nauczanie, chociaż nie zamierzają przedstawić jej w sposób definitywny. Stąd wierni powinni starać się unikać wszystkiego, co się z tą nauką nie zgadza.

Kan. 753 - Choć biskupi, pozostający we wspólnocie z głową Kolegium i członkami, czy to pojedynczy, czy też zebrani na Konferencjach Episkopatu lub na synodach partykularnych nie posiadają nieomyślności w nauczaniu, są jednak w odniesieniu do wiernych powierzonych ich trosce autentycznymi nauczycielami i mistrzami wiary. Temu autentycznemu przepowiadaniu swoich biskupów wierni obowiązani są okazać religijne posłuszeństwo.

Kan. 754 - Wszyscy wierni mają obowiązek zachowywać konstytucje i dekryty, które prawowita władza kościelna wydaje w celu przedstawienia nauki i napiętnowania błędnych opinii. Odnosi się to w sposób szczególny do aktów wydawanych przez Biskupa Rzymskiego lub Kolegium Biskupów.

Kan. 755 - § 1. Do całego Kolegium Biskupiego i Stolicy Apostolskiej należy przede wszystkim popieranie ruchu ekumenicznego i kierowanie nim wśród katolików. Jego celem jest przywrócenie jedności wśród wszystkich chrześcijan, do czego zobowiązany jest Kościół wolą Chrystusa.

§ 2. Również biskupi oraz, zgodnie z prawem, Konferencje Episkopatu, mają popierać tę jedność i stosownie do różnych potrzeb i pożytku wydawać praktyczne normy, przy uwzględnieniu przepisów wydanych w tej sprawie przez najwyższą władzę kościelną.

Tytuł I

POSŁUGA SŁOWA BOŻEGO

Kan. 756 - § 1. W odniesieniu do całego Kościoła, zadanie głoszenia Ewangelii zostało powierzone głównie Biskupowi Rzymskiemu i Kolegium Biskupów.

§ 2. W odniesieniu do powierzonego sobie Kościoła partykularnego zadanie to sprawują poszczególni biskupi, którzy też są w nim kierownikami całej posługi słowa. Czasem niektórzy biskupi wspólnie pełnią to zadanie w odniesieniu do kilku równocześnie Kościołów, zgodnie z prawem.

Kan. 757 - Do własnych zadań prezbiterów, którzy są współpracownikami biskupów, należy głoszenie Ewangelii Bożej. Ten obowiązek spoczywa zwłaszcza na proboszczach oraz innych duszpasterzach, w stosunku do powierzonego im ludu. Jest również rzeczą diakonów uczestniczyć w posłudze słowa, we wspólnocie z biskupem i jego prezbiterium.

Kan. 758 - Członkowie instytutów życia konsekrowanego, na mocy własnego poświęcenia się Bogu, w sposób szczególny dają świadectwo Ewangelii i są w odpowiedni sposób powoływani przez biskupa do świadczenia pomocy w głoszeniu Ewangelii.

Kan. 759 - Wierni świeccy na mocy chrztu i bierzmowania są świadkami ewangelicznego orędzia przez słowo i przykład życia chrześcijańskiego. Mogą być też powoływani na współpracowników biskupa i prezbiterów w wykonywaniu posługi słowa.

Kan. 760 - W posłudze słowa, która winna się opierać na Piśmie świętym, Tradycji, liturgii, Nauczycielskim Urzędzie i życiu Kościoła, należy przedstawiać w całości i wiernie tajemnicę Chrystusa.

Kan. 761 - Do głoszenia nauki chrześcijańskiej należy stosować różne dostępne środki, zwłaszcza przepowiadanie i nauczanie katechetyczne, które zajmują zawsze naczelne miejsce; następnie przedstawianie nauki w szkołach, w akademiach, na konferencjach i różnego rodzaju zebraniach; upowszechnianie jej przez publiczne deklaracje dokonywane przez kompetentną władzę z okazji pewnych wydarzeń nadto przez słowo drukowane oraz inne środki społecznego przekazu.

Rozdział I

PRZEPOWIADANIE SŁOWA BOŻEGO

Kan. 762 - Ponieważ Lud Boży jednoczy się przede wszystkim przez słowo Boga żywego, którego z całą słusnością można się domagać z ust kapłańskich, stąd święci szafarze winni bardzo cenić posługę przepowiadania, ponieważ ich podstawowym obowiązkiem jest głoszenie wszystkim Ewangelii Bożej.

Kan. 763 - Biskupi mają prawo przepowiadać wszędzie słowo Boże, również w kościołach i kaplicach instytutów zakonnych na prawie papieskim, chyba że miejscowy biskup w poszczególnych przypadkach wyraźnie tego odmówi.

Kan. 764 - Z zachowaniem przepisu kan. 765, prezbiterzy i diakoni posiadają wszędzie władzę przepowiadania, za domyślną przynajmniej zgodą rektora kościoła, chyba że ta władza została ograniczona lub odwołana przez kompetentnego ordynariusza, albo na podstawie prawa partykularnego jest wymagane wyraźne zezwolenie.

Kan. 765 - Do przepowiadania zakonnikom w ich kościołach lub kaplicach wymagana jest zgoda przełożonego, kompetentnego zgodnie przepisami konstytucji.

Kan. 766 - Świeckich można dopuścić do przepowiadania w kościele lub kaplicy, jeśli w określonych okolicznościach domaga się tego konieczność albo gdy to w szczególnych wypadkach zaleca pożytek, zgodnie z przepisami wydanymi przez Konferencję Episkopatu i z zachowaniem przepisu kan. 767, § 1.

Kan. 767 - § 1. Wśród różnych form przepowiadania szczególne miejsce zajmuje homilia. Stanowi ona część samej liturgii i jest zarezerwowana kapłanowi lub diakonowi. W ciągu roku liturgicznego należy wyklądać w niej na podstawie świętych tekstów tajemnice wiary oraz zasady życia chrześcijańskiego.

§ 2. We wszystkich Mszach św. w niedziele i święta nakazane, odprawianych z udziałem wiernych, homilia jest obowiązkowa i nie wolno jej opuszczać bez poważnej przyczyny.

§ 3. Gdy jest odpowiednia liczba wiernych, bardzo zaleca się homilię także w Mszach św. odprawianych w ciągu tygodnia, zwłaszcza w okresie adwentu i wielkiego postu, albo z racji jakiegoś święta lub wydarzenia żałobnego.

§ 4. Do proboszcza lub rektora kościoła należy czuwać, by te przepisy były wiernie przestrzegane.

Kan. 768 - § 1. Głosiciele słowa Bożego powinni przedstawiać wiernym przede wszystkim to, w co należy wierzyć i co trzeba czynić dla chwały Bożej i zbawienia ludzi.

§ 2. Niech także przekazują wiernym naukę, jaką Urząd Nauczycielski Kościoła głosi o godności i wolności osoby ludzkiej, o jedności i trwałości rodziny oraz o jej zadaniach, o obowiązkach ludzi żyjących w społeczeństwie, jak również o układaniu spraw doczesnych zgodnie z porządkiem ustanowionym przez Boga.

Kan. 769 - Naukę chrześcijańską należy wykładać w sposób dostosowany do poziomu słuchaczy, z uwzględnieniem potrzeb czasu.

Kan. 770 - Proboszczowie zgodnie z zarządzeniem biskupa diecezjalnego powinni w pewnych okresach organizować to przepowiadanie, które nazywa się rekolekcjami i świętymi misjami, lub inne formy przepowiadania dostosowane do miejscowych potrzeb.

Kan. 771 - § 1. Duszpasterze, zwłaszcza biskupi i proboszczowie, powinni troszczyć się, aby było głoszone słowo Boże również tym, którzy ze względu na warunki życia nie mogą dostatecznie korzystać z ogólnej i zwyczajnej opieki pasterskiej albo są jej całkowicie pozbawieni.

§ 2. Mają też zadbać o to, by ewangeliczne orędzie docierało do niewierzących mieszkających na danym terytorium, ponieważ również ich, tak samo jak wiernych, trzeba objąć duszpasterstwem.

Kan. 772 - § 1. W wykonywaniu przepowiadania wszyscy powinni ponadto zachować normy wydane w tej sprawie przez biskupa diecezjalnego.

§ 2. Gdy idzie o przekazywanie nauki chrześcijańskiej przez radio lub telewizję, należy zachować przepisy wydane przez Konferencję Episkopatu.

Rozdział II

NAUCZANIE KATECHETYCZNE

Kan. 773 - Własnym i poważnym obowiązkiem, zwłaszcza duszpasterzy, jest troska o katechizację ludu chrześcijańskiego, ażeby wiara wiernych przez przyjmowanie nauki i doświadczenie życia chrześcijańskiego stawała się żywa, wyraźna i czynna.

Kan. 774 - § 1. Troska o katechezę, pod kierownictwem prawowitej władzy kościelnej, należy do wszystkich członków Kościoła, w części każdemu właściwej.

§ 2. Rodzice przed innymi mają obowiązek słowem i przykładem formować dzieci w wierze i praktyce życia chrześcijańskiego. Podobny obowiązek spoczywa na tych, którzy zastępują rodziców oraz na chrzestnych.

Kan. 775 - § 1. Przy zachowaniu przepisów wydanych przez Stolicę Apostolską, zadaniem biskupa diecezjalnego jest wydawanie norm odnośnie do katechezy i troska o dostarczenie odpowiednich pomocy katechetycznych, w razie potrzeby również przygotowanie katechizmu, a także popieranie i koordynacja poczynań katechetycznych.

§ 2. Jeśli się to wyda pożyteczne, Konferencja Episkopatu zatroszczy się o wydanie katechizmów dla własnego terytorium, uprzedniej aprobachie Stolicy Apostolskiej.

§ 3. Przy Konferencji Episkopatu można powołać urząd katechetyczny, którego głównym zadaniem byłoby świadczenie pomocy poszczególnym diecezjom w sprawach katechezy.

Kan. 776 - Z racji swej funkcji, proboszcz obowiązany jest troszczyć się o nauczanie katechetyczne dorosłych, młodzieży i dzieci. Dla osiągnięcia tego celu powinien skorzystać ze współpracy duchownych przydzielonych do parafii, członków instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, uwzględniając charakter każdego instytutu, jak również wiernych świeckich, głównie katechetów. Wszyscy wymienieni, jeśli tylko nie podlegają prawnej przeszkodzie, powinni chętnie spieszyć z pomocą. Do proboszcza należy popierać i umacniać zadanie rodziców w zakresie katechezy rodzinnej, o czym w kan. 774, § 2.

Kan. 777 - Uwzględniając normy wydane przez biskupa diecezjalnego, proboszcz ma w szczególności sposób troszczyć się:

- 1 żeby była prowadzona katecheza przygotowująca do uczestnictwa w sakramentach;
- 2 aby dzieci, przez nauczanie katechetyczne trwające odpowiedni okres czasu, właściwie zostały przygotowane do pierwszego przyjęcia sakramentów pokuty i Najświętszej Eucharystii oraz do sakramentu bierzmowania;
- 3 by dzieci, po przyjęciu pierwszej Komunii świętej, były w dalszym ciągu przez formację katechetyczną szczególnie i w sposób bardziej pogłębiony kształtowane;
- 4 ażeby katechizować także upośledzonych fizycznie i umysłowo, na ile pozwala na to ich stan;
- 5 ażeby przez zastosowanie różnych form i poczynąń umacniać, oświecać i potęgować wiarę młodzieży i dorosłych.

Kan. 778 - Przełożeni zakonów i stowarzyszeń życia apostołskiego winni zatroszczyć się o to, ażeby w ich kościołach, szkołach lub w innych zakładach, w jakikolwiek sposób im powierzonych, pilnie prowadzono katechizację.

Kan. 779 - Nauczanie katechetyczne winno być prowadzone z zastosowaniem wszelkich środków, pomocy dydaktycznych oraz środków społecznego przekazu, które wydają się bardziej skuteczne do tego, by wierni, w sposób dostosowany do ich charakteru, możliwości, wieku oraz warunków życia, mogli głębiej poznać naukę katolicką i lepiej według niej układać życie.

Kan. 780 - Ordynariusze miejsca winni troszczyć się o odpowiednie przygotowanie katechetów do właściwego wypełniania ich zadania, a więc by ich kształcenie miało charakter stały, aby mogli poznać w wystarczającym zakresie naukę katolicką oraz przyswoić sobie teoretycznie i praktycznie zasady dyscyplin pedagogicznych.

Tytuł II

MISYJNA DZIAŁALNOŚĆ KOŚCIOŁA

Kan. 781 - Ponieważ cały Kościół jest ze swej natury misyjny, a dzieło ewangelizacji winno być uznane za fundamentalny obowiązek Ludu Bożego, stąd wszyscy wierni, świadomi swojej odpowiedzialności, winni wносить swój udział w dzieło misyjne.

Kan. 782 - § 1. Najwyższe kierownictwo oraz koordynacja poczynąń i działań, związanych z dziełem misyjnym i współpracą misjonarską, należy do Biskupa Rzymskiego oraz Kolegium Biskupów.

§ 2. Poszczególni biskupi, stanowiący rękojmię Kościoła powszechnego oraz wszystkich Kościołów, winni okazywać szczególną troskę o dzieło misyjne, zwłaszcza poprzez poczynania misyjne, podejmowane, rozwijane i podtrzymywane we własnym Kościele partykularnym.

Kan. 783 - Ponieważ członkowie instytutów życia konsekrowanego na mocy samej konsekracji poświęcają się na służbę Kościołowi, powinni w sposób właściwy ich instytutowi mieć szczególny udział w działalności misyjnej.

Kan. 784 - Misjonarze, a więc ci, którzy są posyłani przez kompetentną władzę kościelną do podejmowania dzieła misyjnego, mogą być dobierani z terenów misyjnych lub spoza nich, spośród kleru diecezjalnego lub członków instytutów życia konsekrowanego, albo stowarzyszeń życia apostołskiego, albo spośród świeckich.

Kan. 785 - § 1. Do realizacji dzieła misyjnego powinni być zaangażowani katechiści, a więc wierni świeccy odpowiednio przygotowani i wyróżniający się życiem chrześcijańskim. Pod kierownictwem misjonarza zajmują się oni przekazywaniem nauki ewangelicznej, organizowaniem życia liturgicznego i prowadzeniem akcji charytatywnej.

§ 2. Katechiści winni otrzymać formację w przeznaczonych do tego szkołach, a gdy takich nie ma, pod kierunkiem misjonarzy.

Kan. 786 - Działalność misyjna we właściwym tego słowa znaczeniu, dzięki której zaszczerpia się Kościół w narodach i wspólnotach, w których jeszcze się nie zakorzenił, jest prowadzona przez Kościół, zwłaszcza poprzez wysyłanie zwiastunów Ewangelii, dopóki nowe Kościoły nie zostaną w pełni ukonstytuowane, a więc wyposażone we własne siły i wystarczające pomoce, dzięki czemu będą mogły same prowadzić dzieło ewangelizacji.

Kan. 787 - § 1. Misjonarze przez świadectwo życia i słowa powinni nawiązać dialog z niewierzącymi w Chrystusa, ażeby w sposób przystosowany do ich mentalności i kultury, otworzyć im drogi, na których mogliby poznać orędzie ewangeliczne.

§ 2. Mają także zatroszczyć się o to, ażeby ci, których uznają za przygotowanych do przyjęcia orędzia ewangelicznego, pouczyć o prawdach wiary, tak aby, gdy o to poproszą w sposób wolny, zostali dopuszczeni do przyjęcia chrztu.

Kan. 788 - § 1. Ci, którzy wyrazili wolę przyjęcia wiary w Chrystusa, po odbyciu prekatechumenatu, winni być dopuszczeni do katechumenatu z zastosowaniem obrzędów liturgicznych, a ich nazwiska mają być wpisane do specjalnej księgi.

§ 2. Katechumeni, przez naukę życia chrześcijańskiego i praktykę, winni być odpowiednio wprowadzeni w tajemnicę zbawienia oraz w życie przepojone wiarą, a także w liturgię, umiłowanie Ludu Bożego i apostołstwo.

§ 3. Jest rzeczą Konferencji Episkopatu wydać postanowienia, regulujące odbywanie katechumenatu i określające obowiązki oraz uprawnienia katechumenów.

Kan. 789 - Przez odpowiednią formację należy neofitów doprowadzić do pełniejszego poznania prawdy ewangelicznej i właściwego wypełniania obowiązków podjętych na chrzcie. Mają być przepajani szczerą miłością do Chrystusa i Jego Kościoła.

Kan. 790 - § 1. Do biskupa diecezjalnego na terytoriach misyjnych należy:

- 1 inicjować, kierować i koordynować wszystkie poczynania i dzieła misyjne;
- 2 czuwać nad tym, by zostały zawarte odpowiednie umowy

z przełożonymi instytutów, oddających się pracy misyjnej oraz żeby stosunki z nimi wychodziły na korzyść misji.

§ 2. Przepisy, o których w § 1, n. 1, wydane przez biskupa diecezjalnego obowiązują wszystkich misjonarzy, także zakonników oraz ich pomocników, przebywających na danym terytorium.

Kan. 791 - W poszczególnych diecezjach dla umacniania współpracy misyjnej :

- 1 należy popierać powołania misyjne;
- 2 trzeba wyznaczyć kapłana dla skutecznego popierania poczynań misyjnych, zwłaszcza Papieskich Dzieł Misyjnych;
- 3 winien być organizowany doroczny dzień misyjny;
- 4 trzeba każdego roku przekazać odpowiednią ofiarę na rzecz misji za pośrednictwem Stolicy Świętej.

Kan. 792 - Konferencje Episkopatu powinny inicjować i popierać poczynania, dzięki którym osoby, przybywające z terenów misyjnych dla podjęcia pracy lub odbycia studiów, doznawały braterskiego przyjęcia i wsparcia.

Tytuł III

WYCHOWANIE KATOLICKIE

Kan. 793 - § 1. Rodzice oraz ci, którzy ich zastępują, mają obowiązek i zarazem prawo wychowania potomstwa. Rodzice katolicy mają ponadto obowiązek i prawo dobrania takich środków i instytucji, przy pomocy których, uwzględniając miejscowe warunki, mogliby lepiej zadbać o katolickie wychowanie swoich dzieci.

§ 2. Rodzice mają również prawo otrzymania od państwa pomocy potrzebnych do katolickiego wychowania dzieci.

Kan. 794 - § 1. Z szczególnej racji prawo i obowiązek wychowania należy do Kościoła, któremu została zlecona przez Boga misja niesienia ludziom pomocy, aby mogli osiągnąć pełnię życia chrześcijańskiego.

§ 2. Do duszpasterzy należy obowiązek czynić wszystko, ażeby wszyscy wierni mogli otrzymać katolickie wychowanie.

Kan. 795 - Ponieważ prawdziwe wychowanie powinno objąć pełną formację osoby ludzkiej, zarówno w odniesieniu do celu ostatecznego, jak i w odniesieniu do dobra wspólnego społeczności, dlatego dzieci i młodzież tak winny być wychowywane, ażeby harmonijnie mogły rozwijać swoje przymioty fizyczne, moralne oraz intelektualne, zdobywać coraz doskonalszy zmysł odpowiedzialności, właściwie korzystać z wolności i przygotowywać się do czynnego udziału w życiu społecznym.

Rozdział I SZKOŁY

Kan. 796 - § 1. Wśród środków wychowania wierni powinni bardzo cenić szkoły, które są dla rodziców główną pomocą w wypełnianiu obowiązku wychowania.

§ 2. Rodzice mają ściśle współpracować z nauczycielami, którym powierzają nauczanie swoich dzieci. Również nauczyciele w wypełnianiu swojego obowiązku powinni ściśle współpracować z rodzicami, których też winni pilnie wysłuchiwać; należy organizować i doceniać zrzeczenia lub zebrania rodziców.

Kan. 797 - W wyborze szkoły rodzice powinni mieć prawdziwą wolność. Stąd wierni mają zabiegać o to, ażeby społeczność świecka uznała tę wolność rodziców i zachowując wymogi sprawiedliwości rozdzielczej wyposażyła ją w odpowiednie subsydia.

Kan. 798 - Rodzice powinni kierować swoje dzieci do szkół zapewniających katolickie wychowanie. Jeśli nie mogą tego uczynić, mają obowiązek sami zatroszczyć się o to, by dzieci poza szkołą otrzymały należne wychowanie katolickie.

Kan. 799 - Wierni mają zabiegać o to, ażeby ustawy państwowe dotyczące kształcenia młodzieży zapewniały jej także w szkole wychowanie religijne i moralne, zgodne z sumieniem rodziców.

Kan. 800 - § 1. Kościołowi przysługuje prawo zakładania szkół jakiegokolwiek specjalności, rodzaju i stopnia, a także kierowania nimi.

§ 2. Wierni powinni popierać szkoły katolickie, świadcząc w miarę możliwości pomoc, gdy idzie o ich zakładanie i utrzymanie.

Kan. 801 - Instytuty zakonne, których właściwym zadaniem jest wychowanie, pozostając wierne swojej misji, niech starają się podejmować katolickie wychowanie również poprzez własne szkoły, zakładane za zgodą biskupa diecezjalnego.

Kan. 802 - § 1. Jeśli nie ma szkół, w których wychowanie jest przepojone chrześcijańskim duchem, jest rzeczą biskupa diecezjalnego zatroszczyć się o to, aby takie szkoły powstały.

§ 2. Jeśli jest to wskazane, biskup diecezjalny winien zatroszczyć się także o zakładanie szkół zawodowych i technicznych oraz innych, wymaganych specjalnymi potrzebami.

Kan. 803 - § 1. Szkołę wtedy uważa się za katolicką, gdy jest kierowana przez kompetentną władzę kościelną albo kościelną osobę prawną publiczną, albo za katolicką została uznana przez władzę kościelną dokumentem na piśmie.

§ 2. W szkole katolickiej nauczanie i wychowanie powinny się opierać na zasadach chrześcijańskiej doktryny. Wykładowcy mają się odznaczać zdrową nauką i prawością życia.

§ 3. Żadna szkoła, chociażby w rzeczywistości była katolicka, nie może nosić nazwy **szkoła katolicka** bez zgody kompetentnej władzy kościelnej.

Kan. 804 - § 1. Władzy kościelnej podlega katolickie nauczanie i wychowanie religijne przekazywane w jakichkolwiek szkołach, albo przy pomocy różnych środków społecznego przekazu. Jest rzeczą Konferencji Episkopatu wydać w tej sprawie ogólne normy, a do biskupa diecezjalnego należy kierowanie tą dziedziną i czuwanie nad nią.

§ 2. Ordynariusz miejsca powinien zatroszczyć się o to, ażeby osoby wyznaczone do nauczania religii także w szkołach niekatolickich, odznaczały się zdrową nauką, świadectwem życia chrześcijańskiego i umiejętnością pedagogiczną.

Kan. 805 - W odniesieniu do własnej diecezji ordynariusz miejsca ma prawo mianowania lub zatwierdzania nauczycieli religii oraz usuwania lub żądania usunięcia, ilekroć wymaga tego dobro religii lub obyczajów.

Kan. 806 - § 1. Biskupowi diecezjalnemu przysługuje prawo czuwania nad szkołami katolickimi położonymi na jego terytorium oraz wizytowania ich, nawet wtedy, gdy zostały założone lub są kierowane przez członków instytutów zakonnych. Może on również wydawać przepisy dotyczące ogólnej struktury szkół katolickich. Tego rodzaju przepisy wiążą także szkoły kierowane przez zakonników, z zachowaniem wszakże ich autonomii w zakresie wewnętrznego zarządu tych szkół.

§ 2. Kierownicy szkół katolickich winni zabiegać, pod nadzorem miejscowego ordynariusza, by wykształcenie przekazywane w tych szkołach było przynajmniej na tym samym poziomie, co w innych tego rodzaju szkołach danego kraju.

Rozdział II

UNIwersYTETY KATOLICKIE ORAZ INNE INSTYTUTY

WYŻSZYCH STUDIÓW

Kan. 807 - Kościół ma prawo zakładania uniwersytetów i kierowania nimi. Przyczyniają się one do pogłębienia kultury ludzi i pełniejszego rozwoju osoby ludzkiej, a także do wypełnienia posługi nauczania w Kościele.

Kan. 808 - Żaden uniwersytet, chociaż rzeczywiście katolicki, nie może używać nazwy **uniwersytet katolicki**, bez zgody kompetentnej władzy kościelnej.

Kan. 809 - Gdy to jest możliwe i wskazane, Konferencje Episkopatu powinny zatroszczyć się o to, ażeby na podległym im terytorium działały właściwie rozmieszczone uniwersytety lub przynajmniej wydziały, w których byłyby kultywowane i wykładane z zachowaniem ich naukowej autonomii różne dyscypliny, przy uwzględnieniu doktryny katolickiej.

Kan. 810 - § 1. Władza kompetentna, zgodnie z postanowieniami statutów, ma obowiązek zatroszczyć się o to, ażeby nauczycielami uniwersytetów katolickich mianować osoby, które obok odpowiednich kwalifikacji naukowych i pedagogicznych, odznaczają się również nieskazitelnością doktryny i dobrymi obyczajami. Gdy zaś braknie tych wymogów, powinni być usunięci ze stanowiska, z zachowaniem sposobu określonego w statutach.

§ 2. Konferencje Episkopatu oraz zainteresowani biskupi diecezjalni mają obowiązek i prawo czuwać nad tym, by na katolickich uniwersytetach wiernie były przestrzegane zasady doktryny katolickiej.

Kan. 811 - § 1. Kompetentna władza kościelna powinna zatroszczyć się o to, by na katolickich uniwersytetach został utworzony wydział teologiczny albo instytut lub przynajmniej katedra teologii, prowadząca wykłady także dla studentów świeckich.

§ 2. Na każdym uniwersytecie katolickim winny być prowadzone wykłady, uwzględniające głównie te kwestie teologiczne, które mają związek z przedmiotami wykładanymi na jego wydziałach.

Kan. 812 - We wszystkich wyższych instytutach nauczyciele przedmiotów teologicznych muszą mieć zlecenie kompetentnej władzy kościelnej.

Kan. 813 - Biskup diecezjalny powinien otoczyć studentów szczególną troską duszpasterską, nawet erygując dla nich parafię albo przynajmniej wyznaczając do tego na sposób stały niektórych kapłanów. Winien również zatroszczyć się o to, żeby na uniwersytetach, także niekatolickich, powstały katolickie ośrodki uniwersyteckie, świadczące młodzieży pomoc, zwłaszcza duchową.

Kan. 814 - Przepisy dotyczące uniwersytetów mają zastosowanie w taki sam sposób do innych instytutów studiów wyższych.

Rozdział III

UNIwersytety i FAKULTETY KOŚCIELNE

Kan. 815 - Z tytułu swojego zadania głoszenia prawdy objawionej Kościół ma prawo do własnych uniwersytetów i wydziałów kościelnych, dla kultywowania w nich dyscyplin kościelnych lub z nimi związanych, a także kształcenia w nich studentów w sposób naukowy.

Kan. 816 - § 1. Uniwersytety i wydziały kościelne mogą być tworzone tylko na mocy erekcji dokonanej przez Stolicę Apostolską lub uzyskanego od niej zatwierdzenia. Jej również przysługuje najwyższe kierownictwo tychże instytucji.

§ 2. Każdy uniwersytet i wydział kościelny musi posiadać własne statuty i program studiów, zatwierdzone przez Stolicę Apostolską.

Kan. 817 - Stopnie akademickie, posiadające skutki kanoniczne w Kościele, może nadawać tylko uniwersytet lub wydział, który został erygowany albo zatwierdzony przez Stolicę Apostolską.

Kan. 818 - Przepisy zawarte w kan. 810, 812 i 813, dotyczące uniwersytetów katolickich, mają zastosowanie także do uniwersytetów i fakultetów kościelnych.

Kan. 819 - Na ile wymaga tego dobro diecezji lub instytutu zakonnego, a nawet Kościoła powszechnego, biskupi diecezjalni albo kompetentni przełożeni instytutów zakonnych powinni posyłać na uniwersytety młodych duchownych i zakonników, odznaczających się charakterem, cnotą i uzdolnieniami.

Kan. 820 - Przełożeni i profesorowie uniwersytetów i fakultetów kościelnych powinni zatroszczyć się o to, ażeby poszczególne wydziały uniwersytetu świadczyły sobie wzajemną pomoc, na ile zezwala na to przedmiot, oraz żeby między własnym uniwersytetem lub widziałem i innymi uniwersytetami i wydziałami, nawet niekościelnymi, istniała wzajemna współpraca, przez którą, podejmując wspólne działanie, poprzez spotkania, skoordynowane badania naukowe czy inne środki, zmierzałyby się do większego postępu wiedzy.

Kan. 821 - Konferencja Episkopatu oraz biskup diecezjalny mają zatroszczyć się o to, ażeby tam, gdzie to możliwe, zakładać wyższe instytuty wiedzy religijnej, w których mianowicie wykładanoby dyscypliny teologiczne oraz inne związane z kulturą chrześcijańską.

Tytuł IV

ŚRODKI SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, W Szczególności

KSIAŻKI

Kan. 822 - § 1. W wypełnianiu swojej funkcji, pasterze Kościoła, korzystając z prawa przysługującego Kościołowi, powinni posługiwać się środkami społecznego przekazu.

§ 2. Pasterze ci mają pouczać wiernych, że spoczywa na nich obowiązek podejmowania współpracy zmierzającej do tego, by użycie środków społecznego przekazu przeoić duchem ludzkim i chrześcijańskim.

§ 3. Wszyscy wierni, w szczególności zaś ci, którzy mają jakiś udział w organizowaniu lub użyciu środków społecznego przekazu, powinni się starać świadczyć pomoc pasterskiej działalności, tak żeby Kościół mógł także poprzez te środki skutecznie wypełniać swoją misję.

Kan. 823 - § 1. Dla zachowania nieskazitelności wiary i obyczajów, pasterze Kościoła posiadają prawo i są zobowiązani czuwać, by wiara i obyczaje wiernych nie doznały uszczerbku przez słowo pisane lub użycie środków społecznego przekazu. Przysługuje im również prawo domagania się, aby przedkładano do wcześniejszej oceny to, co ma być wydane przez wiernych na piśmie, a dotyczy wiary lub obyczajów, a także odrzucania pism przynoszących szkodę prawdziwej wierze lub dobrym obyczajom.

§ 2. Obowiązek i prawo, o których w § 1, należą do biskupów, zarówno poszczególnych, jak i zebranych na synodach lub Konferencjach Episkopatu - w odniesieniu do wiernych powierzonych ich pieczy. Natomiast należą do najwyższej władzy kościelnej - gdy idzie o cały Lud Boży.

Kan. 824 - § 1. Jeśli inaczej nie postanawia się, ordynariuszem miejsca, którego należy prosić o zezwolenie lub aprobatę na wydanie książek według kanonów niniejszego tytułu, jest własny ordynariusz miejscowy autora albo ordynariusz miejsca wydawania książek.

§ 2. Cokolwiek w kanonach tego tytułu postanawia się o książkach, należy stosować także do wszelkiego rodzaju pism przeznaczonych do publicznego rozpowszechniania, chyba że co innego jest stwierdzone.

Kan. 825 - § 1. Księgi Pisma świętego wolno wydawać tylko za aprobatą Stolicy Apostolskiej lub Konferencji Episkopatu. Również do wydania ich tłumaczeń na języki narodowe wymagana jest aprobatą tej samej władzy oraz zaopatrzenie ich w konieczne i wystarczające wyjaśnienia.

§ 2. Tłumaczenia Pisma świętego, zaopatrzone w odpowiednie wyjaśnienia, katolicy mogą za zezwoleniem Konferencji Episkopatu przygotowywać i wydawać wspólnie z braćmi odłączonymi.

Kan. 826 - § 1. Gdy idzie o księgi liturgiczne, należy zachować przepisy kan. 838.

§ 2. Na ponowne wydanie ksiąg liturgicznych lub ich tłumaczeń na język narodowy, bądź ich części, konieczne jest potwierdzenie zgodności z wydaniem zatwierdzonym przez ordynariusza miejsca wydania.

§ 3. Modlitewniki do publicznego lub prywatnego użytku wiernych mogą być wydawane tylko za zezwoleniem ordynariusza miejsca.

Kan. 827 - § 1. Katechizmy oraz inne pisma służące do katechizacji lub ich przekłady wymagają aprobaty ordynariusza miejsca, z zachowaniem przepisu kan. 775, § 2.

§ 2. Tylko te książki z zakresu Pisma świętego, teologii, prawa kanonicznego, historii Kościoła oraz innych gałęzi wiedzy religijnej lub moralnej, które zostały wydane za aprobatą kompetentnej władzy kościelnej albo potem zostały przez nią zatwierdzone, mogą być używane jako podręczniki w szkołach podstawowych, średnich lub wyższych.

§ 3. Zaleca się, aby książki zawierające treść, o której w § 2, chociaż nie są używane jako podręczniki, jak również pisma o treści szczególnie dotyczącej religii lub dobrych obyczajów, zostały poddane osądowi ordynariusza miejsca.

§ 4. W kościołach lub kaplicach nie można wystawiać, sprzedawać lub rozdawać książek czy innych pism, traktujących o sprawach religii lub obyczajów, jeśli nie zostały wydane za zezwoleniem kompetentnej władzy kościelnej albo nie były przez nią potem zaaprobowane.

Kan. 828 - Zbiory dekretów albo aktów, wydane przez jakąś władzę kościelną, mogą być ponownie wydane tylko po uzyskaniu zgody tejże władzy i z zachowaniem warunków przez nią przepisanych.

Kan. 829 - Aprobata jakiegoś dzieła lub zezwolenie na jego wydanie dotyczy tekstu oryginalnego, nie zaś jego nowych wydań lub przekładów.

Kan. 830 - § 1. Przy zachowaniu prawa każdego ordynariusza miejsca do powierzania oceny książek osobom przez niego zatwierdzonym, Konferencja Episkopatu może sporządzić listę cenzorów odznaczających się odpowiednią wiedzą oraz zdrową nauką i roztropnością, aby byli do dyspozycji kurii diecezjalnych, albo ustanowić komisję cenzorów, z którą mogliby się konsultować ordynariusze miejsca.

§ 2. Odrzucając wszelki wzgląd na osobę, cenzor w wypełnianiu swojej funkcji winien mieć na uwadze tylko naukę Kościoła o wierze i obyczajach, przedstawianą przez Nauczycielski Urząd Kościoła.

§ 3. Swoją opinię cenzor winien wydać na piśmie. Jeśli jest przychylna, ordynariusz, zgodnie z własnym roztropnym osądem, udziela zezwolenia na wydanie, zaznaczając swoje nazwisko, datę i miejsce udzielonego zezwolenia. W wypadku odmówienia zezwolenia ordynariusz przedstawia autorowi dzieła powody odmowy.

Kan. 831 - § 1. W dziennikach, czasopismach lub periodykach, które wyraźnie atakują religię lub dobre obyczaje, wierni mogą coś zamieszczać jedynie dla słusznej i uzasadnionej przyczyny. Duchowni i członkowie instytutów zakonnych mogą to czynić jedynie za zgodą ordynariusza miejsca.

§ 2. Do Konferencji Episkopatu należy wydanie przepisów określających warunki, jakie winny być wypełnione, aby duchowni oraz członkowie instytutów zakonnych mogli brać udział w programach radiowych lub telewizyjnych dotyczących nauki katolickiej lub obyczajów.

Kan. 832 - Członkowie instytutów zakonnych, aby mogli wydawać książki, traktujące o religii lub obyczajach, potrzebują także zezwolenia swojego wyższego przełożonego, zgodnie z konstytucjami.

Tytuł V

WYZNANIE WIARY

Kan. 833 - Do osobistego złożenia wyznania wiary według formuły zatwierdzonej przez Stolicę Apostolską są zobowiązani: 1 przed przewodniczącym lub jego delegatem, wszyscy uczestnicy soboru powszechnego, synodu partykularnego, synodu biskupów oraz synodu diecezjalnego, biorący w nich udział z głosem decydującym lub doradczym; przewodniczący zaś - przed soborem lub synodem;

2 promowani do godności kardynalskiej, zgodnie z przepisami świętego Kolegium;

3 przed delegatem Stolicy Apostolskiej, wszyscy promowani do biskupstwa, a także ci, którzy są zrównani z biskupem diecezjalnym;

4 przed kolegium konsultorów administrator diecezji;

5 przed biskupem diecezjalnym lub jego delegatem: wikariusze generalni i wikariusze biskupi oraz wikariusze sądowi;

6 przed ordynariuszem miejsca lub jego delegatem: proboszczowie, rektor, wykładowcy teologii i filozofii w seminariach - przy podejmowaniu funkcji; promowani do diakonatu;

7 przed wielkim kanclerzem, a gdy takiego nie ma, przed ordynariuszem miejsca albo ich delegatami, rektor uniwersytetu kościelnego lub katolickiego - przy podejmowaniu funkcji; przed rektorem, który jest kapłanem, lub przed ordynariuszem miejsca albo przed ich delegatami - wykładowcy dyscyplin dotyczących wiary lub obyczajów, na jakichkolwiek uniwersytetach - przy podejmowaniu funkcji;

8 przełożeni w kleryckich instytutach zakonnych i stowarzyszeniach życia apostołskiego, zgodnie z konstytucjami.

Księga IV

UŚWIĘCAJĄCE ZADANIE KOŚCIOŁA

Kan. 834 - § 1. Zadanie uświęcania wypełnia Kościół w szczególny sposób przez świętą liturgię, która też jest sprawowaniem kapłańskiego zadania Jezusa Chrystusa; w niej poprzez znaki widzialne ukazuje się i w sposób właściwy każdemu dokonuje się uświęcenie ludzi, a także przez mistyczne Ciało Jezusa Chrystusa, to znaczy Jego Głowę i członki, jest sprawowany cały publiczny kult Boży.

§ 2. Tego rodzaju kult dokonuje się wtedy, gdy jest sprawowany w imieniu Kościoła przez osoby prawnie do tego wyznaczone i z zastosowaniem aktów zatwierdzonych przez władzę kościelną.

Kan. 835 - § 1. Zadanie uświęcania wykonują najpierw biskupi, którzy są arcykapłanami, głównymi szafarzami Bożych tajemnic oraz moderatorami, promotorami i stróżami życia liturgicznego w powierzonym sobie Kościele.

§ 2. Wykonują je również prezbiterzy, którzy będąc także uczestnikami kapłaństwa Chrystusowego, jako jego szafarze pod władzą biskupa, są konsekrowani do sprawowania kultu Bożego i uświęcania ludu.

§ 3. Diakoni mają udział w sprawowaniu kultu Bożego, zgodnie z przepisami prawa.

§ 4. W zadaniu uświęcania mają swój własny udział również pozostali wierni, uczestnicząc czynnie na swój sposób w nabożeństwach liturgicznych, zwłaszcza w Eucharystii. W szczególny sposób uczestniczą w tej posłudze rodzice, prowadząc w duchu chrześcijańskim życie małżeńskie i podejmując chrześcijańskie wychowanie dzieci.

Kan. 836 - Ponieważ kult chrześcijański, w którym realizuje się wspólne kapłaństwo, jest dziełem, które wypływa z wiary i na niej się opiera, święci szafarze mają pilnie starać się ją wzbudzać oraz wyjaśniać, zwłaszcza przez posługę słowa, która rodzi i karmi wiarę.

Kan. 837 - § 1. Czynności liturgiczne nie są czynnościami prywatnymi, lecz czynnościami samego Kościoła, który jest sakramentem jedności, mianowicie ludem świętym zebrany i zorganizowany pod przewodnictwem biskupów. Z tej racji należą one do całego

Ciała Kościoła, które też ukazują i tworzą; poszczególnych zaś jego członków w różny sposób dotyczą, zależnie od przyjętych święceń, wykonywanych funkcji i aktualnego uczestnictwa.

§ 2. Czynności liturgiczne, jeśli zgodnie ze swoją naturą wymagają wspólnotowego sprawowania, gdzie jest to możliwe, mają być sprawowane z udziałem i czynnym uczestnictwem wiernych.

Kan. 838 - § 1. Kierowanie świętą liturgią należy w sposób wyłączny do władzy kościelnej, którą jest Stolica Apostolska oraz, zgodnie z prawem, biskup diecezjalny.

§ 2. Do Stolicy Apostolskiej należy kierowanie liturgią w całym Kościele, wydawanie ksiąg liturgicznych i potwierdzanie ich przekładu na języki narodowe, a także czuwanie nad tym, by zarządzenia liturgiczne były wszędzie wiernie przestrzegane.

§ 3. Do Konferencji Episkopatu należy przygotowywanie tłumaczeń ksiąg liturgicznych na języki narodowe, po dokonaniu odpowiednich przystosowań w granicach określonych w samych księgach liturgicznych oraz ich wydawanie, po sprawdzeniu przez Stolicę świętą.

§ 4. Do biskupa diecezjalnego w Kościele mu powierzonym należy, w ramach przysługującej mu kompetencji, wydawanie w sprawach liturgicznych norm, które obowiązują wszystkich.

Kan. 839 - § 1. Zadanie uświęcania wypełnia Kościół także przy pomocy innych środków, czy to przez modlitwy, w których prosi Boga o uświęcenie wiernych w prawdzie, czy to przez dzieła pokuty i miłości, które przyczyniają się bardzo do zaszczepienia i umocnienia Królestwa Chrystusa w duszach oraz do zbawienia świata.

§ 2. Ordynariusze miejsca powinni troszczyć się, by modlitwy oraz pobożne i święte ćwiczenia ludu chrześcijańskiego w pełni odpowiadały przepisom Kościoła.

Część I

SAKRAMENTY

Kan. 840 - Sakramenty Nowego Testamentu, ustanowione przez Chrystusa i powierzone Kościołowi, jako czynności Chrystusa i Kościoła, są znakami oraz środkami, poprzez które wyraża się i wzmacnia wiara, oddawany jest Bogu kult i dokonuje się uświęcenie człowieka. Z tej to racji w najwyższym stopniu przyczyniają się do wprowadzenia, umocnienia i zamianifestowania kościelnej wspólnoty. Dlatego w ich sprawowaniu święci szafarze oraz pozostali wierni winni okazać najwyższy szacunek i należną pilność.

Kan. 841 - Ponieważ sakramenty są te same dla całego Kościoła i należą do depozytu wiary, tylko do najwyższej władzy kościelnej należy zatwierdzanie lub określanie tego, co jest wymagane do ich ważności. Także do tejże lub innej kompetentnej władzy, zgodnie z kan. 838, §§ 3 i 4, należy określanie tego, co dotyczy godziwego ich sprawowania, udzielania i przyjmowania, jak również obrzędu stosowanego przy ich sprawowaniu.

Kan. 842 - § 1. Nikt nie może być ważnie dopuszczony do innych sakramentów, dopóki nie przyjął chrztu.

§ 2. Sakramenty chrztu, bierzmowania i Najświętszej Eucharystii tak łączą się ze sobą, że są wymagane do pełnego wtajemniczenia chrześcijańskiego.

Kan. 843 - § 1. Święci szafarze nie mogą odmówić sakramentów tym, którzy właściwie o nie proszą, są odpowiednio przygotowani i prawo nie wzbrania im ich przyjmowania.

§ 2. Duszpasterze oraz inni wierni, w ramach własnej funkcji kościelnej, mają obowiązek troszczyć się, aby ci, którzy proszą o sakramenty, byli do ich przyjęcia przygotowani przez odpowiednią ewangelizację i katechezę, z uwzględnieniem norm wydanych przez kompetentną władzę.

Kan. 844 - § 1. Katolicy szafarze udzielają godziwie sakramentów tylko wiernym katolikom, którzy też godziwie przyjmują je tylko od katolickich szafarzy, z zachowaniem przepisów §§ 2, 3 i 4 niniejszego kanonu, jak również kan. 861, § 2.

§ 2. Ilekroć domaga się tego konieczność lub zaleca prawdziwy pożytek duchowy i jeśli nie zachodzi niebezpieczeństwo błędu lub indyferentyzmu, wolno wiernym, dla których fizycznie lub moralnie jest niemożliwe udanie się do szafarza katolickiego, przyjmując sakramenty pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych od szafarzy niekatolickich tego Kościoła, w którym są ważne wymienione sakramenty.

§ 3. Szafarze katolicy godziwie udzielają sakramentów pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych członkom Kościołów wschodnich nie mających pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, gdy sami o nie proszą i są odpowiednio przygotowani. Odnosi się to także do członków innych Kościołów, które według oceny Stolicy Apostolskiej, gdy idzie o sakramenty, są w takiej samej sytuacji, a i wspomniane Kościoły wschodnie.

§ 4. Jeśli istnieje niebezpieczeństwo śmierci albo przynagła inna poważna konieczność, uznana przez biskupa diecezjalnego lub Konferencję Episkopatu, szafarze katolicy mogą godziwie udzielać wymienionych sakramentów także pozostałym chrześcijanom, nie mającym pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, którzy nie mogą się udać do szafarza swojej wspólnoty i sami o nie proszą, jeśli odnośnie do tych sakramentów wyrażają wiarę katolicką i do ich przyjęcia są odpowiednio przygotowani.

§ 5. W odniesieniu do wypadków, o których w §§ 2, 3 i 4, biskup diecezjalny lub Konferencja Episkopatu nie powinni wydawać norm ogólnych, dopóki nie przeprowadzą konsultacji z kompetentną władzą, przynajmniej lokalną, zainteresowanego Kościoła lub wspólnoty niekatolickiej.

Kan. 845 - § 1. Nie można powtarzać sakramentów chrztu, bierzmowania i kapłaństwa, które wyciskają charakter.

§ 2. Jeśli po przeprowadzeniu starannego dochodzenia, istnieje jeszcze roztropna wątpliwość, czy wyliczone w § 1 sakramenty zostały rzeczywiście lub ważnie udzielone, należy ich udzielić warunkowo.

Kan. 846 - § 1. Przy sprawowaniu sakramentów należy wiernie stosować się do ksiąg liturgicznych zatwierdzonych przez kompetentną władzę. Z tej racji nikomu nie wolno własną powagą czegokolwiek do nich dodawać, w nich pomijać lub zmieniać.

§ 2. Szafarz powinien udzielać sakramentów według własnego obrządku.

Kan. 847 - § 1. Przy udzielaniu sakramentów, w których należy stosować oleje święte, szafarz winien używać olejów z oliwek lub innych określonych roślin i konsekrowanych lub poświęconych przez biskupa - z zachowaniem przepisu kan. 999, n. 2 - i to w ostatnim czasie; starych wolno używać tylko w wypadku konieczności.

§ 2. Proboszcz powinien brać oleje święte od własnego biskupa i w odpowiednim miejscu starannie je przechowywać.

Kan. 848 - Oprócz ofiar określonych przez kompetentną władzę kościelną, szafarz nie może domagać się niczego za udzielanie sakramentów, przy czym potrzebujący nie powinni być pozbawieni pomocy sakramentów z racji ubóstwa.

Tytuł I

CHRZEST

Kan. 849 - Chrzest, brama sakramentów, konieczny do zbawienia przez rzeczywiste lub zamierzone przyjęcie, który uwalnia ludzi od grzechów, odradza ich jako dzieci Boże i przez upodobnienie do Chrystusa niezniszczalnym charakterem włącza ich do Kościoła, jest ważnie udzielany jedynie przez obmycie w prawdziwej wodzie z zastosowaniem koniecznej formy słownej.

Rozdział I

SPRAWOWANIE CHRZTU

Kan. 850 - Chrztu udziela się z zachowaniem obrzędu przepisanego w zatwierdzonych księgach liturgicznych, poza przypadkiem naglącej konieczności, kiedy należy zastosować tylko to, co jest wymagane do ważności sakramentu.

Kan. 851 - Sprawowanie chrztu powinno być odpowiednio przygotowane, dlatego:

1 dorośli zamierzający przyjąć chrzest winien być dopuszczony do katechumenatu i wedle możliwości przez różne stopnie doprowadzony do wtajemniczenia sakramentalnego, zgodnie z obrzędem wtajemniczenia przystosowanym przez Konferencję Episkopatu oraz ze szczegółowymi przepisami przez nią wydanymi;

2 rodzice dziecka chrzczonego, jak również chrzestni, powinni być należycie pouczeni o znaczeniu tego sakramentu i o związanych z nim obowiązkach. Proboszcz winien osobiście lub przez innych zatroszczyć się, ażeby rodziców właściwie przygotować pasterskimi pouczeniami a także wspólną modlitwą, zbierając razem po kilka rodzin oraz, gdy to możliwe, składając im wizytę.

Kan. 852 - § 1. Przepisy zawarte w kanonach o chrzcie dorosłych stosuje się do wszystkich, którzy po wyjściu z dzieciństwa osiągnęli używanie rozumu.

§ 2. Z dzieckiem zrównany jest, gdy chodzi o chrzest, także ten, kto nie jest świadomy swego działania.

Kan. 853 - Poza wypadkiem konieczności, woda używana przy udzielaniu chrztu powinna być poświęcona, zgodnie z przepisami ksiąg liturgicznych.

Kan. 854 - Chrtu udziela się bądź przez zanurzenie, bądź przez polanie, z zachowaniem przepisów wydanych przez Konferencję Episkopatu.

Kan. 855 - Rodzice, chrzestni i proboszcz powinni troszczyć się, by nie nadawać imienia obcego duchowi chrześcijańskiemu.

Kan. 856 - Chociaż chrzest może być udzielany w jakimkolwiek dniu, jednak zaleca się, aby z zasady był udzielany w niedzielę albo wedle możliwości w wigilię paschalną.

Kan. 857 - § 1. Poza wypadkiem konieczności, właściwym miejscem chrztu jest kościół lub kaplica.

§ 2. Należy uważać za regułę, że dorosły ma przyjmować chrzest we własnym kościele parafialnym, dziecko zaś w kościele parafialnym jego rodziców, chyba że co innego doradza słuszna przyczyna.

Kan. 858 - § 1. Każdy kościół parafialny powinien mieć chrzcielnicę, z zachowaniem łącznego prawa nabytego już przez inne kościoły.

§ 2. Ordynariusz miejsca, wysłuchawszy zdania proboszcza, może dla wygody wiernych zezwolić lub nakazać, ażeby chrzcielnica była także w innym kościele lub kaplicy na terenie parafii.

Kan. 859 - Jeśli kandydat do chrztu, ze względu na odległość lub inne okoliczności, nie może bez poważnej niedogodności przybyć lub być przyniesiony do kościoła parafialnego albo innego kościoła lub kaplicy, o których w kan. 858, § 2, chrztu można i trzeba udzielić w innym bliżej położonym kościele lub kaplicy albo nawet w innym odpowiednim miejscu.

Kan. 860 - § 1. Poza wypadkiem konieczności, chrztu nie należy udzielać w domach prywatnych, chyba że ordynariusz miejsca zezwoli na to dla poważnej przyczyny.

§ 2. Jeśli biskup diecezjalny nie zarządzi inaczej, chrztu nie należy udzielać w szpitalach, chyba że zmusza do tego konieczność lub inna racja duszpasterska.

Rozdział II

SZAFARZ CHRZTU

Kan. 861 - § 1. Zwyczajnym szafarzem chrztu jest biskup, prezbiter i diakon, z zachowaniem przepisu kan. 530, n. 1.

§ 2. Gdy szafarz zwyczajny jest nieobecny lub ma przeszkodę, chrztu godziwie udziela katecheta albo inna osoba wyznaczona do tej funkcji przez ordynariusza miejsca, a w wypadku konieczności każdy człowiek, mający właściwą intencję. Duszpasterze, zwłaszcza zaś proboszcz, powinni zatroszczyć się o to, aby wierni zostali pouczeni o prawidłowym udzielaniu chrztu.

Kan. 862 - Poza wypadkiem konieczności, nie wolno nikomu bez odpowiedniego zezwolenia udzielać chrztu na obcym terytorium, nawet swoim podwładnym.

Kan. 863 - O chrzcie dorosłych, przynajmniej tych, którzy ukończyli czternasty rok życia, powinien być powiadomiony biskup diecezjalny, ażeby, jeśli uzna to za wskazane, sam udzielił chrztu.

Rozdział III

PRZYJMUJĄCY CHRZEST

Kan. 864 - Zdarnym do przyjęcia chrztu jest każdy człowiek, jeszcze nie ochrzczony.

Kan. 865 - § 1. Aby dorosły mógł być ochrzczony, powinien wyrazić wolę przyjęcia chrztu, być odpowiednio pouczony o prawdach wiary i obowiązkach chrześcijańskich oraz przejść praktykę życia chrześcijańskiego w katechumenacie. Ma być również pouczony o konieczności żalu za grzechy.

§ 2. Dorosły, znajdujący się w niebezpieczeństwie śmierci, może być ochrzczony, jeśli mając jakąś znajomość głównych prawd wiary, ujawni w jakikolwiek sposób intencję przyjęcia chrztu i przyrzeknie, że będzie zachowywał nakazy chrześcijańskiej religii.

Kan. 866 - Jeśli tylko nie stoi na przeszkodzie poważna racja, dorosły przyjmujący chrzest powinien być zaraz bierzmowany i uczestniczyć w Eucharystii, przyjmując także Komunię świętą.

Kan. 867 - § 1. Rodzice mają obowiązek troszczyć się, ażeby ich dzieci zostały ochrzczone w pierwszych tygodniach; możliwie najszybciej po urodzeniu, a nawet jeszcze przed nim powinni się udać do proboszcza, by prosić o sakrament dla dziecka i odpowiednio do niego się przygotować.

§ 2. Jeśli dziecko znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci, powinno być natychmiast ochrzczone.

Kan. 868 - § 1. Do godziwego ochrzczenia dziecka wymaga się:

1 aby zgodzili się rodzice lub przynajmniej jedno z nich, lub ci, którzy prawnie ich zastępują;

2 aby istniała uzasadniona nadzieja, że dziecko będzie wychowane po katolicku; jeśli jej zupełnie nie ma, chrzest należy odłożyć zgodnie z postanowieniami prawa partykularnego, powiadamiając rodziców o przyczynie.

§ 2. Dziecko rodziców katolickich, a nawet i niekatolickich, znajdujące się w niebezpieczeństwie śmierci, jest godziwie chrzczone, nawet wbrew woli rodziców.

Kan. 869 - § 1. W razie wątpliwości, czy ktoś został ochrzczony albo czy chrzest był ważnie udzielony, istniejącej mimo przeprowadzenia rzetelnych badań w tej sprawie, chrztu należy udzielić warunkowo.

§ 2. Ochrzczeni we wspólnocie kościelnej niekatolickiej nie powinni być chrzczeni warunkowo, chyba że po zbadaniu materii i formy zastosowanych przy udzielaniu tego

chrztu, jak również intencji ochrzczonego jako dorosłego, oraz szafarza chrztu, pozostaje uzasadniona wątpliwość co do ważności chrztu.

§ 3. Jeśli w wypadkach, o których w §§ 1 i 2, pozostaje wątpliwe udzielenie lub ważność chrztu, przed jego udzieleniem dorosłemu należy wyjaśnić naukę o sakramencie chrztu oraz przedstawić mu, albo - jeśli chodzi o dziecko - jego rodzicom powody wątpliwej ważności udzielonego chrztu.

Kan. 870 - Dziecko podrzucone lub znalezione, jeśli po dokładnym zbadaniu nie ustalili się jego chrztu, należy ochrzcić.

Kan. 871 - Płody poronione, jeśli żyją, należy, jeśli to możliwe, ochrzcić.

Rozdział IV

CHRZESTNI

Kan. 872 - Przyjmujący chrzest powinien mieć, jeśli to możliwe, chrzestnego. Ma on dorosłemu towarzyszyć w chrześcijańskim wtajemniczeniu, a dziecko wraz z rodzicami przedstawiać do chrztu oraz pomagać, żeby ochrzczony prowadził życie chrześcijańskie odpowiadające przyjętemu sakramentowi i wypełniał wiernie związane z nim obowiązki.

Kan. 873 - Należy wybrać jednego tylko chrzestnego lub chrzestną, albo dwoje chrzestnych.

Kan. 874 - § 1. Do przyjęcia zadania chrzestnego może być dopuszczony ten, kto:

1 jest wyznaczony przez przyjmującego chrzest albo przez jego rodziców, albo przez tego, kto ich zastępuje, a gdy tych nie ma, przez proboszcza lub szafarza chrztu, i posiada wymagane do tego kwalifikacje oraz intencję pełnienia tego zadania;

2 ukończył szesnaście lat, chyba że biskup diecezjalny określił inny wiek albo proboszcz lub szafarz jest zdania, że słuszna przyczyna zaleca dopuszczenie wyjątku;

3 jest katolikiem, bierzmowanym i przyjął już sakrament Najświętszej Eucharystii oraz prowadzi życie zgodne z wiarą i odpowiadające funkcji, jaką ma pełnić;

4 jest wolny od jakiegokolwiek kary kanonicznej, zgodnie z prawem wymierzonej lub deklarowanej;

5 nie jest ojcem lub matką przyjmującego chrzest.

§ 2. Ochrzczony, należący do niekatolickiej wspólnoty kościelnej, może być dopuszczony tylko razem z chrzestnym katolikiem i to jedynie jako świadek chrztu.

Rozdział V

STWIERDZENIE I ZAPISANIE PRZYJĘTEGO CHRZTU

Kan. 875 - Udzielający chrztu powinien zatroszczyć się, jeśli nie ma chrzestnego, ażeby był przynajmniej jeden świadek, który by mógł stwierdzić udzielenie chrztu.

Kan. 876 - Do udowodnienia chrztu, jeśli to nie przynosi nikomu szkody, wystarczy oświadczenie jednego wiarygodnego świadka albo przysięga samego ochrzczonego, gdy przyjmował chrzest jako dorosły.

Kan. 877 - § 1. Proboszcz miejsca udzielenia chrztu powinien bezzwłocznie i dokładnie zapisać w księdze ochrzczonych nazwisko ochrzczonego, czyniąc wzmiankę o szafarzu, rodzicach, chrzestnych oraz o świadkach, jeśli występują, jak również o miejscu i dacie udzielonego chrztu, podając również datę i miejsce urodzenia.

§ 2. Jeśli idzie o dziecko zrodzone z matki niezamężnej, należy wpisać nazwisko matki, gdy fakt jej macierzyństwa jest publicznie stwierdzony albo ona sama z własnej woli o to prosi na piśmie lub wobec dwóch świadków. Należy wpisać także nazwisko ojca, gdy jego ojcostwo potwierdza jakiś dokument publiczny, albo oświadczenie złożone przez niego wobec proboszcza i dwóch świadków. W pozostałych wypadkach wpisuje się ochrzczonego, bez żadnej wzmianki o ojcu lub rodzicach.

§ 3. W wypadku dziecka adoptowanego należy wpisać nazwiska adoptujących oraz - przynajmniej jeśli tak czyni się w akcie cywilnym regionu - nazwiska rodziców naturalnych, zgodnie z §§ 1 i 2, przy uwzględnieniu przepisów Konferencji Episkopatu.

Kan. 878 - Jeśli chrzest nie był udzielony przez proboszcza ani też w jego obecności, wtedy szafarz chrztu, kimkolwiek jest, ma obowiązek powiadomić proboszcza parafii, na terenie której udzielono chrztu, aby mógł zapisać chrzest, zgodnie z kan. 877, § 1.

Tytuł II

SAKRAMENT BIERZMOWANIA

Kan. 879 - Sakrament bierzmowania; który wyciska charakter i przez który ochrzczeni, postępując na drodze chrześcijańskiego wtajemniczenia, są ubogacani darem Ducha Świętego i doskonale łączą się z Kościołem, umacnia ich i ściślej zobowiązuje, by słowem i czynem byli świadkami Chrystusa oraz szerzyli wiarę i jej bronili:

Rozdział I

SPRAWOWANIE BIERZMOWANIA

Kan. 880 - § 1. Sakrament bierzmowania jest udzielany przez namaszczenie krzyżem na czole, którego dokonuje się przez nałożenie ręki i wypowiedzenie słów przepisanych w zatwierdzonych księgach liturgicznych.

§ 2. Krzyżmo używane w sakramencie bierzmowania powinno być konsekrowane przez biskupa, chociażby sakramentu udzielał prezbiter.

Kan. 881 - Jest wskazane, aby sakrament bierzmowania był sprawowany w kościele i to podczas Mszy świętej. Jednakże dla słusznej i uzasadnionej przyczyny może być udzielany poza Mszą świętą i w jakimkolwiek odpowiednim miejscu.

Rozdział II

SZAFARZ BIERZMOWANIA

Kan. 882 - Zwyczajnym szafarzem sakramentu bierzmowania jest biskup. Ważnie udziela tego sakramentu również prezbiter posiadający taką władzę na podstawie powszechnego prawa lub szczególnego udzielenia ze strony kompetentnej władzy.

Kan. 883 - Na mocy samego prawa władzę udzielania bierzmowania posiadają:

1 w granicach swego terytorium ci, którzy w prawie są zrównani z biskupem diecezjalnym;

2 w odniesieniu do danej osoba prezbiter, który - na mocy urzędu lub zlecenia biskupa diecezjalnego - udziela chrztu temu, kto przestał być dzieckiem albo osobę już ochrzczoneą dopuszcza do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim;

3 w odniesieniu do osób znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci - proboszcz, a nawet każdy prezbiter.

Kan. 884 - § 1. Biskup diecezjalny powinien udzielać bierzmowania osobiście albo zatroszczyć się o to, by go udzielił inny biskup. Jeśli tego domaga się konieczność, może jednemu lub kilku określonym prezbiterom udzielić uprawnienia do sprawowania tego sakramentu.

§ 2. Z ważnej przyczyny biskup oraz prezbiter, który na mocy prawa lub szczególnego udzielania kompetentnej władzy otrzymał upoważnienie do bierzmowania, może w poszczególnych przypadkach dobrać sobie prezbiterów, aby razem z nim udzielali tego sakramentu.

Kan. 885 - § 1. Biskup diecezjalny jest obowiązany troszczyć się, aby sakrament bierzmowania był udzielony podwładnym, którzy o to proszą należycie i rozumnie.

§ 2. Prezbiter, który posiada to uprawnienie, powinien z niego korzystać w odniesieniu do tych, na korzyść których zostało mu udzielone.

Kan. 886 - § 1. Biskup w swojej diecezji może zgodnie z prawem udzielać sakramentu bierzmowania także obcym wiernym, chyba że sprzeciwia się temu wyraźny zakaz ich własnego ordynariusza.

§ 2. Biskup, by mógł godziwie udzielać bierzmowania w obcej diecezji, potrzebuje przynajmniej rozumnie domniemanego zezwolenia biskupa diecezjalnego, chyba że chodzi o jego podwładnych.

Kan. 887 - Prezbiter posiadający uprawnienie do bierzmowania, na wyznaczonym mu terytorium godziwie udziela tego sakramentu także obcym, chyba że stoi temu na przeszkodzie zakaz ich własnego ordynariusza. Natomiast na obcym terytorium nie może ważnie bierzmować, z zachowaniem jednak przepisu kan. 883, n. 3

Kan. 888 - Szafarze mogą udzielać bierzmowania również w miejscach wyjętych, gdy leżą na terytorium, na którym wolno im bierzmować.

Rozdział III

PRZYJMUJĄCY BIERZMOWANIE

Kan. 889 - § 1. Zdarnym do przyjęcia bierzmowania jest każdy i tylko ten, kto został ochrzczony, a nie był jeszcze bierzmowany.

§ 2. Poza niebezpieczeństwem śmierci, mający używanie rozumu wtedy godziwie przyjmuje bierzmowanie, gdy jest odpowiednio pouczony, właściwie dysponowany i może odnowić przyrzeczenia chrzcielne.

Kan. 890 - Wierni są obowiązani przyjąć ten sakrament w odpowiednim czasie. Rodzice, duszpasterze, zwłaszcza proboszczowie mają troszczyć się, żeby wierni zostali właściwie przygotowani do jego przyjęcia i w odpowiednim czasie do niego przystąpili.

Kan. 891 - Sakrament bierzmowania wierni powinni przyjmować w pobliżu wieku rozeznania, chyba że Konferencja Episkopatu określiła inny wiek, albo istnieje niebezpieczeństwo śmierci, lub zdaniem szafarza co innego doradza poważna przyczyna.

Rozdział IV

ŚWIADKOWIE

Kan.892 - Wedle możliwości bierzmowanemu powinien towarzyszyć świadek, który ma troszczyć się, ażeby bierzmowany postępował jako prawdziwy świadek Chrystusa i wiernie wypełniał obowiązki związane z tym sakramentem.

Kan.893 - § 1. Ten może spełniać zadanie świadka. kto wypełnia warunki określone w kan.874.

§ 2. Wypada, aby świadkiem był ktoś z chrzestnych bierzmowanego.

Rozdział V

STWIERDZENIE I ZAPISANIE BIERZMOWANIA

Kan. 894 - Co do udowodnienia udzielonego bierzmowania, należy zachować przepisy kan. 876.

Kan. 895 - Nazwiska bierzmowanych należy zapisać w księdze bierzmowanych, przechowywanej w kurii diecezjalnej albo, gdzie tak zarządzi Konferencja Episkopatu lub biskup diecezjalny, w archiwum parafialnym, czyniąc wzmiankę o szafarzu, rodzicach i świadkach, miejscu i dacie. O udzielonym bierzmowaniu proboszcz powinien zawiadomić proboszcza miejsca chrztu, aby mógł dokonać adnotacji zgodnie z postanowieniem kan. 535, § 2.

Kan. 896 - Jeśli miejscowy proboszcz był nieobecny, szafarz ma obowiązek osobiście lub przez innego powiadomić go jak najszybciej o udzieleniu bierzmowania.

Tytuł III

NAJŚWIĘTSZA EUCHARYSTIA

Kan. 897 - Najbardziej czcigodnym sakramentem jest Najświętsza Eucharystia, w której sam Chrystus Pan jest obecny, ofiaruje się oraz jest spożywany i dzięki której Kościół ustawicznie żyje i wzrasta. Ofiara eucharystyczna, pamiątka śmierci i zmartwychwstania Pana, w której uwiecznia się Ofiara Krzyża, jest szczytem i źródłem całego kultu oraz życia chrześcijańskiego; oznacza ona i sprawia jedność Ludu Bożego, przez nią buduje się Ciało Chrystusa. Pozostałe bowiem sakramenty i wszystkie kościelne dzieła apostołatu mają związek z Najświętszą Eucharystią i ku niej są ukierunkowane.

Kan. 898 - Wierni powinni z największym szacunkiem odnosić się do Najświętszej Eucharystii, biorąc czynny udział w sprawowaniu najczcigodniejszej Ofiary, z największą pobożnością i często przyjmując ten sakrament i adorując Go z najwyższą czcią. Duszpasterze wyjaśniając naukę o tym sakramencie powinni starannie pouczać wiernych o tym obowiązku.

Rozdział I

SPRAWOWANIE EUCHARYSTII

Kan. 899 - § 1. Sprawowanie Eucharystii jest czynnością samego Chrystusa i Kościoła, w której Chrystus Pan, przez posługę kapłana, siebie samego, obecnego

substancjalnie pod postaciami chleba i wina, składa w ofierze Bogu Ojcu, a wiernym - złączonym z Nim w Jego ofierze - daje się jako duchowy pokarm.

§ 2. W zgromadzeniu eucharystycznym Lud Boży gromadzi się w jedno, pod przewodnictwem biskupa lub pozostającego pod jego władzą prezbitera, działających w osobie Chrystusa, oraz wszyscy obecni wierni, czy to duchowni, czy świeccy łączą się w uczestnictwie, każdy we własny sposób, odpowiednio do święceń i zadań liturgicznych.

§ 3. Sprawowanie Eucharystii tak należy zorganizować, ażeby wszyscy uczestnicy uzyskali z niej jak największe owoce, dla osiągnięcia których Chrystus Pan ustanowił eucharystyczną Ofiarę.

Art. 1

SZAFARZ NAJŚWIĘTSZEJ EUCHARYSTII

Kan. 900 - § 1. Szafarzem, który może sprawować w osobie Chrystusa sakrament Eucharystii, jest tylko kapłan ważnie wyświęcony.

§ 2. Godziwie sprawuje Eucharystię kapłan, któremu prawo kanoniczne tego nie zabrania, zachowując przepisy, które następują.

Kan. 901 - Kapłan może odprawiać Mszę świętą za kogokolwiek, zarówno za żywych, jak i za zmarłych.

Kan. 902 - Jeśli czego innego nie domaga się lub nie zaleca pożytek wiernych, kapłani mogą koncelebrować Eucharystię, z zachowaniem jednak swobody każdego do indywidualnego sprawowania Eucharystii, ale nie w czasie, w którym w tym samym kościele lub kaplicy jest koncelebra.

Kan. 903 - Chociaż kapłan jest nieznany rektorowi kościoła, powinien być dopuszczony do odprawiania, jeśli przedstawi pismo polecające własnego ordynariusza lub przełożonego, wystawione nie wcześniej niż przed rokiem albo można roztropnie uważać, że nie ma przeszkód do odprawiania.

Kan. 904 - Pamiętając o tym, że w tajemnicy Ofiary eucharystycznej dokonuje się ustawicznie dzieło zbawienia, kapłani powinni często odprawiać, a zaleca się usilnie codzienne odprawianie, które, nawet gdy nie ma wiernych, stanowi czynność Chrystusa i Kościoła, którą sprawując kapłani wypełniają swoje główne zadanie.

Kan. 905 - § 1. Z wyjątkiem wypadków, w których zgodnie z prawem można kilka razy odprawiać lub koncelebrować Eucharystię w tym samym dniu, nie wolno kapłanowi więcej niż raz odprawiać w ciągu dnia.

§ 2. Gdy brakuje kapłanów, ordynariusz miejsca może zezwolić dla słusznej przyczyny na binację, a gdy tego domaga się konieczność duszpasterska, także na trynację w niedzielę i święta nakazane.

Kan. 906 - Bez słusznej i uzasadnionej przyczyny kapłan nie powinien odprawiać Ofiary eucharystycznej bez udziału w niej choćby jednego wiernego.

Kan. 907 - W sprawowaniu Eucharystii diakonom i świeckim nie wolno wypowiadać modlitw, zwłaszcza modlitwy eucharystycznej, lub wykonywać czynności, które są właściwe kapłanowi odprawiającemu.

Kan. 908 - Katolickim kapłanom jest zabronione koncelebrowanie Eucharystii z kapłanami lub szafarzami kościołów lub wspólnot kościelnych nie mających pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim.

Kan. 909 - Kapłan nie powinien opuszczać należytego przygotowania się przez modlitwę do sprawowania Eucharystii, a po jej zakończeniu złożenia Bogu dziękczynienia.

Kan. 910 - § 1. Zwyczajnym szafarzem Komunii świętej jest biskup, prezbiter i diakon.

§ 2. Szafarzem nadzwyczajnym komunii świętej jest akolita oraz wierny, wyznaczony zgodnie z kan. 230, § 3.

Kan. 911 - § 1. Obowiązek i prawo zanoszenia Najświętszej Eucharystii chorym na sposób Wiatyku mają: proboszcz i wikariusze parafialni, kapelani, jak również przełożony wspólnoty w kleryckich instytutach zakonnych lub stowarzyszeniach życia apostołskiego w odniesieniu do wszystkich przebywających w domu.

§ 2. W razie konieczności albo za zgodą przynajmniej domyślną proboszcza, kapelana lub przełożonego, których też należy potem powiadomić, powinien to uczynić każdy kapłan lub inny szafarz Komunii świętej.

Art. 2

UCZESTNICTWO W NAJŚWIĘTSZEJ EUCHARYSTII

Kan. 912 - Każdy ochrzczony, jeśli tylko prawo tego nie zabrania, może i powinien być dopuszczony do Komunii świętej.

Kan. 913 - § 1. Dzieci wtedy można dopuścić do Komunii świętej, gdy posiadają wystarczające rozeznanie i są dokładnie przygotowane, tak by stosownie do swojej możliwości rozumiały tajemnicę Chrystusa oraz mogły z wiarą i pobożnością przyjąć Ciało Chrystusa.

§ 2. Jednakże dzieciom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci wolno udzielić Najświętszej Eucharystii, gdy potrafią odróżnić Ciało Chrystusa od zwykłego chleba i mogą z szacunkiem przyjąć Komunię świętą.

Kan. 914 - Jest przede wszystkim obowiązkiem rodziców oraz tych, którzy ich zastępują, jak również proboszcza troszczyć się, ażeby dzieci, po dojściu do używania rozumu, zostały odpowiednio przygotowane i jak najszybciej posiliły się tym Bożym pokarmem, po uprzedniej sakramentalnej spowiedzi. Do proboszcza należy również czuwać nad tym, by do Stołu Pańskiego nie dopuszczać dzieci, które nie osiągnęły używania rozumu albo jego zdaniem nie są wystarczająco przygotowane.

Kan. 915 - Do Komunii świętej nie należy dopuszczać ekskomunikowanych lub podlegających interdiktowi, po wymierzeniu lub deklaracji kary, jak również innych osób trwających z uporem w jawnym grzechu ciężkim.

Kan. 916 - Kto ma świadomość grzechu ciężkiego, nie powinien bez sakramentalnej spowiedzi odprawiać Mszy świętej ani przyjmować Komunii świętej, chyba że istnieje poważna racja i nie ma sposobności wysповідania się. W takim jednak wypadku ma pamiętać o tym, że jest obowiązany wzbudzić akt żalu doskonałego, który zawiera w sobie zamiar wysповідania się jak najszybciej.

Kan. 917 - Kto przyjął już Najświętszą Eucharystię, może ją ponownie tego samego dnia przyjąć jedynie podczas sprawowania Eucharystii, w której uczestniczy, z zachowaniem przepisu kan. 921, § 2.

Kan. 918 - Jak najbardziej zaleca się, ażeby wierni przyjmowali Komunię świętą podczas sprawowania Eucharystii. Proszącym jednak o nią dla słusznej racji poza Mszą świętą, należy udzielić, zachowując obrzędy liturgiczne.

Kan. 919 - § 1. Przystępujący do Najświętszej Eucharystii powinien przynajmniej na godzinę przed przyjęciem Komunii świętej powstrzymać się od jakiegokolwiek pokarmu i napoju, z wyjątkiem tylko wody i lekarstwa.

§ 2. Kapłan, który tego samego dnia sprawuje dwa lub trzy razy Najświętszą Eucharystię, może przed drugim lub trzecim sprawowaniem coś spożyć, chociażby nie zachodziła przerwa jednej godziny.

§ 3. Osoby w podeszłym wieku lub złożone jakąś chorobą, jak również ci, którzy się nimi opiekują, mogą przyjąć Najświętszą Eucharystię, chociażby coś spożyli w ciągu godziny poprzedzającej.

Kan. 920 - § 1. Każdy wierny po przyjęciu Najświętszej Eucharystii po raz pierwszy ma obowiązek przyjmować ją przynajmniej raz w roku.

§ 2. Ten nakaz powinien być wypełniony w okresie wielkanocnym, chyba że dla słusznej przyczyny wypełnia się go w innym czasie w ciągu roku.

Kan. 921 - § 1. Wierni znajdujący się z jakiegokolwiek przyczyny w niebezpieczeństwie śmierci, powinni być umocnieni Komunią świętą na sposób Wiatyku.

§ 2. Chociażby tego dnia przyjęli już Komunię świętą, to jednak bardzo się zaleca, aby - znalazłszy się w niebezpieczeństwie śmierci - otrzymali ponownie Komunię świętą.

§ 3. Gdy niebezpieczeństwo śmierci trwa dłużej, zaleca się, aby Komunia święta była udzielana wielokrotnie, w poszczególnych dniach.

Kan. 922 - Udzielenia Wiatyku chorym nie należy zbyt odkładać. Duszpasterze powinni pilnie czuwać nad tym, by chorzy byli posilani wtedy, gdy są jeszcze w pełni świadomi.

Kan. 923 - Wierni mogą uczestniczyć w eucharystycznej Ofierze i przyjmować Komunię świętą w jakimkolwiek obrzędzie katolickim, z zachowaniem przepisu kan. 844.

Art. 3

OBRZĘDY I CEREMONIE SPRAWOWANIA EUCHARYSTII

Kan. 924 - § 1. Najświętsza Ofiara eucharystyczna powinna być sprawowana z chleba i wina, do którego należy dodać trochę wody.

§ 2. Chleb winien być czysto pszenny i świeżo upieczony, aby nie było żadnego niebezpieczeństwa zepsucia.

§ 3. Wino powinno być naturalne z owocu winnego i nie zepsute.

Kan. 925 - Komunii świętej należy udzielać tylko pod postacią chleba, albo, zgodnie z przepisami liturgicznymi, pod obiema postaciami; w wypadku zaś konieczności, także tylko pod postacią wina.

Kan. 926 - Przy sprawowaniu Eucharystii, według starożytnej tradycji Kościoła łacińskiego, kapłan winien używać chleba praśnego, gdziekolwiek odprawia.

Kan. 927 - Nawet w ostatecznej konieczności nie godzi się dokonywać konsekracji jednej postaci bez drugiej albo obydwu postaci poza sprawowaniem Eucharystii.

Kan. 928 - Eucharystię należy sprawować w języku łacińskim lub w innym języku, byleby teksty liturgiczne zostały zgodnie z prawem zatwierdzone.

Kan. 929 - Przy sprawowaniu i udzielaniu Eucharystii, kapłani oraz diakoni powinni używać szat liturgicznych przepisanych przez rubryki.

Kan. 930 - § 1. Kapłan chory lub w podeszłym wieku, jeśli nie jest w stanie stać, może sprawować Ofiarę eucharystyczną siedząc z zachowaniem jednak przepisów liturgicznych; bez udziału wszakże wiernych, chyba że za zezwoleniem ordynariusza miejsca.

§ 2. Kapłan niewidomy lub złożony inną chorobą godziwie odprawia eucharystyczną Ofiarę, posługując się jakimkolwiek zatwierdzonym formularzem mszalnym; przy obecności, jeśli zachodzi potrzeba, innego kapłana lub diakona albo nawet świeckiego odpowiednio przygotowanego, który mu pomaga.

Art. 4

CZAS I MIEJSCE SPRAWOWANIA EUCHARYSTII

Kan. 931 - Eucharystię można sprawować i jej udzielać w każdym dniu i o każdej godzinie, z wyjątkiem przypadków wykluczonych przepisami liturgicznymi.

Kan. 932 - § 1. Eucharystię należy sprawować w miejscu świętym, chyba że w poszczególnym wypadku czego innego domaga się konieczność; w takim wypadku Eucharystia winna być sprawowana w odpowiednim miejscu.

§ 2. Ofiarę eucharystyczną należy sprawować na ołtarzu poświęconym lub pobłogosławionym. Poza miejscem świętym można użyć odpowiedniego stołu, zawsze jednak z obrusem i korporałem.

Kan. 933 - Dla słusznej przyczyny i za wyraźną zgodą ordynariusza miejsca wolno kapłanowi sprawować Eucharystię w świątyni jakiegoś Kościoła lub wspólnoty kościelnej nie mającej pełnej jedności z Kościołem katolickim, z wykluczeniem zgorszenia.

Rozdział II

PRZECHOWYWANIE I KULT NAJŚWIĘTSZEJ EUCHARYSTII

Kan. 934 - § 1. Najświętsza Eucharystia:

1 winna być przechowywana w kościele katedralnym lub z nim zrównanym, w każdym kościele parafialnym jak również w kościele lub kaplicy związanej z domem instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostołskiego;

2 może być przechowywana w kaplicy biskupiej oraz, za zezwoleniem ordynariusza miejsca, w innych kościołach i kaplicach, także prywatnych.

§ 2. W miejscach świętych, gdzie jest przechowywana Najświętsza Eucharystia, musi być zawsze ktoś mający nad nią pieczę, a kapłan powinien tam odprawiać wedle możliwości Mszę świętą przynajmniej dwa razy w miesiącu.

Kan. 935 - Nikomu nie wolno przechowywać Najświętszej Eucharystii u siebie ani zabierać jej ze sobą w drogę, chyba że nagli konieczność pasterska i z zachowaniem przepisów wydanych przez biskupa diecezjalnego.

Kan. 936 - W domu instytutu zakonnego albo w pobożnym zakładzie, Najświętszą Eucharystię należy przechowywać tylko w kościele albo w głównej kaplicy związanej z domem. Dla słusznej przyczyny ordynariusz może zezwolić na jej przechowywanie także w innej kaplicy tegoż domu.

Kan. 937 - Jeśli nie stoi na przeszkodzie poważna racja, kościół, w którym jest przechowywana Najświętsza Eucharystia, powinien być otwarty dla wiernych przynajmniej przez kilka godzin dziennie, aby mogli się modlić przed Najświętszym Sakramentem.

Kan. 938 - § 1. Najświętsza Eucharystia na stałe powinna być przechowywana tylko w jednym tabernakulum kościoła lub kaplicy.

§ 2. Tabernakulum, w którym przechowuje się Najświętszą Eucharystię, winno być umieszczone w odznaczającej się, widocznej, stosownie przyozdobionej i odpowiedniej dla modlitwy części kościoła lub kaplicy.

§ 3. Tabernakulum, w którym na stałe przechowuje się Najświętszą Eucharystię, ma być nieusuwalne, wykonane z materiału trwałego, nieprzeźroczystego i tak zamknięte, ażeby możliwie całokowicie wykluczyć niebezpieczeństwo profanacji.

§ 4. Dla poważnej przyczyny, wolno przechowywać Najświętszą Eucharystię, zwłaszcza w porze nocnej, w innym, bezpieczniejszym i stosownym miejscu.

§ 5. Kto ma opiekę nad kościołem lub kaplicą, powinien zadbać o to, by klucz od tabernakulum, w którym przechowuje się Najświętszą Eucharystię, był najstaranniej strzeżony.

Kan. 939 - Hostie konsekrowane, w ilości odpowiedniej do potrzeb wiernych, winny być przechowywane w puszcze lub naczyniu, i często po spożyciu starych odnawiane.

Kan. 940 - Przed tabernakulum, w którym jest przechowywana Najświętsza Eucharystia, powinna stać świecąca się specjalna lampa, oznaczająca i wyrażająca cześć dla obecności Chrystusa.

Kan. 941 - § 1. W kościołach lub kaplicach, które mają zezwolenie na przechowywanie Najświętszej Eucharystii, można dokonywać jej wystawienia w puszce lub monstrancji, z zachowaniem norm przepisanych w księgach liturgicznych.

§ 2. Podczas odprawiania Mszy świętej nie powinno być w tej samej części kościoła lub kaplicy wystawienia Najświętszego Sakramentu.

Kan. 942 - Zaleca się, ażeby w tych kościołach i kaplicach organizowano corocznie uroczyste wystawienie Najświętszego Sakramentu przez odpowiedni czas, choćby z przerwami, aby miejscowa wspólnota głębiej rozważała i adorowała tajemnicę eucharystyczną. Jednakże tego rodzaju wystawienie ma być tylko wtedy, gdy przewiduje się odpowiedni udział wiernych, i przy zachowaniu ustanowionych norm.

Kan. 943 - Szafarzem wystawienia Najświętszego Sakramentu i błogosławieństwa eucharystycznego jest kapłan lub diakon. W szczególnych okolicznościach, tylko wystawienia i schowania, jednak bez błogosławieństwa, może dokonać akolita, szafarz nadzwyczajny Komunii świętej lub ktoś inny wyznaczony przez ordynariusza miejsca, z zachowaniem przepisów wydanych przez biskupa diecezjalnego.

Kan. 944 - § 1. Gdzie, zdaniem biskupa diecezjalnego, jest to możliwe, należy dla publicznego świadectwa czci wobec Najświętszej Eucharystii urządzać; zwłaszcza w uroczystość Ciała i Krwi Chrystusa, procesję prowadzoną po drogach publicznych.

§ 2. Do biskupa diecezjalnego należy wydawanie zarządzeń o procesjach, uczestnictwa w nich i ich godności.

Rozdział III

OFIARY MSZALNE

Kan. 945 - § 1. Zgodnie z uznanym zwyczajem Kościoła, każdy kapłan celebrujący lub koncelebrujący Mszę św. może przyjąć ofiarę złożoną, aby odprawił Mszę św. w określonej intencji.

§ 2. Usilnie zaleca się kapłanom, ażeby także nie otrzymawszy ofiary odprawiali Mszę św. w intencji wiernych, zwłaszcza ubogich.

Kan. 946 - Wierni składający ofiarę, aby w ich intencji była odprawiona Msza św., przyczyniają się do dobra Kościoła oraz uczestniczą przez tę ofiarę w jego trosce o utrzymanie szafarzy i dzieł.

Kan. 947 - Od ofiar mszalnych należy bezwzględnie usuwać wszelkie pozory transakcji lub handlu.

Kan. 948 - Należy odprawić oddzielnie Msze św. w intencji tych, za których została złożona i przyjęta ofiara, nawet niewielka.

Kan. 949 - Kto ma obowiązek odprawienia i aplikowania Mszy św. w intencji tych, którzy złożyli ofiarę, pozostaje nim związany, chociażby bez jego winy przypadły przyjęte ofiary.

Kan. 950 - Jeśli ktoś składa pewną sumę pieniędzy na odprawienie Mszy św., nie określając ich liczby, należy ją ustalić biorąc pod uwagę wielkość ofiary, ustaloną w miejscu zamieszkania ofiarodawcy, chyba że zgodnie z prawem należy domniemywać, iż inna była jego intencja.

Kan. 951 - § 1. Kapłan, odprawiający więcej razy w tym samym dniu, może poszczególne Msze św. aplikować w intencji, w której została złożona ofiara, przy zachowaniu jednak prawa, że oprócz dnia Bożego Narodzenia, wolno mu zatrzymać dla siebie jedną tylko ofiarę, pozostałe zaś winien przekazać na cele oznaczone przez ordynariusza, z dopuszczeniem jednak pewnego wynagrodzenia z tytułu zewnętrznego.

§ 2. Kapłan koncelebrujący w tym samym dniu drugą Mszę św., nie może z żadnego tytułu przyjąć za nią ofiary.

Kan. 952 - § 1. Do synodu prowincjalnego lub do zebrania biskupów prowincji, należy określić dekretem wysokość ofiary składanej za odprawianie i ofiarowanie Mszy św., i kapłanowi nie wolno domagać się wyższej ofiary. Może jednak przyjąć dobrowolnie złożoną ofiarę wyższą od określonej, jak również ofiarę niższą.

§ 2. Gdzie nie ma takiego dekretu, należy zachować zwyczaj obowiązujący w diecezji.

§ 3. Członkowie wszystkich instytutów zakonnych winni zachować dekret lub miejscowy zwyczaj, o których w §§ 1 i 2.

Kan. 953 - Nikomu nie wolno przyjąć do osobistego odprawiania tytułu ofiar mszalnych, że sam nie może im zadośćuczynić w ciągu roku.

Kan. 954 - Jeśli w niektórych kościołach lub kaplicach proszą o odprawienie tytułu Mszy św., że nie można ich tam odprawić, wolno stypendia przekazać gdzie indziej, chyba że ofiarodawcy wyraźnie okazali wolę przeciwną.

Kan. 955 - § 1. Kto zamierza powierzyć innym odprawienie intencji mszalnych, powinien przekazać je możliwie najszybciej wybranym przez siebie kapłanom, byleby tylko był przekonany, że są wolni od podejrzeń; powinien przekazać w całości przyjętą ofiarę, chyba że na pewno wiadomo, iż nadwyżka w stosunku do wysokości obowiązującej w diecezji, została dana ze względu na osobę. Cięży na nim również obowiązek troski o odprawienie Mszy św., dopóki nie uzyska potwierdzenia tak o przejęciu zobowiązania, jak i otrzymaniu ofiary.

§ 2. Czas, w którym należy odprawić Msze św., liczy się od dnia przyjęcia ich przez kapłana mającego je odprawiać, chyba że stwierdza się co innego.

§ 3. Ci, którzy powierzają innym Mszę św. do odprawienia, powinni od razu zapisać w książce zarówno Msze św. przyjęte, jak i przekazane, zaznaczając również wysokość ofiary.

§ 4. Każdy kapłan powinien dokładnie zapisywać Msze św., które przyjął do odprawienia i które odprawił.

Kan. 956 - Wszyscy zarządcy pobożnych fundacji albo w jakikolwiek sposób zobowiązani do troski o odprawienie Mszy św., czy to duchowni czy świeccy, powinni przesłać do własnych ordynariuszy te zobowiązania mszalne, których nie wypełniono w ciągu roku, zachowując sposób przez nich określony.

Kan. 957.- Obowiązek i prawo czuwania nad wypełnieniem zobowiązań mszalnych w kościołach kleru diecezjalnego należy do ordynariusza miejsca, w kościołach zaś instytutów zakonnych lub stowarzyszeń życia apostolskiego - do ich przełożonych.

Kan. 958 - § 1. Proboszcz oraz rektor kościoła lub innego pobożnego miejsca, w których zwykło się przyjmować stypendia mszalne, powinni posiadać specjalną książkę, w której dokładnie mają zapisywać liczbę Mszy św. przyjętych do odprawienia, intencje, jak również złożoną ofiarę i odprawienie.

§ 2. Ordynariusz jest obowiązany każdego roku sprawdzać osobiście lub przez innych te księgi.

Tytuł IV

SAKRAMENT POKUTY

Kan. 959 - W sakramencie pokuty, wierni wyznający uprawnionemu szafarzowi grzechy, wyrażający za nie żal i mający postanowienie poprawy, przez rozgrzeszenie udzielone przez tegoż szafarza otrzymują od Boga odpuszczenie grzechów po chrzcie popełnionych i jednocześnie dostępują pojednania z Kościołem, któremu grzesząc zadali ranę.

Rozdział I

SPRAWOWANIE SAKRAMENTU

Kan. 960 - Indywidualna i integralna spowiedź oraz rozgrzeszenie stanowią jedyny zwyczajny sposób, przez który wierny, świadomy grzechu ciężkiego, dostępuje pojednania z Bogiem i Kościołem. Jedyne niemożliwość fizyczna lub moralna zwalnia od takiej spowiedzi. W takim wypadku pojednanie może się dokonać również innymi sposobami.

Kan. 961 - § 1. Absolucja wielu równocześnie penitentów bez uprzedniej indywidualnej spowiedzi, w sposób ogólny, nie może być udzielona, chyba że:

1 zagraża niebezpieczeństwo śmierci i brak czasu na to, by kapłan lub kapłani wyspowiadali poszczególnych penitentów;

2 istnieje poważna konieczność, a mianowicie kiedy z uwagi na liczbę penitentów nie ma dostatecznie dużo spowiedników do należytego wyspowiadania każdego z osobna w odpowiednim czasie, na skutek czego penitenci bez własnej winy muszą pozostawać przez długi czas bez łaski sakramentalnej albo Komunii świętej; nie jest uważane za dostateczną konieczność, gdy nie ma wystarczającej liczby spowiedników jedynie z powodu wielkiego napływu penitentów, jaki może się zdarzyć podczas jakiejś wielkiej uroczystości lub pielgrzymki.

§ 2. Wydawanie osądu, czy zachodzą warunki wymagane zgodnie z § 1, n. 2, należy do biskupa diecezjalnego, który wzięwszy pod uwagę kryteria uzgodnione z pozostałymi członkami Konferencji Episkopatu, może określić wypadek takiej konieczności.

Kan. 962 - § 1. By wierny ważnie korzystał z sakramentalnej absolucji udzielonej wielu penitentom jednocześnie, wymaga się nie tylko odpowiedniej dyspozycji, lecz również postanowienia, że we właściwym czasie wyzna grzechy ciężkie, których teraz wyznać nie może.

§ 2. Wiernych należy wedle możliwości pouczać, także z okazji przyjmowania absolucji generalnej, o wymogach określonych w § 1. Absolucję generalną powinno poprzedzić - nawet w niebezpieczeństwie śmierci - jeśli tylko czas na to pozwala, wezwanie do wzbudzenia przez każdego aktu żalu.

Kan. 963 - Z zachowaniem obowiązku, o którym w kan. 989, ten, komu zostają odpuszczone grzechy ciężkie przez absolucję generalną, powinien jak najszybciej przy nadarzającej się okazji odbyć spowiedź indywidualną, zanim przyjmie następną absolucję generalną, chyba że istnieje słuszna przyczyna.

Kan. 964 - § 1. Miejscem właściwym przyjmowania spowiedzi jest kościół lub kaplica.

§ 2. Co do konfesjonału, powinny być ustanowione normy przez Konferencję Episkopatu, z tym wszakże zastrzeżeniem, aby zawsze były w miejscu widocznym konfesjonały zaopatrzone w kratę między penitentem i spowiednikiem, aby wierni mogli z nich swobodnie korzystać, gdy tego pragną.

§ 3. Spowiedzi nie należy przyjmować poza konfesjonałem, z wyjątkiem uzasadnionej przyczyny.

Rozdział II

SZAFARZ SAKRAMENTU POKUTY

Kan. 965 - Szafarzem sakramentu pokuty jest tylko kapłan.

Kan. 966 - § 1. Do ważnego odpuszczenia grzechów wymaga się, aby szafarz - oprócz władzy święceń - posiadał upoważnienie do jej wykonywania w odniesieniu do wiernych, którym udziela rozgrzeszenia.

§ 2. Takie upoważnienie może kapłan otrzymać albo na mocy samego prawa, albo udzielenia dokonanego przez kompetentną władzę, zgodnie z kan. 969.

Kan. 967 - § 1. Oprócz Biskupa Rzymskiego, upoważnienie do spowiadania wiernych na całym świecie posiadają na mocy samego prawa kardynałowie. Posiadają je również biskupi, którzy też godziwie z niego korzystają, chyba że sprzeciwiły się temu w poszczególnym przypadku biskup diecezjalny.

§ 2. Ci, którzy posiadają habitualne upoważnienie do spowiadania, czy to na mocy urzędu, czy też udzielenia go przez ordynariusza miejsca inkardynacji albo miejsca stałego zamieszkania, z tego upoważnienia mogą wszędzie korzystać, chyba że w poszczególnym przypadku sprzeciwiły się ordynariusz miejsca, z zachowaniem przepisów kan. 974, §§ 2 i 3.

§ 3. Z samego prawa takie upoważnienie posiadają wszędzie w odniesieniu do członków lub innych osób dniem i nocą przebywających w domu instytutu lub

stowarzyszenia ci, którzy z racji urzędu albo udzielenia przez kompetentnego przełożonego zgodnie z kan. 968, § 2 i 969, § 2, otrzymali upoważnienie do spowiadania. Korzystają też z niego godziwie, chyba że jakiś wyższy przełożony w poszczególnym przypadku wyraziłby sprzeciw odnośnie do swoich podwładnych.

Kan. 968 - § 1. Na mocy urzędu, upoważnienie do spowiadania posiada ordynariusz miejsca, kanonik penitencjarz, a także proboszcz oraz inni, którzy zastępują proboszcza - każdy na swoim terytorium.

§ 2. Na mocy urzędu upoważnienie do spowiadania swoich podwładnych oraz innych osób dniem i nocą przebywających w domu mają przełożeni instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostołskiego, jeśli są kleryckie na prawie papieskim, posiadający zgodnie z postanowieniami konstytucji wykonawczą władzę rządzenia, z zachowaniem jednak przepisu kan. 630, § 4.

Kan. 969 - § 1. Tylko ordynariusz miejsca jest kompetentny do udzielania upoważnienia wszystkim prezbiterom do spowiadania jakichkolwiek wiernych. Jednakże prezbiterzy, członkowie instytutów zakonnych, nie powinni korzystać z takiego upoważnienia bez zezwolenia, przynajmniej domniemanego, własnego przełożonego.

§ 2. Przełożony instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostołskiego, o którym w kan. 968, § 2, jest kompetentny udzielić wszystkim prezbiterom upoważnienia do spowiadania własnych jego podwładnych oraz innych dniem i nocą przebywających w domu.

Kan. 970 - Upoważnienia do spowiadania należy udzielać tylko kapłanom, których odpowiedniość stwierdzi się przez egzamin lub skądinąd o tym wiadomo.

Kan. 971 - Ordynariusz miejsca nie powinien udzielać habitualnego upoważnienia do spowiadania prezbiterowi, chociażby na jego terenie miał stałe lub tymczasowe zamieszkanie, jeśli uprzednio nie wysłucha, jeśli to możliwe, zdania ordynariusza tegoż prezbitera.

Kan. 972 - Upoważnienia do spowiadania kompetentna władza, o której w kan. 969, może udzielić na czas nieokreślony lub określony.

Kan. 973 - Habitualne upoważnienie do spowiadania powinno być udzielane na piśmie.

Kan. 974 - § 1 Ordynariusz miejsca oraz kompetentny przełożony nie powinien odwoływać habitualnego upoważnienia do spowiadania, jak tylko z poważnej przyczyny.

§ 2. Gdy upoważnienie do spowiadania odwołuje ordynariusz miejsca, który go udzielił, a o którym w kan. 967, § 2, prezbiter traci to upoważnienie wszędzie. Gdy upoważnienie odwołuje inny ordynariusz, prezbiter traci je tylko na terytorium odwołującego je.

§ 3. Każdy ordynariusz miejsca, który odwołał jakiemuś prezbiterowi upoważnienie do spowiadania, powinien powiadomić jego ordynariusza, własnego z racji inkardynacji, albo - gdy chodzi o członka instytutu zakonnego - jego kompetentnego przełożonego.

§ 4. Gdy upoważnienie do spowiadania odwołuje własny przełożony wyższy, prezbiter wszędzie traci władzę spowiadania członków instytutu. Gdy upoważnienie odwołuje inny kompetentny przełożony, prezbiter traci je tylko w odniesieniu do jego podwładnych.

Kan. 975 - Oprócz odwołania, upoważnienie, o którym w kan. 967, § 2, ustaje przez utratę urzędu lub przez ekskardynację albo przez utratę stałego zamieszkania.

Kan. 976 - Każdy kapłan, chociaż nie ma upoważnienia do spowiadania, ważnie i godziwie rozgrzesza jakichkolwiek penitentów znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci z wszelkich cenzur i grzechów, nawet gdy jest obecny kapłan upoważniony.

Kan. 977 - Rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu jest nieważne, poza niebezpieczeństwem śmierci.

Kan. 978 - § 1. Kapłan powinien pamiętać, że słuchając spowiedzi występuje równocześnie w charakterze sędziego i lekarza oraz że został przez Boga ustanowiony jednocześnie szafarzem boskiej sprawiedliwości i miłosierdzia, ażeby przyczynić się do czci Bożej i zbawienia dusz.

§ 2. Spowiednik jako szafarz Kościoła w sprawowaniu sakramentu pokuty winien wiernie stosować się do nauki Magisterium i norm wydanych przez kompetentną władzę.

Kan. 979 - Kapłan w stawianiu pytań powinien postępować roztropnie i dyskretnie, uwzględniając stan i wiek penitenta oraz powstrzymać się od pytania o nazwisko współnika w grzechu.

Kan. 980 - Jeśli spowiednik nie ma wątpliwości co do dyspozycji penitenta, a ten prosi o rozgrzeszenie, nie należy go odmawiać ani odkładać.

Kan. 981 - Spowiednik powinien nałożyć zbawienne i odpowiednie zadośćuczynienie, stosownie do rodzaju i liczby grzechów, z uwzględnieniem jednak sytuacji penitenta. Penitent jest obowiązany osobiście wypełnić zadośćuczynienie.

Kan. 982 - Kto wyznaje w spowiedzi, że niewinnego spowiednika fałszywie oskarżył przed władzą kościelną o przestępstwo nakłaniania do grzechu przeciw szóstemu przykazaniu, nie powinien być rozgrzeszony, dopóki formalnie nie odwoła fałszywego doniesienia i nie wyrazi gotowości naprawienia szkód, jeżeli takie wynikły.

Kan. 983 - § 1. Tajemnica sakramentalna jest nienaruszalna; dlatego nie wolno spowiednikowi słowami lub w jakikolwiek inny sposób i dla jakiegokolwiek przyczyny w czymkolwiek zdradzić penitenta.

§ 2. Obowiązek zachowania tajemnicy ma także tłumacz, jeśli występuje, jak również wszyscy inni, którzy w jakikolwiek sposób zdobyli ze spowiedzi wiadomości o grzechach.

Kan. 984 - § 1. Bezwzględnie zabrania się spowiednikowi korzystania z wiadomości uzyskanych w spowiedzi, powodujących uciążliwość dla penitenta, nawet przy wykluczeniu wszelkiego niebezpieczeństwa wyjawienia.

§ 2. Kto posiada władzę, nie może w żaden sposób korzystać w zewnętrznym zarządzaniu z wiadomości, jakie uzyskał o grzechach wyznanych w jakimkolwiek czasie w spowiedzi.

Kan. 985 - Mistrz nowicjuszy i jego pomocnik, rektor seminarium lub innego zakładu wychowawczego, nie powinni przyjmować spowiedzi swoich alumnów mieszkających w tym samym domu, chyba że w poszczególnych przypadkach alumni dobrowolnie o to proszą.

Kan. 986 - § 1. Każdy, komu na mocy urzędu została zlecona troska duszpasterska, jest obowiązany dbać o to, ażeby wierni jemu powierzeni mogli się wyspowiadać, jeśli w sposób uzasadniony o to proszą, a także by dać im sposobność przystępowania do indywidualnej spowiedzi, w ustalonych i dogodnych dla nich dniach i godzinach.

§ 2. W nagłej konieczności każdy spowiednik jest obowiązany spowiadać wiernych, a w niebezpieczeństwie śmierci każdy kapłan.

Rozdział III

PENITENT

Kan. 987 - Wierny, aby otrzymać zbawczy środek sakramentu pokuty, powinien być tak usposobiony, by odrzucając grzechy, które popełnił, i mając postanowienie poprawy nawracał się do Boga.

Kan. 988 - § 1. Wierny jest obowiązany wyznać co do liczby i rodzaju wszelkie grzechy ciężkie popełnione po chrzcie, a jeszcze przez władzę kluczy Kościoła bezpośrednio nie odpuszczone i nie wyznane w indywidualnej spowiedzi, które sobie przypomina po dokładnym rachunku sumienia.

§ 2. Zaleca się wiernym, by wyznawali także grzechy powszednie.

Kan. 989 - Każdy wierny, po osiągnięciu wieku rozeznania, obowiązany jest przynajmniej raz w roku wyznać wiernie wszystkie swoje grzechy ciężkie.

Kan. 990 - Nikomu nie zabrania się spowiadać za pośrednictwem tłumacza, z wykluczeniem wszakże nadużyć i zgorzenia i z zachowaniem przepisu kan. 983, § 2.

Kan. 991 - Każdy wierny ma prawo wyznać swoje grzechy wybranemu przez siebie spowiednikowi, także innego obrządku, zatwierdzonemu zgodnie z prawem.

Rozdział IV

ODPUSTY

Kan. 992 - Odpust jest to darowanie wobec Boga kary doczesnej za grzechy odpuszczone już co do winy. Otrzymuje je wierny, odpowiednio przygotowany i po wypełnieniu pewnych określonych warunków, przez działanie Kościoła, który jako sługa odkupienia autorytatywnie rozporządza i dysponuje skarbcem zadośćuczynień Chrystusa i świętych.

Kan. 993 - Odpust jest częściowy albo zupełny, zależnie od tego, czy uwalnia od kary doczesnej należnej za grzechy w części lub całości.

Kan. 994 - Każdy wierny może zyskiwać odpusty czy to częściowe, czy zupełne albo dla siebie, albo ofiarowywać za zmarłych na sposób wstawiennictwa.

Kan. 995 - § 1. Oprócz najwyższej władzy kościelnej, tylko ci mogą udzielać odpustów, którym tę władzę przyznaje prawo albo udziela jej Biskup Rzymski.

§ 2. Żadna władza, poza Biskupem Rzymskim, nie może przekazywać innym władzy udzielania odpustów, chyba że zostało to jej wyraźnie przyznane przez Stolicę Apostolską.

Kan. 996 - § 1. Tylko ten jest zdolny do uzyskania odpustu, kto został ochrzczony, nie jest ekskomunikowany i znajduje się w stanie łaski, przynajmniej pod koniec wypełniania przepisanych czynności.

§ 2. Aby zaś podmiot zdolny do uzyskania odpustów rzeczywiście je uzyskał, powinien mieć przynajmniej intencję zyskania odpustu oraz wypełnić w określonym czasie i we właściwy sposób nakazane czynności, zgodnie z brzmieniem udzielenia.

Kan. 997 - Co do udzielania i praktyki odpustów, należy ponadto zachować inne przepisy, zawarte w specjalnych ustawach kościelnych.

Tytuł V

SAKRAMENT NAMASZCZENIA CHORYCH

Kan. 998 - Namaszczenia chorych, poprzez które Kościół wiernych niebezpiecznie chorych powierza Chrystusowi cierpiącemu i uwielbionemu, ażeby ich podtrzymał i zbawił, udziela się przez namaszczanie ich olejem i wypowiedzenie słów przepisanych w księgach liturgicznych.

Rozdział I

SPRAWOWANIE SAKRAMENTU

Kan. 999 - Oprócz biskupa, olej używany w namaszczeniu chorych mogą poświęcać:

1 ci, którzy są prawnie zrównani z biskupem diecezjalnym.

2 w razie konieczności każdy prezbiter, jednak tylko w czasie sprawowania sakramentu.

Kan. 1000 - § 1. Namaszczenia powinny być dokładnie dokonane przy zastosowaniu słów, porządku oraz sposobu przepisanego w księgach liturgicznych. W wypadku wszakże konieczności wystarcza jedno namaszczenie na czołe lub nawet na innej części ciała i wypowiedzenie całej formuły.

§ 2. Namaszczeń powinien dokonywać szafarz własną ręką, chyba że poważna racja zaleca zastosowanie narzędzia.

Kan. 1001 - Duszpasterze i bliscy chorego powinni troszczyć się, by chorzy byli umacniani tym sakramentem w odpowiednim czasie.

Kan. 1002 - Wspólne sprawowanie namaszczenia chorych, dla wielu równocześnie chorych, którzy są odpowiednio przygotowani i wewnętrznie usposobieni, może być dokonywane według przepisów biskupa diecezjalnego.

Rozdział II

SZAFARZ NAMASZCZENIA CHORYCH

Kan. 1003 - § 1. Namaszczenia chorych ważnie udziela każdy kapłan i tylko kapłan.

§ 2. Obowiązek i prawo udzielania namaszczenia chorych mają wszyscy kapłani, którym zlecono duszpasterstwo w stosunku do wiernych, powierzonych ich pasterskiej trosce. Z uzasadnionej przyczyny jakkolwiek inny kapłan może udzielić tego sakramentu za domniemaną przynajmniej zgodą kapłana, o którym wyżej.

§ 3. Każdy kapłan może nosić ze sobą olej poświęcony, ażeby w razie konieczności mógł udzielić sakramentu namaszczenia chorych.

Rozdział III

OSOBY, KTÓRYM NALEŻY UDZIELAĆ NAMASZCZENIA CHORYCH

Kan. 1004 - § 1. Namaszczenia chorych można udzielić wiernemu, który po osiągnięciu używania rozumu, znajdzie się w niebezpieczeństwie śmierci na skutek choroby lub starości.

§ 2. Sakrament ten wolno powtórzyć; jeśli chory po wyzdrowieniu znowu ciężko zachoruje lub jeśli w czasie trwania tej samej choroby niebezpieczeństwo stanie się poważniejsze.

Kan. 1005 - W wątpliwości, czy chory osiągnął używanie rozumu, czy poważnie choruje albo czy rzeczywiście już umarł, należy udzielić tego sakramentu.

Kan. 1006 - Sakramentu należy udzielać chorym, którzy - będąc przytomni na umyśle - przynajmniej pośrednio o niego prosili.

Kan. 1007 - Nie wolno udzielać namaszczenia chorych tym, którzy uparcie trwają w jawnym grzechu ciężkim.

Tytuł VI

ŚWIĘCENIA

Kan. 1008 - Na mocy ustanowienia Bożego, przez sakrament kapłaństwa niektórzy spośród wiernych, naznaczeni w nim niezatartym charakterem, są ustanawiani świętymi szafarzami; są oni mianowicie konsekrowani i przeznaczeni ażeby - każdy odpowiednio do

swojego stopnia, wypełniając w osobie Chrystusa-Głowy zadania nauczania, uświęcania i kierowania - byli pasterzami Ludu Bożego.

Kan. 1009 - § 1. Świeczeniami są: biskupstwo, prezbiterat i diakonat.

§ 2. Są one udzielane przez nałożenie rąk i modlitwę konsekracyjną, przepisaną dla poszczególnych stopni w księgach liturgicznych.

Rozdział I

UDZIELANIE I SZAFARZ ŚWIECEN

Kan. 1010 - Świeceń należy udzielać podczas Mszy świętej, w niedzielę lub święto nakazane, lecz z racji duszpasterskich można ich udzielać także w inne dni, nie wyłączając powszednich.

Kan. 1011 - § 1. Świeceń należy udzielać z reguły w kościele katedralnym. Jednakże z racji duszpasterskich wolno ich udzielać w innym kościele lub kaplicy.

§ 2. Na święcenia powinni być zapraszani duchowni oraz inni wierni, ażeby jak najliczniej uczestniczyli w ich udzielaniu.

Kan. 1012 - Szafarzem święceń jest biskup konsekrowany.

Kan. 1013 - Żaden biskup nie może konsekrować na biskupa, jeśli wpieryw nie upewni się o papieskim zleceniu.

Kan. 1014 - Jeśli Stolica Apostolska nie udzieliła dyspensy, biskup, główny konsekратор, musi do konsekracji biskupiej dobrać sobie przynajmniej dwóch biskupów konsekrujących. Jest zaś bardzo stosowne, ażeby razem z nimi konsekrowali elekta wszyscy obecni biskupi.

Kan. 1015 - § 1. Każdy kandydat do prezbiteratu i diakonatu powinien być wyświęcony przez własnego biskupa albo na podstawie dymisoriów udzielonych przez niego zgodnie z prawem.

§ 2. Własny biskup, jeśli nie zachodzi uzasadniona przeszkoda, powinien osobiście wyświęcać swoich podwładnych. Jednakże należącego do obrządku wschodniego nie może godziwie wyświęcić bez apostolskiego indultu.

§ 3. Kto może wystawić dymisorie do przyjęcia święceń, może również sam osobiście święceń udzielić, jeśli ma sakrę biskupią.

Kan. 1016 - Gdy idzie o święcenia diakonatu tych, którzy pragną być włączeni do kleru diecezjalnego, biskupem własnym jest biskup diecezji, w której kandydat ma stałe zamieszkanie, albo diecezji, której postanowił się poświęcić. Gdy idzie o święcenia prezbiteratu duchownych diecezjalnych, biskupem własnym jest biskup diecezji, do której kandydat został inkardynowany przez diakonat.

Kan. 1017 - Poza własnym terytorium biskup może udzielać święceń tylko za zezwoleniem biskupa diecezjalnego

Kan. 1018 - § 1. Dla kandydatów do kleru diecezjalnego dymisorie może wystawiać:

1 biskup własny, o którym w kan. 1016

2 administrator apostolski oraz - za zgodą kolegium konsultorów - administrator diecezji, prowikariusz i proprefekt apostolski, za zgodą rady, o której mowa w kan. 495, § 2.

§ 2. Administrator diecezji, prowikariusz i proprefekt apostolski nie powinni dawać dymisoriów osobom, którym odmówił święceń biskup diecezjalny, wikariusz lub prefekt apostolski.

Kan. 1019 - § 1. Wyższy przełożony kleryckiego instytutu zakonnego na prawie papieskim albo kleryckiego stowarzyszenia życia apostolskiego na prawie papieskim, ma prawo wystawiać dymisorie do diakonatu i prezbiteratu swoim podwładnym, którzy zgodnie z konstytucjami są wiecześnie lub definitywnie złączeni z instytutem lub stowarzyszeniem.

§ 2. Święcenia wszystkich pozostałych alumnów jakiegokolwiek instytutu lub stowarzyszenia są regulowane prawem obowiązującym duchownych diecezjalnych. Odwołuje się jakikolwiek indult udzielony przełożonym.

Kan. 1020 - Nie należy udzielać dymisoriów, dopóki nie ma wszystkich świadectw i dokumentów, wymaganych przez prawo zgodnie z kan. 1050 i 1051.

Kan. 1021 - Dymisorie można przesłać każdemu biskupowi utrzymującemu łączność ze Stolicą Apostolską, z wyjątkiem biskupa innego obrządku niż kandydat do święceń, jeśli nie ma indultu apostolskiego.

Kan. 1022 - Biskup, otrzymawszy wymagane prawem dymisorie, nie powinien przystępować do święceń, dopóki się całkowicie nie upewni o ich autentyczności.

Kan. 1023 - Dymisorie mogą być przez udzielającego lub jego następcę czymś uwarunkowane lub odwołane. Raz jednak udzielone nie tracą ważności w wypadku wygaśnięcia władzy tego, kto je wystawił.

Rozdział II

KANDYDACI DO ŚWIĘCEŃ

Kan. 1024 - Święcenia ważnie przyjmuje tylko mężczyzna ochrzczony.

Kan. 1025 - § 1. Do godziwego udzielenia święceń prezbiteratu lub diakonatu wymaga się, aby kandydat: po odbyciu zgodnie z prawem próby, posiadał - według oceny własnego biskupa lub kompetentnego przełożonego wyższego - wymagane przymioty; nie był związany żadną nieprawdowością lub przeszkodą, a także wypełnił wymagania kan. 1033-1039. Ponadto niezbędne są dokumenty, o których w kan. 1050, jak również powinien być przeprowadzony egzamin, o jakim w kan. 1051.

§ 2. Wymaga się ponadto, ażeby według oceny tego uprawnionego przełożonego, kandydat do święceń był potrzebny dla posługi Kościoła.

§ 3. Biskup udzielający święceń własnemu podwładnemu, który jest przeznaczony dla innej diecezji, musi mieć pewność, że będzie on przyjęty do tej diecezji.

Art. 1

WYMOGI STAWIANE KANDYDATOM DO ŚWIĘCEŃ

Kan. 1026 - Wyświęcić można tylko tego, kto cieszy się należyłą wolnością. Nie wolno zmuszać do przyjęcia święceń w jakikolwiek sposób i dla jakiegokolwiek przyczyny, ani kanonicznie odpowiedniego odwołać od ich przyjęcia.

Kan. 1027 - Kandydaci do diakonatu i prezbiteratu muszą być uformowani przez dokładne przygotowanie, zgodnie z prawem.

Kan. 1028 - Biskup diecezjalny lub kompetentny przełożony ma się troszczyć, by kandydaci, zanim zostaną dopuszczeni do określonego święcenia, zostali należycie pouczeni o samym święceniu oraz o związanych z nim obowiązkach.

Kan. 1029 - Do święceń należy dopuszczać jedynie tych, którzy - według roztropnej oceny własnego biskupa albo kompetentnego przełożonego wyższego - po rozważeniu wszystkich okoliczności, mają nieskażoną wiarę, kierują się prawidłową intencją, posiadają wymaganą wiedzę, cieszą się dobrą opinią, mają nienaganne obyczaje, wypróbowane cnoty, jak również inne przymioty fizyczne i psychiczne, odpowiadające przyjmowanemu święceniu.

Kan. 1030 - Jedynie na skutek kanonicznej przyczyny, chociaż tajnej, własny biskup lub kompetentny przełożony wyższy może zabronić przystąpienia do prezbiteratu własnym diakonom, przeznaczonym do kapłaństwa, z zachowaniem możliwości wniesienia rekursu, zgodnie z prawem.

Kan. 1031 - § 1. Prezbiteratu można udzielać tylko tym, którzy ukończyli dwudziesty piąty rok życia i posiadają wystarczającą dojrzałość, z zachowaniem ponadto sześciomiesięcznego odstępu czasu między diakonatem i prezbiteratem. Tych, którzy są przeznaczeni do prezbiteratu, można dopuścić do diakonatu dopiero po ukończeniu dwudziestego trzeciego roku życia.

§ 2. Kandydat do stałego diakonatu, niezona, może być dopuszczony do tych święceń dopiero po ukończeniu przynajmniej dwudziestego piątego roku życia; związany zaś małżeństwem nie wcześniej, jak po ukończeniu przynajmniej trzydziestego piątego roku życia, i za zgodą żony.

§ 3. Konferencje Episkopatu mają prawo wydać zarządzenie, na mocy którego jest wymagany wyższy wiek do prezbiteratu i diakonatu stałego.

§ 4. Dyspensa ponad rok od wieku, wymaganego zgodnie z przepisami §§ 1 i 2, jest zarezerwowana Stolicy Apostolskiej.

Kan. 1032 - § 1. Kandydaci do prezbiteratu mogą być dopuszczeni do diakonatu dopiero po ukończeniu piątego roku studiów filozoficzno-teologicznych.

§ 2. Po zakończeniu okresu studiów, diakon powinien przez odpowiedni czas, określony przez biskupa lub wyższego przełożonego, pracować w duszpasterstwie, wykonując święcenie diakańskie, zanim zostanie dopuszczony do prezbiteratu.

§ 3. Kandydat do diakonatu stałego może być dopuszczony do tego święcenia dopiero po zakończeniu okresu formacji.

Art. 2

WSTĘPNE WYMAGANIA DO ŚWIĘCEŃ

Kan. 1033 - Tylko ten jest godziwie dopuszczony do święceń, kto przyjął sakrament bierzmowania.

Kan. 1034 - § 1. Kandydat do diakonatu lub prezbiteratu nie powinien być święcony, jeśli wcześniej, przez obrzęd liturgiczny dopuszczenia, nie został włączony do grona kandydatów przez władzę, o której w kan. 1016 i 1019; po przedłożeniu wcześniej własnoręcznie napisanej i podpisanej prośby oraz po jej zaakceptowaniu na piśmie przez władzę.

§ 2. Do otrzymania takiego dopuszczenia nie jest obowiązany ten, kto przez śluby został włączony do kleryckiego instytutu.

Kan. 1035 - § 1. Zanim ktoś zostanie dopuszczony do diakonatu, czy to stałego czy przejściowego, powinien przyjąć i przez odpowiedni czas wykonywać posługi lektora i akolity.

§ 2. Między udzieleniem akolitu i diakonatu należy zachować odstęp przynajmniej sześciu miesięcy.

Kan. 1036 - Kandydat do diakonatu lub prezbiteratu powinien przed dopuszczeniem przedstawić własnemu biskupowi albo kompetentnemu przełożonemu wyższemu własnoręcznie sporządzone i podpisane oświadczenie stwierdzające, że z własnej woli i dobrowolnie przyjmie święcenia oraz że zawsze będzie wykonywał kościelną posługę; jednocześnie prosząc o dopuszczenie do święceń.

Kan. 1037 - Nieżonaty kandydat do stałego diakonatu, jak również kandydaci do prezbiteratu, nie powinni być dopuszczeni do diakonatu, zanim w przepisany obrzędzie nie oświadczą publicznie wobec Boga i Kościoła, że podjęli obowiązek celibatu, albo zanim nie złożą ślubów wieczystych w instytucie zakonnym.

Kan. 1038 - Diakon, który odmawia przyjęcia prezbiteratu, nie może otrzymać zakazu wykonywania przyjętego święcenia, chyba że jest związany przeszkodą kanoniczną albo - według osądu biskupa diecezjalnego lub kompetentnego przełożonego wyższego - istnieje jakaś inna poważna przyczyna.

Kan. 1039 - Wszyscy kandydaci do jakichkolwiek święceń obowiązani są odprawić przynajmniej pięciodniowe rekolekcje, w miejscu i w sposób określony przez ordynariusza. Zanim biskup przystąpi do udzielania święceń, winien się upewnić, że kandydaci odprawili te rekolekcje.

Art. 3

NIEPRAWIDŁOWOŚCI ORAZ INNE PRZESZKODY

Kan. 1040 - Zabrania się przyjęcia święceń tym, którzy są związani jakąkolwiek przeszkodą, czy to stałą, która nazywa się nieprawidłowością, czy też zwykłą. Można podlegać jedynie tym przeszkodom, które są wymienione w niżej podanych kanonach.

Kan. 1041 - Do przyjęcia święceń nieprawidłowymi są:

1 kto podlega jakiegokolwiek formie amencji lub innej chorobie psychicznej, na skutek której - po zasięgnięciu opinii biegłych - jest uważany za niezdolnego do właściwego wykonywania posługi;

2 kto popełnił przestępstwo apostazji, herezji lub schizmy;

3 kto usiłował zawrzeć małżeństwo, nawet tylko cywilne, bądź sam związany węzłem małżeńskim albo święceniami lub wieczystym publicznym ślubem czystości, bądź też z kobietą związaną ważnym małżeństwem lub takim samym ślubem;

4 kto popełnił dobrowolne zabójstwo albo spowodował spędzenie płodu, gdy skutek nastąpił, oraz wszyscy pozytywnie współdziałający;

5 kto poważnie i z rozmysłem zranił siebie lub innego albo usiłował odebrać sobie życie;

6 kto wykonał akt święceń zarezerwowany mającym święcenia biskupie lub prezbiteratu, albo nie mając tych święceń, albo nie mogąc go wykonać na skutek zakazu wynikającego z jakiejś kary kanonicznej deklarowanej lub wymierzonej.

Kan. 1042 - Zwykłą przeszkodą, nie pozwalającą przyjąć święceń, są związani:

1 mężczyzna żonaty, chyba że jest zgodnie z prawem przeznaczony do stałego diakonatu;

2 kto sprawuje urząd lub zarząd zakazany duchownym na mocy kan. 285 i 286, związany z obowiązkiem rozliczenia się, dopóki nie uwolnił się na skutek złożenia urzędu lub zarządu i związanych z nim rozliczeń;

3 neofita, dopóki według oceny ordynariusza nie został dostatecznie utwierdzony.

Kan. 1043 - Przed święceniami wierni mają obowiązek powiadomić ordynariusza lub proboszcza o znanych im przeszkodach do święceń.

Kan. 1044 - § 1. Do wykonywania przyjętych święceń są nieprawidłowymi:

1 kto, będąc związany nieprawidłowością do przyjęcia święceń, nieprawnie przyjął święcenia;

2 kto dopuścił się przestępstwa, o którym w kan. 1041, n. 2, jeśli jest ono publiczne;

3 kto popełnił jedno z przestępstw, o jakich w kan. 1041, nn. 3, 4, 5, 6.

§ 2. Podlega przeszkodzie nie pozwalającej wykonywać święceń:

1 kto, będąc związany przeszkodą do przyjęcia święceń, nieprawnie przyjął święcenia;

2 kto popadł w amencję lub inną chorobę psychiczną, o której w kan. 1041, n. 1, dopóki ordynariusz - po zasięgnięciu opinii biegłego - nie zezwolił na wykonywanie święcenia.

Kan. 1045 - Nieznajomość nieprawidłowości oraz przeszkód nie uwalnia od nich.

Kan. 1046 - Nieprawidłowości i przeszkody zwielokrotniają się z różnych ich przyczyn, nie zaś na skutek powtarzania tej samej przyczyny, chyba że chodzi o nieprawidłowość pochodzącą z dobrowolnego, zabójstwa lub skutecznego przerwania ciąży.

Kan. 1047 - § 1. Jedyne Stolica Apostolska może dyspensować od wszystkich nieprawidłowości, jeśli fakt, na którym się opierają, został wprowadzony na forum sądowe.

§ 2. Jej również jest zarezerwowane dyspensowanie od następujących nieprawidłowości i przeszkód do przyjęcia święceń:

1 od nieprawidłowości, wpływających z publicznych przestępstw, o których w kan. 1041, nn. 2 i 3;

2 od nieprawidłowości z przestępstwa, czy to publicznego, czy tajnego, o którym w kan. 1041, n. 4;

3 od przeszkody, o której w kan. 1042, n. 1.

§ 3. Stolicy Apostolskiej jest również zarezerwowane dyspensowanie od nieprawidłowości do wykonywania przyjętego święcenia, o których w kan. 1041, n. 3, tylko w wypadkach publicznych, oraz w tymże kanonie, n. 4, także w wypadkach tajnych.

§ 4. Od nieprawidłowości i przeszkód nie zarezerwowanych Stolicy Świętej może dyspensować ordynariusz.

Kan. 1048 - W nagłych przypadkach tajnych, gdy nie można się udać do ordynariusza, albo gdy chodzi o nieprawidłowości, o których w kan. 1041, nn. 3 i 4, do Penitencjarii Apostolskiej, a zagraża niebezpieczeństwo poważnej szkody lub zniesławienia, związany nieprawidłowością nie pozwalającą wykonywać święceń, może je wykonywać. Pozostaje jednak obowiązek zwrócenia się jak najszybciej do ordynariusza lub Penitencjarii, za pośrednictwem spowiednika, bez podawanie nazwiska.

Kan. 1049 - § 1. W prośbie o dyspensę od nieprawidłowości i przeszkód należy wyszczególnić wszystkie nieprawidłowości i przeszkody. Jednak dyspensa ogólna jest ważna również w odniesieniu do pominiętych w dobrej wierze, z wyjątkiem nieprawidłowości, o których w kan. 1041, n. 4, oraz innych, wniesionych już na drogę sądową. Nie obejmuje natomiast pominiętych w złej wierze.

§ 2. W wypadku nieprawidłowości z dobrowolnego zabójstwa lub przerwania ciąży, do ważności dyspensy trzeba podać także liczbę przestępstw.

§ 3. Dyspensa ogólna od nieprawidłowości i przeszkód, udzielona do przyjęcia święceń, jest ważna w odniesieniu do wszystkich święceń.

Art. 4

WYMAGANE DOKUMENTY I BADANIE

Kan. 1050 - Do dopuszczenia do święceń wymagane są następujące dokumenty:

1 zaświadczenie o należycie odbytych studiach, zgodnie z kan. 1032;

2 jeśli chodzi o przystępujących do prezbiteratu, zaświadczenie o przyjęciu diakonatu;

3 jeśli chodzi o przystępujących do diakonatu: świadectwo chrztu i bierzmowania oraz przyjęcia posług, o których w kan. 1035; ponadto zaświadczenia o złożeniu oświadczenia, o którym w kan. 1036; jeśli przystępujący do diakonatu stałego jest żonaty, potrzebne są świadectwa ślubu i zgody żony.

Kan. 1051 - Gdy chodzi o zbadanie przymiotów wymaganych od kandydata do święceń, należy zachować następujące przepisy:

1 konieczne jest zaświadczenie rektora seminarium lub domu formacji na temat przymiotów wymaganych do przyjęcia święceń, mianowicie o nieskażonej doktrynie kandydata, autentycznej pobożności, dobrych obyczajach i zdatności do wykonywania posługi; ponadto, po przeprowadzeniu odpowiedniego badania, zaświadczenie o stanie zdrowia fizycznego i psychicznego kandydata;

2 biskup diecezjalny lub wyższy przełożony dla należytego przeprowadzenia badania mogą zastosować także inne środki, które uznają za pożyteczne, stosownie do okoliczności czasu i miejsca, jak świadectwa kwalifikacyjne, zapowiedzi lub inne informacje.

Kan. 1052 - § 1. Aby biskup, udzielający święceń na podstawie własnego prawa, mógł do nich przystąpić, powinien najpierw upewnić się, że są dokumenty, o których w kan. 1050, oraz że w przeprowadzonym zgodnie z prawem badaniu zdatność kandydata została stwierdzona pozytywnymi argumentami.

§ 2. Aby biskup mógł przystąpić do udzielenia święceń obcemu kandydatowi, wystarcza, że dymisorie informują, iż zebrano te dokumenty, przeprowadzono badanie zgodnie z przepisem prawa i ustalono zdatność kandydata. Jeśli kandydat jest członkiem instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostołskiego, dymisorie powinny ponadto zaświadczać, że kandydat został definitywnie włączony do instytutu lub stowarzyszenia i jest podwładnym przełożonego wystawiającego dymisorie.

§ 3. Jeśli mimo to na podstawie pewnych racji, biskup ma wątpliwość, czy kandydat jest zdatny do przyjęcia święceń, nie powinien mu ich udzielać.

Rozdział III

ZAPISANIE I ŚWIADECTWO ŚWIĘCEŃ

Kan. 1053 - § 1. Po udzieleniu święceń, należy w specjalnej księdze, przechowywanej pilnie w kurii miejsca święceń, zapisać nazwiska poszczególnych wyświęconych, nazwisko szafarza, a także miejsce i datę udzielenia święceń. Ponadto należy starannie przechowywać wszystkie dokumenty, dotyczące poszczególnych święceń.

§ 2. Biskup udzielający święceń powinien każdemu wyświęconemu wydać autentyczne świadectwo otrzymanych święceń. Ci, którzy zostali wyświęceni przez obcego biskupa na podstawie dymisorii, powinni wspomniane świadectwo przedstawić własnemu ordynariuszowi w celu zapisania święceń w specjalnej księdze przechowywanej w archiwum.

Kan. 1054 - Ordynariusz miejsca, gdy idzie o duchownych diecezjalnych, albo kompetentny przełożony wyższy, gdy chodzi o jego podwładnych, powinni o każdym

udzielonym święceniowi powiadamiać proboszcza miejsca chrztu, który jest obowiązany dokonać adnotacji w swojej księdze ochrzczonych, zgodnie z kan. 535, § 2.

Tytuł VII

MAŁŻEŃSTWO

Kan. 1055 - § 1. Małżeńskie przymierze, przez które mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, skierowaną ze swej natury do dobra małżonków oraz do zrodzenia i wychowania potomstwa, zostało między ochrzczonymi podniesione przez Chrystusa Pana do godności sakramentu.

§ 2. Z tej racji między ochrzczonymi nie może istnieć ważna umowa małżeńska, która tym samym nie byłaby sakramentem.

Kan. 1056 - Istotnymi przymiotami małżeństwa są jedność i nierozzerwalność, które w małżeństwie chrześcijańskim nabierają szczególnej mocy z racji sakramentu.

Kan. 1057 - § 1. Małżeństwo stwarza zgoda stron między osobami prawnie do tego zdolnymi, wyrażona zgodnie z prawem, której nie może uzupełnić żadna ludzka władza.

§ 2. Zgoda małżeńska jest aktem woli, którym mężczyzna i kobieta w nieodwołalnym przymierzu wzajemnie się sobie oddają i przyjmują w celu stworzenia małżeństwa.

Kan. 1058 - Małżeństwo mogą zawrzeć wszyscy, którym prawo tego nie zabrania.

Kan. 1059 - Małżeństwo katolików, chociażby tylko jedna strona była katolicka, podlega nie tylko prawu Bożemu, lecz także kanonicznemu, z zachowaniem kompetencji władzy państwowej odnośnie do czysto cywilnych skutków tegoż małżeństwa.

Kan. 1060 - Małżeństwo cieszy się przychylnością prawa, dlatego w wątpliwości należy uważać je za ważne, dopóki nie udowodni się czegoś przeciwnego.

Kan. 1061 - § 1. Ważne małżeństwo pomiędzy ochrzczonymi nazywa się tylko zawartym, jeśli nie zostało dopełnione; zawartym i dopełnionym, jeśli małżonkowie podjęli w sposób ludzki akt małżeński przez się zdolny do zrodzenia potomstwa, do którego to aktu małżeństwo jest ze swej natury ukierunkowane i przez który małżonkowie stają się jednym ciałem.

§ 2. Gdy po zawarciu małżeństwa małżonkowie wspólnie zamieszkali, domniemywa się dopełnienie, dopóki coś przeciwnego nie zostanie udowodnione.

§ 3. Nieważne małżeństwo nazywa się mniemanym, jeśli zostało zawarte w dobrej wierze przez jedną przynajmniej ze stron, dopóki obydwie strony nie upewnią się o jego nieważności.

Kan. 1062 - § 1. Przyrzeczenie małżeństwa, bądź jednostronne, bądź dwustronne, nazywane zaręczynami, jest regulowane prawem partykularnym, ustanowionym przez Konferencję Episkopatu z uwzględnieniem zwyczajów oraz prawa świeckiego, gdy takie zostało wydane.

§ 2. Przyrzeczenie małżeństwa nie stanowi podstawy do wniesienia skargi, żądającej zawarcia małżeństwa. Przysługuje jednak skarga o wynagrodzenie szkód, jeśli takie powstały.

Rozdział I

PASTERSKA TROSKA I CZYNNOCI POPRZEDZAJACE ZAWARCIE MALZENSTWA

Kan. 1063 - Duszpasterze mają obowiązek troszczyć się o to, aby własna wspólnota kościelna świadczyła pomoc wiernym, dzięki której stan małżeński zachowa ducha chrześcijańskiego i będzie się doskonalił. Ta pomoc winna być udzielana przede wszystkim:

1 poprzez przepowiadanie, katechezę odpowiednio przystosowaną dla małoletnich, młodzieży i starszych, także przy użyciu środków społecznego przekazu, dzięki czemu wierni otrzymają pouczenie o znaczeniu małżeństwa chrześcijańskiego, jak również o obowiązkach małżonków i chrześcijańskich rodziców;

2 przez osobiste przygotowanie do zawarcia małżeństwa, przysposabiające nupturientów do świętości ich nowego stanu i jego obowiązków;

3 przez owocne sprawowanie liturgii małżeństwa, która winna ukazywać, że małżonkowie są znakiem i zarazem uczestniczą w tajemnicy jedności oraz płodnej miłości Chrystusa i Kościoła;

4 przez świadczenie pomocy małżonkom, ażeby wiernie zachowując i chroniąc przymierze małżeńskie, osiągnęli w rodzinie życie coraz bardziej święte i doskonałe.

Kan. 1064 - Jest rzeczą ordynariusza miejsca troszczyć się o właściwe organizowanie tego rodzaju pomocy, po wysłuchaniu także, gdy się to wyda pożyteczne, zdania mężczyzn i kobiet odznaczających się doświadczeniem i biegłością.

Kan. 1065 - § 1. Katolicy, którzy nie przyjęli jeszcze sakramentu bierzmowania, powinni go przyjąć przed zawarciem małżeństwa, gdy jest to możliwe bez poważnej niedogodności.

§ 2. Aby przyjąć owocnie sakrament małżeństwa, usilnie zaleca się, ażeby nupturienti przystąpili do sakramentu pokuty i Najświętszej Eucharystii.

Kan. 1066 - Przed zawarciem małżeństwa należy się upewnić, że nic nie stoi na przeszkodzie do jego ważnego i godziwego zawarcia.

Kan. 1067 - Konferencja Episkopatu powinna wydać normy dotyczące egzaminu narzeczonych, zapowiedzi przedmałżeńskich oraz innych odpowiednich środków do przeprowadzenia badań przed zawarciem małżeństwa, aby proboszcz pilnie ich przestrzegając mógł przystąpić do asystowania przy małżeństwie.

Kan. 1068 - Jeśli w niebezpieczeństwie śmierci nie można zdobyć innych dowodów, wystarcza - jeśli nie ma przeciwnych podejrzeń - oświadczenie nupturientów, w razie potrzeby zaprzysiężone, że zostali ochrzczeni i nie są związani żadną przeszkodą.

Kan. 1069 - Wszyscy wierni mają obowiązek znane im przeszkody małżeńskie wyjawić przed zawarciem małżeństwa proboszczowi lub ordynariuszowi miejsca.

Kan. 1070 - Jeśli egzaminu przedślubnego nie przeprowadził proboszcz, do którego należy asystowanie przy zawieraniu małżeństwa, lecz inny, ma on obowiązek jak najszybciej powiadomić tego proboszcza o wyniku badań autentycznym dokumentem.

Kan. 1071 - § 1. Poza wypadkiem konieczności, nie można bez zezwolenia ordynariusza miejsca asystować przy:

- 1 małżeństwie tułaczy
- 2 małżeństwie, które nie może być uznane lub zawarte według prawa państwowego;
- 3 małżeństwie osoby, którą wiążą naturalne obowiązki wobec innej strony lub wobec dzieci, wynikające z poprzedniego związku;
- 4 małżeństwie osoby, która notorycznie porzuciła wiarę katolicką;
- 5 małżeństwie osoby związanej cenzurą;
- 6 małżeństwie małoletnich, bez wiedzy rodziców albo wobec ich uzasadnionego sprzeciwu;

7 małżeństwie zawieranym przez pełnomocnika, o czym mowa w kan. 1105.

§ 2. Ordynariusz miejsca może zezwolić na asystowanie przy małżeństwie osoby, która notorycznie odstąpiła od wiary katolickiej tylko z zachowaniem norm, określonych w kan. 1125, przy zastosowaniu odpowiednich modyfikacji.

Kan. 1072 - Duszpasterze powinni odwozić od zawierania małżeństwa młodzież przed osiągnięciem wieku, w którym zgodnie z miejscowymi zwyczajami zawiera się małżeństwo.

Rozdział II

PRZESZKODY ZRYWAJĄCE W OGÓLNOŚCI

Kan. 1073 - Przeszkoda zrywająca czyni osobę niezdolną do ważnego zawarcia małżeństwa.

Kan. 1074 - Przeszkodę uważa się za publiczną, jeśli może być udowodniona w zakresie zewnętrznym; poza tym jest tajna.

Kan. 1075 - § 1. Jedyne najwyższa władza kościelna może autentycznie wyjaśniać, kiedy prawo Boże zabrania małżeństwa lub ją unieważnia.

§ 2. Również tylko najwyższa władza kościelna ma prawo ustanawiać inne przeszkody dla ochrzczonych.

Kan. 1076 - Odrzuca się zwyczaj wprowadzający nową przeszkodę albo przeciwny obowiązującym przeszkodom.

Kan. 1077 - § 1. Ordynariusz miejsca może w szczególnym wypadku zabronić zawierania małżeństwa swoim podwładnym gdziekolwiek przebywającym, oraz wszystkim aktualnie przebywającym na własnym jego terytorium, lecz tylko czasowo, na skutek poważnej przyczyny i dopóki ona trwa.

§ 2. Tylko najwyższa władza kościelna może dodać klauzulę unieważniającą małżeństwo.

Kan. 1078 - § 1. Ordynariusz miejsca może swoich podwładnych gdziekolwiek przebywających oraz wszystkich aktualnie przebywających na własnym jego terytorium, dyspensować od wszystkich przeszkód z prawa kościelnego, z wyłączeniem tych, od których dyspensa jest zarezerwowana Stolicy Apostolskiej.

§ 2. Stolicy Apostolskiej jest zarezerwowana dyspensa:

1 od przeszkody wynikającej ze święceń lub z wieczystego ślubu publicznego czystości, złożonego w instytucie zakonnym na prawie papieskim;

2 od przeszkody występku, o której w kan. 1090.

§ 3. Nie udziela się nigdy dyspensy od przeszkody pokrewieństwa w linii prostej oraz w drugim stopniu linii bocznej.

Kan. 1079 - § 1. W grożącym niebezpieczeństwie śmierci, ordynariusz miejsca może swoich podwładnych, gdziekolwiek przebywających, oraz wszystkich pozostających na własnym jego terytorium, dyspensować zarówno od formy obowiązującej przy zawarciu małżeństwa, jak od wszystkich i poszczególnych przeszkód z prawa kościelnego, czy to publicznych czy tajnych, z wyjątkiem przeszkody wypływającej ze święceń prezbiteratu.

§ 2. W tych samych okolicznościach, o jakich w § 1, ale tylko w wypadkach, w których nie można się odnieść nawet do miejscowego ordynariusza, taką samą władzę dyspensowania posiada proboszcz, szafarz odpowiednio delegowany, a także kapłan lub diakon, asystujący przy zawieraniu małżeństwa zgodnie z kan. 1116, § 2.

§ 3. W niebezpieczeństwie śmierci spowiednik może dyspensować od przeszkód tajnych w zakresie wewnętrznym czy to podczas spowiedzi, czy poza nią.

§ 4. Przez niemożność odniesienia się do miejscowego ordynariusza, w wypadku, o którym w § 2, rozumie się sytuację, gdy można to uczynić tylko przy pomocy telegrafu lub telefonu.

Kan. 1080 - § 1. Ilekroć przeszkoda zostaje wykryta, gdy wszystko jest już gotowe do ślubu i małżeństwa nie da się odłożyć bez prawdopodobnego niebezpieczeństwa wielkiego zła, do czasu uzyskania dyspensy od kompetentnego przełożonego, władzę dyspensowania od wszystkich przeszkód, z wyłączeniem tych, o których w kan 1078, § 2, n. 1, mają: ordynariusz miejsca oraz, jeśli wypadek jest tajny, wszyscy, o których w kan. 1079, §§ 2-3, z zachowaniem przepisanych tam warunków.

§ 2. Ta władza rozciąga się także na uważnienie małżeństwa, jeśli zagraża takie samo niebezpieczeństwo i nie ma czasu na odniesienie się do Stolicy Apostolskiej, ewentualnie do ordynariusza miejsca, gdy chodzi o przeszkody, od których może dyspensować.

Kan. 1081 - Proboszcz albo kapłan lub diakon, o którym w kan. 1079, § 2, powinien o udzieleniu dyspensy w zakresie zewnętrznym natychmiast powiadomić ordynariusza miejsca. Winna być ona również odnotowana w księdze małżeństw.

Kan. 1082 - Jeśli czego innego nie postanawia reskrypt Penitencjarii, dyspensa udzielona w zakresie wewnętrznym niesakramentalnym od przeszkody tajnej, powinna być wpisana do księgi przechowywanej w tajnym archiwum kurii i nie jest potrzebna inna dyspensa w zakresie zewnętrznym, gdy przeszkoda tajna stanie się później publiczną.

Rozdział III

POSZCZEGÓLNE PRZESZKODY ZRYWAJĄCE

Kan. 1083 - § 1. Nie może zawrzeć ważnego małżeństwa mężczyzna przed ukończeniem szesnastego roku życia i kobieta przed ukończeniem czternastego roku.

§ 2. Konferencja Episkopatu ma prawo ustalić wyższy wiek do godziwego zawarcia małżeństwa.

Kan. 1084 - § 1. Niezdolność dokonania stosunku małżeńskiego uprzednia i trwała, czy to ze strony mężczyzny czy kobiety, czy to absolutna czy względna, czyni małżeństwo nieważnym z samej jego natury.

§ 2. Jeśli przeszkoda niezdolności jest wątpliwa, czy wątpliwość ta jest prawna czy faktyczna, nie należy zabraniać zawarcia małżeństwa ani też, dopóki trwa wątpliwość, orzekać jego nieważności.

§ 3. Niepłodność ani nie wzbrania zawarcia małżeństwa, ani nie powoduje jego nieważności, z zachowaniem przepisu kan. 1098.

Kan. 1085 - § 1. Nieważnie usiłuje zawrzeć małżeństwo, kto jest związany węzłem poprzedniego małżeństwa, nawet niedopełnionego.

§ 2. Chociaż pierwsze małżeństwo było nieważnie zawarte lub zostało rozwiązane z jakiegokolwiek przyczyny, nie wolno dlatego zawrzeć ponownego małżeństwa, dopóki nie stwierdzi się, zgodnie z prawem i w sposób pewny, nieważności lub rozwiązania pierwszego.

Kan. 1086 - § 1. Nieważne jest małżeństwo między dwiema osobami, z których jedna została ochrzczona w Kościele katolickim lub była do niego przyjęta i nie odłączyła się od niego formalnym aktem, a druga jest nieochrzczona.

§ 2. Od tej przeszkody można dyspensować tylko po wypełnieniu warunków, o których w kan. 1125 i 1126.

§ 3. Jeśli podczas zawierania małżeństwa strona była powszechnie uważana za ochrzczonej albo jej chrzest był wątpliwy, należy domniemywać, zgodnie z kan. 1060, ważność małżeństwa, dopóki w sposób pewny nie udowodni się, że jedna strona była ochrzczona, druga zaś nieochrzczona.

Kan. 1087 - Nieważnie usiłują zawrzeć małżeństwo ci, którzy otrzymali święcenia.

Kan. 1088 - Nieważnie usiłują zawrzeć małżeństwo ci, którzy są związani wieczystym ślubem publicznym czystości w instytucie zakonnym.

Kan. 1089 - Nie może być ważne zawarte małżeństwo pomiędzy mężczyzną i kobietą uprowadzoną lub choćby przetrzymywaną z zamiarem zawarcia z nią małżeństwa, chyba że później kobieta uwolniona od porywacza oraz znajdując się w miejscu bezpiecznym i wolnym, sama swobodnie wybierze to małżeństwo.

Kan. 1090 - § 1. Kto ze względu na zawarcie małżeństwa z określoną osobą, zadaje śmierć jej współmałżonkowi lub własnemu, nieważnie usiłuje zawrzeć to małżeństwo.

§ 2. Nieważnie również usiłują zawrzeć małżeństwo ci, którzy poprzez fizyczny lub moralny współdziałal spowodowali śmierć współmałżonka.

Kan. 1091 - § 1. W linii prostej pokrewieństwa nieważne jest małżeństwo między wszystkimi wstępnymi i zstępnymi, zarówno prawego pochodzenia, jak i naturalnymi.

§ 2. W linii bocznej nieważne jest aż do czwartego stopnia włącznie.

§ 3. Przeszkoda pokrewieństwa nie zwielokrotnia się.

§ 4. Nigdy nie zezwala się na małżeństwo, jeśli istnieje wątpliwość, czy strony są spokrewnione w jakimś stopniu linii prostej lub w drugim stopniu linii bocznej.

Kan. 1092 - Powinowactwo w linii prostej powoduje nieważność małżeństwa we wszystkich stopniach.

Kan. 1093 - Przeszkoda przyzwoitości publicznej powstaje z nieważnego małżeństwa po rozpoczęciu życia wspólnego albo z notorycznego lub publicznego konkubinatu. Powoduje zaś nieważność małżeństwa w pierwszym stopniu linii prostej między mężczyzną i krewnymi kobiety i odwrotnie.

Kan. 1094 - Nie mogą ważnie zawrzeć małżeństwa ze sobą ci, którzy są związani pokrewieństwem prawnym powstałym z adopcji, w linii prostej lub w drugim stopniu linii bocznej.

Rozdział IV

ZGODA MAŁŻEŃSKA

Kan. 1095 - Niezdolni do zawarcia małżeństwa są ci, którzy:

1 są pozbawieni wystarczającego używania rozumu;

2 mają poważny brak rozeznania oceniającego co do istotnych praw i obowiązków małżeńskich wzajemnie przekazywanych i przyjmowanych;

3 z przyczyn natury psychicznej nie są zdolni podjąć istotnych obowiązków małżeńskich.

Kan. 1096 - § 1. Do zaistnienia zgody małżeńskiej konieczne jest, aby strony wiedziały przynajmniej, że małżeństwo jest trwałym związkiem między mężczyzną i kobietą, skierowanym do zrodzenia potomstwa przez jakieś seksualne współdziałanie.

§ 2. Po osiągnięciu dojrzałości nie domniemywa się takiej ignorancji.

Kan. 1097 - § 1. Błąd co do osoby powoduje nieważność małżeństwa.

§ 2. Błąd co do przymiotu osoby, chociażby był przyczyną zawarcia małżeństwa, nie powoduje nieważności małżeństwa, chyba że przymiot ten był bezpośrednio i zasadniczo zamierzony.

Kan. 1098 - Kto zawiera małżeństwo, zwiedziony podstępem, dokonany dla uzyskania zgody małżeńskiej, a dotyczącym jakiegoś przymiotu drugiej strony, który ze swej natury może poważnie zakłócić wspólnotę życia małżeńskiego, zawiera je nieważnie.

Kan. 1099 - Błąd co do jedności lub nierozzerwalności albo sakramentalnej godności małżeństwa nie narusza zgody małżeńskiej, chyba że determinuje wolę.

Kan. 1100 - Znajomość lub opinia o nieważności małżeństwa niekoniecznie wyklucza zgodę małżeńską.

Kan. 1101 - § 1. Domniemywa się, że wewnętrzna zgoda odpowiada słowom lub znakom użytym przy zawieraniu małżeństwa.

§ 2. Jeśli jednak jedna ze stron albo obydwie pozytywnym aktem woli wykluczyłyby samo małżeństwo lub jakiś istotny element małżeństwa, albo jakiś istotny przymiot, zawierają je nieważnie.

Kan. 1102 - § 1. Nie można ważnie zawrzeć małżeństwa pod warunkiem dotyczącym przyszłości.

§ 2. Małżeństwo zawarte pod warunkiem dotyczącym przeszłości lub terażniejszości jest ważne lub nie, zależnie od istnienia lub nieistnienia przedmiotu warunku.

§ 3. Warunek zaś, o którym w § 2, nie może być godziwie dołączony, chyba że za pisemną zgodą ordynariusza miejsca.

Kan. 1103 - Nieważne jest małżeństwo zawarte pod przymusem lub pod wpływem ciężkiej bojaźni z zewnątrz, choćby nieumyślnie wywołanej, od której, ażeby się uwolnić, zmuszony jest ktoś wybrać małżeństwo.

Kan. 1104 - § 1. Do ważnego zawarcia małżeństwa konieczne jest, by nupturieni byli równocześnie obecni, bądź osobiście, bądź też przez pełnomocnika.

§ 2. Zgodę małżeńską nupturieni powinni wyrazić słowami, a gdy nie mogą mówić, równoznacznymi znakami.

Kan. 1105 - § 1. Do ważnego zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika wymaga się:

1 aby było specjalne upoważnienie zawarcia go z określoną osobą;

2 aby pełnomocnik był wyznaczony przez samego zleceniodawcę i osobiście wypełniał swoje zadanie.

§ 2. Pełnomocnictwo, by było ważne, powinno być podpisane przez osobę zlecającą i ponadto przez proboszcza lub ordynariusza miejsca, w którym wystawia się pełnomocnictwo, albo przez kapłana delegowanego przez jednego z nich, albo przynajmniej przez dwóch świadków, lub też winno być sporządzone w formie autentycznego dokumentu, zgodnie z wymogami prawa państwowego.

§ 3. Jeśli zleceniodawca nie może pisać, należy to zaznaczyć w samym pełnomocnictwie i dodać jeszcze jednego świadka, który również podpisuje. W przeciwnym razie pełnomocnictwo jest nieważne.

§ 4. Jeśli zleceniodawca, przed zawarciem w jego imieniu małżeństwa, odwołał upoważnienie lub popadł w chorobę umysłową, małżeństwo jest nieważne, chociaż pełnomocnik lub druga strona o tym nie wiedzieli.

Kan. 1106 - Małżeństwo można zawrzeć przez tłumacza. Proboszcz jednak nie powinien przy nim asystować, jeśli nie upewni się o wiarygodności tłumacza.

Kan. 1107 - Chociaż małżeństwo zostało zawarte nieważnie z racji przeszkody lub braku formy, to jednak domniemywa się, że wyrażona zgoda trwa, dopóki nie uzyska się pewności jej odwołania.

Rozdział V

FORMA ZAWARCIA MAŁŻEŃSTWA

Kan. 1108 - § 1. Tylko te małżeństwa są ważne, które zostają zawarte wobec asystującego miejscowego ordynariusza albo proboszcza, albo wobec kapłana lub diakona delegowanego przez jednego z nich; a także wobec dwóch świadków, według zasad wyrażonych w następujących kanonach i z uwzględnieniem wyjątków, o których w kan. 144, 1112, § 1, 1116 i 1127, §§ 2-3.

§ 2. Za asystującego przy zawieraniu małżeństwa uważa się tylko tego, kto jest obecny i pyta nowożeńców, czy wyrażają zgodę i przyjmuje ją w imieniu Kościoła.

Kan. 1109 - Ordynariusz miejsca i proboszcz na mocy swego urzędu, w granicach własnego terytorium ważnie asystują przy małżeństwach nie tylko swoich podwładnych, lecz także obcych, jeśli jedno z nich należy do obrządku łacińskiego; chyba że wyrokiem lub dekretem zostali ekskomunikowani, ukarani interdyktem lub suspendowani od urzędu, albo takimi deklarowani.

Kan. 1110 - Ordynariusz miejsca i proboszcz personalny, na mocy urzędu ważnie asystują przy zawieraniu małżeństwa jedynie tych, z których przynajmniej jedno podlega im w granicach ich okręgu.

Kan. 1111 - § 1. Ordynariusz i proboszcz, dopóki ważnie sprawują swój urząd, mogą delegować kapłanom i diakonom również ogólne upoważnienie do asystowania przy zawieraniu małżeństw w granicach swego terytorium.

§ 2. Aby delegacja upoważnienia do asystowania przy małżeństwach była ważna, wymaga się, by została przekazana określonym osobom w sposób wyraźny. Delegacja specjalna winna być dana do określonego małżeństwa, natomiast delegacja ogólna powinna być udzielona na piśmie.

Kan. 1112 - § 1. Gdzie nie ma kapłanów i diakonów, biskup diecezjalny, uzyskawszy - po wcześniejszej pozytywnej opinii Konferencji Episkopatu - zezwolenie Stolicy Apostolskiej, może delegować świeckich do asystowania przy zawieraniu małżeństw.

§ 2. Należy wybrać odpowiedniego świeckiego, który potrafi przygotować nupturientów i właściwie odprawić liturgię zawierania małżeństwa.

Kan. 1113 - Przed udzieleniem delegacji specjalnej, należy zatroszczyć się o wszystko, co prawo przepisuje do stwierdzenia stanu wolnego.

Kan. 1114 - Asystujący przy zawieraniu małżeństwa działa niegodziwie, jeśli nie stwierdził stanu wolnego nupturientów zgodnie z przepisami prawa, a także nie upewnił się, jeśli to możliwe, o zezwoleniu proboszcza, ilekroć asystuje na podstawie ogólnej delegacji.

Kan. 1115 - Małżeństwa winny być zawierane w parafii, gdzie przynajmniej jedno z nupturientów posiada stałe albo tymczasowe zamieszkanie lub miesięczny pobyt; gdy zaś chodzi o tułaczy, w parafii, gdzie aktualnie przebywają. Za zezwoleniem własnego ordynariusza albo własnego proboszcza, wolno małżeństwo zawrzeć gdzie indziej.

Kan. 1116 - § 1. Jeśli osoba, zgodnie z przepisem prawa, kompetentna do asystowania jest nieosiągalna lub nie można do niej się udać bez poważnej niedogodności, kto chce zawrzeć prawdziwe małżeństwo, może je ważnie i godz;wie zawrzeć wobec samych świadków:

1 w niebezpieczeństwie śmierci;

2 poza niebezpieczeństwem śmierci jedynie wtedy, jeśli roztropnie się przewiduje, że te okoliczności będą trwały przez miesiąc czasu.

§ 2. W obydwu wypadkach, gdyby był osiągalny inny kapłan lub diakon, który mógłby być obecny, powinien być poproszony i razem ze świadkami być przy zawieraniu małżeństwa, z zachowaniem zasady ważności małżeństwa wobec samych świadków.

Kan. 1117 - Określona wyżej forma powinna być zachowana, jeśli przynajmniej jedna ze stron zawierających małżeństwo została ochrzczona w Kościele katolickim lub została do niego przyjęta i nie odstąpiła od niego formalnym aktem, z zachowaniem przepisów kan. 1127, § 2.

Kan. 1118 - § 1. Małżeństwo pomiędzy katolikami lub między stroną katolicką i niekatolicką ochrzczoną, winno być zawierane w kościele parafialnym; w innym kościele lub kaplicy może być zawierane za zezwoleniem ordynariusza miejsca lub proboszcza.

§ 2. Miejscowy ordynariusz może zezwolić na zawarcie małżeństwa w innym odpowiednim miejscu.

§ 3. Małżeństwo pomiędzy stroną katolicką i stroną nieochrzczoną może być zawarte w kościele lub innym odpowiednim miejscu.

Kan. 1119 - Poza wypadkiem konieczności, przy zawieraniu małżeństwa należy zachować obrzędy przepisane w księgach liturgicznych zatwierdzonych przez Kościół albo przyjęte prawnymi zwyczajami.

Kan. 1120 - Konferencja Episkopatu może opracować własny obrzęd zawierania małżeństwa, wymagający zatwierdzenia przez Stolicę Świętą, odpowiadający miejscowym i ludowym zwyczajom, przystosowanym do ducha chrześcijańskiego, z zachowaniem jednak prawa, by asystujący, obecny przy zawieraniu małżeństwa, zapytał nupturientów, czy wyrażają zgodę i tę zgodę przyjął.

Kan. 1121 - § 1. Po zawarciu małżeństwa, proboszcz miejsca zawarcia lub jego zastępca, chociażby żaden z nich przy nim nie asystował, powinien jak najszybciej zapisać w księdze zaślubionych nazwiska małżonków, osoby asystującej i świadków, a także miejsce i datę zawarcia małżeństwa, w sposób określony przez Konferencję Episkopatu lub przez biskupa diecezjalnego.

§ 2. Ilekroć małżeństwo jest zawierane zgodnie z przepisem kan. 1116, kapłan lub diakon, jeśli był obecny, w przeciwnym razie świadkowie są obowiązani jak najszybciej powiadomić proboszcza lub ordynariusza miejsca o zawartym małżeństwie.

§ 3. Co do małżeństwa zawieranego za dyspensą od formy kanonicznej, ordynariusz miejsca, który udzielił dyspensy, powinien zatroszczyć się o to, aby dyspensy i zawarcie małżeństwa zostały zapisane w księdze zaślubionych, zarówno w kurii, jak i w parafii własnej strony katolickiej, której proboszcz przeprowadził badanie stanu wolnego. O zawarciu małżeństwa ma powiadomić ordynariusza i proboszcza jak najszybciej małżonek katolicki, zaznaczając miejsce zawarcia oraz zastosowaną formę publiczną.

Kan. 1122 - § 1. Zawarte małżeństwo winno być odnotowane także w księgach ochrzczonych, w których zapisany jest chrzest małżonków.

§ 2. Jeśli ktoś zawarł małżeństwo poza parafią swojego chrztu, proboszcz miejsca zawarcia małżeństwa ma obowiązek przesłać jak najszybciej do proboszcza miejsca chrztu zawiadomienie o zawarciu małżeństwa.

Kan. 1123 - Ilekroć małżeństwo zostaje uważnione w zakresie zewnętrznym albo orzeczona jego nieważność, albo zgodnie z prawem zostało rozwiązane, poza przypadkiem śmierci, należy powiadomić proboszcza miejsca zawarcia małżeństwa, aby dokonał odpowiedniej adnotacji w księdze zaślubionych i ochrzczonych.

Rozdział VI

MAŁŻEŃSTWA MIESZANE

Kan. 1124 - Małżeństwo między dwiema osobami ochrzczonymi, z których jedna została ochrzczona w Kościele katolickim lub po chrzcie została do niego przyjęta i formalnym aktem od niego się nie odłączyła, druga zaś należy do Kościoła lub wspólnoty kościelnej nie mającej pełnej łączności z Kościołem katolickim, jest zabronione bez wyraźnego zezwolenia kompetentnej władzy.

Kan. 1125 - Tego rodzaju zezwolenia może udzielić ordynariusz miejsca, jeśli istnieje słuszna i rozumna przyczyna, nie może go jednak udzielić bez spełnienia następujących warunków:

1 strona katolicka winna oświadczyć, że jest gotowa odsunąć od siebie niebezpieczeństwo utraty wiary, jak również złożyć szczere przyrzeczenie, że uczyni wszystko, co w jej mocy, aby wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim;

2 druga strona winna być powiadomiona w odpowiednim czasie o składanych przyrzeczeniach strony katolickiej, tak aby rzeczywiście była świadoma treści przyrzeczenia i obowiązku strony katolickiej;

3 obydwie strony powinny być pouczone o celach oraz istotnych przymiotach małżeństwa, których nie może wykluczać żadna ze stron.

Kan. 1126 - Konferencja Episkopatu powinna zarówno określić sposób składania tych oświadczeń i przyrzeczeń, które są zawsze wymagane, jak i ustalić, w jaki sposób ma to być stwierdzone w zakresie zewnętrznym oraz jak ma być o tym powiadomiona strona niekatolicka.

Kan. 1127 - § 1. Co do formy małżeństwa mieszanego należy zachować przepisy kan. 1108. Jeśli jednak małżeństwo zawiera strona katolicka ze stroną niekatolicką obrządku wschodniego, kanoniczna forma zawarcia wymagana jest tylko do godziwości; do ważności zaś konieczny jest udział świętego szafarza, z zachowaniem innych wymogów prawa.

§ 2. Jeśli poważne trudności nie pozwalają zachować formy kanonicznej, ordynariusz miejsca strony katolickiej ma prawo dyspensować od niej w poszczególnych przypadkach, po poradzeniu się jednak ordynariusza miejsca zawarcia małżeństwa, z zachowaniem - i to do

ważności - jakiejś publicznej formy zawarcia. Do Konferencji Episkopatu należy określić normy, według których byłaby udzielana dyspensa w jednolity sposób.

§ 3. Zabrania się, przed lub po kanonicznym zawarciu małżeństwa zgodnie z przepisem § 1, stosować inne religijne zawarcie tegoż małżeństwa w celu wyrażenia lub odnowienia zgody małżeńskiej. Zabroniony jest również taki obrzęd religijny zawarcia małżeństwa, w którym asystujący katolicki i szafarz niekatolicki, stosując równocześnie własny obrzęd, pytają o wyrażenie zgody stron.

Kan. 1128 - Ordynariusze miejsca oraz inni duszpasterze winni troszczyć się o to, ażeby katolickiemu małżonkowi i dzieciom zrodzonym z małżeństwa mieszanego nie zabrakło pomocy duchowej do wypełnienia ich obowiązków. Mają też wspierać małżonków w utrwalaniu jedności życia małżeńskiego i rodzinnego.

Kan. 1129 - Przepisy kanonów 1127 i 1128 winny być stosowane także przy zawieraniu małżeństw, gdy zachodzi przeszkoda różności religii, o której mowa w kan. 1086, § 1.

Rozdział VII

MAŁŻEŃSTWO ZAWIERANE TAJNIE

Kan. 1130 - Na skutek poważnej i naglącej przyczyny ordynariusz miejsca może zezwolić na tajne zawarcie małżeństwa.

Kan. 1131 - Zezwolenie na tajne zawarcie małżeństwa zawiera w sobie :

- 1 konieczność tajnego przeprowadzenia obowiązkowych badań przedmałżeńskich;
- 2 obowiązek zachowania tajemnicy o zawarciu małżeństwa przez ordynariusza miejsca, asystującego, świadków i małżonków.

Kan. 1132 - Obowiązek zachowania tajemnicy, o której w kan. 1131, n. 2, ze strony ordynariusza miejsca ustaje, jeśli z powodu jej zachowania zagraża poważne zgorzenie lub wielka szkoda dla świętości małżeństwa. O tym należy powiadomić strony przed zawarciem małżeństwa.

Kan. 1133 - Małżeństwo tajnie zawarte winno być zapisane jedynie w specjalnej księdze, przechowywanej w tajnym archiwum kurii.

Rozdział VIII

SKUTKI MAŁŻEŃSTWA

Kan. 1134 - Z ważnego małżeństwa powstaje między małżonkami węzeł, z natury swej wieczysty i wyłączny. W małżeństwie chrześcijańskim małżonkowie zostają ponadto przez specjalny sakrament wzmocnieni i jakby konsekrowani do obowiązków swego stanu i godności.

Kan. 1135 - Każdemu z małżonków przysługują jednakowe obowiązki i prawa w tym, co dotyczy wspólnoty życia małżeńskiego.

Kan. 1136 - Rodzice mają najcięższy obowiązek i najpierwsze prawo troszczenia się zgodnie, według swoich możliwości, o wychowanie potomstwa zarówno fizyczne, społeczne i kulturalne, jak i moralne oraz religijne.

Kan. 1137 - Za dzieci prawego pochodzenia uważa się poczęte lub urodzone z małżeństwa ważnego lub mniemanego.

Kan. 1138 - § 1. Ojcem jest ten, na którego wskazuje prawny związek małżeński, chyba że przy pomocy niezbitych argumentów udowodni się co innego.

§ 2. Za dzieci prawego pochodzenia uważa się te, które się urodziły przynajmniej po 180 dniach od zawarcia małżeństwa albo w ciągu 300 dni od dnia rozwiązania życia małżeńskiego.

Kan. 1139 - Dzieci nieprawego pochodzenia uzyskują prawność pochodzenia przez późniejsze małżeństwo rodziców ważne lub mniemane, albo przez reskrypt Stolicy Świętej.

Kan. 1140 - Co do skutków kanonicznych, dzieci, które uzyskały prawność pochodzenia, są zrównane we wszystkim z dziećmi prawego pochodzenia, chyba że prawo wyraźnie co innego zastrzega.

Rozdział IX

ROZŁĄCZENIE MAŁŻONKÓW

Art. 1

ROZWIĄZANIE WĘZŁA

Kan. 1141 - Małżeństwo zawarte i dopełnione nie może być rozwiązane żadną ludzką władzą i z żadnej przyczyny, oprócz śmierci.

Kan. 1142 - Małżeństwo niedopełnione, zawarte przez ochrzczonych lub między stroną ochrzczoneą i stroną nieochrzczoneą, może być ze słusznej przyczyny rozwiązane przez Biskupa Rzymskiego, na prośbę obydwu stron lub tylko jednej, choćby druga się nie zgadzała.

Kan. 1143 - § 1. Małżeństwo zawarte przez dwie osoby nie ochrzczone zostaje rozwiązane na mocy przywileju pawłowego dla dobra wiary strony, która przyjęła chrzest,

przez sam fakt zawarcia nowego małżeństwa przez stronę ochrzczoneą, jeśli strona nieochrzczoneą odeszła.

§ 2. Uważa się, że strona nieochrzczoneą odchodzi, jeżeli nie chce mieszkać ze stroną ochrzczoneą lub mieszkać z nią w zgodzie bez obrazy Stwórcy, chyba że strona ochrzczoneą po przyjęciu chrztu dała słuszny powód odejścia.

Kan. 1144 - § 1. Aby strona ochrzczoneą ważnie zawarła nowe małżeństwo, należy zawsze zapytać stronę nieochrzczoneą:

1 czy i ona chciałaby przyjąć chrzest;

2 czy przynajmniej chciałaby zgodnie mieszkać ze stroną ochrzczoneą, bez obrazy Stwórcy.

§ 2. Ta interpelacja powinna nastąpić po chrzcie. Jednakże ordynariusz miejsca może na skutek poważnej przyczyny zezwolić na zastosowanie interpelacji przed chrztem, a nawet od niej dyspensować, zarówno przed chrztem, jak i po chrzcie, jeśli z dochodzenia przynajmniej sumarycznego i pozasądowego stwierdzi się, że nie można jej dokonać lub będzie bezowocna.

Kan. 1145 - § 1. Interpelacja winna być dokonywana z reguły powagą ordynariusza miejsca strony nawróconej, który to ordynariusz obowiązany jest zostawić drugiej stronie, jeśliby o to prosiła, czas na odpowiedź, zaznaczając jednak, że gdy czas ten bezużytecznie upłynie, milczenie zostanie uznane za odpowiedź negatywną.

§ 2. Interpelacja dokonana nawet prywatnie przez stronę nawróconą jest ważna; owszem jest godziwa, gdy nie da się zachować przepisanej wyżej formy.

§ 3. W obydwu przypadkach dokonanie interpelacji oraz jej wynik powinny być stwierdzone zgodnie z prawem w zakresie zewnętrznym.

Kan. 1146 - Strona ochrzczoneą ma prawo zawrzeć nowe małżeństwo ze stroną katolicką:

1 jeśli druga strona odpowiedziała negatywnie na interpelację lub gdy interpelacja została zgodnie z prawem pominięta;

2 jeśli strona nieochrzczoneą - czy to już interpelowana, czy też nie - zamieszkując najpierw w zgodzie bez obrazy Stwórcy, następnie odeszła bez uzasadnionej przyczyny; z zachowaniem przepisów kan. 1144 i 1145.

Kan. 1147 - Ordynariusz miejsca może jednak na skutek poważnej przyczyny zezwolić, ażeby strona ochrzczoneą, korzystająca z przywileju pawłowego, zawarła małżeństwo ze stroną niekatolicką, ochrzczoneą lub nieochrzczoneą, z zachowaniem jednak przepisów kanonicznych o małżeństwach mieszanych.

Kan. 1148 - § 1. Nieochrzczoney, który miał równocześnie przed chrztem kilka żon nieochrzczoney, po przyjęciu chrztu w Kościele katolickim, jeśli mu trudno pozostać z pierwszą żoną, może zatrzymać jedną z nich, oddalając pozostałe. To samo odnosi się do kobiety nieochrzczoney, która miała równocześnie kilku mężów nieochrzczoney.

§ 2. W wypadkach, o których w § 1, po przyjęciu chrztu małżeństwo winno być zawarte z zachowaniem prawnej formy, z uwzględnieniem w razie potrzeby także przepisów o małżeństwach mieszanych oraz innych wymogów prawnych.

§ 3. Ordynariusz miejsca mając na uwadze warunki moralne, społeczne i ekonomiczne miejsc i osób, powinien zatroszczyć się o wystarczające zabezpieczenie potrzeb pierwszej

żony oraz innych oddalonych, zgodnie z wymaganiami sprawiedliwości, chrześcijańskiej miłości i naturalnej słuszności.

Kan. 1149 - Jeśli nieochrzczony, po przyjęciu chrztu w Kościele katolickim, nie może ze współmałżonkiem nieochrzczonym nawiązać współzamieszkania z racji uwięzienia lub prześladowania, wolno mu zawrzeć nowe małżeństwo, chociażby tymczasem druga strona przyjęła chrzest, z zachowaniem przepisu kan. 1141.

Kan. 1150 - W razie wątpliwości przywilej wiary cieszy się przychylnością prawa.

Art. 2

SEPARACJA PODCZAS TRWANIA WĘZŁA

Kan. 1151 - Małżonkowie mają obowiązek i prawo zachowania współżycia małżeńskiego, chyba że usprawiedliwia ich zgodna z prawem przyczyna.

Kan. 1152 - § 1. Chociaż bardzo zaleca się, aby współmałżonek pobudzony chrześcijańską miłością i zatroskany o dobro rodziny, nie odmawiał stronie cudzołożnej przebaczenia oraz nie zrywał z nią życia małżeńskiego, to jednak, gdy wyraźnie lub milcząco nie darował winy, ma prawo przerwać pożycie małżeńskie, chyba że zgodził się na cudzołóstwo, albo stał się jego przyczyną lub sam także popełnił cudzołóstwo.

§ 2. Zachodzi milczące darowanie, gdy strona niewinna upewniona już o zdradzie małżeńskiej, dobrowolnie z miłością małżeńską współżyje z tą, która zawiniła. Domniemywa się zaś je, jeśli przez okres sześciu miesięcy zachowała współżycie małżeńskie i nie odniosła się do władzy kościelnej lub państwowej.

§ 3. Jeśli współmałżonek niewinny sam zerwał dobrowolnie współżycie małżeńskie, powinien w ciągu sześciu miesięcy wnieść sprawę o separację do kompetentnej władzy kościelnej, która, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności, rozważy, czy niewinny współmałżonek mógłby być skłoniony do darowania winy i nie przedłużania separacji na stałe.

Kan. 1153 - § 1. Jeśli jedno z małżonków stanowi źródło poważnego niebezpieczeństwa dla duszy lub ciała drugiej strony albo dla potomstwa, lub w inny sposób czyni zbyt trudnym życie wspólne, tym samym daje drugiej stronie zgodną z prawem przyczynę odejścia, bądź na mocy dekretu ordynariusza miejsca, bądź też gdy niebezpieczeństwo jest bezpośrednie, również własną powagą.

§ 2. Po ustaniu przyczyny separacji, we wszystkich wypadkach należy wznowić współżycie małżeńskie, chyba że władza kościelna co innego postanowi.

Kan. 1154 - Z chwilą zdecydowania o separacji małżonków, należy się zatroszczyć o odpowiednie utrzymanie i wychowanie dzieci.

Kan. 1155 - Współmałżonek niewinny może, w sposób godny pochwały, dopuścić z powrotem drugą stronę do życia małżeńskiego. W takim wypadku zrzeka się prawa do separacji.

Rozdział X

UWAŻNIENIE MAŁŻEŃSTWA

Art. 1

UWAŻNIENIE ZWYKŁE

Kan. 1156 - § 1. Do uważnienia małżeństwa nieważnego z racji przeszkody zrywającej, wymaga się ustania przeszkody lub dyspensy od niej oraz ponowienia zgody przynajmniej przez stronę świadomą przeszkody.

§ 2. To ponowienie jest wymagane przez prawo kościelne do ważności uważnienia, chociażby na początku obydwie strony wyraziły zgodę i potem jej nie odwołały.

Kan. 1157 - Ponowienie zgody winno być nowym aktem woli na małżeństwo, o którym strona ponawiająca wie lub przypuszcza, że było od początku nieważne.

Kan. 1158 - § 1. Gdy przeszkoda jest publiczna, obydwie strony powinny powtórzyć zgodę małżeńską w formie kanonicznej, z zachowaniem przepisu kan. 1127, § 2.

§ 2. Jeśli przeszkody nie można udowodnić, wystarcza ponowienie zgody prywatne i tajne, i to przez stronę świadomą przeszkody, jeśli trwa zgoda wyrażona przez drugą stronę; albo przez obydwie, gdy obydwie strony wiedziały o przeszkodzie.

Kan. 1159 - § 1. Małżeństwo nieważne z powodu braku zgody zostaje uważnione z chwilą wyrażenia zgody przez stronę, która jej nie wyraziła, jeśli trwa zgoda wyrażona przez drugą stronę.

§ 2. Jeśli braku zgody nie można udowodnić, wystarczy prywatne i tajne ponowienie zgody przez stronę, która jej nie wyraziła.

§ 3. Jeśli można udowodnić brak zgody, konieczne jest ponowienie jej z zachowaniem kanonicznej formy.

Kan. 1160 - Uważnienie małżeństwa nieważnego na skutek braku formy musi zostać dokonane przez ponowne zawarcie według formy kanonicznej, z zachowaniem przepisu kan. 1127, § 2.

Art. 2

UWAŻNIENIE W ZAWIĄZKU

Kan. 1161 - § 1. Uważnienie w związku małżeństwa nieważnego jest uważnieniem go bez ponawiania zgody, dokonane przez kompetentną władzę. Zawiera ono w sobie

dyspensę od przeszkody, gdyby istniała, oraz od formy kanonicznej, gdy nie została zachowana, jak również cofnięcie wstecz skutków kanonicznych.

§ 2. Uważnienie następuje od chwili udzielenia łaski; natomiast cofnięcie skutków odnosi się do momentu zawarcia małżeństwa, chyba że co innego wyraźnie zastrzeżono.

§ 3. Uważnienia w związku można dokonać tylko wtedy, jeśli jest prawdopodobne, że strony chcą utrzymać życie małżeńskie.

Kan. 1162 - § 1. Jeśli u obydwu stron albo u jednej z nich brakuje zgody małżeńskiej, małżeństwo nie może być uważnione w związku, bez względu na to, czy zgody nie było od początku, czy też była początkowo wyrażona, a potem została odwołana.

§ 2. Jeśli na początku nie było wprawdzie zgody, ale później została wyrażona, wolno dokonać uważnienia od momentu wyrażenia zgody.

Kan. 1163 - § 1. Można dokonać uważnienia małżeństwa nieważnie zawartego na skutek przeszkody albo braku formy prawnej, jeśli trwała zgoda małżeńska u obydwu stron.

§ 2. Małżeństwo nieważnie zawarte z powodu przeszkody z prawa naturalnego lub Bożego pozytywnego, może być uważnione dopiero z chwilą ustania przeszkody.

Kan. 1164 - Można ważnie dokonać uważnienia również bez wiedzy jednej lub obydwu stron, ale dokonuje się go tylko z poważnej przyczyny.

Kan. 1165 - § 1. Uważnienia w związku może dokonać Stolica Apostolska.

§ 2. Może go dokonać biskup diecezjalny w pojedynczych przypadkach, nawet wtedy, gdy w tym samym małżeństwie zbiega się kilka powodów nieważności; po spełnieniu warunków, o których w kan. 1125, co do uważnienia małżeństwa mieszanego. Natomiast nie może tego dokonać w wypadku istnienia przeszkody, od której dyspensacja jest zarezerwowana Stolicy Apostolskiej zgodnie z przepisem kan. 1078, § 2, albo chodzi o przeszkodę z prawa naturalnego lub Bożego pozytywnego, która już wygasła.

Część II

POZOSTAŁE AKTY KULTU BOŻEGO

Tytuł I

SAKRAMENTALIA

Kan. 1166 - Sakramentalia są świętymi znakami, przez które na podobieństwo sakramentów, są oznaczone i otrzymywane ze wstawiennictwa Kościoła skutki, zwłaszcza duchowe.

Kan. 1167 - § 1. Tylko Stolica Apostolska może ustanawiać nowe sakramentalia, autentycznie tłumaczyć już istniejące, znosić niektóre z nich albo zmieniać.

§ 2. Przy sprawowaniu czyli udzielaniu sakramentaliów należy zachować obrzędy i formuły zatwierdzone przez władzę kościelną.

Kan. 1168 - Szafarzem sakramentaliów jest duchowny wyposażony w odpowiednią władzę. Zgodnie z księgami liturgicznymi, niektórych sakramentaliów mogą, według zdania ordynariusza miejsca, udzielać także świeccy, posiadający odpowiednie przymioty.

Kan. 1169 - § 1. Konsekracji i poświęceń mogą dokonywać ważnie tylko ci, którzy mają sakrę biskupią, oraz prezbiterzy, którym zezwala na to prawo lub zostało im to udzielone zgodnie z prawem.

§ 2. Błogosławieństw, z wyjątkiem tych, które są zastrzeżone Papieżowi lub biskupom, może dokonywać każdy prezbiter.

§ 3. Diakon może dokonywać tylko tych błogosławieństw, na które mu prawo wyraźnie zezwala.

Kan. 1170 - Błogosławieństw, które powinny być udzielane przede wszystkim katolikom, można udzielać także katechumenom, a nawet, jeśli nie ma zakazu Kościoła, również niekatolikom.

Kan. 1171 - Rzeczy święte przeznaczone aktem poświęcenia lub błogosławieństwa do kultu Bożego, należy otaczać czcią i nie wolno nimi posługiwać się do użytku świeckiego lub niewłaściwego, chociaż są własnością osób świeckich.

Kan. 1172 - § 1. Nikt nie może dokonywać zgodnie z prawem egzorcyzmów nad opętanymi, jeśli nie otrzymał od ordynariusza miejsca specjalnego i wyraźnego zezwolenia.

§ 2. Takiego zezwolenia ordynariusz miejsca może udzielić tylko prezbiterowi odznaczającemu się pobożnością, wiedzą, roztropnością i nieskazitelnością życia.

Tytuł II

LITURGIA GODZIN

Kan. 1173 - Kościół, wypełniając kapłańskie zadanie Chrystusa, sprawuje liturgię godzin, w której słuchając Boga przemawiającego do swego ludu i wspominając tajemnicę zbawienia, wysławia bez przerwy Boga śpiewem i modlitwą oraz prosi o zbawienie całego świata.

Kan. 1174 - § 1. Obowiązkiem sprawowania liturgii godzin są związani duchowni, zgodnie z przepisem kan. 276, § 2, n. 3; członkowie zaś instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, zgodnie ze swoimi konstytucjami.

§ 2. Do uczestnictwa w liturgii godzin, jako czynności Kościoła, usilnie zachęca się - stosownie do okoliczności - także pozostałych wiernych.

Kan. 1175 - Przy sprawowaniu liturgii godzin należy wedle możliwości przestrzegać właściwego czasu każdej godziny.

Tytuł III

POGRZEB KOŚCIELNY

Kan. 1176 - § 1. Wierni zmarli powinni otrzymać pogrzeb kościelny, zgodnie z przepisem prawa.

§ 2. Pogrzeb kościelny, w którym Kościół wyprasza duchową pomoc zmarłym, okazuje szacunek ich ciału i równocześnie żywym niesie pociechę nadziei, należy odprawiać z zachowaniem przepisów liturgicznych.

§ 3. Kościół usilnie zaleca zachowanie pobożnego zwyczaju grzebania ciał zmarłych. Nie zabrania jednak kremacji, jeśli nie została wybrana z pobudek przeciwnych nauce chrześcijańskiej.

Rozdział I

ODPRAWIANIE POGRZEBU

Kan. 1177 - § 1. Nabożeństwo pogrzebowe za każdego wiernego winno być z reguły odprawione w jego własnym kościele parafialnym,

§ 2. Każdy jednak wierny albo ci, do których należy troska o pogrzeb zmarłego, mogą wybrać inny kościół na pogrzeb, za zgodą tego, kto nim zarządza, i po zawiadomieniu własnego proboszcza.

§ 3. Jeśli śmierć nastąpiła poza własną parafią i nie przeniesiono do niej zwłok ani nie został zgodnie z prawem wybrany inny kościół pogrzebu, nabożeństwo należy odprawić w kościele parafii, gdzie śmierć nastąpiła, chyba że prawo partykularne wyznacza inny kościół.

Kan. 1178 - Nabożeństwo pogrzebowe za biskupa diecezjalnego winno być odprawione w jego własnym kościele katedralnym, chyba że wybrał on inny kościół.

Kan. 1179 - Nabożeństwo pogrzebowe za zakonników lub członków stowarzyszenia życia apostołskiego ma być z reguły odprawione we własnym kościele lub kaplicy. Jeśli instytut lub stowarzyszenie są kleryckie, odprawia je przełożony, w pozostałych wypadkach kapelan.

Kan. 1180 - § 1. Jeśli parafia posiada własny cmentarz, na nim powinni być grzebani wierni zmarli, chyba że inny cmentarz został zgodnie z prawem wybrany przez samego zmarłego albo przez tych, do których należy zajęcie się pogrzebem zmarłego.

§ 2. Jeśli tylko prawo tego nie zabrania, każdemu wolno wybrać cmentarz pogrzebania.

Kan. 1181 - Co do ofiar składanych z okazji pogrzebu, należy zachować przepisy kan. 1264, z zastrzeżeniem jednak, aby w nabożeństwie pogrzebowym nie było żadnego wyróżniania osób oraz by biedni nie byli pozbawieni należnego pogrzebu.

Kan. 1182 - Po pogrzebie należy sporządzić akt w księdze zmarłych, zgodnie z postanowieniami prawa partykularnego.

Rozdział II

OSOBY, KTÓRYM NALEŻY UDZIELIĆ LUB ODMÓWIĆ POGRZEBU KOŚCIELNEGO

Kan. 1183 - § 1. Co do pogrzebu, katechumeni są zrównani z wiernymi.

§ 2. Ordynariusz miejsca może zezwolić na pogrzeb kościelny dzieci, których rodzice mieli zamiar je ochrzcić, a jednak zmarły przed chrztem.

§ 3. Ochrzczonym przynależnym do jakiegoś Kościoła lub wspólnoty kościelnej niekatolickiej, można pozwolić na pogrzeb kościelny według roztropnego uznania ordynariusza miejsca, jeśli nie ma ich własnego szafarza; chyba że się ustali, iż mieli przeciwną wolę.

Kan. 1184 - § 1. Jeśli przed śmiercią nie dali żadnych oznak pokuty, pogrzebu kościelnego powinni być pozbawieni:

1 notoryczni apostaci, heretycy i schizmatycy;

2 osoby, które wybrały spalenie swojego ciała z motywów przeciwnych wierze chrześcijańskiej;

3 inni jawni grzesznicy, którym nie można przyznać pogrzebu bez publicznego zgorszenia wiernych.

§ 2. Gdy powstaje jakaś wątpliwość, należy się zwrócić do miejscowego ordynariusza, do którego decyzji należy się dostosować.

Kan. 1185 - Pozbawienie pogrzebu zawiera w sobie także odmowę odprawienia jakiegokolwiek Mszy świętej pogrzebowej.

Tytuł IV

KULT ŚWIĘTYCH, OBRAZÓW I RELIKWII

Kan. 1186 - Dla umocnienia świętości Ludu Bożego, Kościół poleca szczególnej i synowskiej czci wiernych Najświętszą Maryję, zawsze Dziewicę, Matkę Bożą, którą Chrystus ustanowił Matką wszystkich ludzi oraz popiera prawdziwy i autentyczny kult innych Świętych, których przykładem wierni budują się i wstawiennictwem są pomagani.

Kan. 1187 - Kult publiczny można oddawać tylko tym sługom Bożym, którzy autorytetem Kościoła zostali zaliczeni w poczet Świętych lub Błogosławionych.

Kan. 1188 - Należy zachować praktykę umieszczania w kościołach świętych obrazów, by doznawały czci ze strony wiernych; jednakże mają być umieszczane w umiarkowanej liczbie i z zachowaniem właściwego porządku, aby nie wywoływały zdziwienia u wiernych i nie dawały okazji do niewłaściwej pobożności.

Kan. 1189 - Obrazy drogocenne, a więc wyróżniające się starożytnością, artyzmem czy doznawanym kultem, umieszczone w kościołach lub kaplicach dla odbierania czci ze strony wiernych, jeśli wymagają naprawy, nie mogą być nigdy odnawiane bez pisemnego zezwolenia ordynariusza, który przed jego udzieleniem winien zasięgnąć zdania biegłych.

Kan. 1190 - § 1. Nie godzi się sprzedawać relikwii.

§ 2. Relikwie znaczne i inne doznające wielkiej czci ze strony wiernych, nie mogą być w jakikolwiek sposób ważnie alienowane ani też na stałe przenoszone bez zezwolenia Stolicy Apostolskiej.

§ 3. Przepis § 2 obowiązuje także w odniesieniu do obrazów, które w jakimś kościele doznają wielkiej czci wiernych.

Tytuł V

ŚLUB I PRZYSIĘGA

Rozdział I

ŚLUB

Kan. 1191 - § 1. Ślub, to jest świadomą i dobrowolną obietnicę uczynioną Bogu, mającą za przedmiot dobro możliwe i lepsze, należy wypełnić z cnoty religijności.

§ 2. Jeśli prawo tego nie zabrania, wszyscy posiadający odpowiednie używanie rozumu są zdolni do składania ślubu.

§ 3. Ślub złożony pod wpływem ciężkiej i niesprawiedliwej bojaźni albo podstępem jest nieważny z samego prawa.

Kan. 1192 - § 1. Ślub jest publiczny, gdy go przyjmuje w imieniu Kościoła uprawniony do tego przełożony; w innych wypadkach jest prywatny.

§ 2. Jest uroczysty, gdy za taki został uznany przez Kościół, w przeciwnym razie jest zwykły.

§ 3. Jest osobowy, gdy jest przyrzeczona czynność ślubującego; rzeczowy, gdy przyrzeka się jakąś rzecz; mieszany, gdy ma naturę osobowego i rzeczowego.

Kan. 1193 - Z natury swojej ślub wiąże tylko ślubującego.

Kan. 1194 - Ślub wygasa z upływem czasu oznaczonego dla wypełnienia obowiązku, wskutek istotnej zmiany przyrzeczonego przedmiotu, w razie niespełnienia się warunku, od którego ślub jest uzależniony, albo ustania przyczyny celowej ślubu, jak również przez dyspensę lub zamianę.

Kan. 1195 - Kto posiada władzę w odniesieniu do przedmiotu ślubu, może obowiązek wynikający z niego zawiesić tak długo, dopóki spełnienie ślubu przynosi mu szkodę.

Kan. 1196 - Oprócz Biskupa Rzymskiego, od ślubów prywatnych mogą dyspensować dla słusznej przyczyny, jeśli dyspensacja nie narusza praw przez innych nabytych:

1 miejscowy ordynariusz i proboszcz, gdy chodzi o ich podwładnych oraz podróżnych.

2 przełożony kleryckiego instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostołskiego na prawie papieskim, gdy idzie o ich członków, nowicjuszy oraz osoby dniem i nocą przebywające w domu instytutu lub stowarzyszenia;

3 ci wszyscy, którym władza dyspensowania została delegowana przez Stolicę Apostolską lub ordynariusza miejsca.

Kan. 1197 - Sam ślubujący może zmienić przedmiot ślubu prywatnego na większe lub równe dobro; zamiany na mniejsze dobro może dokonać ten, komu przysługuje władza dyspensowania zgodnie z postanowieniem kan. 1196.

Kan. 1198 - Śluby, złożone przed profesją zakonną, ulegają zawieszeniu, dopóki ślubujący pozostaje w instytucie zakonnym.

Rozdział II

PRZYŚIĘGA

Kan. 1199 - § 1. Przysięga, to jest wezwanie imienia Bożego na świadka prawdy, może być składana tylko zgodnie z prawdą, rozumą i sprawiedliwością.

§ 2. Przysięga, której wymagają lub dopuszczają przepisy kanonów, nie może być ważnie złożona przez pełnomocnika.

Kan. 1200 - § 1. Kto dobrowolnie przysięga, że coś wykona, związany jest szczególnym obowiązkiem religijnym wypełnić to, co potwierdził przysięgą.

§ 2. Przysięga wyłudzona podstępem, wymuszona przemocą lub ciężką bojaźnią, jest nieważna z samego prawa.

Kan. 1201 - § 1. Przysięga przyrzekająca zależy od istoty i warunków aktu, do którego jest dołączona.

§ 2. Jeśli przysięga jest dołączona do aktu, który wychodzi wprost na szkodę innych albo zagraża dobru publicznemu bądź wiecznemu zbawieniu, akt nie ma przez przysięgę żadnego wzmocnienia.

Kan. 1202 - Obowiązek wypływający ze złożenia przysięgi przyrzekającej ustaje:

1 jeśli zwolni od niego ten, na korzyść którego złożono przysięgę;

2 jeśli istotnej zmianie ulegnie przedmiot przysięgi albo skutek zmiany okoliczności stanie się on bądź zły, bądź zupełnie obojętny, albo stworzy przeszkodę dla osiągnięcia większego dobra;

3 z ustaniem przyczyny celowej albo z niespełnieniem się warunku, od którego uzależniono złożoną przysięgę;

4 przez dyspensę lub zamianę, zgodnie z przepisem kan. 1203.

Kan. 1203 - Ci, którzy mogą zawieszać, dyspensować i zamieniać ślub, posiadają taką samą władzę i z tej samej racji w odniesieniu do przysięgi przyrzekającej. Gdyby jednak dyspensa od przysięgi wychodziła na szkodę innym, którzy odmawiają zwolnienia z obowiązku, dyspensy może udzielić jedynie Stolica Apostolska.

Kan. 1204 - Przysięgę należy tłumaczyć ściśle, według prawa oraz intencji przysięgającego; albo gdyby składający przysięgę działał podstępnie, według intencji tego, komu przysięga jest złożona.

Część III

MIEJSCA I CZASY ŚWIĘTE

Tytuł I

MIEJSCA ŚWIĘTE

Kan. 1205 - Miejscami świętymi są te, które przez poświęcenie lub błogosławieństwo, dokonane według przepisów ksiąg liturgicznych, przeznaczają się do kultu Bożego lub na grzebanie wiernych.

Kan. 1206 - Poświęcenie jakiegoś miejsca należy do biskupa diecezjalnego oraz tych, którzy są z nim przez prawo zrównani. Mogą oni każdemu biskupowi, a w wyjątkowych przypadkach prezbiterowi, zlecić dokonanie poświęcenia na swoim terytorium.

Kan. 1207 - Miejsca święte są błogosławione przez ordynariusza; jednakże błogosławieństwo kościołów jest zarezerwowane biskupowi diecezjalnemu. Każdy zaś z nich może do wykonania tej czynności delegować innego kapłana.

Kan. 1208 - Należy sporządzić dokument stwierdzający dokonanie poświęcenia lub błogosławieństwa kościoła, jak również błogosławieństwa cmentarza. Jeden egzemplarz ma być przechowywany w kurii diecezjalnej, drugi zaś w archiwum kościoła.

Kan. 1209 - Jeśli tylko nie powoduje to czyjejś szkody, wystarczającym dowodem stwierdzającym poświęcenie lub błogosławieństwo jakiegoś miejsca, jest zeznanie jednego wiarygodnego świadka.

Kan. 1210 - W miejscu świętym dopuszcza się tylko to, co służy sprawowaniu i szerzeniu kultu, pobożności i religii, a zabrania się tego, co jest obce świętości miejsca.

Ordynariusz miejscowy może przejściowo zezwolić na użycie go do innych celów, jednakże nie przeciwnych świętości miejsca.

Kan. 1211 - Miejsca święte zostają zbezczeszczone przez dokonanie w nich czynności ciężko niesprawiedliwych, połączonych ze zgorszeniem wiernych, co - zdaniem ordynariusza miejsca - jest tak poważne i przeciwne świętości miejsca, iż nie godzi się w nich sprawować kultu, dopóki zniewaga nie zostanie naprawiona przez obrzęd pokutny, zgodnie z przepisami ksiąg liturgicznych.

Kan. 1212 - Miejsca święte tracą poświęcenie lub błogosławieństwo, gdy zostaną w znacznej części zniszczone lub przeznaczone na stałe do użytku świeckiego; dekretem kompetentnego ordynariusza bądź też faktycznie.

Kan. 1213 - Władza kościelna wykonuje swobodnie w miejscach świętych swoje uprawnienia i zadania.

Rozdział I

KOŚCIOŁY

Kan. 1214 - Kościół oznacza budowlę świętą przeznaczoną dla kultu Bożego, do której wierni mają prawo wstępu w celu wykonywania w niej kultu, zwłaszcza publicznego.

Kan. 1215 - § 1. Na budowę kościoła konieczne jest wyraźne zezwolenie biskupa diecezjalnego wydane na piśmie.

§ 2. Biskup diecezjalny nie powinien udzielać zezwolenia, jeśli, po wysłuchaniu zdania Rady kapłańskiej i rektorów sąsiednich kościołów, nie uzna, że nowy kościół może służyć dobru wiernych i że nie zabraknie środków koniecznych na wybudowanie kościoła i sprawowanie kultu Bożego.

§ 3. Również instytuty zakonne, chociażby otrzymały od biskupa diecezjalnego zezwolenie na założenie nowego domu w diecezji lub w mieście, to jednak przed rozpoczęciem budowy kościoła w ściśle określonym miejscu, muszą otrzymać od niego zezwolenie.

Kan. 1216 - Po zasięgnięciu opinii biegłych w budowie i restauracji kościołów, należy zachować zasady i normy liturgiczne oraz sztuki sakralnej.

Kan. 1217 - § 1. Po należytym zakończeniu budowy, należy nowy kościół możliwie najszybciej poświęcić lub pobłogosławić, z zachowaniem przepisów świętej liturgii.

§ 2. Kościoły, zwłaszcza katedralne i parafialne, należy poświęcić uroczystym obrzędem.

Kan. 1218 - Każdy kościół powinien mieć swój tytuł, który nie może być zmieniony po dokonaniu poświęcenia kościoła.

Kan. 1219 - W kościele, zgodnie z prawem poświęconym lub pobłogosławionym, mogą być sprawowane wszystkie czynności kultu Bożego, z zachowaniem uprawnień parafialnych.

Kan. 1220 - § 1. Wszyscy, do których to należy, mają troszczyć się o utrzymanie w kościołach takiej czystości i piękna, jakie przystoją domowi Bożemu, i nie dopuszczać do tego, by działo się w nim coś obcego świętości miejsca.

§ 2. Dla ochrony dóbr sakralnych oraz kosztowności należy okazywać właściwą troskę o konserwację i zastosować odpowiednie środki bezpieczeństwa.

Kan. 1221 - Wstęp do kościoła podczas sprawowania świętych czynności musi być wolny i bezpłatny.

Kan. 1222 - § 1. Jeśli jakiś kościół nie nadaje się już w żaden sposób do sprawowania w nim kultu Bożego i nie ma możliwości odrestaurowania go, może być przeznaczony przez biskupa diecezjalnego do użytku świeckiego, ale nie niewłaściwego.

§ 2. Gdy inne poważne racje doradzają wyłączenie jakiegoś kościoła ze sprawowania w nim kultu Bożego, biskup diecezjalny, wysłuchawszy zdania Rady kapłańskiej, może go przeznaczyć na cele świeckie, ale nie niewłaściwe, za zgodą tych, którzy w stosunku do tego kościoła nabyli słuszne uprawnienia, jeśli dobro dusz nie doznaje z tego żadnej szkody.

Rozdział II

KAPLICE

Kan. 1223 - Przez kaplicę rozumie się miejsce przeznaczone, za zezwoleniem ordynariusza, do sprawowania kultu Bożego, dla pożytku jakiejś wspólnoty lub grupy wiernych, którzy się w nim zbierają, do którego za zgodą kompetentnego przełożonego mogą przychodzić także inni wierni.

Kan. 1224 - § 1. Ordynariusz nie powinien udzielać zezwolenia wymaganego do ustanowienia kaplicy, dopóki sam lub przez kogoś innego nie obejrzy miejsca przeznaczonego na nią i nie stwierdzi, że jest odpowiednio urządzone.

§ 2. Po udzieleniu zezwolenia, kaplica nie może być bez zgody tegoż ordynariusza przeznaczona na cele świeckie.

Kan. 1225 - W kaplicach ustanowionych zgodnie z prawem wolno sprawować wszystkie czynności święte, z wyjątkiem tych, które wyjątkowo prawo lub przepis ordynariusza miejsca albo na które nie zezwalają przepisy liturgiczne.

Kan. 1226 - Przez kaplicę prywatną rozumie się miejsce przeznaczone za zezwoleniem miejscowego ordynariusza do kultu Bożego, dla pożytku jednej lub kilku osób fizycznych.

Kan. 1227 - Biskupi mogą posiadać kaplicę prywatną, która cieszy się tymi samymi prawami co inne kaplice.

Kan. 1228 - Przy zachowaniu przepisu kan. 1227, na odprawianie Mszy świętej lub sprawowanie innych czynności świętych w kaplicy prywatnej konieczne jest zezwolenie miejscowego ordynariusza.

Kan. 1229 - Kaplice i kaplice prywatne wypada pobłogosławić według obrzędu przepisanego w księgach liturgicznych. Powinny być one zarezerwowane tylko dla kultu Bożego i wyłączone z wszelkiego użytku domowego.

Rozdział III

SANKTUARIA

Kan. 1230 - Przez sanktuarium rozumie się kościół lub inne miejsce święte, do którego - za aprobatą ordynariusza miejscowego - pielgrzymują liczni wierni, z powodu szczególnej pobożności.

Kan. 1231 - Aby sanktuarium mogło nazywać się narodowym, musi otrzymać aprobatę Konferencji Episkopatu; aby mogło nazywać się międzynarodowym, wymagana jest aprobata Stolicy Świętej.

Kan. 1232 - § 1. Do zatwierdzenia statutów sanktuarium diecezjalnego kompetentny jest miejscowy ordynariusz; statutów sanktuarium narodowego - Konferencja Episkopatu; statutów sanktuarium międzynarodowego - tylko Stolica Święta.

§ 2. W statutach należy określić zwłaszcza cel i władzę rektora, prawo własności i zarząd majątkiem.

Kan. 1233 - Sanktuariom mogą być przyznane pewne przywileje, ilekroć to zdają się zalecać okoliczności miejsca, napływ pielgrzymów a zwłaszcza dobro wiernych.

Kan. 1234 - § 1. W sanktuariach należy zapewnić wiernym obfitsze środki zbawienia przez gorliwe głoszenie słowa Bożego, przez odpowiednie ożywienie życia liturgicznego, zwłaszcza przez sprawowanie Eucharystii i pokuty oraz przez kultywowanie zatwierdzonych form pobożności ludowej.

§ 2. Wota sztuki ludowej i dokumenty pobożności winny być przechowywane w sanktuariach lub w miejscach przyległych, i bezpiecznie strzeżone.

Rozdział IV

OŁTARZE

Kan. 1235 - § 1. Ołtarz, czyli stół, na którym sprawuje się Ofiarę eucharystyczną, nazywa się stały, jeśli jest zbudowany w ten sposób, że zostaje złączony z posadzką i dlatego nie może być usunięty; przenośny zaś nazywa się wtedy, gdy może być przenoszony.

§ 2. Wypada, by w każdym kościele był ołtarz stały; w pozostałych zaś miejscach, przeznaczonych na sprawowanie świętych obrzędów, ołtarz stały lub przenośny.

Kan. 1236 - § 1. Zgodnie z ustalonym zwyczajem Kościoła, mensa ołtarza stałego winna być kamienna i to wykonana z jednego kamienia naturalnego. Za zezwoleniem jednak Konferencji Episkopatu może być użyty także inny materiał, odpowiedni i trwały. Kolumny zaś, czyli podstawę, można wykonać z jakiegokolwiek materiału.

§ 2. Ołtarz przenośny wolno wykonać z każdego materiału trwałego i odpowiedniego do użytku liturgicznego.

Kan. 1237 - § 1. Ołtarze stałe winny być poświęcone, przenośne zaś poświęcone lub pobłogosławione, według obrzędów przepisanych w księgach liturgicznych.

§ 2. Starożytna tradycja umieszczania relikwii Męczenników lub innych Świętych pod ołtarzem stałym winna być zachowana, zgodnie z normami podanymi w księgach liturgicznych.

Kan. 1238 - § 1. Ołtarz traci poświęcenie lub błogosławieństwo zgodnie z postanowieniem kan. 1212.

§ 2. Przez przeznaczenie kościoła lub innego miejsca świętego do celów świeckich, ołtarze tak stałe, jak i przenośne nie tracą poświęcenia lub błogosławieństwa.

Kan. 1239 - § 1. Ołtarz, zarówno stały, jak i przenośny, winien być zarezerwowany tylko do kultu Bożego, z całkowitym wyłączeniem użytku świeckiego.

§ 2. Pod ołtarzem nie wolno umieszczać zwłok; w przeciwnym razie nie można na nim odprawiać Mszy świętej.

Rozdział V

CMENTARZE

Kan. 1240 - § 1. Tam, gdzie to możliwe, Kościół powinien mieć własne cmentarze albo przynajmniej kwatery na cmentarzach świeckich, przeznaczone na grzebanie wiernych zmarłych, należycie pobłogosławione.

§ 2. Jeśli to jest niemożliwe, należy każdorazowo błogosławić poszczególne groby.

Kan. 1241 - § 1. Parafie oraz instytuty zakonne mogą mieć własny cmentarz.

§ 2. Również inne osoby prawne albo rodziny mogą posiadać szczególny cmentarz lub grobowiec, który według uznania miejscowego ordynariusza należy pobłogosławić.

Kan. 1242 - W kościołach nie należy grzebać zmarłych, chyba że chodzi o Biskupa Rzymskiego, kardynałów lub biskupów diecezjalnych, również emerytowanych, którzy powinni być chowani we własnym kościele.

Kan. 1243 - Stosowne przepisy, dotyczące porządku na cmentarzach, zwłaszcza utrzymania i ochrony ich sakralnego charakteru, powinny być ustanowione przez prawo partykularne.

Tytuł II

CZASY ŚWIĘTE

Kan. 1244 - § 1. Ustanawianie dni świątecznych oraz dni pokuty, wspólnych w całym Kościele, ich przenoszenie i znoszenie, należy do wyłącznej kompetencji najwyższej władzy kościelnej, z zachowaniem przepisu kan. 1246, § 2.

§ 2. Biskupi diecezjalni mogą wyznaczać szczególne dni świąteczne lub pokutne dla swoich diecezji albo miejsc tylko w pojedynczych wypadkach.

Kan. 1245 - Przy zachowaniu prawa biskupów diecezjalnych, o których w kan. 87, proboszcz może, dla słusznej przyczyny i według przepisów biskupa diecezjalnego, udzielić w poszczególnych wypadkach dyspensy od obowiązku zachowania dnia świątecznego lub dnia pokuty, albo dokonać zamiany tego obowiązku na inne uczynki pobożne; to samo może uczynić również przełożony kleryckiego instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostołskiego na prawie papieskim, w odniesieniu do swoich podwładnych oraz innych osób przebywających na stałe w domu.

Rozdział I

DNI ŚWIĄTECZNE

Kan. 1246 - § 1. Niedziela, w czasie której jest czczona tajemnica paschalna, na podstawie tradycji apostołskiej winna być obchodzona w całym Kościele jako najdawniejszy dzień świąteczny nakazany. Ponadto należy obchodzić dni Narodzenia Pana naszego Jezusa Chrystusa, Objawienia Pańskiego, Wniebowstąpienia oraz Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, Świętej Bożej Rodzicielki Maryi, Jej Niepokalanego Poczęcia i Wniebowzięcia, Świętego Józefa, Świętych Apostołów Piotra i Pawła, wreszcie Wszystkich Świętych.

§ 2. Konferencja Episkopatu może jednak, za uprzednią aprobatą Stolicy Apostolskiej, niektóre z dni świątecznych nakazanych znieść lub przenieść na niedzielę.

Kan. 1247 - W niedzielę oraz w inne dni świąteczne nakazane, wierni są zobowiązani uczestniczyć we Mszy świętej oraz powstrzymać się od wykonywania tych prac i zajęć, które utrudniają oddawanie Bogu czci, przeżywanie radości właściwej dniowi Pańskiemu oraz korzystanie z należnego odpoczynku duchowego i fizycznego.

Kan. 1248 - § 1. Nakazowi uczestniczenia we Mszy świętej czyni zadość ten, kto bierze w niej udział, gdziekolwiek jest odprawiana w obrządku katolickim, bądź w sam dzień świąteczny, bądź też wieczorem dnia poprzedzającego.

§ 2. Jeżeli z braku świętego szafarza albo z innej poważnej przyczyny nie można uczestniczyć w Eucharystii, bardzo zaleca się, ażeby wierni brali udział w liturgii Słowa, gdy jest ona odprawiana w kościele parafialnym lub innym świętym miejscu, według przepisów wydanych przez biskupa diecezjalnego, albo poświęcali odpowiedni czas na modlitwę indywidualną w rodzinie lub w grupach rodzin.

Rozdział II

DNI POKUTY

Kan. 1249 - Wszyscy wierni, każdy na swój sposób, obowiązani są na podstawie prawa Bożego czynić pokutę. Żeby jednak wszyscy przez jakieś wspólne zachowanie pokuty złączyli się między sobą, zostają nakazane dni pokuty, w które wierni powinni modlić się w sposób szczególny, wykonywać uczynki pobożności i miłości, podejmować akty umartwienia siebie przez wierniejsze wypełnianie własnych obowiązków, zwłaszcza zaś zachowywać post i wstrzemięźliwość, zgodnie z postanowieniami zamieszczonych poniżej kanonów.

Kan. 1250 - W Kościele powszechnym dniami i okresami pokutnymi są poszczególne piątki całego roku i czas wielkiego postu.

Kan. 1251 - Wstrzemięźliwość od spożywania mięsa lub innych pokarmów, zgodnie z zarządzeniem Konferencji Episkopatu, należy zachowywać we wszystkie piątki całego roku, chyba że w danym dniu przypada jakaś uroczystość. Natomiast wstrzemięźliwość i post obowiązują w środę popielcową oraz w piątek Męki i Śmierci Pana naszego Jezusa Chrystusa.

Kan. 1252 - Prawem o wstrzemięźliwości są związane osoby, które ukończyły czternasty rok życia, prawem zaś o poście są związane wszystkie osoby pełnoletnie, aż do rozpoczęcia sześćdziesiątego roku życia. Duszpasterze oraz rodzice winni zatroszczyć się o to, ażeby również ci, którzy z racji młodszego wieku nie związani jeszcze prawem postu i wstrzemięźliwości, byli wprowadzeni w autentyczny duch pokuty.

Kan. 1253 - Konferencja Episkopatu może dokładniej określić sposób zachowania postu i wstrzemięźliwości, jak również w całości lub części zastąpić post i wstrzemięźliwość innymi formami pokuty, zwłaszcza uczynkami miłości i pobożności.

KSIĘGA V

DOBRA DOCZESNE KOŚCIOŁA

Kan. 1254 - § 1. Kościół katolicki na podstawie prawa wrodzonego, niezależnie od władzy świeckiej, może dobra doczesne nabywać, posiadać, zarządzać i alienować, dla osiągnięcia właściwych sobie celów.

§ 2. Celami zaś własnymi są głównie: organizowanie kultu Bożego, zapewnienie godziwego utrzymania duchowieństwa oraz innych pracowników kościelnych, prowadzenie dzieł apostołatu i miłości, zwłaszcza wobec biednych.

Kan. 1255 - Kościół powszechny oraz Stolica Apostolska, Kościoły partykularne oraz jakakolwiek inna osoba prawna, publiczna lub prywatna, są podmiotami zdolnymi do nabywania, posiadania, zarządzania oraz alienowania dóbr doczesnych, zgodnie z prawem.

Kan. 1256 - Prawo własności dóbr, pod najwyższą władzą Biskupa Rzymskiego, należy do tej osoby prawnej, która nabyła je zgodnie z prawem.

Kan. 1257 - § 1. Wszystkie dobra doczesne, należące do Kościoła powszechnego, do Stolicy Apostolskiej lub do innych publicznych osób prawnych w Kościele, są dobrami kościelnymi i rządzą się kanonami, które następują, oraz własnymi statutami.

§ 2. Dobra doczesne prywatnej osoby prawnej rządzą się własnymi statutami a nie tymi kanonami, chyba że wyraźnie jest inaczej zastrzeżone.

Kan. 1258 - W kanonach, które następują, pod nazwą Kościół oznacza się nie tylko Kościół powszechny lub Stolicę Apostolską, lecz także jakakolwiek publiczną osobę prawną w Kościele, chyba że co innego wynika z kontekstu lub natury rzeczy.

Tytuł I

NABYWANIE DÓBR

Kan. 1259 - Kościół może nabywać dobra doczesne wszystkimi sprawiedliwymi sposobami prawa czy to naturalnego, czy pozytywnego, którymi wolno innym nabywać.

Kan. 1260 - Kościół posiada wrodzone prawo domagania się od wiernych dostarczenia tego, co jest konieczne do osiągnięcia właściwych mu celów.

Kan. 1261 - § 1. Wierni mają prawo przekazywać dobra doczesne na korzyść Kościoła.

§ 2. Biskup diecezjalny powinien przypominać wiernym obowiązek, o którym w kan. 222, § 1, i w odpowiedni sposób domagać się jego wykonania.

Kan. 1262 - Wierni powinni udzielać Kościołowi pomocy przez subwencje stanowiące odpowiedź na kierowane do nich prośby, zgodnie z normami wydanymi przez Konferencję Episkopatu.

Kan. 1263 - Biskup diecezjalny po wysłuchaniu zdania Rady do spraw ekonomicznych oraz Rady kapłańskiej, ma prawo dla pokrycia potrzeb diecezjalnych nałożyć na publiczne osoby prawne podległe jego władzy umiarkowany podatek, proporcjonalny do ich dochodów. Na pozostałe osoby fizyczne i prawne wolno mu tylko w wypadku poważnej konieczności i przy zachowaniu tych samych warunków, nałożyć nadzwyczajny i

umiarkowany podatek, z zachowaniem ustaw i zwyczajów partykularnych, które przyznają mu większe uprawnienia.

Kan. 1264 - Jeśli prawo czego innego nie zastrzega, do zebrania biskupów prowincji należy:

1 określić opłaty za różne akty wykonawczej władzy dobrowolnej lub za wykonanie reskryptów Stolicy Apostolskiej; wymagają one potwierdzenia Stolicy Apostolskiej;

2 określić ofiary składane z okazji udzielania sakramentów i sakramentaliów.

Kan. 1265 - § 1. Przy zachowaniu prawa zakonników zebranych, zabrania się jakiegokolwiek osobie prywatnej, czy to fizycznej czy prawnej, bez pisemnego zezwolenia własnego ordynariusza oraz ordynariusza miejsca, zbierać ofiary na jakikolwiek pobożny lub kościelny instytut lub cel.

§ 2. Konferencja Episkopatu może wydać normy dotyczące zbierania ofiar. Muszą być one przestrzegane przez wszystkich, także tych, którzy ze swego założenia nazywają się zebrzącymi.

Kan. 1266 - Ordynariusz miejsca może nakazać we wszystkich kościołach i kaplicach, nawet należących do zakonnych instytutów, które faktycznie na sposób stały są dostępne dla wiernych, przeprowadzenie specjalnej zbiórki na określone cele parafialne, diecezjalne, krajowe lub powszechne, którą następnie należy starannie przesłać do kurii diecezjalnej.

Kan. 1267 - § 1. Jeśli nie stwierdzi się czegoś przeciwnego, ofiary składane na ręce przełożonych lub zarządców jakiegokolwiek kościelnej osoby prawnej, nawet prywatnej, domniemywa się, że zostały złożone na rzecz tej osoby prawnej.

§ 2. Przyjęcia ofiar, o których w § 1, nie można odmówić, chyba że ze słusznej przyczyny i w sprawach większej wagi za zezwoleniem ordynariusza, gdy chodzi o publiczną osobę prawną. Zezwolenie ordynariusza jest wymagane na przyjęcie ofiar z obciążeniem określającym sposób korzystania lub stawiającym warunek, z zachowaniem przepisu kan. 1295.

§ 3. Ofiary złożone przez wiernych na określony cel mogą być przeznaczone jedynie na ten cel.

Kan. 1268 - Przedawnienie jako sposób nabycia lub uwolnienia się od czegoś w zakresie dóbr doczesnych przyjmuje Kościół zgodnie z kan. 197-199.

Kan. 1269 - Rzeczy święte, będące własnością osób prywatnych, mogą być nabyte przez osoby prywatne na mocy przedawnienia, lecz nie wolno ich używać do celów świeckich, chyba że straciły poświęcenie lub błogosławieństwo. Jeśli zaś należą do kościelnej osoby prawnej publicznej, mogą być nabyte tylko przez inną kościelną osobę prawną publiczną.

Kan. 1270 - Rzeczy nieruchome, ruchome kosztowne, prawa i skargi, tak osobowe, jak rzeczowe, należące do Stolicy Apostolskiej, ulegają przedawnieniu po upływie stu lat; należące zaś do innej kościelnej osoby prawnej publicznej, po upływie trzydziestu lat.

Kan. 1271 - Biskupi, z racji więzi jedności i miłości, według możliwości własnej diecezji, powinni dostarczać środków, których Stolica Apostolska odpowiednio do aktualnych warunków potrzebuje, aby mogła należycie pełnić służbę wobec całego Kościoła.

Kan. 1272 - W krajach, gdzie istnieją jeszcze beneficja w ścisłym znaczeniu, do Konferencji Episkopatu należy odpowiednimi normami, uzgodnionymi ze Stolicą Apostolską i przez nią zatwierdzonymi, tak określić sposób zarządzania tymi beneficjami, żeby dochody,

a nawet, jeśli to możliwe, samo uposażenie beneficjów powoli były przenoszone na instytucję, o której w kan. 1274, § 1.

Tytuł II

ZARZĄD DÓBR

Kan. 1273 - Biskup Rzymski, na mocy prymatu rządzenia, jest najwyższym zarządcą i szafarzem wszystkich dóbr kościelnych.

Kan. 1274 - § 1. W poszczególnych diecezjach powinna istnieć specjalna instytucja, gromadząca dobra i ofiary przeznaczone na utrzymanie duchownych, którzy pełnią służbę dla dobra diecezji, zgodnie z postanowieniem kan. 281, chyba że inaczej temu zaradzono.

§ 2. Tam, gdzie jeszcze nie zorganizowano właściwego zabezpieczenia społecznego dla duchowieństwa, Konferencja Episkopatu powinna troszczyć się o powołanie instytucji, która by w sposób wystarczający zapewniła ubezpieczenie społeczne duchownych.

§ 3. Gdy zachodzi potrzeba, w poszczególnych diecezjach należy utworzyć wspólny fundusz, z którego biskupi mogliby wynagradzać inne osoby służące Kościołowi, zarządzać różnym potrzebom diecezji i z którego także diecezje bogatsze mogłyby pomagać biedniejszym.

§ 4. Zależnie od różnych warunków miejscowych cele, o których w §§ 2 i 3, łatwiej mogą być osiągnięte przez instytucje diecezjalne połączone między sobą, lub przez współpracę albo nawet przez odpowiednie stowarzyszenie, ustanowione dla różnych diecezji, a nawet dla całego terytorium podległego Konferencji Episkopatu.

§ 5. Tego rodzaju instytucje, jeśli to możliwe, winny być tak utworzone, aby uzyskały skuteczność działania również w zakresie prawa cywilnego.

Kan. 1275 - Masa dóbr pochodzących z różnych diecezji jest zarządzaną według norm odpowiednio uzgodnionych przez zainteresowanych biskupów.

Kan. 1276 - § 1. Do ordynariusza należy pilnie nadzorować zarząd wszystkich dóbr, należących do podległych mu publicznych osób prawnych, z zachowaniem prawnych tytułów przyznających mu większe uprawnienia.

§ 2. Uwzględniając prawa, prawne zwyczaje oraz okoliczności, ordynariusze powinni przez wydanie szczegółowych instrukcji, w granicach prawa powszechnego i partykularnego, starać się o uregulowanie zarządu dóbr kościelnych.

Kan. 1277 - Biskup diecezjalny przed podjęciem aktów dotyczących zarządu o większym znaczeniu ze względu na materialny stan diecezji, powinien wysłuchać zdania Rady do spraw ekonomicznych i kolegium konsultorów. Winien zaś uzyskać zgodę tej Rady oraz kolegium konsultorów, oprócz wypadków szczegółowo wyliczonych w prawie powszechnym oraz w prawie fundacyjnym, również dla podjęcia aktów nadzwyczajnego zarządzania. Konferencja Episkopatu zaś powinna określić, które akty należy zaliczyć do nadzwyczajnego zarządzania.

Kan. 1278 - Oprócz zadań, o których w kan. 494, §§ 3 i 4, biskup diecezjalny może powierzyć ekonomowi zadania wymienione w kan. 1276, § 1, i w kan. 1279, § 2.

Kan. 1279 - § 1. Zarząd dóbr kościelnych należy do tego, kto bezpośrednio kieruje osobą, do której dobra należą, chyba że co innego postanawiają prawo partykularne, statuty lub prawny zwyczaj, przy zachowaniu prawa ordynariusza do interweniowania w wypadku zaniedbań zarządcy.

§ 2. Do zarządzania dobrami publicznej osoby prawnej, która z prawa, przepisów fundacyjnych lub własnych statutów, nie posiada własnych zarządców, ordynariusz, któremu dana osoba podlega, powinien wybrać odpowiednie osoby na okres trzech lat; mogą one być ponownie mianowane przez ordynariusza.

Kan. 1280 - Każda osoba prawna powinna mieć własną radę do spraw ekonomicznych lub przynajmniej dwóch doradców, którzy mają wspierać zarządcę w wypełnianiu jego zadań, zgodnie ze statutami.

Kan. 1281 - § 1. Przy zachowaniu przepisów statutów, zarządcy nieważnie wykonują czynności, które przekraczają granice i sposób zwyczajnego zarządzania, jeśli nie uzyskali wcześniej pisemnego upoważnienia od ordynariusza.

§ 2. W statutach winny być określone czynności przekraczające granice i sposób zwyczajnego zarządzania. Jeśli zaś statuty milczą w tej sprawie, biskup diecezjalny, wysłuchawszy zdania Rady do spraw ekonomicznych, powinien określić tego rodzaju czynności w odniesieniu do podległych mu osób.

§ 3. Osoba prawna nie jest zobowiązana odpowiadać za czynności nieważnie podjęte przez zarządców, chyba tylko wtedy i o tyle, o ile odniosła z nich korzyść. Będzie zaś odpowiadała osoba prawna za czynności, niezgodnie z prawem, ale ważne przez administratorów podjęte, z zachowaniem prawa do skargi lub rekursu przeciw zarządcom, którzy wyrządzili jej szkody.

Kan. 1282 - Wszyscy, tak duchowni, jak świeccy, którzy na podstawie prawnego tytułu mają udział w zarządzie dobrami kościelnymi, obowiązani są wykonywać swoje funkcje w imieniu Kościoła, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1283 - Zanim zarządcy obejmą swoje zadanie:

1 powinni wobec ordynariusza lub jego delegata złożyć przysięgę, że będą dobrze i sumiennie zarządzać;

2 należy sporządzić dokładny i szczegółowy inwentarz, który winni oni podpisać, rzeczy nieruchomości, rzeczy ruchomych czy to kosztownych, czy należących do dóbr kultury, czy też innych, z opisem ich wartości, a sporządzony należy zweryfikować;

3 jeden egzemplarz tego inwentarza powinien być przechowywany w archiwum zarządu, drugi zaś w archiwum kurii; w obydwu egzemplarzach trzeba odnotowywać każdą zmianę, jaka zachodzi w stanie majątkowym.

Kan. 1284 - § 1. Wszyscy zarządcy mają wypełniać swoje zadanie ze starannością dobrego gospodarza.

§ 2 Powinni zatem:

1 czuwać, ażeby powierzone ich pieczy dobra nie przepadły lub nie doznały jakiegś szkody, zawierając w tym celu w razie potrzeby odpowiednie umowy ubezpieczające;

2 troszczyć się, żeby własność dóbr kościelnych była zabezpieczona środkami ważnymi według prawa państwowego;

3 przestrzegać przepisów zarówno prawa kanonicznego, jak i państwowego, albo wydanych przez fundatora, ofiarodawcę lub uprawnioną władzę, a zwłaszcza starać się, by Kościół nie poniósł szkody wskutek nie przestrzegania ustaw państwowych;

4 pobierać skrupulatnie i we właściwym czasie dochody z dóbr i należności, pobrane zaś przechowywać bezpiecznie i używać ich zgodnie z wolą fundatora albo z normami prawnymi;

5 wypłacać w ustalonych terminach procenty, należne z tytułu pożyczki lub zastawu, czuwając nad odpowiednim zwrotem głównej sumy długu;

6 pieniądze pozostałe po pokryciu wydatków, które mogą być korzystnie ulokowane, ulokować za zgodą ordynariusza na korzyść osoby prawnej;

7 mieć należycie prowadzone księgi przychodów oraz rozchodów;

8 pod koniec każdego roku sporządzić sprawozdanie z zarządu;

9 dokumenty i dowody, na których opierają się prawa Kościoła lub instytucji do majątku, należycie porządkować i przechowywać w odpowiednim archiwum oraz strzec ich; autentyczne zaś ich odpisy, gdy się to da łatwo uczynić, złożyć w archiwum kurii.

§ 3. Usilnie zaleca się, ażeby zarządcy co roku sporządzali zestawienia przewidywanych przychodów i wydatków. Natomiast prawo partykularne może je nakazać i określić dokładniej sposoby, jak mają być sporządzane.

Kan. 1285 - Jedynie w ramach zwyczajnej administracji mogą zarządcy z dóbr ruchomych, nie należących do stałego majątku, dawać ofiary na cele pobożności lub chrześcijańskiej miłości.

Kan. 1286 - Zarządcy dóbr:

1 w umowach o pracę powinni dokładnie przestrzegać również przepisów państwowych, dotyczących pracy i życia społecznego, zgodnie z zasadami podawanymi przez Kościół;

2 tym, którzy na podstawie umowy o najem podejmują pracę, mają wypłacać sprawiedliwe i słuszne wynagrodzenie, tak ażeby mogli odpowiednio zaspokoić potrzeby własne i swojej rodziny.

Kan. 1287 - § 1. Zarządcy, tak duchowni, jak i świeccy, jakichkolwiek dóbr kościelnych, które nie zostały zgodnie z prawem wyjęte spod władzy rządzenia biskupa diecezjalnego, obowiązani są przedkładać każdego roku sprawozdanie ordynariuszowi miejsca, który przesyła je Radzie do spraw ekonomicznych celem sprawdzenia. Zwyczaj przeciwny jest odrzucony.

§ 2. Z dóbr ofiarowanych przez wiernych na rzecz Kościoła, zarządcy powinni przedstawiać wiernym odpowiednie sprawozdania, według norm, które winno określić prawo partykularne.

Kan. 1288 - Zarządcy nie powinni w imieniu publicznej osoby prawnej ani wszczynać sprawy, ani zawiązywać sporu w sądzie państwowym, dopóki nie uzyskają pisemnego zezwolenia własnego ordynariusza.

Kan. 1289 - Chociaż do zarządzania nie są zobowiązani z tytułu urzędu kościelnego, zarządcy nie mogą samowolnie porzucać przyjętej funkcji. Gdyby z takiego samowolnego porzucenia wynikła szkoda dla Kościoła, obowiązani są do restytucji.

Tytuł III

UMOWY, ZWŁASZCZA ALIENACJA

Kan. 1290 - To, co prawo państwowe na danym terytorium postanawia odnośnie do umów, zarówno w ogólności, jak i w szczególności, oraz do zobowiązań, ma być zachowywane również mocą prawa kanonicznego w odniesieniu do rzeczy podlegających władzy rządzenia Kościoła, z tymi samymi skutkami, chyba że są przeciwne prawu Bożemu lub co innego zastrzega prawo kanoniczne, i przy zachowaniu przepisu kan. 1547.

Kan. 1291 - Dla dokonania ważnej alienacji dóbr stanowiących stały prawnie nabyty majątek publicznej osoby prawnej, których wartość przekracza określoną w prawie sumę, wymagane jest zezwolenie kompetentnej władzy, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1292 - § 1. Przy zachowaniu przepisu kan. 638, § 3, gdy wartość dóbr, których alienacja jest zamierzona, mieści się w ramach między najniższą i największą sumą, określoną dla własnego kraju przez Konferencję Episkopatu, kompetentną władzę, jeśli idzie o osoby prawne nie podlegające biskupowi diecezjalnemu, ustalają własne statuty. W innym razie kompetentną władzą jest biskup diecezjalny, za zgodą Rady do spraw ekonomicznych i kolegium konsultorów, jak również zainteresowanych osób. Ich także zgodę musi uzyskać biskup diecezjalny w wypadku alienacji dóbr diecezji.

§ 2. Jeżeli natomiast chodzi o rzeczy, których wartość przekracza najwyższą sumę, lub chodzi o rzeczy darowane Kościołowi na podstawie ślubu, a także o rzeczy kosztowne z racji artystycznych lub historycznych, do ważności alienacji potrzebne jest ponadto zezwolenie Stolicy Świętej.

§ 3. Gdy rzecz alienowana jest podzielna, w prośbie o zezwolenie na alienację trzeba wyszczególnić części już wcześniej alienowane. W przeciwnym razie zezwolenie jest nieważne.

§ 4. Ci, którzy winni mieć udział w alienowaniu dóbr przez wyrażenie zdania lub zgody, nie powinni wyrażać zdania lub zgody, dopóki nie zapoznają się dokładnie ze stanem materialnym osoby prawnej, której dobra mają być alienowane, jak również z alienacjami już dokonanyymi.

Kan. 1293 - § 1. Dla dokonania alienacji, której wartość przekracza najniższą określoną sumę, wymaga się ponadto:

1 słusznej przyczyny, jak nagląca potrzeba, wyraźna korzyść pobożność, miłość lub inna poważna racja pasterska;

2 oceny rzeczy alienowanej, dokonanej na piśmie przez rzeczoznawców.

§ 2. Należy ponadto zachować inne środki ostrożności przepisane przez kompetentną władzę, aby uniknąć szkody Kościoła.

Kan. 1294 - § 1. Z reguły nie powinno się alienować rzeczy za niższą sumę od określonej w ocenie.

§ 2. Pieniądze uzyskane z alienacji należy bezpiecznie ulokować na korzyść Kościoła lub roztropnie je rozchodować, zgodnie z celami alienacji.

Kan. 1295 - Wymogi według kan. 1291-1294, do których też winny być dostosowane statuty osób prawnych, mają być zachowane nie tylko przy alienacji, ale również przy podejmowaniu jakiejkolwiek transakcji, na skutek której majątek osoby prawnej może się znaleźć w gorszej sytuacji.

Kan. 1296 - W razie alienacji dóbr kościelnych, dokonanej wprawdzie bez zachowania formalności przepisanych prawem kościelnym, lecz ważnej w świetle prawa państwowego, do kompetentnej władzy kościelnej należy decyzja, po dokładnym rozważeniu wszystkiego, czy i jaką skargę, mianowicie osobową lub rzeczową, przez kogo i przeciw komu, należy wnieść dla odzyskania praw Kościoła.

Kan. 1297 - Do Konferencji Episkopatu należy, po uwzględnieniu miejscowych warunków, ustanowić normy dotyczące dzierżawy dóbr kościelnych, zwłaszcza zaś konieczności uzyskania zgody ze strony kompetentnej władzy kościelnej.

Kan. 1298 - Jeśli nie chodzi o rzecz o bardzo małej wartości, nie wolno bez specjalnego pisemnego zezwolenia kompetentnej władzy sprzedawać lub wydzierżawiać dóbr kościelnych ich zarządcom albo krewnym lub powinowatym zarządców, aż do czwartego stopnia.

Tytuł IV

POBOŻNE ZAPISY W OGÓLNOŚCI POBOŻNE FUNDACJE

Kan. 1299 - § 1. Kto z prawa naturalnego i kanonicznego może swobodnie rozporządzać swoimi dobrami, może również przeznaczyć swój majątek na cele pobożne, czy to aktem między żyjącymi, czy też testamentem.

§ 2. W dokonywaniu zapisów na rzecz Kościoła na wypadek śmierci, należy wedle możliwości zachować wymogi prawa państwowego. Gdyby je pominięto, trzeba przypomnieć spadkobiercom, że ciąży na nich obowiązek wypełnienia woli testatora.

Kan. 1300 - Rozporządzenia wiernych, którzy przekazują lub pozostawiają swoje dobra na cele pobożne, czy to aktem między żyjącymi czy testamentem, zgodnie z prawem przyjęte, winny być jak najstaranniej wykonane, także co do sposobu zarządzania i użytkowania dóbr, z zachowaniem przepisu kan. 1301, § 3.

Kan. 1301 - § 1. Ordynariusz jest wykonawcą wszystkich pobożnych rozporządzeń, dokonanych zarówno testamentem, jak i aktem między żyjącymi.

§ 2. Na mocy tego prawa ordynariusz może i powinien czuwać, także przez wizytację, ażeby pobożne zapisy zostały wypełnione. Inni wykonawcy obowiązani są, po wypełnieniu swojej funkcji, złożyć ordynariuszowi sprawozdanie.

§ 3. Klauzule przeciwne temu uprawnieniu ordynariusza, dołączone do rozporządzeń ostatniej woli, należy uważać za nie dodane.

Kan. 1302 - § 1. Kto przyjął powierniczo dobra na cele pobożne, czy to aktem między żyjącymi, czy też testamentem, powinien o swoim powiernictwie powiadomić ordynariusza i dać mu wykaz wszystkich tego rodzaju dóbr, ruchomych i nieruchomości, oraz związanych z nim zobowiązań. Gdyby ofiarodawca wyraźnie i bezwzględnie tego zabronił, nie powinien przyjąć powiernictwa.

§ 2. Ordynariusz powinien się domagać, ażeby dobra przyjęte powierniczo zostały bezpiecznie ulokowane i czuwać nad wykonaniem pobożnych zapisów, zgodnie z kan. 1301.

§ 3. Gdy dobra powiernicze zostały powierzone członkowi instytutu zakonnego albo stowarzyszenia życia apostołskiego, a są przeznaczone dla miejsca czyli diecezji lub ich mieszkańców, albo na wsparcie dzieł pobożnych, ordynariuszem, o którym w §§ 1 i 2, jest ordynariusz miejsca. W innym razie jest nim wyższy przełożony instytutu kleryckiego na prawie papieskim lub kleryckiego stowarzyszenia życia apostołskiego na prawie papieskim, albo ordynariusz własny tego członka w pozostałych instytutach zakonnych.

Kan. 1303 - § 1. Przez pobożne fundacje rozumie się w prawie:

1 *pobożne fundacje autonomiczne*, czyli zespoły rzeczy przeznaczone na cele, o których w kan. 114, § 2, i erygowane przez kompetentną władzę kościelną jako osoba prawna;

2 *pobożne fundacje nieautonomiczne*, czyli dobra doczesne przekazane w jakikolwiek sposób jakiejś publicznej osobie prawnej z obowiązkiem długotrwałym, określonym przez prawo partykularne, odprawiania Mszy świętych z rocznych dochodów albo sprawowania innych funkcji liturgicznych, albo osiągnięcia w inny jeszcze sposób celów, o których w kan. 114, § 2.

§ 2. Dobra pobożnej fundacji nieautonomicznej, jeśli zostały powierzone osobie prawnej podlegającej biskupowi diecezjalnemu, po upływie określonego czasu winny być przekazane instytucji, o której w kan. 1274, § 1, chyba że wyraźnie została ujawniona inna wola fundatora. W innym razie przypadają samej osobie prawnej.

Kan. 1304 - § 1. Aby osoba prawna mogła ważnie przyjąć fundację, wymagane jest pisemne zezwolenie ordynariusza. Nie powinien on go dawać, dopóki zgodnie z prawem nie stwierdzi, że osoba prawna jest w stanie zarówno wypełnić podejmowane zobowiązania, jak i zadośćuczynić wcześniej już podjętym. W sposób szczególny ma czuwać, by dochody w pełni odpowiadały dołączonym zobowiązaniom, zgodnie ze zwyczajem miejsca lub regionu.

§ 2. Dalsze warunki wymagane do ustanowienia i przyjęcia fundacji powinno określić prawo partykularne.

Kan. 1305 - Pieniądze i dobra ruchome, przydzielone tytułem dotacji, należy zaraz złożyć w miejscu bezpiecznym, zatwierdzonym przez ordynariusza, a to w tym celu, ażeby te pieniądze lub wartość dóbr ruchomych zabezpieczyć i możliwie najszybciej ostrożnie oraz korzystnie, według roztropnego uznania tegoż ordynariusza, po wysłuchaniu przez niego także zdania zainteresowanych i własnej Rady do spraw ekonomicznych, ulokować na stałe na korzyść fundacji, z wyraźną i dokładną wzmianką o zobowiązaniu.

Kan. 1306 - § 1. Fundacje, dokonane również ustnie, winny być sporządzone na piśmie.

§ 2. Jeden egzemplarz aktu fundacyjnego ma być bezpiecznie przechowywany w archiwum kurii, drugi zaś w archiwum osoby prawnej, do której należy fundacja.

Kan. 1307 - § 1. Z zachowaniem przepisów kan. 1300-1302 i 1287, należy sporządzić wykaz zobowiązań wynikających z pobożnych fundacji, umieszczając go w miejscu widocznym, aby przewidziane do wypełnienia zobowiązania nie poszły w zapomnienie.

§ 2. Oprócz księgi, o której w kan. 958, § 1, ma być prowadzona i przechowywana u proboszcza lub rektora druga księga, w której należy odnotowywać poszczególne zobowiązania oraz ich wypełnienie i ofiary.

Kan. 1308 - § 1. Redukcja zobowiązań dotyczących Mszy św., której można dokonywać tylko ze słusznej i koniecznej przyczyny, jest zarezerwowana Stolicy Apostolskiej, z zachowaniem zamieszczonych przepisów, które następują.

§ 2. Jeśli w akcie fundacyjnym zostało to wyraźnie zastrzeżone ordynariusz może zredukować zobowiązania mszalne na skutek zmniejszenia się dochodów.

§ 3. Biskup diecezjalny posiada władzę redukowania z powodu zmniejszenia się dochodów, dopóki trwa przyczyna, Mszy św. związanych z legatami lub w jakikolwiek sposób fundowanych, które są samoistne, do wysokości stypendium prawnie obowiązującego w diecezji, pod warunkiem jednak, że nie ma nikogo, kto jest zobowiązany i kogo można by było skutecznie nakłonić do podwyższenia dochodów.

§ 4. Przysługuje temuż władza redukowania zobowiązań lub legatów mszalnych, obciążających instytucję kościelną, jeśli dochody stały się niewystarczające do osiągnięcia w odpowiedni sposób własnego celu tej instytucji.

§ 5. Te same władze, o których w §§ 3 i 4, przysługują również najwyższemu przełożonemu kleryckiego instytutu zakonnego na prawie papieskim.

Kan. 1309 - Władzom, o których w kan. 1308, przysługuje ponadto uprawnienie przenoszenia, dla stosownej przyczyny, zobowiązań mszalnych na dni, kościoły lub ołtarze, różne od tych, które zostały określone w akcie fundacji.

Kan. 1310 - § 1. Redukcja, ograniczenie, zamiana rozporządzeń wiernych na cele pobożne mogą być przez ordynariusza dokonywane tylko dla słusznej i koniecznej przyczyny, jeśli fundator tę władzę mu przekazał.

§ 2. Jeśli z racji zmniejszonych dochodów albo z innej przyczyny, ale bez żadnej winy zarządców, nie jest możliwe wypełnić nałożonych obowiązków, wtedy ordynariusz, wysłuchawszy zdania osób zainteresowanych i własnej Rady do spraw ekonomicznych, jak również zachowując w możliwie najlepszy sposób wolę fundatora, może te zobowiązania sprawiedliwie zmniejszyć, z wyjątkiem redukcji zobowiązań mszalnych, która rządzi się przepisami kan. 1308.

§ 3. W innych przypadkach należy się odnieść do Stolicy Apostolskiej.

KSIĘGA VI

SANKCJE W KOŚCIELE

Część I

PRZESTĘPSTWA I KARY W OGÓLNOŚCI

Tytuł I

KARANIE PRZESTĘPSTW W OGÓLNOŚCI

Kan. 1311 - Kościół posiada wrodzone i własne prawo wymierzania sankcji karnych wiernym popełniającym przestępstwo.

Kan. 1312 - § 1. Sankcjami karnymi w Kościele są:

1 kary poprawcze czyli cenzury, wyliczone w kan. 1331-1333;

2 kary ekspiacyjne, o których w kan. 1336.

§ 2. Ustawa może ustanowić inne kary ekspiacyjne, które pozbawiają wiernego jakiegoś dobra duchowego lub doczesnego i odpowiadają nadrzyrodzonemu celowi Kościoła.

§ 3. Ponadto stosowane są środki zaradcze i pokuty, pierwsze głównie dla zapobieżenia przestępstwom, drugie zaś raczej dla zastąpienia kary lub jej zwiększenia.

Tytuł II

USTAWA KARNA I NAKAZ KARNY

Kan. 1313 - § 1. Jeśli po dokonaniu przestępstwa zmienia się ustawa, należy stosować ustawę korzystniejszą dla winnego.

§ 2. Jeśli ustawa późniejsza znosi wcześniejszą lub przynajmniej karę, kara natychmiast ustaje.

Kan. 1314 - Kara jest najczęściej karą wymierzaną wyrokiem, to jest taką, iż nie wiąże winnego, jeśli nie zostanie wymierzona; jest zaś karą wiążącą mocą samego prawa, tak iż wiąże przez sam fakt popełnienia przestępstwa, jeśli to wyraźnie postanawia ustawa lub nakaz.

Kan. 1315 - § 1. Kto posiada władzę ustawodawczą, może również wydawać ustawy karne; może także swoimi ustawami zabezpieczyć odpowiednią karą prawo Boże lub ustawę kościelną wydaną przez wyższą władzę, przy zachowaniu granic swojej kompetencji z racji terytorium lub osób.

§ 2. Ustawa może sama określać karę lub pozostawiać jej określenie roztropnemu uznaniu sędziego.

§ 3. Ustawa partykularna może także do kar ustanowionych prawem powszechnym za jakies przestępstwo dołączyć inne, ale nie powinna tego czynić bez bardzo poważnej konieczności. Jeśli zaś ustawa powszechna grozi karą nieokreśloną lub fakultatywną, ustawa partykularna może również w jej miejsce ustanowić karę określoną lub obowiązkową.

Kan. 1316 - Biskupi diecezjalni powinni troszczyć się, aby - o ile to możliwe - w tym samym państwie lub regionie były ustanawiane, jeśli mają być, jednakowe ustawy karne.

Kan. 1317 - Kary należy o tyle ustanawiać, o ile są rzeczywiście konieczne do lepszego zachowania dyscypliny kościelnej. Kara zaś wydalenia ze stanu duchownego nie może być ustanowiona ustawą partykularną.

Kan. 1318 - Ustawodawca nie powinien grozić karami wiążącymi mocą samego prawa, jak tylko za jakies poszczególne przestępstwa umyślne, które mogą wywołać poważniejsze zgorszenie lub nie mogą być skutecznie ukarane karami wymierzonymi wyrokiem. Cenzur zaś, zwłaszcza ekskomuniki, nie powinien ustanawiać, jak tylko z największym umiarem i jedynie za cięższe przestępstwa.

Kan. 1319 - § 1. O ile ktoś może mocą władzy rządu wydawać w zakresie zewnętrznym nakazy, o tyle może również zagrozić w nakazie określonymi karami, z wyjątkiem ekspiacyjnych, wymierzanych na stałe.

§ 2. Nakaz karny nie powinien być wydawany, jak tylko po dojrzałym rozważeniu sprawy i z zachowaniem tego, co kan. 1317 i 1318 postanawiają odnośnie do ustaw partykularnych.

Kan. 1320 - Ordynariusz miejsca może karać zakonników we wszystkich sprawach, w jakich mu oni podlegają.

Tytuł III

PODMIOT SANKCJI KARNYCH

Kan. 1321 - § 1. Nie można nikogo karać, jeśli popełnione przez niego zewnętrzne naruszenie ustawy lub nakazu nie jest ciężko poczytalne na skutek winy umyślnej albo nieumyślnej.

§ 2. Kara ustanowiona ustawą lub nakazem wiąże tego, kto rozmyślnie przekroczył ustawę lub nakaz; kto zaś uczynił to wskutek zaniedbania należytej staranności, nie jest karany, chyba że ustawa lub nakaz inaczej zastrzega.

§ 3. Gdy nastąpiło zewnętrzne przekroczenie, domniemywa się poczytalność, chyba że co innego by się okazało.

Kan. 1322 - Habitualnie pozbawionych używania rozumu uważa się za niezdolnych do popełnienia przestępstwa, chociażby wydawali się zdrowi w chwili przekraczania ustawy lub nakazu.

Kan. 1323 - Nie podlega żadnej karze, kto w chwili przekraczania ustawy lub nakazu:

1 nie ukończył jeszcze szesnastego roku życia;

2 naruszył ustawę lub nakaz z ignorancji niezawinionej; na równi zaś z ignorancją stoi nieuwaga i błąd;

3 działał pod wpływem przymusu fizycznego lub na skutek przypadku, którego nie mógł przewidzieć lub przewidzianemu zapobiec;

4 działał pod wpływem chociażby względnie tylko ciężkiej bojaźni albo z konieczności lub wskutek wielkiej niedogodności, jeśli czynność nie jest wewnętrznie zła ani nie powoduje szkody dusz;

5 działał w zgodnej z prawem obronie własnej lub kogoś innego przeciwko niesprawiedliwemu napastnikowi, zachowując należyty umiar;

6 nie posiadał używania rozumu, z zachowaniem przepisów kan. 1324, § 1, n. 2 i 1325;

7 sądził bez winy, że zachodzi jedna z okoliczności, o jakich w n.4 lub 5.

Kan. 1324 - § 1. Sprawca przekroczenia nie jest wolny od kary, lecz kara przewidziana ustawą lub nakazem powinna być złagodzona lub zastąpiona pokutą, jeśli przestępstwo zostało popełnione:

1 przez tego, kto posiadał tylko niezupełne używanie rozumu;

2 przez tego, kto nie posiadał używania rozumu wskutek zawinionego nadużycia alkoholu lub podobnego zaburzenia umysłowego;

3 na skutek poważnego wzburzenia uczuciowego, które jednak nie wyprzedziło i nie przekreśliło całkowicie świadomości i zgody woli, jeśli samo wzburzenie nie zostało dobrowolnie wywołane lub nie było podtrzymywane;

4 przez małoletniego, który ukończył szesnasty rok życia;

5 przez tego, kto działał przymuszony ciężką bojaźnią, chociażby tylko względnie, albo z konieczności lub wielkiej niedogodności, jeśli przestępstwo jest wewnętrznie złe lub powoduje szkodę dusz;

6 przez tego, kto działał w zgodnej z prawem obronie własnej lub kogoś innego przeciwko niesprawiedliwemu napastnikowi, ale nie zachował koniecznego umiaru;

7 przeciwko poważnie i niesłusznie prowokującemu;

8 przez tego, kto z własnej winy był błędnie przekonany, że zachodzi jedna z okoliczności, o których w kan. 1323, n. 4 lub 5;

9 przez tego, kto bez winy nie wiedział, że do ustawy lub nakazu została dołączona kara;

10 przez tego, kto działał bez pełnej poczytalności, o ile ta pozostała wielka.

§ 2. To samo może uczynić sędzia, gdy istnieje inna okoliczność pomniejszająca ciężkość przestępstwa.

§ 3. W okolicznościach, o których mowa w § 1, przestępca nie jest związany karą wiążącą mocą samego prawa.

Kan. 1325 - Ignorancja ciężko zawiniona, czyli przewrotna lub umyślna, nigdy nie może być brana pod uwagę w stosowaniu przepisów kan. 1323 i 1324; również nietrzeźwość lub inne zaburzenia umysłowe, jeśli były celowo spowodowane dla popełnienia przestępstwa albo wytłumaczenia się od winy oraz wzburzenie uczuciowe umyślnie wzbudzone lub podtrzymywane.

Kan. 1326 - § 1. Sędzia może ukarać surowiej niż przewiduje to ustawa lub nakaz:

1 tego, kto po skazaniu lub deklaracji kary dopuszcza się przestępstwa, tak iż na podstawie towarzyszących okoliczności można roztropnie wnioskować o uporze w złej woli;

2 tego, kto posiada jakąś godność albo nadużywa władzy lub urzędu dla popełnienia przestępstwa;

3 przestępcę, który w wypadku kary ustanowionej za przestępstwo zawinione nieumyślnie, przewidział skutek, a jednak nie podjął takich środków ostrożności dla jego uniknięcia, które by podjął każdy sumienny człowiek.

§ 2. Jeśli w wypadkach, o których w § 1, przewidziana jest kara wiążąca mocą samego prawa, można do niej dołączyć inną karę lub pokutę.

Kan. 1327 - Prawo partykularne może, oprócz wyliczonych w kan. 1323-1326, określić także inne okoliczności wyjmujące, łagodzące lub obciążające, czy to normą ogólną, czy też w odniesieniu do poszczególnych przestępstw. Również w nakazie mogą być ustalone okoliczności, które wyjmują od ustanowionej w nim kary albo ją zmniejszają lub zwiększają.

Kan. 1328 - § 1. Kto uczynił coś dla dokonania przestępstwa albo czegoś zaniechał, jednak bez własnej woli nie zdołał go dokonać, nie podlega karze ustanowionej za popełnione przestępstwo, chyba że ustawa lub nakaz inaczej zastrzega.

§ 2. Jeśli czynności lub zaniechania z natury swojej prowadzą do dokonania przestępstwa, sprawcy można wyznaczyć pokutę lub środek karny, chyba że dobrowolnie odstąpił od zapoczątkowanego wykonywania przestępstwa. Jeśli zaś wynikło zgorszenie albo poważna szkoda lub niebezpieczeństwo, sprawca, chociaż samorzutnie zaprzestał działania, może być ukarany jakąś sprawiedliwą karą, mniejszą jednak od przewidzianej za przestępstwo dokonane.

Kan. 1329 - § 1. Jeśli na głównego sprawcę są ustanowione kary wymierzone wyrokiem, ci, którzy po wspólnym powzięciu przestępczego zamiaru współdziałają w przestępstwie, a nie są w ustawie lub nakazie wyraźnie wymienieni, podlegają tym samym karom albo innym takiej samej lub mniejszej ciężkości.

§ 2. Karze wiążącej mocą samego prawa dołączonej do przestępstwa podlegają współnicy nie wymienieni w ustawie lub nakazie, jeśli bez ich udziału przestępstwo nie byłoby dokonane, a kara jest tej natury, że może ich dotyczyć; w przeciwnym razie mogą podlegać karze wymierzonej wyrokiem.

Kan. 1330 - Przestępstwo, które polega na oświadczeniu albo na innym ujawnieniu woli, doktryny lub wiedzy, należy uważać za niedokonane, jeśli nikt nie spostrzegł tego oświadczenia lub ujawnienia.

Tytuł IV

KARY ORAZ INNE ŚRODKI KARNE

Rozdział I

CENZURY

Kan. 1331 - § 1. Ekskomunikowanemu zabrania się:

1 jakiegokolwiek udziału posługiwania w sprawowaniu Ofiary eucharystycznej lub w jakichkolwiek innych obrzędach kultu;

2 sprawować sakramenty i sakramentalia oraz przyjmować sakramenty;

3 sprawować kościelne urzędy lub posługi albo jakiekolwiek inne zadania, bądź wykonywać akty rządzenia.

§ 2. Jeśli ekskomunika została wymierzona lub deklarowana,

przestępca:

1 gdyby chciał działać wbrew postanowieniu § 1, n. 1, powinien być usunięty albo czynność liturgiczna powinna być przerwana, chyba że przeszkadza temu poważna przyczyna;

2 nieważnie podejmuje akty rządzenia, które według § 1, n. 3, są niegodziwe;

3 nie może korzystać z przywilejów wcześniej mu udzielonych;

4 nie może ważnie otrzymać w Kościele godności, urzędu lub innego zadania;

5 dochody z tytułu godności, urzędu, jakiegokolwiek zadania i posiadanej ewentualnie w Kościele pensji nie stanowią jego własności.

Kan. 1332 - Ukarany interdyktem jest związany zakazami, o których w kan. 1331, § 1, n. 1 i 2; jeśli zaś interdykt został wymierzony lub deklarowany, należy zachować przepis kan. 1331, § 2, n. 1.

Kan. 1333 - § 1. Suspensa, która może być stosowana jedynie do duchownych, zabrania:

1 wszystkich lub tylko niektórych aktów władzy święceń;

2 wszystkich lub tylko niektórych aktów władzy rządzenia;

3 wykonywania wszystkich lub niektórych uprawnień lub zadań związanych z urzędem.

§ 2. Ustawa lub nakaz mogą postanawiać, że po wyroku skazującym lub deklarującym suspendowany nie może ważnie wykonywać aktów rządzenia.

§ 3. Zakaz nigdy nie dotyczy:

1 urzędów lub władzy rządzenia, które nie podlegają władzy przełożonego ustanawiającego karę;

2 prawa do mieszkania, jeśli przestępca posiada je z racji urzędu;

3 prawa do zarządzania dobrami, które ewentualnie należą do urzędu zajmowanego przez suspendowanego, jeśli kara wiąże mocą samego prawa.

§ 4. Suspensa zabraniająca pobierania dochodów, stypendium, pensji czy innych podobnych, zawiera w sobie obowiązek zwrócenia wszystkiego, co zostało bezprawnie przyjęte, nawet w dobrej wierze.

Kan. 1334 - § 1. Zakres suspensy w granicach ustalonych poprzednim kanonem określa sama ustawa lub nakaz albo wyrok lub dekret wymierzający karę.

§ 2. Ustawa, nie zaś nakaz, może ustanowić suspensę wiążącą mocą samego prawa bez żadnego określenia lub ograniczenia; tego zaś rodzaju kara sprowadza wszystkie skutki, wymienione w kan. 1333, § 1.

Kan. 1335 - Jeżeli cenzura zabrania sprawowania sakramentów lub sakramentaliów albo podejmowania aktów rządzenia, zakaz zostaje zawieszony, ilekroć jest to konieczne do udzielenia posługi wiernym znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci; jeśli cenzura wiążąca mocą samego prawa nie została deklarowana, zakaz ulega ponadto zawieszeniu, ilekroć wierny prosi o sakrament lub sakramentalia bądź o akt rządzenia; wolno zaś o to prosić z jakiegokolwiek słusznej przyczyny.

Rozdział II

KARY EKSPIACYJNE

Kan. 1336 - § 1. Kary ekspiacyjne, które mogą obowiązywać przestępcę albo na stałe, albo na czas określony lub nieokreślony, oprócz innych, ustanowionych ewentualnie ustawą, są następujące:

1 zakaz lub nakaz przebywania na określonym miejscu lub terytorium;

2 pozbawienie władzy, urzędu, zadania, prawa, przywileju, uprawnienia, łaski, tytułu, odznaczenia, nawet czysto honorowego;

3 zakaz korzystania z tego, co wyliczono w n. 2, lub zakaz korzystania z tego w określonym miejscu lub poza określonym miejscem; tego rodzaju zakazy nigdy nie powodują nieważności;

4 karne przeniesienie na inny urząd;

5 wydalenie ze stanu duchownego.

§ 2. Karami wiążącymi mocą samego prawa mogą być tylko te kary ekspiacyjne, które wyliczono w § 1, n. 3.

Kan. 1337 - § 1. Zakaz przebywania na określonym miejscu lub terytorium może dotyczyć zarówno duchownych, jak i zakonników; natomiast nakaz przebywania - duchownych diecezjalnych oraz zakonników w ramach ich konstytucji.

§ 2. Do wydania nakazu przebywania na określonym miejscu lub terytorium, wymagana jest zgoda ordynariusza tego miejsca, chyba że chodzi o dom przeznaczony również dla duchownych spoza diecezji, odbywających pokutę lub podejmujących poprawę.

Kan. 1338 - § 1. Pozbawienia i zakazy, wyliczone w kan. 1336, § 1, n. 2 i 3, nigdy nie obejmują władzy, urzędów, zadań, praw, przywilejów, uprawnień, łask, tytułów, odznaczeń, które nie podlegają władzy przełożonego ustanawiającego karę.

§ 2. Nie można pozbawić władzy święceń, lecz jedynie zakazać jej wykonywania lub niektórych jej aktów; również nie można pozbawić kogoś stopni akademickich.

§ 3. Odnośnie do zakazów wyliczonych w kan. 1336, 1, n. 3 należy zachować normę odnoszącą się do cenzur, podaną w kan. 1335.

Rozdział III

ŚRODKI KARNE I POKUTY

Kan. 1339 - § 1. Tego, kto znajduje się w bardzo bliskiej okazji popełnienia przestępstwa lub na kogo w wyniku przeprowadzonego dochodzenia pada poważne

podejrzenie popełnienia przestępstwa, ordynariusz może osobiście lub przez innego upomnieć.

§ 2. Temu, którego postępowanie powoduje zgorszenie lub poważne naruszenie porządku publicznego, może także udzielić nagany, w sposób dostosowany do szczególnych warunków osoby i faktu.

§ 3. Upomnienie lub nagana powinny być zawsze możliwe do stwierdzenia przynajmniej na podstawie jakiegoś dokumentu przechowywanego w tajnym archiwum kurii.

Kan. 1340 - § 1. Pokutą, która może być nałożoną w zakresie zewnętrznym, jest obowiązek wykonania jakiegoś aktu religijności, pobożności lub miłości.

§ 2. Za tajne przekroczenie nie należy nigdy nakładać pokuty publicznej.

§ 3. Pokuty może ordynariusz według własnego roztropnego uznania dołączać do karnego środka upomnienia lub nagany.

Tytuł V

WYMIERZANIE KAR

Kan. 1341 - Ordynariusz dopiero wtedy powinien wszcząć postępowanie sądowe lub administracyjne celem wymierzenia lub deklaracji kary, gdy uznał, że ani braterskim upomnieniem, ani naganą, ani też innymi środkami pasterskiej troski nie można w sposób wystarczający naprawić zgorszenia, wyrównać naruszonej sprawiedliwości i doprowadzić do poprawy winnego.

Kan. 1342 - § 1. Ilekroć uzasadnione przyczyny przeszkadzają w przeprowadzeniu procesu sądowego, karę można wymierzyć lub deklarować dekretem pozasądowym. Natomiast środki karne i pokuty mogą być w każdym wypadku nakładane dekretem.

§ 2. Dekretem nie można wymierzać lub deklarować kar wiążących na stałe, jak również tych kar, których zabrania wymierzać dekretem ustanawiająca je ustawa lub nakaz.

§ 3. Co ustawa lub nakaz mówią odnośnie do sędziego, gdy chodzi o wymierzanie lub deklarowanie kar w sądzie, należy stosować także do przełożonego, który dekretem pozasądowym wymierza lub deklaruje karę, jeśli nie wiadomo czego innego i nie chodzi o przepisy dotyczące jedynie procedury.

Kan. 1343 - Jeśli ustawa lub nakaz daje sędziemu władzę wymierzenia lub niewymierzenia kary, sędzia może także zgodnie ze swoim sumieniem i roztropnością złagodzić karę lub zamiast niej nałożyć pokutę.

Kan. 1344 - Chociaż ustawa używa słów nakazujących, sędzia zgodnie z własnym sumieniem i roztropnością może:

1 odłożyć wymierzenie kary na czas bardziej odpowiedni, jeśli przewiduje się, że z pośpiesznego ukarania winnego wypłynie większe zło;

2 powstrzymać się od wymierzenia kary lub wymierzyć karę mniejszą albo zastosować pokutę, jeśli winny się poprawił i naprawił zgorzenie albo jeśli został już przez władzę świecką wystarczająco ukarany lub przewiduje się, że będzie ukarany;

3 jeśli winny dopuścił się przestępstwa po raz pierwszy po latach nienagannie przeżytych, a nie zachodzi konieczność naprawienia zgorzenia, zawiesić obowiązek przestrzegania kary ekspiacyjnej, tak jednak, że gdyby winny w okresie oznaczonym przez sędziego ponownie dopuścił się przestępstwa, poniesie karę za obydwa przestępstwa, chyba że już upłynął czas przedawnienia skargi karnej z racji pierwszego przestępstwa.

Kan. 1345 - Ilekroć przestępca miał jedynie niepełne używanie rozumu albo dopuścił się przestępstwa pod wpływem bojaźni, konieczności, wzburzenia uczuciowego lub w stanie nietrzeźwym bądź w innym podobnym wzburzeniu umysłu, sędzia może się także powstrzymać od wymierzenia jakiegokolwiek kary, jeśli uważa, że w inny sposób można lepiej osiągnąć jego poprawę.

Kan. 1346 - Ilekroć winny popełnił wiele przestępstw i zbyt wielka byłaby suma kar, które należałyby mu wymierzyć, pozostawia się roztropnemu uznaniu sędziego złagodzenie kar w słusznych granicach.

Kan. 1347 - § 1. Cenzury nie można ważnie wymierzyć bez wcześniejszego jednego przynajmniej upomnienia, by winny zaniechał upor i bez dania mu odpowiedniego czasu na poprawę.

§ 2. Należy uważać, że od upor odstąpił winny, który rzeczywiście żałował popełnienia przestępstwa, a ponadto odpowiednio naprawił szkody i zgorzenie lub przynajmniej poważnie to przyrzekł.

Kan. 1348 - Gdy winny zostaje uwolniony od oskarżenia albo nie wymierza mu się żadnej kary, ordynariusz może odpowiednimi upomnieniami lub innymi środkami pasterskiej troski, albo nawet - gdy to jest wskazane - środkami karnymi zaradzić jego pożytkowi oraz dobru publicznemu.

Kan. 1349 - Jeśli kara jest nie określona, a ustawa czego innego nie zastrzega, sędzia nie powinien wymierzać cięższych kar, zwłaszcza cenzur, chyba że domaga się tego bezwzględnie ciężkość przypadku; kar zaś wiążących na stałe nie może wymierzać.

Kan. 1350 - § 1. Przy wymierzaniu kar duchownym zawsze trzeba uważać, żeby nie pozbawić ich tego, co jest konieczne do godziwego utrzymania, chyba że chodzi o wydalenie ze stanu duchownego.

§ 2. Wydalonemu zaś ze stanu duchownego, który z powodu kary znalazł się rzeczywiście w niedostatku, ordynariusz powinien przyjść z pomocą w możliwie najlepszy sposób.

Kan. 1351 - Kara wiąże winnego wszędzie, także po ustaniu władzy tego, kto karę ustanowił lub wymierzył, chyba że co innego wyraźnie zastrzeżono.

Kan. 1352 - § 1. Jeśli kara zabrania przyjmowania sakramentów lub sakramentaliów, zakaz ulega zawieszeniu, jak długo winny znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci.

§ 2. Obowiązek zachowywania kary wiążącej mocą samego prawa, która ani nie została deklarowana, ani też nie jest notoryczna w miejscu przebywania przestępcy, o tyle zostaje zawieszony w całości lub w części, o ile winny nie może jej zachować bez niebezpieczeństwa poważnego zgorzenia lub zniesławienia.

Kan. 1353 - Apelacja lub rekurs od wyroków sądowych lub dekretów wymierzających lub deklarujących jakąkolwiek karę mają skutek zawieszający.

Tytuł VI

USTANIE KAR

Kan. 1354 - § 1. Oprócz wymienionych w kan. 1355-1356, mogą także zwalniać z kary wszyscy posiadający władzę dyspensowania od ustawy obwarowanej karą lub od nakazu grożącego karą.

§ 2. Ponadto ustawa lub nakaz ustanawiające karę mogą również innym udzielić władzy zwalniania.

§ 3. Jeśli Stolica Apostolska zarezerwowała sobie lub innym zwolnienie z kary, zarezerwowanie podlega ścisłej interpretacji.

Kan. 1355 - § 1. Z kary ustanowionej ustawą, jeśli jest wymierzona lub deklarowana, o ile nie jest zarezerwowana Stolicy Apostolskiej, mogą zwolnić:

1 ordynariusz, który upoważnił trybunał do wymierzenia lub deklarowania kary, bądź ją dekretem osobiście lub przez innego wymierzył lub deklarował;

2 ordynariusz miejsca, na którym przebywa przestępca, w porozumieniu jednak - chyba że byłoby to niemożliwe z racji nadzwyczajnych okoliczności - z ordynariuszem, o którym w n. 1.

§ 2. Z kary wiążącej mocą samego prawa, jeszcze nie deklarowanej, ustanowionej ustawą, jeśli nie jest zarezerwowana Stolicy Apostolskiej, może zwolnić ordynariusz własnych podwładnych oraz tych, którzy przebywają na jego terytorium lub na nim dopuścili się przestępstwa, a także każdy biskup w akcie sakramentalnej spowiedzi.

Kan. 1356 - § 1. Z kary wymierzonej lub wiążącej mocą samego prawa, ustanowionej nakazem, który nie został wydany przez Stolicę Apostolską, może zwolnić:

1 ordynariusz miejsca, na którym przebywa przestępca;

2 jeśli kara jest wymierzona lub deklarowana, również ordynariusz, który upoważnił trybunał do wymierzenia lub deklarowania kary, bądź ją dekretem osobiście lub przez innego wymierzył lub deklarował.

§ 2. Przed zwolnieniem z kary należy się porozumieć z tym, kto wydał nakaz, chyba że to jest niemożliwe z racji nadzwyczajnych okoliczności.

Kan. 1357 - § 1. Z zachowaniem przepisów kan. 508 i 976 z cenzury ekskomuniki lub interdyktu, wiążącej mocą samego prawa, jeszcze niedeklarowanej, może w zakresie wewnętrznym sakramentalnym zwolnić spowiednik, jeśli penitentowi jest trudno pozostawać w grzechu ciężkim przez czas konieczny do tego, aby zaradził kompetentny przełożony.

§ 2. Udzielając zwolnienia spowiednik powinien nałożyć na penitenta obowiązek odniesienia się w ciągu miesiąca, pod groźbą ponownego popadnięcia w karę, do kompetentnego przełożonego, bądź do kapłana posiadającego odpowiednie uprawnienia oraz

zastosowania się do otrzymanych poleceń. Tymczasem spowiednik powinien nałożyć odpowiednią pokutę i w razie potrzeby nakazać naprawienie zgorzenia i wyrównanie wyrządzonej szkody. Odniesienia może dokonać także spowiednik bez podania nazwiska.

§ 3. Taki sam obowiązek odniesienia się z chwilą wyzdrowienia mają ci, którzy zgodnie z kan. 976 zostali zwolnieni z cenzury wymierzonej lub deklarowanej albo zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej.

Kan. 1358 - § 1. Zwolnienia z cenzury nie można udzielić, jeśli przestępca nie odstąpił od upor, zgodnie z kan. 1347, § 2; odstępującemu zaś od upor nie można odmówić zwolnienia.

§ 2. Kto zwalnia z cenzury, może postąpić zgodnie z kan. 1348 lub także nałożyć pokutę.

Kan. 1359 - Jeśli ktoś jest związany wieloma karami, zwolnienie obejmuje tylko te, które są w nim wymienione; natomiast zwolnienie ogólne obejmuje wszystkie kary, z wyjątkiem pominiętych w prośbie przez winnego w złej wierze.

Kan. 1360 - Zwolnienie z kary wymuszone ciężką bojaźnią jest nieważne.

Kan. 1361 - § 1. Zwolnienia z kary można udzielić również nieobecnemu lub pod warunkiem.

§ 2. Zwolnienie w zakresie zewnętrznym winno być udzielone na piśmie, chyba że co innego zaleca poważna przyczyna.

§ 3. Należy się wystrzegać, by prośba o zwolnienie lub samo zwolnienie nie były rozgłaszane, chyba że i o ile jest to potrzebne dla ochrony dobrego imienia winnego lub konieczne do naprawienia zgorzenia.

Kan. 1362 - § 1. Skarga karna wygasa na skutek przedawnienia po upływie trzech lat, chyba że chodzi:

- 1 o przestępstwa zarezerwowane Kongregacji Nauki Wiary;
- 2 o skargę z tytułu przestępstw, o których w kan. 1394, 1395, 1397, 1398, która przedawnia się po upływie pięciolecia;
- 3 o przestępstwa, które nie są karane prawem powszechnym, jeśli prawo partykularne ustanowiło inny termin przedawnienia.

§ 2. Przedawnienie liczy się od dnia popełnienia przestępstwa, lub, jeśli przestępstwo jest permanentne bądź habitualne, od dnia jego ustania.

Kan. 1363 - § 1. Jeśli w terminach podanych w kan. 1362, od dnia, w którym wyrok skazujący przeszedł w stan rzeczy osądzonej, oskarżony nie został powiadomiony o dekrete wykonawczym sędziego, o czym w kan. 1651, przedawnieniu ulega skarga o wykonanie kary.

§ 2. To samo obowiązuje odpowiednio, jeśli kara została wymierzona przez dekret pozasądowy.

KARY ZA POSZCZEGÓLNE PRZESTĘPSTWA

Tytuł I

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO RELIGII I JEDNOŚCI KOŚCIOŁA

Kan. 1364 - § 1. Odstępca od wiary, heretyk lub schizmatyk podlega ekskomunice wiążącej mocą samego prawa, przy zachowaniu przepisu kan. 194, § 1, n. 2; duchowny może być ponadto ukarany karami, o których w kan. 1336, § 1, n. 1,2 i 3.

§ 2. Jeśli tego domaga się długotrwały upór lub wielkość zgorzenia, można dołączyć także inne kary, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego.

Kan. 1365 - Winny zakazanego uczestnictwa w rzeczach świętych ma być ukarany sprawiedliwą karą.

Kan. 1366 - Rodzice lub ich zastępujący, którzy oddają dzieci do chrztu lub na wychowanie w religii niekatolickiej, powinni być ukarani cenzurą lub inną sprawiedliwą karą.

Kan. 1367 - Kto postaci konsekrowane porzuca albo w celu świętokradczym zabiera lub przechowuje, podlega ekskomunice wiążącej mocą samego prawa, zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej; duchowny może być ponadto ukarany inną karą, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego.

Kan. 1368 - Kto stwierdzając lub przyrzekając coś wobec władzy kościelnej dopuszcza się krzywoprzysięstwa, powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

Kan. 1369 - Kto w publicznym widowisku, w kazaniu, w rozpowszechnionym piśmie albo w inny sposób przy pomocy środków społecznego przekazu, wypowiada bluźnierstwo, poważnie narusza dobre obyczaje albo znieważa religię lub Kościół bądź wywołuje nienawiść lub pogardę, powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

Tytuł II

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO WŁADZY KOŚCIELNEJ I WOLNOŚCI KOŚCIOŁA

Kan. 1370 - § 1. Kto stosuje przymus fizyczny wobec Biskupa Rzymskiego, podlega ekskomunice, wiążącej mocą samego prawa, zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej; jeśli jest duchownym, można dodać stosownie do ciężkości przestępstwa także inną karę, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego.

§ 2. Kto czyni to względem posiadającego sakrę biskupią, podlega interdiktowi wiążącemu mocą samego prawa, a jeśli jest duchownym, również suspensie wiążącej mocą samego prawa.

§ 3. Kto stosuje przymus fizyczny wobec duchownego lub zakonnika, z pogardy dla wiary, Kościoła, władzy lub posługi kościelnej, powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

Kan. 1371 - Powinien być sprawiedliwie ukarany:

1 kto poza wypadkiem, o którym w kan. 1364, § 1, głosi naukę potępioną przez Biskupa Rzymskiego lub przez sobór powszechny, bądź z uporem odrzuca naukę, o której w kan. 752, i nie odwołuje tego mimo upomnienia ze strony Stolicy Apostolskiej lub ordynariusza;

2 kto w inny sposób okazuje nieposłuszeństwo Stolicy Apostolskiej, ordynariuszowi lub przełożonemu, którzy zgodnie z prawem coś nakazują lub czegoś zakazują, i po upomnieniu trwa w nieposłuszeństwie.

Kan. 1372 - Kto od aktu Biskupa Rzymskiego odwołuje się do soboru powszechnego lub do Kolegium Biskupów, winien być ukarany cenzurą.

Kan. 1373 - Kto publicznie wzbudza niechęć lub nienawiść podwładnych względem Stolicy Apostolskiej lub ordynariusza z powodu jakiegoś aktu władzy lub posługi kościelnej albo prowokuje podwładnych do nieposłuszeństwa wobec nich, winien być ukarany interdyktem lub innymi sprawiedliwymi karami.

Kan. 1374 - Kto zapisuje się do stowarzyszenia działającego w jakikolwiek sposób przeciw Kościołowi, powinien być ukarany sprawiedliwą karą; kto zaś popiera tego rodzaju stowarzyszenie lub nim kieruje, powinien być ukarany interdyktem.

Kan. 1375 - Ci, którzy przeszkadzają w swobodnym wypełnianiu posługi, wyboru lub władzy kościelnej albo w zgodnym z prawem korzystaniu z dóbr sakralnych lub innych dóbr kościelnych, albo wywierają nacisk na wyborcę lub wybranego bądź tego, kto wykonał akt władzy lub posługę kościelną, może być ukarany sprawiedliwą karą.

Kan. 1376 - Kto profanuje rzecz świętą, ruchomą czy nieruchomą, powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

Kan. 1377 - Kto alienuje dobra kościelne bez przepisanej prawem zezwolenia, powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

Tytuł III

UZURPACJA KOŚCIELNYCH ZADAŃ ORAZ PRZESTĘPSTWA W ICH WYKONYWANIU

Kan. 1378 - § 1. Kapłan, który działa wbrew przepisowi kan. 977, podlega ekskomunice wiążącej mocą samego prawa, zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej.

§ 2. Podlega wiążącej mocą samego prawa karze interdyktu lub, jeśli jest duchownym, suspensy:

1 kto nie mając święceń kapłańskich usiłuje sprawować liturgiczną czynność Ofiary eucharystycznej;

2 kto oprócz wypadku, o jakim w § 1, nie mogąc dać ważnie absolucji sakramentalnej, usiłuje jej udzielić albo słucha sakramentalnej spowiedzi.

§ 3. W wypadkach, o których w § 2, można odpowiednio do ciężkości przestępstwa dołączyć inne kary, nie wyłączając ekskomuniki.

Kan. 1379 - Kto oprócz wypadków, o których w kan. 1378, symuluje udzielanie sakramentu, powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

Kan. 1380 - Kto stosując symonię sprawuje lub przyjmuje sakrament, powinien być ukarany interdyktem lub suspensą.

Kan. 1381 - § 1. Ktokolwiek uzurpuje sobie urząd kościelny, powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

§ 2. Uzurpacji równa się niezgodne z prawem zatrzymanie urzędu po jego pozbawieniu lub ustaniu.

Kan. 1382 - Biskup, który bez papieskiego mandatu konsekruje kogoś na biskupa, a także ten, kto od niego konsekrację przyjmuje, podlegają ekskomunice wiążącej mocą samego prawa, zastrzeżonej Stolicy Apostolskiej.

Kan. 1383 - Biskup, który wbrew przepisowi kan. 1015 wyświęcił obcego podwładnego bez zgodnych z prawem dymisoriów, podlega przez rok zakazowi udzielania święceń. Kto zaś przyjął święcenia, jest mocą samego faktu suspendowany od przyjętego święcenia.

Kan. 1384 - Kto oprócz wypadków, o których w kan. 1378-1389, niezgodnie z prawem sprawuje zadanie kapłańskie lub inną świętą posługę, może być ukarany sprawiedliwą karą.

Kan. 1385 - Kto niezgodnie z prawem czerpie zysk z ofiar mszalnych, powinien być ukarany cenzurą lub inną sprawiedliwą karą.

Kan. 1386 - Kto cokolwiek daruje lub przyrzeka, aby ktoś wypełniając zadanie w Kościele coś niezgodnie z prawem uczynił lub opuścił, ma być ukarany sprawiedliwą karą; również ten, kto te dary lub przyrzeczenia przyjmuje.

Kan. 1387 - Kapłan, który w akcie spowiedzi albo z okazji lub pod jej pretekstem nakłania penitenta do grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, powinien być stosownie do ciężkości przestępstwa ukarany suspensą, zakazami lub pozbawieniami, a w przypadkach poważniejszych wydalony ze stanu duchownego.

Kan. 1388 - § 1. Spowiednik, który narusza bezpośrednio tajemnicę sakramentalną, podlega ekskomunice wiążącej mocą samego prawa, zastrzeżonej Stolicy Apostolskiej. Gdy zaś narusza ją tylko pośrednio, powinien być ukarany stosownie do ciężkości przestępstwa.

§ 2. Tłumacz i inni, o których w kan. 983, § 2, którzy naruszają tajemnicę, powinni być ukarani sprawiedliwą karą, nie wyłączając ekskomuniki.

Kan. 1389 - § 1. Kto nadużywa władzy lub zadania, powinien być ukarany stosownie do wielkości czynu lub zaniedbania, nie wyłączając pozbawienia urzędu, chyba że za to nadużycie jest już ustanowiona kara ustawą lub nakazem.

§ 2. Kto zaś wskutek zawinionego zaniedbania podejmuje lub pomija bezprawnie z czyjąś szkodą akt władzy kościelnej, posługi albo zadania, powinien być sprawiedliwie ukarany.

Tytuł IV

PRZESTĘPSTWO FAŁSZU

Kan. 1390 - § 1. Kto fałszywie donosi przełożonemu kościelnemu na spowiednika o przestępstwie, o którym w kan. 1387, podlega interdyktowi wiążącemu mocą samego prawa, a jeśli jest duchownym, także suspensie.

§ 2. Kto składa przełożonemu kościelnemu inne oszczercze doniesienie o przestępstwie lub w inny sposób narusza czyjeś dobre imię, może być ukarany sprawiedliwą karą, nie wyłączając cenzury.

§ 3. Oszczerca może być także zmuszony do dokonania odpowiedniego zadośćuczynienia.

Kan. 1391 - Stosownie do ciężkości przestępstwa, może być ukarany sprawiedliwą karą:

1 kto sporządza fałszywy dokument kościelny lub prawdziwy zmienia, niszczy, ukrywa, albo posługuje się fałszywym lub zmienionym;

2 kto w sprawie kościelnej posługuje się innym fałszywym lub zmienionym dokumentem;

3 kto w publicznym dokumencie kościelnym potwierdza fałsz.

Tytuł V

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO SPECJALNYM OBOWIĄZKOM

Kan. 1392 - Duchowni lub zakonnicy uprawiający handel lub transakcje wbrew przepisom kanonów, powinni być ukarani stosownie do ciężkości przestępstwa.

Kan. 1393 - Kto narusza obowiązki nałożone mu karą, może być ukarany sprawiedliwą karą.

Kan. 1394 - § 1. Przy zachowaniu przepisu kan. 194, § 1, n. 3, duchowny usiłujący zawrzeć małżeństwo, choćby tylko cywilne, podlega suspensie wiążącej mocą samego prawa. Gdy po upomnieniu nie poprawia się i nadal daje zgorszenie, może być karany stopniowo pozbawieniami lub także wydaleniem ze stanu duchownego.

§ 2. Zakonnik ślubów wieczystych, który nie jest duchownym, usiłując zawrzeć małżeństwo choćby tylko cywilne, podlega interdyktowi wiążącemu mocą samego prawa, z zachowaniem przepisu kan. 694.

Kan. 1395 - § 1. Duchowny konkubinariusz poza wypadkiem, o którym w kan. 1394, oraz duchowny trwający w innym grzechu zewnętrznym przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, wywołującym zgorszenie, winien być ukarany suspensą, do której, gdy mimo

upomnienia trwa w przestępstwie, można stopniowo dodawać inne kary, aż do wydalenia ze stanu duchownego.

§ 2. Duchowny, który w inny sposób wykroczył przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, jeśli jest to połączone z użyciem przymusu lub gróźb, albo publicznie lub z osobą małoletnią poniżej lat szesnastu, powinien być ukarany sprawiedliwymi karami, nie wyłączając w razie potrzeby wydalenia ze stanu duchownego.

Kan. 1396 - Kto poważnie narusza obowiązek rezydencji, do której jest obowiązany z racji urzędu kościelnego, winien być ukarany sprawiedliwą karą, nie wyłączając, po upomnieniu, pozbawienia urzędu.

Tytuł VI

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO ŻYCIU I WOLNOŚCI CZŁOWIEKA

Kan. 1397 - Kto popełnia zabójstwo albo siłą lub podstępem porywa lub zatrzymuje człowieka, bądź go okalecza czy poważnie rani, powinien być ukarany stosownie do ciężkości przestępstwa pozbawieniami i zakazami, o których w kan. 1336. Zabójstwo zaś osób, o których w kan. 1370, jest karane tam ustanowionymi karami.

Kan. 1398 - Kto powoduje przerwanie ciąży, po zaistnieniu skutku, podlega ekskomunice wiążącej mocą samego prawa.

Tytuł VII

ZASADA OGÓLNA

Kan. 1399 - Poza wypadkami przewidzianymi w tej lub w innych ustawach, zewnętrzne naruszenie prawa Bożego lub kanonicznego, tylko wtedy może być ukarane sprawiedliwą karą, gdy domaga się tego szczególna ciężkość przekroczenia i przynagla konieczność zapobieżenia zgorszeniom lub ich naprawienia.

KSIĘGA VII
PROCESY

Część I

POSTĘPOWANIE SĄDOWE W OGÓLNOŚCI

Kan. 1400 - § 1. Przedmiotem postępowania sądowego są:

1 dochodzenie lub obrona uprawnień osób fizycznych lub prawnych albo stwierdzenie faktów prawnych;

2 przestępstwa w tym, co dotyczy wymierzenia lub deklaracji kary.

§ 2. Natomiast spory powstałe na skutek wydania aktu władzy administracyjnej mogą być wniesione tylko do przełożonego albo do trybunału administracyjnego.

Kan. 1401 - Mocą własnego i wyłącznego prawa, Kościół rozpoznaje:

1 sprawy dotyczące rzeczy duchowych i związanych z duchowymi;

2 przekroczenie ustaw kościelnych oraz wszystkie inne, w których wchodzi w grę grzech, w tym, co dotyczy ustalenia winy i wymierzenia kar kościelnych.

Kan. 1402 - Wszystkie trybunały kościelne rządzą się kanonami, które następują, z zachowaniem norm trybunałów Stolicy Apostolskiej.

Kan. 1403 - § i. Sprawy kanonizacji Sług Bożych rządzą się szczególną ustawą papieską.

§ 2. W sprawach tych mają ponadto zastosowanie przepisy tego Kodeksu, ilekroć w tejże ustawie odsyła się do prawa powszechnego albo chodzi o normy, które z samej natury rzeczy dotyczą także tych spraw.

Tytuł I

WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU

Kan. 1404 - Stolica Piotrowa nie może być sądzona przez nikogo.

Kan. 1405 - § 1. Sam tylko Biskup Rzymski ma prawo sędzić sprawy, o których w kan. 1401:

1 tych, którzy sprawują najwyższą władzę państwową;

2 kardynałów;

3 legatów Stolicy Apostolskiej, a w sprawach karnych - biskupów;

4 inne sprawy, które sam wezwał przed swój sąd.

§ 2. Sędzia nie może rozpatrywać sprawy dotyczącej aktu lub dokumentu potwierdzonego w specjalny sposób przez Biskupa Rzymskiego, chyba że otrzymał od niego uprzednie polecenie.

§ 3. Rocie Rzymskiej rezerwuje się sędzenie:

1 biskupów w sprawach spornych, z zachowaniem przepisu kan. 1419, § 2;

2 opata prymasa lub opata przełożonego kongregacji monastycznej i najwyższego przełożonego instytutów zakonnych na prawie papieskim;

3 diecezji czy innych kościelnych osób, fizycznych lub prawnych, które nie mają niższego przełożonego od Biskupa Rzymskiego.

Kan. 1406 - § 1. Po naruszeniu przepisu kan. 1404, akta i decyzje uważa się za niebyłe.

§ 2. W sprawach, o których w kan. 1405, niewłaściwość innych sędziów jest bezwzględna.

Kan. 1407 - § 1. W pierwszej instancji nie wolno pozwać nikogo, chyba że wobec sędziego kościelnego, który jest właściwy na podstawie jednego z tytułów określonych w kan. 1408-1414.

§ 2. Niewłaściwość sędziego, któremu nie przysługuje żaden z tych tytułów, nazywa się względna.

§ 3. Powód ma korzystać z trybunału strony pozwanej; jeżeli zaś strona pozwana miałaby różne trybunały właściwe, wybór przysługuje powodowi.

Kan. 1408 - Każdy może być pozwany przed trybunał stałego lub tymczasowego miejsca zamieszkania.

Kan. 1409 - § 1. Tułacz posiada trybunał w miejscu, w którym aktualnie przebywa.

§ 2. Ten, którego miejsce stałego lub tymczasowego zamieszkania czy pobytu jest nieznane, może być pozwany przed trybunał powoda, jeżeli nie przysługuje mu inny trybunał, zgodny z przepisami prawa.

Kan. 1410 - Z racji położenia rzeczy, stronę można pozwać przed trybunał miejsca, w którym znajduje się rzecz sporna, ilekroć sprawa dotyczy tej rzeczy albo chodzi o bezprawne pozbawienie.

Kan. 1411 - § 1. Z tytułu umowy, wolno stronę pozwać przed trybunał miejsca, w którym umowa została zawarta lub powinna być wypełniona, chyba że strony zgodnie wybrały inny trybunał.

§ 2. Jeżeli sprawa dotyczy zobowiązań wypływających z innego tytułu, strona może być pozwana przed trybunał miejsca, na którym zobowiązanie powstało lub ma być wypełnione.

Kan. 1412 - W sprawach karnych, oskarżony, choćby nieobecny, może być pozwany przed trybunał miejsca, w którym dokonano przestępstwa.

Kan. 1413 - Strona może być pozwana:

1 w sprawach dotyczących zarządu, przed trybunał miejsca, w którym był on wykonywany;

2 w sprawach dotyczących dziedziczenia lub pobożnych legatów, przed trybunał ostatniego stałego lub tymczasowego miejsca zamieszkania lub pobytu, według przepisu kan. 1408-1409, tego, którego dotyczy spadek lub pobożny legat, chyba że chodzi o zwykłe wykonanie legatu, które należy rozpatrzyć według zwyczajnych norm właściwości.

Kan. 1414 - Z racji łączności, przez jeden i ten sam trybunał i w tym samym procesie należy rozpatrzyć sprawy ze sobą związane, chyba że sprzeciwia się temu przepis ustawy.

Kan. 1415 - Z racji wyprzedzenia, jeżeli dwa lub więcej trybunałów jest równie właściwych, ten ma prawo rozpatrzenia sprawy, który pierwszy wezwał stronę pozwaną, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1416 - Konflikty właściwości, między trybunałami podlegającymi temu samemu trybunałowi apelacyjnemu, mają być przez niego rozstrzygane; jeżeli nie podlegają temu samemu trybunałowi apelacyjnemu, przez Sygnaturę Apostolską.

Tytuł II

RÓŻNE STOPNIE I RODZAJE TRYBUNAŁÓW

Kan. 1417 - § 1. Z racji prymatu Biskupa Rzymskiego wolno każdemu wiernemu swoją sprawę, czy to sporną, czy karną, z trybunału każdego stopnia i w każdym stadium sporu, przenieść do rozpatrzenia Stolicy Świętej lub do niej ją wnieść.

§ 2. Odwołanie się jednak do Stolicy Apostolskiej nie zawiesza, oprócz przypadku apelacji, wykonywania jurysdykcji przez sędziego, który zaczął już rozpatrywać sprawę; może on zatem kontynuować proces aż do ostatecznego wyroku, chyba że Stolica Apostolska powiadomiła sędziego o przejęciu przez siebie sprawy.

Kan. 1418 - Każdy trybunał ma prawo prosić o pomoc inny trybunał celem instrukcji sprawy lub celem zawiadomienia o aktach.

Rozdział I

TRYBUNAŁ PIERWSZEJ INSTANCJI

Art. 1

SEDZIA

Kan. 1419 - § 1. W każdej diecezji i dla wszystkich spraw, wprost przez prawo nie wyjętych, sędzią pierwszej instancji jest biskup diecezjalny, który może wykonywać władzę sądową osobiście lub przez innych, według kanonów, które następują.

§ 2. Jeśli zaś chodzi o prawa lub dobra doczesne osoby prawnej, reprezentowanej przez biskupa, w pierwszym stopniu sędzi sprawę trybunał apelacyjny.

Kan. 1420 - § 1. Każdy biskup diecezjalny jest obowiązany ustanowić wikariusza sądowego, czyli oficjała, ze zwyczajną władzą sądenia, odrębnego od wikariusza generalnego, chyba że niewielki obszar diecezji lub mała liczba spraw zalecają inaczej.

§ 2. Wikariusz sądowy stanowi jeden trybunał z biskupem, ale nie może sędzić spraw, które biskup sobie zarezerwował.

§ 3. Wikariuszowi sądowemu można dać pomocników, których nazywa się pomocniczymi wikariuszami sądowymi, czyli wiceoficjalami.

§ 4. Zarówno wikariusz sądowy, jak i pomocniczy wikariusze sądowi winni być kapłanami nienaruszonej sławy, doktorami lub przynajmniej licencjatami prawa kanonicznego, mającymi nie mniej niż trzydzieści lat.

§ 5. Nie tracą oni swego urzędu podczas wakansu stolicy biskupiej i nie mogą być usunięci przez administratora diecezjalnego; po przyjsciu zaś nowego biskupa, wymagają zatwierdzenia.

Kan. 1421 - § 1. W diecezji biskup powinien ustanowić sędziów diecezjalnych, którymi powinni być duchowni.

§ 2. Konferencja Episkopatu może zezwolić, by sędziami mogli być ustanowieni także świeccy, spośród których w razie konieczności jeden mógłby być powołany celem stworzenia kolegium.

§ 3. Sędziowie winni być nienaruszonej sławy i doktorami lub przynajmniej licencjatami prawa kanonicznego.

Kan. 1422 - Wikariusz sądowy, pomocniczy wikariusze sądowi i pozostali sędziowie są mianowani na określony czas, z zachowaniem przepisu kan. 1420, § 5; nie mogą być usunięci, chyba z powodu prawnie uznanej i poważnej przyczyny.

Kan. 1423 - § 1. Kilku biskupów diecezjalnych za aprobatą Stolicy Apostolskiej może zgodnie, w miejsce trybunałów diecezjalnych, o których w kan. 1419-1421, ustanowić dla swoich diecezji jeden trybunał pierwszej instancji; w takim przypadku temu samemu zespołowi biskupów lub biskupowi przez nich wyznaczonemu przysługują wszystkie uprawnienia, jakie posiada biskup diecezjalny w stosunku do swojego trybunału.

§ 2. Trybunały, o których w § 1, mogą być ustanowione albo dla wszystkich spraw, albo tylko dla niektórych rodzajów spraw.

Kan. 1424 - Sędzia jednoosobowy, w każdej sprawie może sobie dobrać dwóch asesorów, duchownych lub świeckich o sprawdzonym życiu, by mu pomagali.

Kan. 1425 - § 1. Odrzucając przeciwny zwyczaj, trybunałowi kolegialnemu trzech sędziów są zarezerwowane:

1 sprawy sporne: a) węzła święceń; b) węzła małżeńskiego, z zachowaniem przepisów kan. 1686 i 1688;

2 sprawy karne: a) o przestępstwa, które mogą pociągnąć za sobą karę wydalenia ze stanu duchownego; b) o wymierzenie lub deklarację ekskomuniki.

§ 2. Biskup może zlecić trybunałowi złożonemu z trzech lub pięciu sędziów sprawy trudniejsze lub większej wagi.

§ 3. Dla rozpatrywania poszczególnych spraw, wikariusz sądowy powołuje sędziów turnusami, według ustalonego porządku, chyba że w poszczególnych wypadkach biskup inaczej postanowi.

§ 4. Jeżeli w trybunale pierwszego stopnia nie da się ustanowić kolegium, Konferencja Episkopatu może zezwolić, jak długo trwa taka niemożliwość, by biskup zlecił sprawę sędziemu jednoosobowemu, który gdzie to jest możliwe, winien sobie dobrać asesora i audytora.

§ 5. Wikariusz sądowy nie powinien zmieniać raz wyznaczonych sędziów, chyba że z bardzo ważnej przyczyny, którą należy wskazać w dekrete.

Kan. 1426 - § 1. Trybunał kolegiálny powinien działać kolegialnie i wydawać wyroki większością głosów.

§ 2. Winien mu przewodniczyć, jeśli to możliwe, wikariusz sądowy lub pomocniczy wikariusz sądowy.

Kan. 1427 - § 1. Jeżeli istnieje spór między zakonnikami lub domami tego samego kleryckiego instytutu zakonnego na prawie papieskim, sędzią pierwszej instancji, chyba że konstytucje zastrzegają inaczej, jest przełożony prowincjalny, a w klasztorze niezależnym - opat miejscowy.

§ 2. Zachowując odmienne postanowienia konstytucji, jeżeli spór toczy się między dwiema prowincjami, w pierwszej instancji sprawę będzie sędził osobiście lub przez delegata najwyższy przełożony; jeżeli między dwoma klasztorami - opat, przełożony kongregacji monastycznej.

§ 3. Jeśli wreszcie powstaje spór między zakonnymi osobami fizycznymi lub prawnymi różnych instytutów zakonnych albo nawet tego samego instytutu kleryckiego na prawie diecezjalnym lub laickiego, albo między osobą zakonną i duchownym diecezjalnym lub świeckim, albo osobą prawną niezakonną, w pierwszej instancji sędzi trybunał diecezjalny.

Art. 2

AUDYTORZY I RELATORZY

Kan. 1428 - § 1. Sędzia lub przewodniczący trybunału kolegiálnego może dla przeprowadzenia instrukcji sprawy wyznaczyć audytora, dobierając go spośród sędziów trybunału, albo z osób zatwierdzonych przez biskupa do tej funkcji.

§ 2. Do sprawowania funkcji audytora biskup może zatwierdzić duchownych lub świeckich, odznaczających się dobrymi obyczajami, roztropnością i wiedzą.

§ 3. Do audytora należy, zgodnie z poleceniem sędziego; tylko zebranie dowodów i przekazanie zebranych sędziemu; może zaś w międzyczasie zdecydować, jeżeli nie zabrania tego zlecenie sędziego, które dowody i w jaki sposób powinny być zebrane, gdy co do tej sprawy wyłoni się kwestia podczas wykonywanego przezeń zadania.

Kan. 1429 - Przewodniczący trybunału kolegiálnego powinien wyznaczyć ponensa, czyli relatora, spośród sędziów wchodzących w skład kolegium, który na zebraniu sędziów referowałby sprawę i redagował wyrok na piśmie; dla słusznej przyczyny tenże przewodniczący może wyznaczyć innego na jego miejsce.

Art. 3

RZECZNIK SPRAWIEDLIWOŚCI, OBROŃCA WĘZŁA I NOTARIUSZ

Kan. 1430 - Dla spraw spornych, w których może być zagrożone dobro publiczne, i dla spraw karnych, należy ustanowić w diecezji rzecznika sprawiedliwości, którego obowiązkiem jest zabezpieczenie dobra publicznego.

Kan. 1431 - § 1. W sprawach spornych biskup diecezjalny osądza, czy dobro publiczne może być zagrożone czy nie, chyba że ustawa nakazuje udział rzecznika sprawiedliwości, albo jest on oczywiście konieczny z natury rzeczy.

§ 2. Jeżeli w poprzedniej instancji brał udział rzecznik sprawiedliwości, to w następnej domniemywa się jego udział za konieczny.

Kan. 1432 - Dla spraw, w których chodzi o nieważność święceń albo o nieważność lub rozwiązanie małżeństwa, należy ustanowić w diecezji obrońcę węzła, którego obowiązkiem jest proponować i przedstawiać wszystko, co w sposób rozumny może być przytoczone przeciw nieważności lub rozwiązaniu.

Kan. 1433 - W sprawach, w których wymagany jest udział rzecznika sprawiedliwości lub obrońcy węzła, pominięcie ich wezwania powoduje nieważność akt, chyba że sami, chociaż nie wezwani, faktycznie byli obecni, albo przynajmniej przed wyrokiem, przejrzawszy akta, mieli możliwość wypełnić swoje zadanie.

Kan. 1434 - Jeśli prawo wyraźnie nie zastrzega inaczej:

1 ilekroć ustawa nakazuje, aby sędzia wysłuchał stron albo jednej z nich, należy również wysłuchać rzecznika sprawiedliwości i obrońcy węzła, jeżeli występują w procesie;

2 ilekroć wymagany jest udział strony, aby sędzia mógł coś zadecydować, udział rzecznika sprawiedliwości lub obrońcy węzła, którzy występują w sprawie, ma tę samą siłę.

Kan. 1435 - Nominacja rzecznika sprawiedliwości i obrońcy węzła należy do biskupa. Mają to być duchowni lub świeccy dobrego imienia, doktorzy lub licencjaci prawa kanonicznego, wypróbowani w roztropności i gorliwości o sprawiedliwość.

Kan. 1436 - § 1. Ta sama osoba, ale nie w tej samej sprawie, może wypełniać urząd rzecznika sprawiedliwości i obrońcy węzła.

§ 2. Rzecznik i obrońca węzła mogą być mianowani tak do wszystkich spraw, jak tylko do poszczególnych, zaś ze słusznej przyczyny mogą być przez biskupa usunięci.

Kan. 1437 - § 1. W każdym procesie powinien brać udział notariusz, tak że akta należy uznać za nieważne, jeżeli nie zostały przez niego podpisane.

§ 2. Akta sporządzone przez notariuszy są publicznie wiarygodne.

Rozdział II

TRYBUNAŁ DRUGIEJ INSTANCJI

Kan. 1438 - Nie zmieniając przepisu kan. 1444, § 1, n. 1:

1 od trybunału biskupa sufragana apeluje się do trybunału metropolity, z zachowaniem postanowienia kan. 1439;

2 w sprawach rozpatrzonych w pierwszej instancji wobec metropolity, apeluje się do trybunału, który on sam na stałe wyznaczył, za zgodą Stolicy Apostolskiej;

3 dla spraw rozpatrzonych wobec przełożonego prowincjalnego, trybunał drugiej instancji jest u najwyższego przełożonego; dla rozpatrzonych wobec miejscowego opata - u opata, przełożonego kongregacji monastycznej.

Kan. 1439 - § 1. Jeśli dla kilku diecezji ustanowiony został jeden trybunał pierwszej instancji, zgodnie z przepisem kan. 1423, Konferencja Episkopatu za zgodą Stolicy Apostolskiej powinna ustanowić trybunał drugiej instancji, chyba że wszystkie diecezje są sufragalnymi tej samej archidiecezji.

§ 2. Konferencja Episkopatu może za zgodą Stolicy Apostolskiej ustanowić jeden lub kilka trybunałów drugiej instancji, także poza wypadkami, o których w § 1.

§ 3. Gdy chodzi o trybunały drugiej instancji, o których w §§ 1-2, Konferencja Episkopatu lub wyznaczony przez nią biskup ma wszystkie władze, jakie przysługują biskupowi diecezjalnemu w odniesieniu do jego trybunału.

Kan. 1440 - Jeżeli nie zostanie zachowana właściwość z racji stopnia, według przepisu kan. 1438 i 1439 niewłaściwość sędziego jest bezwzględna.

Kan. 1441 - Trybunał drugiej instancji winien być ustanowiony w taki sam sposób jak trybunał pierwszej instancji. Jeżeli jednak w pierwszym stopniu procesu, według kan. 1425, § 4, wyrok został wydany przez sędziego jednoosobowego, trybunał drugiej instancji powinien działać kolejalnie.

Rozdział III

TRYBUNAŁY STOLICY APOSTOLSKIEJ

Kan. 1442 - Biskup Rzymski jest najwyższym sędzią dla całego świata katolickiego i sędzi albo osobiście, albo poprzez zwyczajne trybunały Stolicy Apostolskiej, albo przez sędziów przez siebie delegowanych.

Kan. 1443 - Rota Rzymska jest zwyczajnym trybunałem ustanowionym przez Biskupa Rzymskiego dla przyjmowania apelacji.

Kan. 1444 - § 1. Rota Rzymska sędzi:

1 w drugiej instancji, sprawy, które w pierwszej instancji zostały osądzone przez zwyczajne trybunały i zgodnie z przepisami prawa zostały przez apelację wniesione do Stolicy Świętej;

2 w trzeciej lub dalszej instancji, sprawy rozpoznane już przez samą Rotę Rzymską i przez jakiegokolwiek inne trybunały, chyba że sprawa przeszła w stan rzeczy osądzonej.

§ 2. Trybunał ten sędzi również w pierwszej instancji sprawy, o których w kan. 1405, § 3 oraz inne, które Biskup Rzymski czy to z własnej inicjatywy, czy też na prośbę stron, przywołał przed swój trybunał i zlecił Rocie Rzymskiej; sprawy te, jeżeli inaczej nie

zastrzeżono w reskrypcie zlecającym zadanie, rozstrzyga sama Rota, także w drugiej i dalszej instancji.

Kan. 1445 - § 1. Najwyższy Trybunał Sygnatury Apostolskiej rozpatruje:

1 sprawy o nieważność, prośby o przywrócenie do stanu poprzedniego i inne rekursy przeciwko wyrokom rotalnym;

2 rekursy dotyczące stanu osób w sprawach, których dopuszczenia do ponownego zbadania odmówiła Rota Rzymska;

3 zarzuty stronniczości oraz inne sprawy przeciwko audytorom Roty Rzymskiej, z powodu aktów dokonanych przy wykonywaniu ich funkcji;

4 konflikty właściwości, o których w kan. 1416.

§ 2. Tenże trybunał rozpatruje spory powstałe na skutek działania kościelnej władzy administracyjnej, przekazane do niej zgodnie z przepisami prawa i inne spory administracyjne, przekazane mu przez Biskupa Rzymskiego lub dykasterie Kurii Rzymskiej i konflikty właściwości między tymi dykasteriami.

§ 3. Do tego najwyższego trybunału należy ponadto:

1 czuwać nad prawidłowym wymiarem sprawiedliwości i wrazie potrzeby upominać adwokatów lub pełnomocników;

2 przedłużać właściwość trybunałów;

3 popierać i zatwierdzać erekcję trybunałów, o których w kan. 1423 i 1439.

Tytuł III

ZASADY DZIAŁANIA TRYBUNAŁÓW

Rozdział I

OBOWIĄZKI SĘDZIÓW I PRACOWNIKÓW TRYBUNAŁU

Kan. 1446 - § 1. Wszyscy wierni, przede wszystkim zaś biskupi, winni pilnie pracować, by zachowując sprawiedliwość, na ile to możliwe, wykluczyć spory w Ludzie Bożym i jak najszybciej pokojowo je rozwiązywać.

§ 2. Sędzia, na początku sprawy, a także w każdym innym czasie, dostrzegając jakąkolwiek nadzieję dobrego wyniku, powinien zachęcić strony i dopomóc im, by szukały słusznego rozwiązania sporu przez wspólne porozumienie, i wskazać odpowiednie do tego drogi, korzystając także z pośrednictwa poważnych osób.

§ 3. Jeśli spór dotyczy prywatnego dobra stron, sędzia powinien się zorientować, czy nie byłoby pożyteczne zastosować ugody lub sąd polubowny, zgodnie z przepisami kan. 1713-1716.

Kan. 1447 - Kto występował w sprawie jako sędzia, rzecznik sprawiedliwości, obrońca węzła, pełnomocnik, adwokat, świadek lub biegły, nie może później ważnie w tej samej sprawie w innej instancji jako sędzia wyrokować lub wypełniać w niej zadań asesora.

Kan. 1448 - § 1. Sędzia nie powinien przyjmować sprawy, w której w jakiś sposób jest zainteresowany z racji pokrewieństwa lub powinowactwa, w jakimkolwiek stopniu linii prostej i aż do czwartego stopnia linii bocznej, albo z racji sprawowania opieki i kurateli, wielkiej zażyłości czy niechęci, spodziewanej korzyści lub uniknięcia szkody.

§ 2. W tych samych okolicznościach winni się powstrzymać od urzędu rzecznik sprawiedliwości, obrońca węzła, asesor i audytor.

Kan. 1449 - § 1. W wypadkach, o których w kan. 1448, jeżeli sam sędzia się nie wycofa, strona może go wyłączyć.

§ 2. Wyłączenie rozpatruje wikariusz sądowy, a jeśli jego wykluczają, rozpatruje biskup, który stoi na czele trybunału.

§ 3. Jeśli biskup jest sędzią i przeciw niemu zgłoszono wyłączenie, powinien się powstrzymać od sądenia.

§ 4. Jeżeli wyłączenie jest skierowane przeciwko rzecznikowi sprawiedliwości, obrońcy węzła lub innym urzędnikom trybunału, zarzut ten rozpatruje przewodniczący trybunału kolegiального lub sam sędzia, jeśli jest jednoosobowy.

Kan. 1450 - Po dopuszczeniu wyłączenia, należy zmienić osoby, nie zaś stopień trybunału.

Kan. 1451 - § 1. Sprawę wyłączenia należy rozstrzygnąć jak najszybciej, po wysłuchaniu stron, rzecznika sprawiedliwości lub obrońcy węzła, jeżeli są obecni i sami nie są objęci wyłączeniem.

§ 2. Czynności dokonane przez sędziego przed zgłoszeniem wyłączenia, są ważne; wykonane natomiast po zgłoszeniu wyłączenia należy unieważnić, jeśli strona poprosi o to w ciągu dziesięciu dni od dopuszczenia wyłączenia.

Kan. 1452 - § 1. W sprawie dotyczącej tylko dobra prywatnego, sędzia może postępować jedynie na prośbę strony. Jednak po wprowadzeniu sprawy zgodnie z przepisami prawa, sędzia może i powinien postępować także z urzędu w sprawach karnych i innych, które dotyczą dobra publicznego Kościoła lub zbawienia dusz.

§ 2. Ponadto sędzia może uzupełnić zaniedbanie stron w przytaczaniu dowodów lub zgłaszaniu zarzutów, ilekroć uzna to za konieczne dla uniknięcia bardzo niesprawiedliwego wyroku, z zachowaniem przepisów kan. 1600.

Kan. 1453 - Sędziowie i trybunały winni się troszczyć, by jak najszybciej, z zachowaniem sprawiedliwości, zakończyć wszystkie sprawy tak, by w trybunale pierwszej instancji nie przeciągały się powyżej roku, zaś w trybunale drugiej instancji powyżej sześciu miesięcy.

Kan. 1454 - Wszyscy, którzy tworzą trybunał albo świadczą mu pomoc, powinni złożyć przysięgę, że należycie i wiernie wypełnią swoje zadanie.

Kan. 1455 - § 1. W procesie karnym zawsze, w spornym zaś, jeżeli z wyjawienia jakiegoś aktu procesowego może wyniknąć szkoda dla stron, sędziowie i pomocnicy trybunału obowiązani są do zachowania urzędowej tajemnicy.

§ 2. Obowiązani są również zawsze do zachowania tajemnicy co do dyskusji, która ma miejsce wśród sędziów w trybunale kolegialnym przed wydaniem wyroku, a także co do różnicy i wypowiedzianych tam opinii, z zachowaniem przepisu kan. 1609, § 4.

§ 3. Co więcej, ilekroć charakter sprawy lub dowodów jest taki że z rozpowszechnienia akt lub dowodów zagrożona byłaby sława innych lub mogłaby powstać przyczyna nieporozumień lub zgorszenie, względnie inna tego rodzaju niedogodność, sędzia może zobowiązać przysięgą świadków, biegłych, strony, ich adwokatów lub pełnomocników, do zachowania tajemnicy.

Kan. 1456 - Sędziemu i wszystkim pracownikom trybunału zabrania się przyjmować jakichkolwiek podarunków z okazji prowadzenia sprawy.

Kan. 1457 - § 1. Sędziowie, którzy na pewno i ewidentnie są właściwi, odmawiają sądenia lub nie mając oparcia w żadnym przepisie prawnym, uznają swoją właściwość oraz rozpoznają sprawy i rozstrzygają, albo naruszają ustawę o tajemnicy, albo na skutek podstępny czy poważnego zaniedbania wyrządzają procesującym się inną szkodę, mogą być ukarani przez kompetentną władzę należnymi karami, nie wykluczając pozbawienia urzędu.

§ 2. Takim samym sankcjom podlegają urzędnicy i pomocnicy trybunału, jeżeli nie dopełnili, jak wyżej, swojego urzędu i wszyscy oni mogą być także ukarani przez sędziego.

Rozdział II

KOLEJNOŚĆ ROZPOZNAWANIA SPRAW

Kan. 1458 - Sprawy należy rozpatrywać w tej kolejności, w jakiej zostały wniesione i wpisane do rejestru, chyba że jakaś z nich wymaga przed innymi szybszego załatwienia, co jednak należy ustalić specjalnym dekretem, zawierającym uzasadnienie.

Kan. 1459 - § 1. Wady, które mogą spowodować nieważność wyroku, wolno zgłaszać w każdym stadium i na każdym stopniu procesu, mogą również być deklarowane przez sędziego z urzędu.

§ 2. Poza wypadkami, o których w § 1, zarzuty zawieszające, zwłaszcza te, które dotyczą osób i sposobu postępowania, powinny być zgłaszane przed zawiązaniem sporu, chyba że zostały ujawnione już po zawiązaniu sporu i winny być jak najszybciej rozstrzygnięte.

Kan. 1460 - § 1. Jeżeli zgłaszany jest zarzut przeciwko właściwości sędziego, sprawę tę winien rozpatrzeć sam sędzia.

§ 2. W wypadku zarzutu o względnym braku właściwości, jeżeli sędzia uzna się za właściwego, jego decyzja nie dopuszcza apelacji, ale nie jest zabroniona skarga o nieważność i przywrócenie do stanu poprzedniego.

§ 3. Jeżeli sędzia stwierdza, że jest niewłaściwy, strona uważająca się za poszkodowaną może w ciągu piętnastu użytecznych dni odwołać się do trybunału apelacyjnego.

Kan. 1461 - Sędzia poznając w jakimkolwiek stadium sprawy swoją bezwzględną niewłaściwość, musi stwierdzić swój brak właściwości.

Kan. 1462 - § 1. Zarzuty rzeczy osądzonej, ugody i inne niweczące, zwane *kończącymi spór*, należy zgłaszać i rozpoznawać przed nawiązaniem sporu: kto je zgłosił później, nie może zostać odrzucony, ale należy go skazać na zapłacenie kosztów, chyba że udowodni, iż zgłoszenia nie odłożył złośliwie.

§ 2. Inne zarzuty należy zgłaszać przy zawiązaniu sporu i rozpatrywać w swoim czasie, zgodnie z zasadami dotyczącymi spraw wпадkowych.

Kan. 1463 - § 1. Skarg wzajemnych nie można ważnie zgłaszać, chyba że w ciągu trzydziestu dni od zawiązania sporu.

§ 2. Mają zaś one być rozpatrywane razem ze skargą główną, a więc na równym z nią stopniu, chyba że konieczne jest oddzielne ich rozpatrzenie lub sędzia uznałby to za bardziej wskazane.

Kan. 1464 - Sprawy o zabezpieczenie pokrycia kosztów sądowych lub o przyznanie bezpłatnej pomocy prawnej, które zostały wniesione zaraz na początku, i inne tego rodzaju, winny być rozpatrywane z reguły przed zawiązaniem sporu.

Rozdział III

TERMINY I ODROCZENIA SĄDOWE

Kan. 1465 - § 1. Tak zwane terminy zawite, to jest terminy wyznaczone ustawą na wygaśnięcie uprawnień, nie mogą być odroczone ani też ważnie skrócone, chyba że strony o to proszą.

§ 2. Natomiast terminy sądowe i umowne, przed ich upływem, mogą być przez sędziego, gdy zachodzi słuszna przyczyna, po wysłuchaniu lub na prośbę stron, odroczone, nigdy zaś, chyba że za zgodą stron, ważnie skrócone.

§ 3. Sędzia jednak powinien czuwać, by spór nie trwał zbyt długo z powodu odroczenia.

Kan. 1466 - Kiedy ustawa nie ustala terminów dla dokonania aktów procesowych, sędzia powinien je określić, biorąc pod uwagę naturę każdego aktu.

Kan. 1467 - Jeśli w dniu wyznaczonym dla aktu procesowego trybunał nie urzęduje, termin należy uznać za odroczonego do pierwszego kolejnego dnia roboczego.

Rozdział IV

MIEJSCE SĄDU

Kan. 1468 - Każdy trybunał, jeśli to możliwe, winien mieć stałą siedzibę i być dostępny w ustalonych godzinach.

Kan. 1469 - § 1. Sędzia usunięty siłą ze swego terytorium lub mający przeszkodę w wykonywaniu tam jurysdykcji, może poza terytorium wykonywać swoją jurysdykcję i wydawać wyrok, po zawiadomieniu jednak o tym biskupa diecezjalnego.

§ 2. Oprócz wypadku, o którym w § 1, sędzia, celem zebrania dowodów, może udać się nawet poza własne terytorium z powodu słusznej przyczyny i po wysłuchaniu stron, jednak za zgodą biskupa diecezjalnego miejsca, do którego się udaje i do siedziby przez niego wyznaczonej.

Rozdział V

OSOBY, KTÓRE DOPUSZCZA SIĘ DO AULI, ORAZ SPOSÓB SPORZĄDZANIA I PRZECHOWYWANIA AKT

Kan. 1470 - § 1. Jeśli ustawa partykularna inaczej nie zastrzega, podczas sprawy toczącej się wobec trybunału, w auli mogą znajdować się tylko ci, których ustawa lub sędzia uznają za koniecznych do prowadzenia procesu.

§ 2. Sędzia może przywołać do porządku odpowiednimi karami każdego obecnego na rozprawie, kto poważnie uchybił szacunkowi i posłuszeństwu, które się należą trybunałowi; adwokatów zaś i pełnomocników może nawet zawiesić w wykonywaniu urzędu w trybunałach kościelnych.

Kan. 1471 - Jeśli osoba, którą należy przesłuchać, używa języka nieznanego sędziemu lub stronom, trzeba się posłużyć zaprzysiężonym tłumaczem, wyznaczonym przez sędziego. Zeznania jednak mają być spisane w języku oryginalnym, z dołączeniem tłumaczenia. Tłumaczem należy się także posłużyć, jeżeli ma być przesłuchany głuchy lub niemy, chyba że sędzia woli, by na pytania przez niego dane, odpowiedziano na piśmie.

Kan. 1472 - § 1. Akta sądowe, zarówno dotyczące meritum kwestii, czyli akta sprawy, jak i dotyczące procedury, czyli akta procesu, mają być sporządzone na piśmie.

§ 2. Poszczególne karty akt należy numerować i uwierzytelnić.

Kan. 1473 - Ilekroć w aktach sądowych wymagany jest podpis stron lub świadków, jeżeli strona lub świadek nie może lub nie chce podpisać, należy to odnotować w samych aktach, a jednocześnie sędzia i notariusz powinni poświadczyć, że akt ten został stronie lub świadkowi co do słowa odczytany, a strona lub świadek albo nie mogli, albo nie chcieli podpisać.

Kan. 1474 - § 1. W wypadku apelacji, egzemplarz akt, których autentyczność poświadczył notariusz, należy przesłać do wyższego trybunału.

§ 2. Jeśli akta zostały sporządzone w języku nieznanym wyższemu trybunałowi, należy je przetłumaczyć na inny, znany temu trybunałowi, zabezpieczając się, by istniała pewność co do wierności przekładu.

Kan. 1475 - § 1. Po zakończeniu procesu należy zwrócić dokumenty stanowiące własność prywatną, z zachowaniem jednak ich odpisów.

§ 2. Nie wolno notariuszom i kanclerzowi wydawać odpisów akt sądowych i dokumentów, zgromadzonych podczas procesu, bez zezwolenia sędziego.

Tytuł IV

STRONY W SPRAWIE

Rozdział I

POWÓD I STRONA POZWANA

Kan. 1476 - Każdy, zarówno ochrzczony, jak i nieochrzczony, może występować przed sądem; strona zaś pozwana zgodnie z przepisami prawa, ma obowiązek odpowiadać.

Kan. 1477 - Chociażby powód lub strona pozwana ustanowiła pełnomocnika lub adwokata, obowiązana jest jednak zawsze stawić się w sądzie osobiście, z nakazu prawa lub sędziego.

Kan. 1478 - § 1. Małoletni i ci, którzy pozbawieni są używania rozumu, mogą występować w sądzie tylko przez swoich rodziców, opiekunów lub kuratorów, z zachowaniem przepisu § 3.

§ 2. Jeśli sędzia uzna, że prawa małoletnich pozostają w konflikcie z prawami rodziców, opiekunów lub kuratorów, albo że nie mogą oni wystarczająco bronić ich praw, wtedy powinni występować w sądzie przez opiekuna lub kuratora wyznaczonego przez sędziego.

§ 3. W sprawach duchowych jednak lub złączonych z duchowymi, małoletni, jeżeli osiągnęli używanie rozumu, mogą występować i odpowiadać bez zezwolenia rodziców lub opiekuna i to osobiście, jeżeli ukończyli czternasty rok życia; w przeciwnym razie przez kuratora wyznaczonego przez sędziego.

§ 4. Pozbawieni zarządu majątkiem i ci, którzy nie używają w pełni rozumu, mogą osobiście występować w sądzie, tylko by odpowiadać za własne przestępstwa lub z nakazu sędziego; w pozostałych sprawach muszą występować i odpowiadać przez swoich kuratorów.

Kan. 1479 - Ilekroć istnieje opiekun lub kurator ustanowiony przez władzę świecką, sędzia kościelny może go dopuścić, po wysłuchaniu, jeżeli to możliwe, biskupa diecezjalnego tego, komu został dany; gdy zaś go brak lub wydaje się, że nie powinien być dopuszczony, sam sędzia wyznaczy do tej sprawy opiekuna lub kuratora.

Kan. 1480 - § 1. Osoby prawne występują w sądzie przez swoich ustawowo uznanych przedstawicieli.

§ 2. W przypadku braku lub niedbalstwa przedstawiciela, w imieniu osób prawnych, które pozostają pod jego władzą, może w sądzie występować sam ordynariusz osobiście lub przez kogoś innego.

Rozdział II

PEŁNOMOCNICY PROCESOWI I ADWOKACI

Kan. 1481 - § 1. Strona może swobodnie ustanowić sobie adwokata i pełnomocnika; lecz, poza wypadkami określonymi w §§ 2 i 3, może także występować i odpowiadać osobiście, chyba że sędzia uzna posługę pełnomocnika lub adwokata za konieczną.

§ 2. W sprawie karnej oskarżony musi mieć zawsze adwokata albo ustanowionego przez siebie, albo danego przez sędziego.

§ 3. W sprawie spornej, jeżeli chodzi o małoletnich albo o proces dotyczący dobra publicznego, z wyjątkiem spraw małżeńskich, stronie, która nie posiada obrońcy, sędzia ma go mianować z urzędu.

Kan. 1482 - § 1. Każdy może sobie ustanowić tylko jednego pełnomocnika, który nie może się zastąpić innym, chyba że otrzymał na to wyraźne zezwolenie.

§ 2. Gdyby jednak dla słusznej przyczyny ktoś ustanowił kilku, powinni oni być tak wyznaczeni, by między nimi miała miejsce przewencja.

§ 3. Można natomiast ustanowić równocześnie kilku adwokatów.

Kan. 1483 - Pełnomocnik i adwokat winni być pełnoletni i nienaruszonej sławy. Adwokat ma być ponadto katolikiem, chyba że biskup diecezjalny zezwoli inaczej, doktorem prawa kanonicznego lub skądinąd prawdziwie biegłym i zatwierdzonym przez tegoż biskupa.

Kan. 1484 - § 1. Pełnomocnik i adwokat przed podjęciem zadania muszą złożyć w trybunale autentyczne zlecenie.

§ 2. By jednak zapobiec wygaśnięciu uprawnienia, sędzia może dopuścić pełnomocnika nawet bez okazania zlecenia, po złożeniu, w razie potrzeby, odpowiedniej gwarancji; akt jednak będzie pozbawiony wszelkiej mocy, jeśli w terminie zawitym, wyznaczonym przez sędziego, pełnomocnik nie przedstawi należycie zlecenia.

Kan. 1485 - Bez specjalnego zlecenia pełnomocnik nie może się ważyć zrzec skargi, instancji albo aktów sądowych ani też zawierać ugody, umowy, uciec się do sądu polubownego i w ogóle podejmować działań, dla których prawo domaga się specjalnego zlecenia.

Kan. 1486 - § 1. Usunięcie pełnomocnika lub adwokata, by osiągnęło skutek, musi im być podane do wiadomości, a jeśli nastąpiło już zawiązanie sporu, należy o usunięciu zawiadomić sędziego i stronę przeciwną.

§ 2. Po wydaniu ostatecznego wyroku, prawo i obowiązek apelacji, jeśli zleceniodawca się nie sprzeciwia, należy do pełnomocnika.

Kan. 1487 - Zarówno pełnomocnik, jak i adwokat mogą zostać usunięci przez sędziego dekretem wydanym z urzędu lub na żądanie strony, ale na skutek poważnej przyczyny.

Kan. 1488 - § 1. Zabrania się obydwom wykupywać spór albo układać się o wygórowane wynagrodzenie lub o przyznanie części rzeczy spornej. Jeżeliby czegoś takiego dokonali, układ jest nieważny i mogą być ukarani przez sędziego grzywną pieniężną. Adwokat może zostać ponadto zarówno zawieszony w pełnieniu urzędu, jak nawet, gdyby był recydywistą, skreślony z listy adwokatów przez biskupa, który stoi na czele trybunału.

§ 2. W ten sam sposób mogą zostać ukarani adwokaci i pełnomocnicy, którzy omijając ustawę, wydobywają sprawy z właściwych trybunałów, by korzystniej rozstrzygnąć je przed innymi.

Kan. 1489 - Adwokaci i pełnomocnicy, którzy z powodu podarunków lub obietnic albo z jakiegokolwiek innego motywu sprzeniewierzyli się swojemu urzędowi, powinni zostać zawieszani od wykonywania obrony, a także ukarani grzywną lub innymi stosownymi karami.

Kan. 1490 - W każdym trybunale - jeśli to możliwe - należy ustanowić stałych obrońców, otrzymujących wynagrodzenie od samego trybunału, którzy pełniliby zadania adwokata lub pełnomocnika, przede wszystkim w sprawach małżeńskich, dla stron, które chciałyby ich wybrać.

Tytuł V

SKARGI I ZARZUTY

Rozdział I

SKARGI I ZARZUTY W OGÓLNOŚCI

Kan. 1491 - Każde prawo jest chronione nie tylko skargą, ale także zarzutem, chyba że wyraźnie zastrzeżono inaczej.

Kan. 1492 - § 1. Każda skarga wygasa przez przedawnienie zgodnie z przepisem prawa, albo w inny przewidziany prawem sposób, z wyjątkiem skarg dotyczących stanu osób, które nigdy nie wygasają.

§ 2. Zarzut, z zachowaniem przepisu kan. 1462, przysługuje zawsze i z natury swej jest wieczysty.

Kan. 1493 - Powód może kogoś pozwać równocześnie kilkoma skargami, które jednak nie są sobie przeciwne, w tej samej lub różnych sprawach, jeśli nie przekraczają właściwości trybunału, do którego się zwrócił.

Kan. 1494 - § 1. Strona pozwana może złożyć przeciw powodowi, wobec tego samego sędziego i w tym samym trybunale, skargę wzajemną albo z racji łączności sprawy ze skargą główną, albo celem oddalenia lub zmniejszenia roszczenia powoda.

§ 2. Nie dopuszcza się skargi wzajemnej przeciwko skardze wzajemnej.

Kan. 1495 - Skargę wzajemną należy przedstawić sędziemu, wobec którego wniesiono pierwszą skargę, chociażby był delegowany tylko do jednej sprawy albo z innego tytułu był względnie niewłaściwy.

Rozdział II

POSZCZEGÓLNE SKARGI I ZARZUTY

Kan. 1496 - § 1. Kto wykaże, przynajmniej prawdopodobnymi argumentami, że posiada prawo w stosunku do rzeczy przetrzymywanej przez kogoś innego i że zagraża mu szkoda, jeśli sama rzecz nie zostanie przekazana na przechowanie, ma prawo uzyskania od sędziego sekwestru tej rzeczy.

§ 2. W podobnych okolicznościach może uzyskać, by komuś zakazano wykonywania uprawnienia.

Kan. 1497 - § 1. Dopuszcza się także sekwestr rzeczy dla zabezpieczenia pożyczki, byleby uprawnienie wierzyciela było wystarczająco pewne.

§ 2. Sekwestr można rozciągnąć także na rzeczy dłużnika znajdujące się z jakiegokolwiek tytułu u innych osób i na pożyczki dłużnika.

Kan. 1498 - Nie wolno w żadnym wypadku zarządzać sekwestru lub zakazu wykonywania uprawnienia, jeśli zagrażająca szkoda może być inaczej naprawiona i proponuje się odpowiednią kaucję zabezpieczającą.

Kan. 1499 - Sędzia może temu, komu przyznał sekwestr rzeczy lub zakaz wykonywania uprawnienia, nałożyć uprzednią kaucję na pokrycie szkód, gdyby nie udowodnił swojego uprawnienia.

Kan. 1500 - W tym, co dotyczy natury i mocy skargi posesoryjnej, należy zachować przepisy prawa świeckiego, miejsca, gdzie położona jest rzecz, o której posiadanie chodzi.

Część II

PROCES SPORNY

Sekcja I

ZWYKŁY PROCES SPORNY

Tytuł I

WPROWADZENIE SPRAWY

Rozdział I

SKARGA POWODOWA

Kan. 1501 - Sędzia nie może rozpoznawać żadnej sprawy, jeżeli ten, kto jest zainteresowany, albo rzecznik sprawiedliwości nie przedstawi prośby zgodnie z przepisami kanonów.

Kan. 1502 - Kto chce kogoś pozwać, musi przedłożyć właściwemu sędziemu skargę powodową, w której przedstawi przedmiot sporu i wyrazi prośbę o posługę sędziego.

Kan. 1503 - § 1. Sędzia może przyjąć ustną prośbę, jeśli powód albo ma przeszkodę w przedstawieniu skargi powodowej, albo sprawa jest łatwa w dochodzeniu i mniejszej wagi.

§ 2. W obydwu jednak wypadkach sędzia powinien nakazać notariuszowi, by zredagował akt na piśmie; ma on być odczytany powodowi i przez niego potwierdzony; zastępuje on, co do wszystkich skutków prawnych, skargę pisaną przez powoda.

Kan. 1504 - Skarga, przez którą zaczyna się spór, winna:

- 1 wyrażać wobec jakiego sędziego sprawa jest wnoszona, czego się żąda i od kogo;
- 2 wskazywać, na jakim uprawnieniu opiera się powód i przynajmniej ogólnie fakty i dowody na poparcie roszczeń;
- 3 być podpisana przez powoda lub jego pełnomocnika, ze wskazaniem dnia, miesiąca i roku jak również miejsca zamieszkania powoda lub jego pełnomocnika albo miejsca pobytu oznaczonego przez nich dla odbierania akt;
- 4 wskazywać stałe lub tymczasowe zamieszkanie strony pozwanej.

Kan. 1505 - § 1. Sędzia jednoosobowy lub przewodniczący trybunału kolegialnego - po ustaleniu, że zarówno sprawa należy do jego właściwości, jak i tego, że powód nie jest pozbawiony zdolności występowania w sądzie - powinien swoim dekretem jak najszybciej skargę albo przyjąć, albo odrzucić.

§ 2. Skargę powodową można odrzucić wyłącznie:

- 1 jeżeli sędzia lub trybunał są niewłaściwi;
- 2 jeżeli na pewno wiadomo, że powód nie ma zdolności występowania w sądzie;
- 3 jeżeli nie zachowano przepisów kan. 1504, nn. 1-3;
- 4 jeżeli z samej skargi powodowej jasno wynika, że roszczenie jest pozbawione jakiegokolwiek podstawy i nie może się zdarzyć, by w trakcie procesu jakaś podstawa się ujawniła.

§ 3. Jeśli skarga powodowa została odrzucona z powodu wad, które mogą być poprawione, powód może przedstawić ponownie temu samemu sędziemu prawidłowo sporządzoną skargę.

§ 4. Przeciwko odrzuceniu skargi powodowej strona ma zawsze prawo wnieść w ciągu dziesięciu użytecznych dni uzasadniony rekurs albo do trybunału apelacyjnego, albo do kolegium, jeżeli skarga została odrzucona przez przewodniczącego; sprawa zaś odrzuconą powinna być rozstrzygnięta jak najszybciej.

Kan. 1506 - Jeśli w ciągu miesiąca od złożenia skargi powodowej sędzia nie wyda dekretu, mocą którego dopuszcza lub odrzuca skargę, według przepisu kan. 1505, strona zainteresowana może domagać się, by sędzia wypełnił swoje zadanie; jeśli mimo to sędzia milczy, to po upływie bezużytecznie dziesięciu dni od złożenia prośby, uważa się skargę za przyjętą.

Rozdział II

WEZWANIE SĄDOWE I ZAWIADOMIENIE O AKTACH SĄDOWYCH

Kan. 1507 - § 1. W dekrecie przyjmującym skargę powodową, sędzia lub przewodniczący powinien wezwać, czyli pozwać przed sąd pozostałe strony dla zawiązania sporu, ustalając, czy mają one odpowiedzieć na piśmie, czy stawić się wobec niego celem uzgodnienia wątpliwości. Jeśli z pisemnych odpowiedzi wynika konieczność wezwania stron, może to zarządzić nowym dekretem.

§ 2. Jeżeli skargę powodową uważa się za przyjętą według przepisu kan. 1506, dekret pozwania przed sąd winien być wydany w ciągu dwudziestu dni od złożenia prośby, o której mowa w tym kanonie.

§ 3. Jeżeli strony procesowe faktycznie same stawia się wobec sędziego dla prowadzenia sprawy, nie potrzeba ich wzywać, lecz notariusz niech zaznaczy w aktach, że strony były w sądzie.

Kan. 1508 - § 1. Dekret wezwania przed sąd powinien być zaraz podany do wiadomości stronie pozwanej i wszystkim pozostałym, którzy powinni się stawić.

§ 2. Do pozwu należy dołączyć skargę powodową, chyba że sędzia na skutek poważnych racji dojdzie do wniosku, iż stronie nie należy przekazywać skargi, dopóki nie złoży ona zeznań w sądzie.

§ 3. Jeżeli spór toczy się przeciwko temu, kto nie może swobodnie wykonywać swoich uprawnień, albo swobodnie administrować rzeczami, o które toczy się spór, pozew należy skierować, zależnie od okoliczności, do opiekuna, kuratora, specjalnego pełnomocnika, czyli do tego, kto powinien podjąć jego sprawę, według przepisu prawa.

Kan. 1509 - § 1. Zawiadomienie o pozwie, dekreтах, wyrokach i innych aktach sądowych powinno być dokonane przez pocztę lub w inny sposób, który jest najpewniejszy, z zachowaniem przepisów ustanowionych prawem partykularnym.

§ 2. Fakt zawiadomienia i jego sposób należy odnotować w aktach.

Kan. 1510 - Pozwany, który odmawia przyjęcia pozwu albo przeszkadza w dotarciu do niego wezwania, uznany jest za wezwanego, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1511 - Jeśli pozwu nie przekazano zgodnie z przepisami prawa, akta procesu są nieważne, z zachowaniem przepisu kan. 1507, § 3.

Kan. 1512 - po zawiadomieniu o pozwie zgodnie z przepisami prawa, albo gdy strony stały się przed sędzią w celu prowadzenia sprawy;

1 rzecz przestaje być bezsporna;

2 sprawa zaczyna należeć do tego sędziego lub trybunału, skądinąd właściwego, wobec którego skarga została złożona;

3 jurysdykcja sędziego delegowanego umacnia się tak, że nie wygasa z utratą władzy delegującego;

4 przedawnienie ulega przerwaniu chyba że co innego zostało zastrzeżone;

5 spór zaczyna się toczyć i dlatego natychmiast zaczyna obowiązywać zasada: *podczas sporu nie należy dokonywać żadnych zmian.*

Tytuł II

ZAWIĄZANIE SPORU

Kan. 1513 - § 1. Zawiazanie sporu ma miejsce wtedy, gdy dekretem sędziego, w oparciu o żądania i odpowiedzi stron, zostaje określony zakres sporu.

§ 2. Żądania oraz odpowiedzi stron mogą być wyrażone nie tylko w skardze powodowej wprowadzającej spór, lecz także albo w odpowiedzi na pozew, albo w ustnych oświadczeniach złożonych wobec sędziego; w sprawach zaś trudniejszych sędzia powinien wezwać strony w celu uzgodnienia jednej lub kilku wątpliwości, na które wyrok ma dać odpowiedź.

§ 3. Dekret sędziego powinien być podany do wiadomości stron, które, jeżeli nie wyraziły wcześniej zgody, mogą w ciągu dziesięciu dni odwołać się do samego sędziego, by dekret został zmieniony. Sprawa zaś powinna być rozstrzygnięta dekretem tegoż sędziego jak najszybciej.

Kan. 1514 - Raz ustalony zakres sporu nie może być ważnie zmieniony, chyba że nowym dekretem, z ważnej przyczyny na żądanie strony, i po wysłuchaniu pozostałych stron, po rozważeniu ich racji.

Kan. 1515 - Po zawiązaniu sporu, posiadacz cudzej rzeczy przestaje być w dobrej wierze; dlatego też jeżeli zostanie skazany, by rzecz zwrócił, musi oddać również jej owoce od dnia zawiązania sporu, oraz wynagrodzić szkody.

Kan. 1516 - Po zawiązaniu sporu, sędzia powinien wyznaczyć stronom odpowiedni termin do przedłożenia i przeprowadzenia dowodów.

Tytuł III

INSTANCJA SPORU

Kan. 1517 - Instancja rozpoczyna się pozwem, kończy zaś nie tylko ogłoszeniem ostatecznego wyroku, lecz także innymi sposobami określonymi w prawie.

Kan. 1518 - Jeżeli strona procesująca się umiera albo zmienia stan, albo traci urząd, z racji którego działała, to:

1 przed zamknięciem postępowania dowodowego instancja ulega zawieszeniu, dopóki spadkobierca zmarłego, następca albo ten, kto jest zainteresowany, nie podejmie sporu;

2 po zamknięciu postępowania dowodowego, sędzia powinien prowadzić sprawę do końca, pozyskując pełnomocnika, jeżeli jest, a jeśli nie, to spadkobiercę zmarłego lub następcę.

Kan. 1519 - § 1. Jeżeli przestaje pełnić zadania opiekun lub kurator albo pełnomocnik, który jest konieczny zgodnie z przepisem kan. 1481, §§ 1 i 3, następuje tymczasowe zawieszenie instancji.

§ 2. Sędzia powinien zaś jak najszybciej ustanowić innego opiekuna lub kuratora; natomiast pełnomocnika procesowego może ustanowić, jeśli zaniedbała tego strona, w krótkim czasie ustalonym przez tegoż sędziego.

Kan. 1520 - Jeśli strony, nie mając żadnej przeszkody, nie podejmą w ciągu sześciu miesięcy żadnego aktu procesowego, następuje umorzenie instancji. Ustawa partykularna może ustalić inne terminy umarzające.

Kan. 1521 - Umorzenie następuje z mocy samego prawa i przeciwko wszystkim, nawet małoletnim oraz tym, którzy są z małoletnimi zrównani, a także winno być ogłoszone z urzędu, z zachowaniem uprawnienia do żądania odszkodowania od opiekunów, kuratorów, zarządców, pełnomocników, jeśli nie udowodnią, że byli bez winy.

Kan. 1522 - Umorzenie powoduje wygaśnięcie akt procesu, lecz nie akt sprawy; co więcej, mogą one mieć moc także w innej instancji, byleby sprawa toczyła się między tymi samymi osobami i co do tej samej rzeczy; co zaś dotyczy obcych, to mają one tylko siłę dokumentów.

Kan. 1523 - Wydatki umorzonego procesu, które każdy z procesujących się poczynił, sam ponosi.

Kan. 1524 - § 1. W każdym stadium i na każdym stopniu sądu powód może się zrzec instancji; podobnie tak powód, jak i strona pozwana mogą się zrzec czy to wszystkich, czy niektórych tylko aktów procesowych.

§ 2. Opiekunowie i zarządcy osób prawnych, by mogli się zrzec instancji, potrzebują albo rady, albo zgody tych, których udział jest wymagany do dokonania aktów przekraczających granice zwyczajnego zarządu.

§ 3. Zrzeczenie się, by było ważne, musi być dokonane na piśmie i powinno być podpisane przez stronę lub przez jej pełnomocnika, posiadającego jednak specjalne zlecenie, zakomunikowane drugiej stronie i przez nią zaakceptowane lub przynajmniej nie zwalczane i przyjęte przez sędziego.

Kan. 1525 - Zrzeczenie przyjęte przez sędziego, w odniesieniu do aktów, których się zrzeciono, rodzi te same skutki, co umorzenie instancji, a także zobowiązuje zrzekającego się do poniesienia wydatków za akty, których się zrzekł.

Tytuł IV

DOWODY

Kan. 1526 - § 1. Obowiązek dowodzenia spoczywa na tym, który coś twierdzi.

§ 2. Nie wymagają dowodu:

1 te sprawy, które domniemywa sama ustawa

2 fakty stwierdzone przez jednego z procesujących się i przyjęte przez drugiego, chyba że mimo to dowód jest wymagany przez prawo lub sędziego.

Kan. 1527 - § 1. Mogą być przytoczone dowody jakiegokolwiek rodzaju, które wydają się pożyteczne do poznania sprawy i są godziwe.

§ 2. Jeżeli strona nalega, by dopuścić dowód odrzucony przez sędziego, sam sędzia powinien sprawę jak najszybciej rozstrzygnąć.

Kan. 1528 - Jeśli strona lub świadek odmawiają stawienia się przed sędzią, by złożyć zeznania, można ich przesłuchać przez świeckiego, którego wyznaczy sędzia, albo żądać ich oświadczenia wobec notariusza publicznego, albo w jakikolwiek inny sposób zgodny z przepisami prawa.

Kan. 1529 - Sędzia nie powinien przystępować do zbierania dowodów przed zawiązaniem sporu, chyba że z ważnej przyczyny.

Rozdział I

OŚWIADCZENIA STRON

Kan. 1530 - Sędzia, dla lepszego wydobywania prawdy, zawsze może przesłuchać strony; co więcej, powinien przesłuchać na żądanie strony lub dla udowodnienia faktu, który ze względu na interes publiczny wymaga usunięcia wątpliwości.

Kan. 1531 - § 1. Strona, pytana zgodnie z przepisami prawa, powinna odpowiadać i ujawnić w całości prawdę.

§ 2. Gdyby nie chciała odpowiadać, do sędziego należy ocena, jaki z tego można wyciągnąć wniosek, jeśli chodzi o udowodnienie faktów.

Kan. 1532 - W wypadkach, w których sprawa dotyczy dobra publicznego, sędzia powinien nakazać stronom złożyć przysięgę, że będą mówiły prawdę, chyba że poważna

przyczyna sugeruje coś innego; w innych wypadkach może postąpić według swojej roztropności.

Kan. 1533 - Strony, rzecznik sprawiedliwości i obrońca wężła mogą przedstawić sędziemu zagadnienia, co do których strona ma być przesłuchana.

Kan. 1534 - Co do przesłuchania stron, należy z proporcją zachować to, co postanawia się o świadkach w kan. 1548, § 2, n. 1, 1552 i 1558-1565.

Kan. 1535 - Stwierdzenie jakiegoś faktu, na piśmie lub ustnie, dokonane przeciwko sobie przez którąś ze stron wobec właściwego sędziego, co do samego przedmiotu sprawy, bądź spontanicznie, bądź na pytanie sędziego, stanowi przyznanie się sądowe.

Kan. 1536 - § 1. Przyznanie się sądowe jednej strony, jeżeli chodzi o jakąś sprawę prywatną i nie dotyczy ona dobra publicznego, zwalnia pozostałe strony od obowiązku dowodzenia.

§ 2. W sprawach zaś dotyczących dobra publicznego, przyznanie się sądowe i oświadczenia stron które nie stanowią przyznania się, mogą mieć moc dowodową, którą winien ocenić sędzia, uwzględniając pozostałe okoliczności sprawy, ale nie może im przyznać mocy pełnego dowodu, chyba że dochodzą inne elementy, które je ostatecznie wzmacniają.

Kan. 1537 - Co do pozasądowego przyznania się, przytoczonego w sądzie, do sędziego należy ocena, po rozważeniu wszystkich okoliczności, jakie jest jego znaczenie.

Kan. 1538 - Przyznanie się lub jakiegokolwiek inne oświadczenie strony nie posiada żadnej mocy, gdy się ustali, że zostało złożone na skutek faktycznego błędu lub wymuszone siłą, lub ciężką bojaźnią.

Rozdział II

DOWÓD Z DOKUMENTÓW

Kan. 1539 - W każdego rodzaju procesie dopuszcza się dowód z dokumentów, zarówno publicznych, jak i prywatnych.

Art. 1

NATURA I MOC DOWODOWA DOKUMENTÓW

Kan. 1540 - § 1. Publicznymi dokumentami kościelnymi są te, które sporządziła osoba publiczna wykonując w Kościele swoje zadania, z zachowaniem formalności przepisanych prawem.

§ 2. Publicznymi dokumentami świeckimi są te, które według ustaw każdego z osobna miejsca, jako takie są uznawane przez prawo.

§ 3. Pozostałe dokumenty są prywatne.

Kan. 1541 - Jeśli nie wykaże się czegoś innego przeciwnymi i oczywistymi argumentami, publiczne dokumenty mają moc dowodową we wszystkim, co się w nich stwierdza wprost i zasadniczo.

Kan. 1542 - Dokument prywatny, czy to uznany przez stronę, czy dopuszczony przez sędziego, ma taką moc dowodową przeciwko autorowi lub temu, kto go podpisał, i posiadającym od nich sprawę, jak przyznanie pozasądowe; przeciwko obcym ma taką moc, jak oświadczenia stron, nie będące przyznaniem się, według przepisu kan. 1536, § 2.

Kan. 1543 - Jeżeli dokumenty okazały się wytarte, poprawione, zawierające dopiski lub dotknięte inną wadą, do sędziego należy ocena, czy i jakie znaczenie mają te dokumenty.

Art. 2

PRZEDKŁADANIE DOKUMENTÓW

Kan. 1544 - Dokumenty nie posiadają w sądzie mocy dowodowej, jeżeli nie są oryginalne lub przedłożone w uwierzytelnionym odpisie i złożone w kancelarii trybunału, by mogły być zbadane przez sędziego i stronę przeciwną.

Kan. 1545 - Sędzia może nakazać, by w procesie przedłożyć dokument wspólny obydwu stronom.

Kan. 1546 - § 1. Nikt nie ma obowiązku przedkładać dokumentów, nawet wspólnych, które nie mogą być ujawnione bez niebezpieczeństwa szkody według przepisu kan. 1548, § 2, n. 2, albo bez niebezpieczeństwa naruszenia tajemnicy, jaką należy zachować.

§ 2. Jeżeli jednak możliwe jest przepisanie przynajmniej niewielkiej części dokumentu i przedstawienie go w odpisie, bez wspomnianych niedogodności, sędzia może nakazać, aby został przedłożony.

Rozdział III

ŚWIADKOWIE I ZEZNANIA

Kan. 1547 - Dowód ze świadków dopuszcza się we wszystkich sprawach, pod kierownictwem sędziego.

Kan. 1548 - § 1. Świadkowie, pytani przez sędziego zgodnie z przepisami prawa, obowiązani są wyjawiać prawdę.

§ 2. Zachowując przepis kan. 1550 § 2, n. 2, od obowiązku udzielania odpowiedzi są wyjęci:

1 duchowni, w odniesieniu do tego, co im przekazano z racji sprawowania świętej posługi; urzędnicy państwowi, lekarze, położne, adwokaci, notariusze i inni zobowiązani do zachowania tajemnicy urzędowej także z racji udzielania porady, w zakresie spraw objętych tą tajemnicą;

2 ci, którzy ze swojego zeznania obawiają się dla siebie lub współmałżonka albo dla bliskich krewnych lub powinowatych zniesławienia, niebezpiecznych przykrości lub innego poważnego zła.

Art. 1

KTO MOŻE BYĆ ŚWIADKIEM

Kan. 1549 - Wszyscy mogą być świadkami, chyba że prawo wyraźnie ich wyklucza, bądź zupełnie, bądź częściowo.

Kan. 1550 - § 1. Nie należy dopuszczać do składania zeznań małoletnich poniżej czternastego roku życia i upośledzonych umysłowo; mogą być jednak przesłuchani na mocy dekretu sędziego, w którym uzasadni się taką potrzebę.

§ 2. Za niezdolnych należy uznać:

1 tych, którzy są stronami w sprawie albo występują w sądzie w imieniu stron, sędziego i jego asystentów, adwokata oraz innych, którzy pomagają lub pomagali stronom w tej sprawie;

2 kapłanów w odniesieniu do wszystkiego, co poznali z sakramentalnej spowiedzi, chociażby penitent prosił o ujawnienie tego; co więcej, tego, co przez kogokolwiek i w jakikolwiek sposób zostało usłyszane z okazji spowiedzi, nie można w sądzie przyjąć nawet jako śladu prawdy.

Art. 2

POWOŁYWANIE I WYKLUCZANIE ŚWIADKÓW

Kan. 1551 - Strona, która powołała świadka, może się zrzec jego przesłuchania; lecz strona przeciwna może się domagać, aby mimo to świadek został przesłuchany.

Kan. 1552 - § 1. Gdy ktoś domaga się dowodu ze świadków, winien podać trybunałowi ich nazwiska i stałe zamieszkanie.

§ 2. W terminie wyznaczonym przez sędziego należy przedstawić punkty zagadnień, co do których żąda się przesłuchania świadków; inaczej uważa się, że prośba została porzucona.

Kan. 1553 - Sędzia ma prawo ograniczyć zbyt wielką liczbę świadków.

Kan. 1554 - Zanim nastąpi przesłuchanie świadków, ich nazwiska należy podać do wiadomości stron; a jeśli, według roztropnego uznania sędziego, nie dało się tego zrobić bez poważnej trudności, trzeba to uczynić przynajmniej przed publikacją zeznań.

Kan. 1555 - Zachowując przepis kan. 1550, strona może prosić by świadek został wykluczony, jeśli słuszna przyczyna wykluczenia została wykazana przed jego przesłuchaniem.

Kan. 1556 - Wezwanie świadka dokonuje się dekretem sędziego, podanym do wiadomości świadka zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1557 - Świadek prawidłowo wezwany powinien się stawić albo zawiadomić sędziego o przyczynie swojej nieobecności.

Art. 3

PRZESŁUCHANIE ŚWIADKÓW

Kan. 1558 - § 1. Świadców należy przesłuchiwać w samej siedzibie trybunału, chyba że sędzia uzna inaczej.

§ 2. Kardynałowie, patriarchowie, biskupi i ci, którzy na podstawie prawa własnego kraju cieszą się podobnym ułatwieniem, są przesłuchiwani w miejscu przez nich wybranym.

§ 3. Sędzia zarządza, gdzie mają być przesłuchani ci, dla których z powodu odległości, choroby czy innej przeszkody jest niemożliwe lub trudne przybyć do siedziby trybunału z zachowaniem przepisów kan. 1418 i 1469, § 2.

Kan. 1559 - Strony nie mogą być obecne przy zeznaniach świadków, chyba że sędzia, zwłaszcza gdy sprawa dotyczy dobra prywatnego, uzna że trzeba je dopuścić. Mogą natomiast być obecni ich adwokaci lub pełnomocnicy, chyba że sędzia, z powodu okoliczności rzeczy i osób uzna, że należy postępować z zachowaniem tajemnicy.

Kan. 1560 - § 1. Świadcowie powinni być przesłuchiwani osobno i pojedynczo.

§ 2. Jeśli świadkowie nie zgadzają się, między sobą lub ze stroną, w rzeczy poważnej, sędzia może zgromadzić i skonfrontować różniących się między sobą, tak by uniknąć, o ile to możliwe, kłótni i zgorszenia.

Kan. 1561 - Przesłuchanie świadka dokonywane jest przez sędziego, jego delegata lub audytora; winien im towarzyszyć notariusz. Dlatego też strony lub rzecznik „sprawiedliwości albo obrońca węzła lub adwokaci, którzy są obecni podczas przesłuchania, jeżeli mają inne pytania do zadania świadkowi, powinni je przedstawić nie świadkowi, lecz sędziemu lub jego zastępcy, aby sam je postawił, chyba że prawo partykularne zastrzeże inaczej.

Kan. 1562 - § 1. Sędzia powinien przypomnieć świadkowi, że ma poważny obowiązek mówić całą i samą prawdę.

§ 2. Sędzia ma nakazać świadkowi złożenie przysięgi według kan. 1532; jeżeli świadek odmówi jej złożenia, ma być przesłuchany niezaprzyśiężony.

Kan. 1563 - Sędzia winien najpierw stwierdzić tożsamość świadka; spytać, jaki jest jego stosunek do stron, i gdy stawia pytania dotyczące sprawy, ma się dowiedzieć także o źródła jego wiadomości i w jakim czasie dokładnie dowiedział się o tym, co zeznaje.

Kan. 1564 - Pytania mają być krótkie, przystosowane do inteligencji odpowiadającego, nie obejmujące jednocześnie kilku spraw; nie podchwytliwe, nie podstępne, nie sugerujące odpowiedzi, dalekie od jakiegokolwiek obrazy i należące do sprawy, o którą chodzi.

Kan. 1565 - § 1. Pytań nie wolno podawać wcześniej świadkom do wiadomości.

§ 2. Jeśli jednak to, co ma stanowić przedmiot zeznań tak poszło w zapomnienie, że nie może być w sposób pewny przedstawione bez wcześniejszego przypomnienia, sędziemu wolno przypomnieć coś świadkowi, jeśli jest przekonany, że jest to możliwe bez niebezpieczeństwa.

Kan. 1566 - Świadkowie powinni zeznawać ustnie i bez czytania, chyba że chodzi o rachunki i sprawozdania; w takim bowiem wypadku mogą się posługiwać zapiskami, które ze sobą przynieśli.

Kan. 1567 - § 1. Odpowiedź winna być zaraz spisana przez notariusza i powinna zawierać dosłowne zeznania, przynajmniej w odniesieniu do tego, co bezpośrednio dotyczy przedmiotu sprawy.

§ 2. Dopuszczalne jest posłużenie się magnetofonem, jeśli tylko później odpowiedzi zostaną spisane i podpisane, o ile to możliwe, przez zeznających.

Kan. 1568 - Notariusz powinien odnotować w aktach o złożeniu, pominięciu lub odmowie przysięgi, o obecności stron i innych, o pytaniach dodanych z urzędu i w ogóle o wszystkim, co godne pamięci lub wydarzyło się przypadkowo, gdy świadkowie byli przesłuchiwani.

Kan. 1569 - § 1. Na końcu przesłuchania należy świadkowi odczytać to, co notariusz o jego zeznaniu na piśmie sporządził, albo dać mu wysłuchać, co przy pomocy magnetofonu z jego zeznania zostało nagrane, dając temuż świadkowi możliwość uzupełnienia, skreślenia, poprawienia, zmiany.

§ 2. Akt powinni w końcu podpisać: świadek, sędzia i notariusz.

Kan. 1570 - Świadkowie, chociaż już przesłuchani, mogą być bądź to na żądanie strony, bądź też z urzędu, ponownie wezwani na przesłuchanie, przed publikacją akt czyli zeznań, jeśli sędzia uzna to za konieczne lub pożyteczne, o ile nie ma żadnego niebezpieczeństwa zmowy lub przekupstwa.

Kan. 1571 - Świadkom, według słusznej miary wyznaczonej przez sędziego, należy zwrócić zarówno wydatki, jakie poczynili, jak i stratę zysku, spowodowaną składaniem zeznań.

Art. 4

MOC DOWODOWA ZEZNAŃ

Kan. 1572 - Przy ocenie zeznań, sędzia, żądając w razie potrzeby świadectw kwalifikacyjnych, winien wziąć pod uwagę:

1 jaki jest stan osoby i jaka jej uczciwość;

2 czy zeznanie jest na podstawie własnej wiedzy zwłaszcza z osobistego widzenia i słyszenia, czy jest opinią świadka, opiera się na pogłoskach lub na zasłyszaniu od innych;

3 czy świadek jest stały i trwale ze sobą zgodny, czy też zmienny, niepewny lub chwiejny;

4 czy ma współświadków zeznania i czy jest potwierdzony lub nie przez inne elementy dowodowe.

Kan. 1573 - Zeznanie jednego świadka nie może być pełnym dowodem, chyba że chodzi o świadka kwalifikowanego, który zeznaje o sprawach dokonanych z urzędu, albo okoliczności rzeczy lub osób sugerują inaczej.

Rozdział IV

BIEGLI

Kan. 1574 - Z pomocy biegłych należy skorzystać, ilekroć na podstawie nakazu prawa lub sędziego jest konieczne ich przesłuchanie i opinia, oparte na doświadczeniu lub wiedzy, dla potwierdzenia jakiegoś faktu lub poznania prawdziwej natury jakiejś rzeczy.

Kan. 1575 - Do sędziego należy nominacja biegłych, po wysłuchaniu lub na wniosek stron, albo, jeżeli się zdarzy, dopuszczenie relacji zrobionych już przez innych biegłych.

Kan. 1576 - Biegłych można również wykluczyć lub się ich zrzec z tych samych powodów, co świadka.

Kan. 1577 - § 1. Sędzia uwzględniając propozycje wskazane ewentualnie przez strony, winien określić swoim dekretem poszczególne punkty, których ma dotyczyć opinia biegłego.

§ 2. Biegłemu należy przesłać akta sprawy i inne dokument i pomoce, których może potrzebować do właściwego i wiernego wypełnienia zadania.

3. Sędzia, po wysłuchaniu zdania samego biegłego, winien wyznaczyć czas, w którym należy dokonać przesłuchania i przedstawić opinię.

Kan. 1578 - § 1. Każdy z biegłych sporządza własną relację, niezależną od innych, chyba że sędzia poleci sporządzić jedną relację, podpisaną przez wszystkich; jeżeli to dojdzie do skutku, różnice zdań, jakie zachodzą, należy starannie odnotować.

§ 2. Biegli powinni jasno wskazać, na podstawie jakich dokumentów lub innych odpowiednich sposobów upewnili się o tożsamości osób, rzeczy lub miejsc, jaką metodą i w jaki sposób postępowali w wykonywaniu zleconego im zadania i na jakich argumentach opierają przede wszystkim swoje wnioski.

§ 3. Biegły może zostać wezwany przez sędziego, by udzielił dalszych wyjaśnień, które wydają się konieczne.

Kan. 1579 - § 1. Sędzia powinien uważnie rozważyć nie tylko wnioski biegłych, chociażby zgodne, lecz także pozostałe okoliczności sprawy.

§ 2. Kiedy podaje uzasadnienie decyzji, powinien zaznaczyć, jakie argumenty skłoniły go do przyjęcia lub odrzucenia wniosków biegłych.

Kan. 1580 - Biegłym należy zapłacić wydatki i honoraria, które winny być określone przez sędziego, według dobra i słuszności, z zachowaniem prawa partykularnego.

Kan. 1581 - § 1. Strony mogą wyznaczyć prywatnych biegłych, którzy muszą być zatwierdzeni przez sędziego.

§ 2. Mogą oni, jeśli sędzia zezwoli, przejrzeć akta sprawy w razie potrzeby, być obecni przy wykonywaniu ekspertyzy; zawsze zaś mogą przedstawić własną relację.

Rozdział V

WIZJA LOKALNA I OGŁĘDZINY SĄDOWE

Kan. 1582 - Jeśli sędzia uzna, że dla wyjaśnienia sprawy jest pożyteczne udać się do jakiegoś miejsca lub obejrzeć jakąś rzecz, ustala to dekretem, w którym, po wysłuchaniu stron, ogólnie opisuje to, co ma mu być dane do dyspozycji w czasie wizji.

Kan. 1583 - Należy sporządzić dokument dokonanych oględzin.

Rozdział VI

DOMNIEMANIA

Kan. 1584 - Domniemanie jest to prawdopodobne przypuszczenie o rzeczy niepewnej; jedno jest prawne, gdy ustanowione zostało samą ustawą, drugie sędziowskie, gdy je wysuwa sędzia.

Kan. 1585 - Kto ma za sobą domniemanie prawne, jest zwolniony z obowiązku dowodzenia, który przechodzi na stronę przeciwną.

Kan. 1586 - Domniemań, które nie są ustanowione prawem, sędzia nie powinien wysuwać, chyba że na podstawie faktu pewnego i określonego, pozostającego w bezpośrednim związku z tym, o co toczy się spór.

Tytuł V

SPRAWY WPADKOWE

Kan. 1587 - Sprawa wpadkowa ma miejsce, ilekroć po rozpoczęciu procesu przez wezwanie, zostaje przedstawiona kwestia, która chociaż nie jest wyraźnie zawarta w skardze powodowej wprowadzającej spór, niemniej tak należy do sprawy, że najczęściej musi być rozstrzygnięta przed sprawą główną.

Kan. 1588 - Sprawę wpadkową przedstawia się wobec sędziego właściwego do rozstrzygnięcia sprawy głównej, na piśmie lub ustnie, ze wskazaniem związku, jaki zachodzi między nią a sprawą główną.

Kan. 1589 - § 1. Sędzia, po przyjęciu prośby i po wysłuchaniu stron, powinien jak najszybciej rozstrzygnąć, czy przedstawiona sprawa wpadkowa wydaje się mieć podstawę i związek ze sprawą główną, czy też powinna być na wstępie odrzucona; a jeśli ją dopuszcza, czy jest tak ważna, że powinna być rozstrzygnięta wyrokiem przedstanowczym czy dekretem.

§ 2. Jeśli uzna, że sprawa wpadkowa nie musi być rozstrzygnięta przed wyrokiem ostatecznym, winien zadecydować, czy należy ją uwzględnić, gdy będzie rozstrzygana sprawa główna.

Kan. 1590 - § 1. Jeśli sprawa wpadkowa winna być rozstrzygnięta wyrokiem, należy zachować przepisy ustnego procesu spornego, chyba że sędzia, biorąc pod uwagę ważność sprawy, sądzi inaczej.

§ 2. Jeżeli natomiast powinna być rozstrzygnięta dekretem, trybunał może sprawę zlecić audytorowi lub przewodniczącemu.

Kan. 1591 - Zanim zostanie zakończona sprawa główna, sędzia lub trybunał może uchylić albo poprawić dekret lub wyrok przedstanowczy, dla słusznej przyczyny, czy to na prośbę strony czy z urzędu, po wysłuchaniu stron.

Rozdział I

NIESTAWIENICTWO STRON

Kan. 1592 - § 1. Jeśli strona pozwana nie stawia się na wezwanie ani nie przedstawi wystarczającego usprawiedliwienia nieobecności albo nie odpowie zgodnie z przepisem kan. 1507, § 1, sędzia winien orzec jej nieobecność w sądzie oraz zarządzić, by sprawa, przy zachowaniu tego, co należy zachować, była prowadzona aż do wydania ostatecznego wyroku i do jego wykonania.

§ 2. Zanim zostanie wydany dekret, o którym w § 1, należy stwierdzić, w razie potrzeby nawet przez nowe jeśli to konieczne, że wezwanie dokonane zgodnie z przepisami prawa, dotarło w użytecznym czasie do strony pozwanej.

Kan. 1593 - § 1. Jeśli strona pozwana stawia się później w sądzie albo nadesła odpowiedź przed rozstrzygnięciem sprawy, może przedstawić wnioski i dowody, z zachowaniem przepisu kan. 1600; sędzia powinien się strzec, by to celowo nie przeciągało sprawy w długą i niekonieczną zwłokę.

§ 2. Jeśliby nawet nie stawiała się albo nie dała odpowiedzi przed rozstrzygnięciem sprawy, może korzystać z środków prawnych przeciw wyrokowi; jeśliby udowodniła, że zatrzymała ją zgodna z prawem przeszkoda, której bez własnej winy nie mogła przedtem wykazać, może wnieść skargę o nieważność wyroku.

Kan. 1594 - Jeśli powód, w dniu i godzinie wyznaczonych na zawiązanie sporu, ani się nie stawi, ani nie przedstawi właściwego usprawiedliwienia:

1 sędzia powinien go ponownie wezwać;

2 jeśli powód nie stawi się na nowe wezwanie, domniemywa się, że zrzekł się instancji według przepisów kan. 1524-1525;

3 jeżeliby potem chciał wziąć udział w procesie, należy zachować kan. 1593.

Kan. 1595 - § 1. Strona nieobecna w sądzie, czy to powód, czy strona pozwana, która nie udowodniła słusznej przeszkody, obowiązana jest pokryć zarówno wydatki sądowe, dokonane z powodu jej nieobecności, jak i w razie potrzeby, wypłacić odszkodowanie drugiej stronie.

§ 2. Jeżeli tak powód, jak strona pozwana były nieobecne w sądzie, obowiązane są solidarnie do zapłacenia kosztów procesu.

Rozdział II

UDZIAŁ TRZECIEJ OSOBY W SPRAWIE

Kan. 1596 - § 1. Ten, kto jest zainteresowany, może być dopuszczony do udziału w sprawie, w każdej instancji sporu, czy to jako strona, która broni własnego prawa, czy też dodatkowo, aby wspomagać kogoś z procesujących się.

§ 2. By jednak mógł być dopuszczony, powinien przed zamknięciem postępowania dowodowego przedłożyć sędziemu skargę powodową, w której krótko uzasadnia swoje prawo do interwencji.

§ 3. Kto interweniuje w sporze, winien być dopuszczony do udziału w tym stadium sprawy, w jakim się ona znajduje, z wyznaczonym krótkim terminem zawitym dla przedłożenia swoich dowodów, jeżeli sprawa doszła do stadium dowodowego.

Kan. 1597 - Sędzia, po wysłuchaniu stron, winien wezwać przed sąd osobę trzecią, której interwencja wydaje się konieczna.

Tytuł VI

OGŁOSZENIE AKT, ZAMKNIĘCIE POSTĘPOWANIA DOWODOWEGO, DYSKUSJA SPRAWY

Kan. 1598 - § 1. Po zebraniu dowodów, sędzia, pod sankcją nieważności, musi dekretem zezwolić stronom i ich adwokatom, aby w kancelarii trybunału przejrzyli akta, które

nie są im jeszcze znane; co więcej, również adwokatom, którzy o to proszą, można dać odpis akt; w sprawach jednak dotyczących dobra publicznego, sędzia, dla uniknięcia bardzo poważnych niebezpieczeństw może zdecydować, że jakiegoś aktu nie należy nikomu ujawniać, z tym zastrzeżeniem, że prawo obrony zostanie zawsze nienaruszone.

§ 2. Celem uzupełnienia, strony mogą zgłosić sędziemu inne dowody; po ich zebraniu, jeżeli sędzia uzna to za konieczne, ponownie może mieć miejsce dekret, o którym w § 1.

Kan. 1599 - § 1. Po wypełnieniu wszystkiego, co należy do zebrania dowodów, następuje zamknięcie postępowania dowodowego.

§ 2. To zamknięcie następuje, ilekroć albo strony oświadczą, że nie mają nic więcej do zgłoszenia, albo gdy upłynął czas użyteczny, wyznaczony przez sędziego dla przedłożenia dowodów, albo jeśli sędzia orzeknie, że uważa sprawę za wystarczająco wyjaśnioną.

§ 3. O zamknięciu postępowania dowodowego w sprawie, jakimkolwiek sposobem ono nastąpiło, sędzia wydaje dekret.

Kan. 1600 - § 1. Po zamknięciu postępowania dowodowego, sędzia może jeszcze raz wezwać tych samych lub innych świadków albo dopuścić inne dowody, o które przedtem nie proszono, tylko:

1 w sprawach, w których chodzi tylko o prywatne dobro stron, jeżeli wszystkie strony wyrażają zgodę;

2 w pozostałych sprawach, po wysłuchaniu stron, jeżeli istnieje poważna przyczyna, a wszelkie niebezpieczeństwo podstępów i potajemnego podjudzania zostanie usunięte;

3 we wszystkich sprawach, ilekroć jest prawdopodobne, że bez dopuszczenia nowego dowodu zostanie wydany niesprawiedliwy wyrok, z powodu racji, o których w kan. 1645, § 2, nn. 1-3.

§ 2. Może natomiast sędzia nakazać lub dopuścić przedstawienie dokumentu, który ewentualnie przedtem bez winy osoby zainteresowanej nie mógł być przedstawiony.

§ 3. Nowe dowody należy opublikować, z zachowaniem kan. 1598, § 1.

Kan. 1601 - Po zamknięciu postępowania dowodowego sędzia powinien wyznaczyć odpowiedni okres czasu na przedstawienie obron lub uwag.

Kan. 1602 - § 1. Obrony i uwagi winny być na piśmie, chyba że sędzia, za zgodą stron, uzna za wystarczającą ustną dyskusję wobec zasiadającego trybunału.

§ 2. Jeżeli obrony wraz z ważniejszymi dokumentami mają być wydane drukiem, wymagana jest uprzednia zgoda sędziego, z zachowaniem obowiązku tajemnicy, jeżeli jakaś istnieje.

§ 3. Co do obszerności pism obrończych, liczby egzemplarzy, i tym podobnych szczegółów, należy zachować zarządzenie trybunału.

Kan. 1603 - § 1. Po wzajemnym przekazaniu sobie pism obrończych i uwag, każdej ze stron wolno przedłożyć odpowiedzi, w ciągu krótkiego czasu wyznaczonego przez sędziego.

§ 2. Prawo to przysługuje stronom tylko jeden raz, chyba że sędzia, z poważnej przyczyny, uzna, iż należy je przyznać ponownie; wtedy zaś zezwolenie udzielone jednej stronie, należy uznać za dane i drugiej.

§ 3. Rzecznik sprawiedliwości i obrońca węzła mają prawo ponownej repliki na odpowiedzi stron.

Kan. 1604 - § 1. Całkowicie zabrania się stronom, adwokatom lub także innym, przekazywać sędziemu informacje, które pozostają poza aktami sprawy.

§ 2. Jeśli dyskusja sprawy została dokonana na piśmie, sędzia może zarządzić, by odbyła się umiarkowana dyskusja ustna wobec zasiadającego trybunału, dla wyjaśnienia niektórych kwestii.

Kan. 1605 - Przy ustnej dyskusji, o której w kan. 1602, § 1 i 1604, § 2, powinien być obecny notariusz, by, jeżeli sędzia nakaże lub strona zażąda a sędzia się zgodzi, mógł spisać od razu to, o czym dyskutowano, i wnioski.

Kan. 1606 - Jeśli strony zaniedbały przygotowanie obrony w wyznaczonym użytecznym czasie albo zdają się na wiedzę i sumienie sędziego, sędzia, jeśli z akt i dowodów uzna sprawę za całkowicie wyjaśnioną, może natychmiast ogłosić wyrok, po zażądaniu jednak uwag rzeźnika sprawiedliwości i obrońcy węzła, jeżeli występują w sprawie.

Tytuł VII

ORZECZENIA SĘDZIEGO

Kan. 1607 - Sprawa rozpatrzona na drodze sądowej, jeżeli jest sprawą główną, rozstrzygana jest przez sędziego wyrokiem ostatecznym, jeżeli jest wypadkową, wyrokiem przedstanowczym, z zachowaniem przepisu kan. 1589, § 1.

Kan. 1608 - § 1. Do wydania jakiegokolwiek wyroku wymaga się u sędziego wewnętrznej moralnej pewności co do sprawy, która ma być rozstrzygnięta wyrokiem.

§ 2. Tę pewność sędzia winien czerpać z faktów i dowodów.

§ 3. Dowody zaś sędzia powinien oceniać w swoim sumieniu, z zachowaniem przepisów ustawy o skuteczności niektórych dowodów.

§ 4. Sędzia, który nie może osiągnąć takiej pewności, powinien orzec, że nie udowodniono uprawnienia powoda, a pozwanego uwolnionego odesłać, chyba że chodzi o sprawę cieszącą się przywilejem prawa, w którym to wypadku należy wydać wyrok na jej korzyść.

Kan. 1609 - § 1. W trybunale kolegiальnym, przewodniczący kolegium określa dzień i godzinę, w których sędziowie mają się zebrać na naradę, i jeśli jakaś szczególna racja nie doradza inaczej, zebranie powinno się odbyć w samej siedzibie trybunału.

§ 2. W wyznaczonym na zebraniu dniu, poszczególni sędziowie przynoszą swoje pisemne wnioski co do meritum sprawy i uzasadnienia zarówno prawne, jak i faktyczne, na podstawie których doszli do swoich wniosków; wnioski te dołącza się do akt sprawy, zachowując je w tajemnicy.

§ 3. Po wezwaniu Imienia Bożego, przedstawieniu w kolejności wniosków każdego według pierwszeństwa, tak jednak by zaczynał ponens sprawy, czyli relator, ma miejsce dyskusja pod kierunkiem przewodniczącego trybunału, przede wszystkim po to, by ustalić, co należy postanowić w rozstrzygającej części wyroku.

§ 4. W dyskusji zaś każdemu sędziemu wolno odstąpić od swego pierwotnego wniosku. Sędzia jednak, który nie chciał się dołączyć do decyzji innych, może wymagać, by w razie apelacji jego wnioski zostały przesłane do wyższego trybunału.

§ 5. Jeżeliby sędziowie w pierwszej dyskusji nie chcieli lub nie mogli ustalić wyroku decyzja może być odłożona do nowego zebrania, nie dłużej jednak niż tydzień, chyba że według przepisu kan. 1600 należałoby uzupełnić instrukcję sprawy.

Kan. 1610 - § 1. Jeżeli sędzia jest jednoosobowy, sam sporządza wyrok.

§ 2. W trybunale kolegiálním ponens, czyli relator, ma obowiązek sporządzenia wyroku, czerpiąc uzasadnienie z tego, co poszczególni sędziowie przedstawili w dyskusji, chyba że przez większość sędziów zostały wskazane uzasadnienia, którym należy dać pierwszeństwo; następnie wyrok musi być przedstawiony każdemu z sędziów do zatwierdzenia.

§ 3. Wyrok powinien być wydany nie później niż w ciągu miesiąca od dnia, gdy sprawa została rozstrzygnięta, chyba że w trybunale kolegiálním sędziowie dla ważnej przyczyny wyznaczili dłuższy okres czasu.

Kan. 1611 - Wyrok powinien:

1 rozstrzygać spór toczący się przed trybunałem, dając właściwą odpowiedź na poszczególne wątpliwości;

2 określać, jakie są obowiązki stron wynikające z procesu i w jaki sposób należy je wypełnić;

3 przedstawić racje, czyli uzasadnienia, zarówno prawne, jak i faktyczne, na których opiera się rozstrzygająca część wyroku;

4 ustalić koszt procesu.

Kan. 1612 - § 1. Wyrok, po wezwaniu Imienia Bożego, musi wyszczególnić z zachowaniem porządku, jaki był sędzia lub trybunał; kto był powodem, stroną pozwaną, pełnomocnikiem, z poprawnym wskazaniem nazwisk i stałego zamieszkania, kto był rzecznikiem sprawiedliwości i obrońcą węzła, jeśli występowali w sprawie.

§ 2. Następnie powinien krótko przedstawić opis faktów z wnioskami stron i sformułowanymi wątpliwościami.

§ 3. Następuje potem rozstrzygająca część wyroku, poprzedzona motywami, na których się opiera.

§ 4. Kończy się wskazaniem dnia i miejsca, w którym został wydany wyrok, z podpisem sędziego lub, jeżeli chodzi o trybunał kolegiálny, wszystkich sędziów i notariusza.

Kan. 1613 - Podane wyżej zasady, dotyczące ostatecznego wyroku, należy dostosować także do wyroku przedstanowczego.

Kan. 1614 - Wyrok powinien być jak najszybciej ogłoszony, ze wskazaniem środków, przy pomocy których można go podważyć; nie posiada on żadnej mocy prawnej przed ogłoszeniem, chociażby część rozstrzygająca została, za zezwoleniem sędziego, podana do wiadomości stron.

Kan. 1615 - Ogłoszenie, czyli zawiadomienie o wyroku, może być dokonane albo przez wręczenie stronom lub ich pełnomocnikom egzemplarza wyroku, albo przez przesłanie im tegoż egzemplarza, według przepisów kan. 1509.

Kan. 1616 - § 1. Jeżeli w tekst wyroku albo wkraść się błąd w rozliczeniach, albo popełniono błąd materialny przy przepisaniu części rozstrzygającej, albo w przytaczaniu faktów lub żądań stron, albo pominięto to, czego wymaga kan. 1612, § 4, wyrok powinien być poprawiony lub uzupełniony przez sam trybunał, który go wydał, bądź na żądanie strony, bądź z urzędu, zawsze jednak po wysłuchaniu stron i dekretem umieszczonym na końcu wyroku.

§ 2. Jeśli któraś ze stron wyraża sprzeciw, sprawa wpadkowa winna być rozstrzygnięta dekretem.

Kan. 1617 - Pozostałe orzeczenia sędziego, poza wyrokiem, to dekry, które jeśli nie mają charakteru zwykłego zarządzenia, nie mają mocy, jeżeli przynajmniej sumarycznie nie przytaczają motywów lub nie odsyłają do motywów podanych w innym akcie.

Kan. 1618 - Wyrok przedstanowczy lub dekret posiadają moc ostatecznego wyroku, jeśli uniemożliwiają proces albo samemu procesowi lub jakiemuś jego stopniowi kładą kres, przynajmniej w stosunku do jednej ze stron w sprawie.

Tytuł VIII

ZASKARŻENIE WYROKU

Rozdział I

SKARGA O NIEWAŻNOŚĆ WYROKU

Kan. 1619 - Zachowując kan. 1622 i 1623, nieważność aktów ustanowiona prawem pozytywnym, która, chociaż była znana stronie wnoszącej skargę o nieważność wyroku, nie została zgłoszona sędziemu przed wyrokiem, jest przez sam wyrok sanowania, ilekroć chodzi o sprawę dotyczącą dobra osób prywatnych.

Kan. 1620 - Wyrok jest dotknięty wadą nieważności nieusuwalnej, jeżeli:

- 1 został wydany przez sędziego bezwzględnie niewłaściwego;
- 2 został wydany przez tego, kto nie posiada władzy sądenia w trybunale, w którym sprawa została rozstrzygnięta;
- 3 sędzia wydał wyrok pod wpływem przemocy lub ciężkiej bojaźni;
- 4 proces był przeprowadzony bez skargi sądowej o której w kan. 1501, albo nie był wszczęty przeciwko jakiejś stronie pozwanej;
- 5 był wydany dla stron, z których przynajmniej jedna nie miała prawa występowania w sądzie;
- 6 ktoś działał w imieniu drugiego, bez zlecenia zgodnego z przepisami prawa;
- 7 jednej albo drugiej stronie odmówiono prawa do obrony;
- 8 spór nawet częściowo nie został rozstrzygnięty.

Kan. 1621 - Skarga o nieważność, o której w kan. 1620, może być zgłaszana w formie zarzutu zawsze, natomiast w formie skargi - wobec sędziego, który wydał wyrok - w ciągu dziesięciu lat od dnia ogłoszenia wyroku.

Kan. 1622 - Wyrok jest dotknięty wadą nieważności usuwalnej tylko wtedy, jeżeli:

1 został wydany przez liczbę sędziów niezgodną z ustawą, wbrew przepisowi kan. 1425, § 1;

2 nie zawiera motywów, czyli racji decyzji;

3 brak przepisanych prawem podpisów;

4 nie podaje wskazania roku, miesiąca, dnia i miejsca, w którym został wydany;

5 opiera się na nieważnym akcie sądowym, którego nieważność nie została sanowana według przepisów kan. 1619;

6 został wydany przeciwko stronie nieobecnej zgodnie z przepisami prawa, według kan. 1593, § 2.

Kan. 1623 - Skarga o nieważność w wypadkach, o których w kan. 1622, może być przedstawiona w ciągu trzech miesięcy od wiadomości o ogłoszeniu wyroku.

Kan. 1624 - Skargę o nieważność wyroku rozpatruje ten sam sędzia, który wydał wyrok; jeśli jednak strona obawia się, że sędzia, który wydał wyrok zaskarżony z powodu nieważności, będzie uprzedzony i dlatego uważa go za podejrzanego, może wymagać, by w jego miejsce dano innego sędziego, według przepisu kan. 1450.

Kan. 1625 - Skarga o nieważność może być wniesiona razem z apelacją, w terminie ustalonym na apelację.

Kan. 1626 - § 1. Skargę o nieważność mogą wnieść nie tylko strony, które się czują pokrzywdzone, lecz także rzecznik sprawiedliwości lub obrońca węzła, ilekroć mają prawo do interwencji.

§ 2. Sam sędzia może z urzędu odwołać lub poprawić wydany przez siebie wyrok w terminie ustalonym do działania w kan. 1623, chyba że w międzyczasie zgłoszono apelację razem ze skargą o nieważność albo nastąpiła sanacja nieważności przez upływ czasu, o którym w kan. 1623.

Kan. 1627 - Sprawy o nieważność mogą być załatwione według przepisów odnoszących się do ustnego procesu spornego.

Rozdział II

APELACJA

Kan. 1628 - Strona, która się czuje pokrzywdzona jakimś wyrokiem, a także rzecznik sprawiedliwości i obrońca węzła w sprawach, w których wymagana jest ich obecność, mają prawo apelować od wyroku do wyższego sędziego, z zachowaniem przepisu kan. 1629.

Kan. 1629 - Nie ma miejsca na apelację:

1 od wyroku samego Papieża lub Sygnatury Apostolskiej;

2 od wyroku dotkniętego wadą nieważności, chyba że jest złączona ze skargą o nieważność według przepisu kan. 1625;

3 od wyroku, który przeszedł w stan rzeczy osądzonej;

4 od dekretu sędziego lub wyroku przedstanowczego, które nie mają mocy ostatecznego wyroku, chyba że jest złączona z apelacją od ostatecznego wyroku;

5 od wyroku lub dekretu w sprawie, w stosunku do której prawo zastrzega, że rzecz powinna być jak najszybciej rozstrzygnięta.

Kan. 1630 - § 1. Apelację należy zgłosić sędziemu, który wydał wyrok, w zawitym terminie piętnastu dni użytecznych od wiadomości o ogłoszeniu wyroku.

§ 2. Jeśli jest ustna, notariusz winien ją zredagować na piśmie wobec samego apelującego.

Kan. 1631 - Jeżeli powstaje kwestia co do prawa apelacji, winien ją rozpatrzyć jak najszybciej trybunał apelacyjny, według przepisów ustnego procesu spornego.

Kan. 1632 - § 1. Jeśli w apelacji nie wskazano, do jakiego trybunału została ona skierowana, domniemywa się, że dokonano jej do trybunału, o którym w kan. 1438 i 1439.

§ 2. Jeśli druga strona odwołała się do innego trybunału apelacyjnego, sprawę rozpatruje trybunał, który jest wyższego stopnia, z zachowaniem kan. 1415.

Kan. 1633 - Apelację należy poprzeć u sędziego, do którego jest kierowana, w ciągu miesiąca od jej zgłoszenia, chyba że sędzia, od którego się apeluje, udzielił stronie dłuższego terminu do jej poparcia.

Kan. 1634 - § 1. Do poparcia apelacji wymaga się i wystarczy, aby strona prosiła sędziego wyższego o zmianę zaskarżonego wyroku, dołączając odpis tego wyroku i podając racje apelacji.

§ 2. Jeżeli strona nie może uzyskać w czasie użytecznym zaskarżonego wyroku, od trybunału, który go wydał, nie biegną w międzyczasie terminy, a strona powinna zawiadomić o przeszkodzie sędziego apelacyjnego. Zobowiąże on nakazem sędziego, który wydał wyrok, do wypełnienia jak najszybciej swego obowiązku.

§ 3. W międzyczasie sędzia, który wydał wyrok, powinien przesłać akta, według przepisów kan. 1474, do sędziego apelacyjnego.

Kan. 1635 - Po bezużytecznym upływie apelacyjnych terminów zawitych, czy wobec sędziego, który wydał wyrok, czy wobec sędziego apelacyjnego, apelację uważa się za zaniechaną.

Kan. 1636 - § 1. Apelujący może się zrzec apelacji wraz ze skutkami, o których w kan. 1525.

§ 2. Jeżeli apelację wnosi obrońca węzła lub rzecznik sprawiedliwości, zrzeczenie się apelacji może nastąpić - chyba że ustawa zastrzega inaczej - ze strony obrońcy węzła lub rzecznika sprawiedliwości trybunału apelacyjnego.

Kan. 1637 - § 1. Apelacja złożona przez powoda służy również pozwanemu i na odwrót.

§ 2. Jeżeli jest kilku pozwanych lub powodów, a wyrok jest zaskarżony tylko przez jednego albo przeciw jednemu z nich, uważa się, że zaskarżenie wyroku jest dokonywane

przez wszystkich i przeciw wszystkim, ilekroć rzecz, której się żąda jest niepodzielna albo obowiązek solidarny.

§ 3. Jeżeli apelacja została wniesiona przez jedną ze stron tylko co do pewnej części wyroku, strona przeciwna nawet po upływie apelacyjnych terminów zawitych, może wpadkowo apelować w stosunku do innych, w zawitym terminie piętnastu dni od dnia, w którym została zawiadomiona o głównej apelacji.

§ 4. Jeżeli nie stwierdza się czegoś innego, należy domniemywać, że apelacja została wniesiona przeciwko wszystkim częściom wyroku.

Kan. 1638 - Apelacja zawieszona wykonanie wyroku.

Kan. 1639 - § 1. Zachowując przepis kan. 1683, na stopniu apelacyjnym nie można dopuścić nowego tytułu roszczenia, nawet w formie użytecznej kumulacji; dlatego też zawiązanie sporu może odnosić się tylko do tego, czy poprzedni wyrok, czy to w całości czy częściowo, zatwierdzić lub odrzucić.

§ 2. Nowe zaś dowody dopuszczalne są tylko według przepisu kan. 1600.

Kan 1640 - Na stopniu apelacyjnym należy postępować w ten sam sposób jak w pierwszej instancji, zachowując odpowiednie proporcje, lecz zaraz po zawiązaniu sporu, według przepisu kan. 1513, § 1 i 1639, § 1 należy przystąpić do dyskusji sprawy i do wyroku, chyba że ewentualnie należałoby uzupełnić dowody.

Tytuł IX

STAN RZECZY OSĄDZONEJ I PRZYWRÓCENIE DO STANU POPRZEDNIEGO

Rozdział I

STAN RZECZY OSĄDZONEJ

Kan. 1641 - Zachowując przepis kan. 1643, rzecz osądzona ma miejsce:

1 jeśli zapadły dwa zgodne wyroki między tymi samymi stronami, co do tego samego żądania i z tego samego tytułu roszczenia

2 jeśli apelacja przeciwko wyrokowi nie została wniesiona w użytecznym czasie;

3 jeśli na stopniu apelacyjnym nastąpiło umorzenie instancji lub zrzeczenie się;

4 jeśli został wydany wyrok ostateczny, od którego nie przysługuje apelacja, według przepisu kan. 1629.

Kan. 1642 - § 1. Rzecz osądzona cieszy się prawomocnością i nie może być bezpośrednio podważana, chyba że zgodnie z przepisem kan. 1645, § 1.

§ 2. Tworzy ona prawo między stronami i uprawnia do skargi rzeczy osądzonej oraz do zarzutu rzeczy osądzonej, którą sędzia może orzec także z urzędu, by przeszkodzić nowemu wprowadzeniu tej samej sprawy.

Kan. 1643 - Nigdy nie przechodzą w stan rzeczy osądzonej sprawy dotyczące stanu osób, nie wykluczając spraw o separację małżonków.

Kan. 1644 - § 1. Jeżeli w sprawie dotyczącej stanu osób zostały wydane dwa zgodne wyroki, w każdym czasie można się odwołać do trybunału apelacyjnego, przedstawiając w zawitym terminie trzydziestu dni od wniesienia zaskarżenia nowe i poważne dowody lub argumenty. Trybunał zaś apelacyjny, w ciągu miesiąca od przedstawienia nowych dowodów i argumentów, ma ustalić dekretem, czy nowe wniesienie sprawy należy dopuścić czy nie.

§ 2. Odwołanie się do nowego trybunału, aby otrzymać nowe wniesienie sprawy, nie zawieszają wykonania wyroku, chyba że albo ustawa zastrzega inaczej, albo trybunał apelacyjny, według przepisu kan. 1650, § 3, nakazuje zawieszenie.

Rozdział II

PRZYWRÓCENIE DO STANU POPRZEDNIEGO

Kan. 1645 - § 1. Przeciwko wyrokowi, który przeszedł w stan rzeczy osądzonej, jeżeli o jego niesprawiedliwości wyraźnie wiadomo, przysługuje prośba o przywrócenie do stanu poprzedniego.

§ 2. Nie należy sądzić, że wiadomo o wyraźnej niesprawiedliwości wyroku, chyba że:

1 wyrok opiera się w taki sposób na dowodach, które później okazały się fałszywe, że bez tych dowodów część rozstrzygająca wyroku jest nie do utrzymania;

2 zostały później odkryte dokumenty, które stwierdzają bez wątpliwości nowe fakty, domagające się przeciwnej decyzji;

3 wyrok został wydany na skutek podstępu jednej strony, na szkodę drugiej;

4 zaniedbany został w sposób oczywisty przepis ustawy, dotyczący nie samej tylko procedury;

5 wyrok przeciwny jest poprzedniej decyzji, która przeszła w stan rzeczy osądzonej.

Kan. 1646 - § 1. O przywrócenie do stanu poprzedniego z powodu motywów, o których w kan. 1645, § 2, nn. 1-3, należy prosić sędziego, który wydał wyrok, w ciągu trzech miesięcy, licząc od dnia poznania tychże motywów.

§ 2. O przywrócenie do stanu poprzedniego z powodu motywów, o których w kan. 1645, § 2, nn. 4-5, należy prosić trybunał apelacyjny w ciągu trzech miesięcy od otrzymania wiadomości o ogłoszeniu wyroku; ale jeżeli w wypadku, o którym w kan. 1645, § 2, n. 5, wiadomość o poprzedniej decyzji później dotarła, czas upływa od tej wiadomości.

§ 3. Terminy, o których wyżej, nie biegną, jak długo pokrzywdzony jest małoletni.

Kan. 1647 - § 1. Prośba o przywrócenie do stanu poprzedniego zawieszają nie rozpoczęte jeszcze wykonanie wyroku.

§ 2. Jeżeli jednak na podstawie prawdopodobnych poszlak istniało podejrzenie, że prośbę złożono celem spowodowania zwłoki w wykonaniu wyroku, sędzia może zarządzić,

by wyrok został wykonany, po przyznaniu jednak proszącemu o przywrócenie odpowiedniej kaucji, by - jeśli otrzyma przywrócenie do stanu poprzedniego - nie był poszkodowany.

Kan. 1648 - Po przyznaniu przywrócenia do stanu poprzedniego, sędzia powinien orzec o meritum sprawy.

Tytuł X

KOSZTA SĄDOWE I BEZPŁATNA POMOC

Kan. 1649 - § 1. Biskup, do którego należy prawo kierowania trybunałem, powinien ustanowić przepisy dotyczące:

- 1 zasądzenia stron na zapłacenie lub zwrot kosztów sądowych;
- 2 wynagrodzenia pełnomocników, adwokatów, biegłych i tłumaczy, a także zawrotu kosztów świadkom;
- 3 przyznawania bezpłatnej pomocy lub obniżki kosztów;
- 4 odszkodowania, jakie winien wypłacić ten, kto nie tylko przegrał w sądzie, lecz lekkomyślnie wszczął spór;
- 5 depozytu pieniężnego lub kaucji, którą należy złożyć w związku z wydatkami, które trzeba będzie pokryć, i szkodami do wynagrodzenia.

§ 2. Od orzeczenia w sprawie kosztów, wypłacenia honorariów i szkód nie przysługuje oddzielna apelacja, ale strona może się odwołać w ciągu piętnastu dni do tego samego sędziego, który może zmienić ustaloną kwotę.

Tytuł XI

WYKONANIE WYROKU

Kan. 1650 - § 1. Wyrok, który przeszedł w stan rzeczy osądzonej, może być przekazany do wykonania, z zachowaniem przepisu kan. 1647.

§ 2. Sędzia, który wydał wyrok, w wypadku złożenia apelacji, także sędzia apelacyjny, mogą z urzędu lub na prośbę stron, nakazać tymczasowe wykonanie wyroku, który jeszcze nie przeszedł w stan rzeczy osądzonej, po złożeniu, w razie potrzeby, odpowiednich kaucji, jeżeli chodzi o wypłaty, czyli świadczenia, przeznaczone na konieczne utrzymanie lub nagli inna słuszną przyczyna.

§ 3. Jeśli jednak wyrok, o którym w § 2, jest zaskarżony, sędzia, zobowiązany do rozpoznania zaskarżenia, widząc, że prawdopodobnie jest ono uzasadnione i że z wykonania wyroku może powstać szkoda nie do naprawienia, może albo zawiesić samo wykonanie wyroku, albo zabezpieczyć je kaucją.

Kan. 1651 - Nie może mieć miejsca wykonanie wyroku, zanim nie będzie sędziowskiego dekretu wykonawczego, który zarządza, że wyrok powinien być przekazany do wykonania; dekret ten, w zależności od natury spraw, albo włącza się do treści samego wyroku, albo wydaje osobno.

Kan. 1652 - Jeżeli wykonanie wyroku wymaga uprzedniego rozliczenia rachunkowego, ma miejsce sprawa wpadkowa, którą powinien rozstrzygnąć ten sędzia, który wydał wyrok mający być przekazany do wykonania.

Kan. 1653 - § 1. Jeśli ustawa partykularna inaczej nie stanowi, wykonanie wyroku powinien nakazać osobiście albo przez kogoś innego biskup diecezji, w której zapadł wyrok pierwszego stopnia.

§ 2. Jeśliby on nie chciał lub zaniedbał, na żądanie zainteresowanej strony albo także z urzędu wykonanie należy do władzy, której zgodnie z postanowieniem kan. 1439, § 3, podlega trybunał apelacyjny.

§ 3. Wykonanie wyroku między zakonnikami należy do przełożonego, który wydał wyrok przekazywany do wykonania lub delegował sędziego.

Kan. 1654 - § 1. Wykonawca, chyba że w samej treści wyroku zostało coś pozostawione jego uznaniu, sam powinien wykonać wyrok, zgodnie z oczywistym sensem jego słów.

§ 2. Wolno mu rozpatrywać zarzuty dotyczące sposobu i mocy wykonania, nie zaś meritum sprawy; jeżeliby jednak skądinąd miał pewność, że wyrok jest nieważny lub wyraźnie niesprawiedliwy według przepisu kanonów 1620, 1622, 1645, powinien wstrzymać się od wykonania i sprawę przesłać do trybunału, który wydał wyrok, powiadamiając o tym strony.

Kan. 1655 - § 1. Co dotyczy skarg rzeczowych, ilekroć jakaś rzecz została przysądzona powodowi, zaraz gdy ma miejsce stan rzeczy osądzonej, należy ją powodowi oddać.

§ 2. W tym zaś, co dotyczy skarg osobowych, to, gdy pozwany został skazany na oddanie rzeczy ruchomej lub na zapłacenie pieniędzy, lub żeby coś oddał albo uczynił, sędzia w samej treści wyroku albo wykonawca według swego uznania i roztropności, powinien określić termin wykonania zobowiązania, który jednak nie powinien być skrócony poniżej piętnastu dni ani nie powinien przekraczać sześciu miesięcy.

Sekcja II

USTNY PROCES SPORNY

Kan. 1656 - § 1. Ustnym procesem spornym, o którym w tej sekcji, mogą być załatwione wszystkie sprawy nie wykluczone przez prawo, chyba że strona prosi o zastosowanie zwyczajnego procesu spornego.

§ 2. Jeżeli proces ustny zastosowano poza wypadkami dopuszczonymi przez prawo, akta sądowe są nieważne.

Kan. 1657 - Ustny proces sporny dokonuje się na pierwszym stopniu wobec sędziego jednoosobowego, według przepisu kan. 1424.

Kan. 1658 - § 1. Skarga powodowa, którą rozpoczyna się spór, oprócz tego, co wyliczono w kan. 1504, powinna:

1 przedstawić krótko, całościowo i jasno fakty, na których opierają się żądania powoda;

2 tak wskazać dowody, przy pomocy których powód zamierza potwierdzić fakty, a których nie może równocześnie dostarczyć, aby zaraz mogły być zebrane przez sędziego.

§ 2. Do skargi powodowej należy dołączyć, przynajmniej w autentycznym odpisie, dokumenty, na których opiera się prośba.

Kan. 1659 - § 1. Jeśli próba pogodzenia, według przepisu kan. 1446, § 2, okaże się bezskuteczna, sędzia - jeżeli uważa, że skarga posiada jakąś podstawę - powinien w ciągu trzech dni nakazać dekretem dołączonym do samej skargi powodowej, aby odpis prośby był podany do wiadomości stronie pozwanej, po daniu jej możliwości nadesłania, w ciągu piętnastu dni, pisemnej odpowiedzi do kancelarii trybunału.

§ 2. To zawiadomienie ma skutki wezwania sądowego, o którym w kan. 1512.

Kan. 1660 - Jeśli wymagają tego zarzuty strony pozwanej, sędzia powinien wyznaczyć stronie powodowej czas na odpowiedź, tak aby na podstawie przytoczonych przez obydwie strony elementów, on sam miał wyjaśniony przedmiot sporu.

Kan. 1661 - § 1. Po upływie terminów, o których w kanonach 1659 i 1660, sędzia, po zapoznaniu się z aktami, winien sformułować wątpliwości; następnie, załączając dla stron formułę sporu, wezwać wszystkich, którzy powinni być tym zainteresowani, na posiedzenie, które powinno się odbyć nie później niż w ciągu trzydziestu dni.

§ 2. W wezwaniu należy zawiadomić strony, że mogą przynajmniej trzy dni przed posiedzeniem przedłożyć trybunałowi jakieś krótkie pismo, dla poparcia swoich twierdzeń.

Kan. 1662 - Podczas posiedzenia rozpatruje się najpierw kwestie, o których w kan. 1459-1464.

Kan. 1663 - § 1. Dowody zbiera się podczas posiedzenia, z zachowaniem przepisu kan. 1418.

§ 2. Strona i adwokat mogą być obecni podczas przesłuchania pozostałych stron, świadków i biegłych.

Kan. 1664 - Odpowiedzi stron, świadków, biegłych, żądania i zarzuty adwokatów powinny być sformułowane na piśmie przez notariusza, lecz sumarycznie i w tym tylko, co należy do istoty sprawy spornej oraz podpisane przez składających je.

Kan. 1665 - Dowody, których nie zgłoszono lub o które nie proszono, w prośbie lub w odpowiedzi, sędzia może dopuścić tylko zgodnie z przepisem kan. 1452; po przesłuchaniu jednak chociażby jednego świadka sędzia może zdecydować o nowych dowodach tylko według przepisu kan. 1600.

Kan. 1666 - Jeśli podczas posiedzenia nie można było zebrać wszystkich dowodów, należy wyznaczyć następne posiedzenie.

Kan. 1667 - Po zebraniu dowodów, na tym samym posiedzeniu odbywa się ustna dyskusja.

Kan. 1668 - § 1. Jeśli z dyskusji nie wyłoni się potrzeba uzupełnienia czegoś w instrukcji sprawy lub istnieje coś innego, co przeszkadza wydać wyrok w sposób właściwy, sędzia zaraz po zakończeniu posiedzenia rozstrzyga na osobności sprawę; rozstrzygająca część wyroku powinna być zaraz odczytana w obecności stron.

§ 2. Trybunał natomiast może - z powodu trudności sprawy lub innej słusznej przyczyny - odłożyć wydanie decyzji aż do pięciu użytecznych dni.

§ 3. Pełny tekst wyroku, zawierający uzasadnienie, powinien być jak najszybciej podany stronom do wiadomości, zazwyczaj nie później niż w ciągu piętnastu dni.

Kan. 1669 - Jeśli trybunał apelacyjny zorientuje się, że na niższym stopniu sądu został zastosowany ustny proces sporny w wypadkach wykluczonych przez prawo, winien orzec nieważność wyroku i odesłać sprawę trybunałowi, który wydał wyrok.

Kan. 1670 - W pozostałych sprawach, które dotyczą sposobu postępowania, należy zachować przepisy kanonów o zwyczajnym procesie spornym. Trybunał jednak może swoim wyrokiem zawierającym uzasadnienie uchylić przepisy procesowe, które nie są ustanowione do ważności, po to, by - z zachowaniem sprawiedliwości - pomóc w przyspieszeniu procesu.

Część III

NIEKTÓRE PROCESY SPECJALNE

Tytuł I

PROCESY MAŁŻEŃSKIE

Rozdział I

SPRAWY O ORZECZENIE NIEWAŻNOŚCI MAŁŻEŃSTWA

Art. 1

WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU

Kan. 1671 - Sprawy małżeńskie ochrzczonych, na podstawie prawa własnego, należą do sędziego kościelnego.

Kan. 1672 - Sprawy dotyczące czysto cywilnych skutków małżeństwa należą do władzy świeckiej, chyba że prawo partykularne stanowi, że jeżeli te sprawy są traktowane wypadkowo i dodatkowo, mogą być rozpatrywane i rozstrzygane przez sędziego kościelnego.

Kan. 1673 - W sprawach o nieważność małżeństwa, które nie są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej, właściwe są:

- 1 trybunał miejsca, w którym małżeństwo zostało zawarte;
- 2 trybunał miejsca, w którym strona pozwana ma stałe lub tymczasowe zamieszkanie;
- 3 trybunał miejsca, w którym strona powodowa ma stałe zamieszkanie, jeżeli obydwie strony przebywają na terytorium tej samej Konferencji Episkopatu, i wikariusz sądowy stałego zamieszkania strony pozwanej, po jej wysłuchaniu, wyraża na to zgodę;
- 4 trybunał miejsca, na którym faktycznie trzeba będzie zbierać większość dowodów, jeżeli wyrazi na to zgodę wikariusz sądowy stałego zamieszkania strony pozwanej, który wcześniej powinien ją zapytać, czy nie zgłasza czegoś, co należałoby wyłączyć.

Art. 2

PRAWO ZASKARŻANIA MAŁŻEŃSTWA

Kan. 1674 - Do zaskarżenia małżeństwa są zdolni:

- 1 małżonkowie;
- 2 rzecznik sprawiedliwości, kiedy nieważność małżeństwa została już ogłoszona, jeżeli małżeństwo nie może być uważnione lub nie jest to pożyteczne.

Kan. 1675 - § 1. Małżeństwo, które za życia obydwu małżonków nie zostało zaskarżone, po śmierci jednego lub obojga małżonków nie może być zaskarżone, chyba że kwestia dotycząca ważności ma charakter przedprocesowy dla rozwiązania innego sporu, bądź na forum kanonicznym, bądź na forum świeckim.

§ 2. Jeśli zaś współmałżonek umiera podczas trwania sprawy, należy zachować kan. 1518.

Art. 3

URZĄD SĘDZIÓW

Kan. 1676 - Sędzia, zanim przyjmie sprawę i ilekroć dostrzeże nadzieję dobrego wyniku, powinien zastosować środki pastoralne, by małżonkowie, jeżeli to możliwe, zostali doprowadzeni do uważnienia małżeństwa i do wznowienia wspólnego życia małżeńskiego.

Kan. 1677 - § 1. Po przyjęciu skargi powodowej, przewodniczący lub ponens winien przystąpić do zawiadomienia o dekrecie zawierającym wezwanie, według przepisu kan. 1508.

§ 2. Po upływie terminu piętnastu dni od zawiadomienia, przewodniczący lub ponens, chyba że któraś ze stron prosi o sesję celem zawiązania sporu, powinien w ciągu dziesięciu

dni swoim dekretem z urzędu sformułować wątpliwość lub wątpliwości i zawiadomić o tym strony.

§ 3. Formuła wątpliwości nie może tylko pytać, czy w danym wypadku stwierdzono nieważność małżeństwa, lecz musi także określić, z jakiego tytułu lub z jakich tytułów zaskarża się ważność małżeństwa.

§ 4. Po dziesięciu dniach od zawiadomienia o dekrete, jeżeli strony nie mają żadnych zastrzeżeń, przewodniczący lub ponens nowym dekretem zarządza instrukcję sprawy.

Art. 4

DOWODY

Kan. 1678 - § 1. obrońca węzła, obrońcy stron, a także rzecznik sprawiedliwości, jeżeli występuje w procesie, mają prawo:

1 być obecni podczas przesłuchania stron, świadków i biegłych, z zachowaniem przepisu kan. 1559;

2 przejrzeć akta sądowe, chociażby jeszcze nie były ogłoszone, i zapoznać się z dowodami przedłożonymi przez strony.

§ 2. Strony nie mogą być obecne podczas przesłuchania, o którym w § 1, n. 1.

Kan. 1679 - Jeśli nie ma skądinąd pełnych dowodów, sędzia, dla oceny zeznań stron według przepisu kan. 1536, powinien się posłużyć, jeżeli to możliwe, świadkami co do prawdomówności samych stron, oprócz innych poszlak i wskazówek.

Kan. 1680 - W sprawach dotyczących impotencji lub braku zgody spowodowanej chorobą umysłową, sędzia powinien skorzystać z pomocy jednego lub kilku biegłych, chyba że z okoliczności wyraźnie wynika, że jest to bezużyteczne; w pozostałych sprawach należy zachować przepis kan. 1574.

Art. 5

WYROK I APELACJA

Kan. 1681 - Ilekroć podczas instrukcji sprawy wyłoni się bardzo prawdopodobna wątpliwość, dotycząca niedopełnienia małżeństwa, trybunał może, zawieszając za zgodą stron sprawę nieważności, uzupełnić instrukcję do dyspensy super rato, a następnie przesłać akta do Stolicy Apostolskiej, wraz z prośbą o dyspensę od jednego lub obydwu małżonków i z wnioskiem trybunału oraz biskupa.

Kan. 1682 - § 1. Wyrok orzekający za pierwszym razem nieważność małżeństwa, wraz z apelacjami, jeśli takie są, i pozostałymi aktami sądowymi, należy przesłać z urzędu do trybunału apelacyjnego, w ciągu dwudziestu dni od ogłoszenia wyroku.

§ 2. Jeżeli wyrok za nieważnością małżeństwa został wydany na pierwszym stopniu sądu, trybunał apelacyjny, po zapoznaniu się z uwagami obrońcy węzła i, jeżeli takie są, także stron, swoim dekretem albo bez zwłoki potwierdza, albo dopuszcza sprawę do zwyczajnego rozpatrzenia na nowym stopniu.

Kan. 1683 - Jeżeli na stopniu apelacyjnym zgłoszono nowy tytuł nieważności małżeństwa, trybunał może go dopuścić i rozstrzygnąć jako pierwsza instancja.

Kan. 1684 - § 1. Po tym, gdy wyrok stwierdzający za pierwszym razem nieważność małżeństwa zostanie potwierdzony w trybunale apelacyjnym czy to dekretem, czy drugim wyrokiem, ci, których małżeństwo zostało orzeczone za nieważne, mogą zawrzeć nowe małżeństwo zaraz, gdy dekret lub drugi wyrok zostanie im podany do wiadomości, chyba że zostało to zabronione zakazem zamieszczonym w wyroku lub dekreście albo przez ordynariusza miejsca.

§ 2. Przepisy kan. 1644 należy zachować również, jeżeli wyrok, który orzekł nieważność małżeństwa, został potwierdzony nie drugim wyrokiem, lecz dekretem.

Kan. 1685 - Zaraz gdy wyrok stał się wykonalny, wikariusz sądowy winien zawiadomić o nim ordynariusza miejsca, w którym małżeństwo zostało zawarte. On zaś ma się zatroszczyć, by w księgach małżeństw i ochrzczonych jak najszybciej dokonano adnotacji o orzeczonej nieważności małżeństwa i o ustalonych ewentualnie zakazach.

Art. 6

PROCES OPARTY NA DOKUMENTACH

Kan. 1686 - Po przyjęciu skargi przedstawionej zgodnie z przepisem kan. 1677, wikariusz sądowy lub sędzia przez niego wyznaczony, pomijając formalności zwyczajnego procesu, ale wzywając strony z udziałem obrońcy węzła, może orzec nieważność małżeństwa, jeśli z dokumentu, który nie podlega żadnemu sprzeciwowi lub zarzutowi, wynika w sposób pewny istnienie przeszkody zrywającej lub brak formy prawnej, jeżeli z taką samą pewnością wiadomo, że dyspensa nie została udzielona albo że pełnomocnik nie posiadał ważnego zlecenia.

Kan. 1687 - § 1. Przeciwno takiemu orzeczeniu obrońca węzła, jeżeli roztropnie uważa, że albo wadliwości, o których w kan. 1686, albo brak dyspensy nie są pewne, musi apelować do sędziego drugiej instancji, do którego należy przesłać akta i zaznaczyć na piśmie, że chodzi o proces oparty na dokumentach.

§ 2. Nienaruszone pozostaje prawo do apelacji strony, która czuje się pokrzywdzona.

Kan. 1688 - Sędzia drugiej instancji, z udziałem obrońcy węzła i po wysłuchaniu stron, winien rozstrzygnąć tym samym sposobem, o którym w kan. 1686, czy należy zatwierdzić wyrok, czy raczej załatwić sprawę według zwykłych przepisów prawa; w którym to wypadku odsyła ją do trybunału pierwszej instancji.

Art. 7

NORMY OGÓLNE

Kan. 1689 - W wyroku należy upomnieć strony o zobowiązaniach moralnych lub także cywilnych, którymi ewentualnie będą związane jedna strona względem drugiej i wobec dzieci, co do zapewnienia utrzymania i wychowania.

Kan. 1690 - Ustnym procesem spornym nie mogą być rozpatrywane sprawy dotyczące orzeczenia nieważności małżeństwa.

Kan. 1691 - W pozostałych kwestiach dotyczących sposobu postępowania, należy stosować, jeśli nie sprzeciwia się temu natura rzeczy, kanony o procesie w ogólności i o zwyczajnym procesie spornym, z zachowaniem norm specjalnych co do spraw o stanie osób i spraw odnoszących się do dobra publicznego.

Rozdział II

SPRAWY O SEPARACJI MAŁŻONKÓW

Kan. 1692 - § 1. Separacja osobowa małżonków ochrzczonych, jeżeli zgodnie z przepisami prawa nie zarządzono inaczej w odniesieniu do szczególnych miejsc, może być zarządzona dekretem biskupa diecezjalnego lub wyrokiem sędziego, według przepisów kanonów, które następują.

§ 2. Tam, gdzie decyzja kościelna nie powoduje skutków cywilnych albo jeżeli przewiduje się, że wyrok cywilny nie będzie przeciwny prawu Bożemu, biskup diecezjalny pobytu małżonków, po rozważeniu szczególnych okoliczności, może udzielić zezwolenia na zwrócenie się do sądu świeckiego.

§ 3. Jeśli sprawa dotyczy także czysto cywilnych skutków małżeństwa, niech sędzia stara się, by zachowując przepis § 2, sprawa już od początku została wniesiona do sądu świeckiego.

Kan. 1693 - § 1. Jeżeli któraś ze stron lub rzecznik sprawiedliwości nie poproszą o zwyczajny proces sporny, należy zastosować ustny proces sporny.

§ 2. Jeżeli zastosowano zwyczajny proces sporny i zgłoszono apelację, trybunał drugiego stopnia winien postępować zgodnie z postanowieniem kan. 1682, § 2, z zachowaniem przepisów, które należy zachować.

Kan. 1694 - W tym, co dotyczy właściwości trybunału, należy zachować przepisy kan. 1673.

Kan. 1695 - Sędzia, zanim przyjmie sprawę i ilekroć dostrzeże nadzieję dobrego wyniku, powinien zastosować środki pastoralne, by małżonkowie pogodzili się i zostali skłonieni do wznowienia małżeńskiego życia wspólnego.

Kan. 1696 - Sprawy o separację małżonków dotyczą także dobra publicznego; dlatego też zawsze powinien brać w nich udział rzecznik sprawiedliwości, według przepisu kan. 1433.

Rozdział III

PROCES DO DYSPENSY OD MAŁŻEŃSTWA ZAWARTEGO A NIEDOPEŁNIONEGO

Kan. 1697 - Tylko małżonkowie albo jeden z nich, chociażby wbrew woli drugiego, mają prawo prosić o łaskę dyspensy od małżeństwa zawartego a niedopełnionego.

Kan. 1698 - § 1. Tylko Stolica Apostolska rozpoznaje fakt niedopełnienia małżeństwa i istnienie słusznej przyczyny do udzielenia dyspensy.

§ 2. Dyspensa natomiast udzielana jest przez samego Biskupa Rzymskiego.

Kan. 1699 - § 1. Właściwym do przyjęcia pisma, w którym prosi się o udzielenie dyspensy, jest biskup diecezjalny stałego lub tymczasowego zamieszkania petenta, który, jeżeli stwierdzi, że prośba jest uzasadniona, winien zarządzić instrukcję procesu.

§ 2. Jeśli jednak przedstawiony wypadek zawierałby szczególne trudności natury prawnej lub moralnej, biskup diecezjalny powinien zasięgnąć rady Stolicy Apostolskiej.

§ 3. Przeciwno dekretowi, którym biskup odrzuca pismo, przysługuje rekurs do Stolicy Apostolskiej.

Kan. 1700 - § 1. Zachowując przepis kan. 1681, instrukcję tych procesów powinien biskup zlecić, na stałe lub w poszczególnych wypadkach, trybunałowi swojej lub obcej diecezji albo odpowiedniemu kapłanowi.

§ 2. Jeśli została wniesiona prośba sądowa celem orzeczenia nieważności tego małżeństwa, instrukcję należy zlecić temu trybunałowi.

Kan. 1701 - § 1. W procesach tych zawsze musi brać udział obrońca wężła.

§ 2. Adwokat nie jest dopuszczony, ale z powodu trudności przypadku biskup może zezwolić, aby petent lub strona pozwana otrzymała pomoc biegłego w prawie.

Kan. 1702 - Podczas instrukcji należy przesłuchać obydwu małżonków i zachować, jeśli to jest możliwe, kanony o gromadzeniu dowodów w zwyczajnym procesie spornym i w sprawach o nieważność małżeństwa, jeżeli tylko dadzą się pogodzić z charakterem tych procesów.

Kan. 1703 - § 1. Nie ma ogłoszenia akt; sędzia jednak, jeżeli dostrzeże, że z racji przytoczonych dowodów, prośbie strony proszącej albo zarzutom strony pozwanej grozi poważna przeszkoda, powinien o tym roztropnie zawiadomić stronę zainteresowaną.

§ 2. Na żądanie strony sędzia może okazać dostarczony dokument lub złożone zeznanie i wyznaczyć czas na przedstawienie wyjaśnień.

Kan. 1704 - § 1. Instruktor po dokonaniu instrukcji, powinien wszystkie akta z odpowiednią relacją przekazać biskupowi, który daje swój wniosek, zgodny z prawdą, zarówno co do faktu niedopełnienia, jak i słusznej przyczyny dyspensy oraz stosowności łaski.

§ 2. Jeżeli instrukcja procesu została zlecona innemu trybunałowi, według przepisu kan. 1700, uwagi broniące węzła winny być sporządzone w tym samym trybunale, ale wniosek, o którym w § 1, należy do zlecającego biskupa, któremu instruktor przekazuje wraz z aktami odpowiednią relację.

Kan. 1705 - § 1. Wszystkie akta, wraz ze swoim wnioskiem i uwagami obrońcy węzła, biskup ma przesłać do Stolicy Apostolskiej.

§ 2. Jeśli według oceny Stolicy Apostolskiej wymagane jest uzupełnienie instrukcji, daje się o tym znać biskupowi wskazując elementy, co do których instrukcję należy uzupełnić.

§ 3. Jeżeliby Stolica Apostolska odpisała, że z przytoczonych argumentów nie stwierdzono niedopełnienia, wówczas biegły w prawie, o którym w kan. 1701, § 2, może w siedzibie trybunału przejrzeć akta procesu, jednak bez wniosku biskupa, by zastanowić się, czy nie można przytoczyć czegoś poważnego za ponownym wniesieniem prośby.

Kan. 1706 - Reskrypt dyspensy przesyła Stolica Apostolska do biskupa; on zaś zawiadomi o reskrypcie strony, a ponadto jak najszybciej poleci proboszczowi zarówno miejsca zawarcia małżeństwa, jak i przyjęcia chrztu, aby została dokonana adnotacja o udzielonej dyspensie w księdze małżeństw i ochrzczonych.

Rozdział IV

PROCES DOTYCZĄCY DOMNIEMANEJ ŚMIERCI Współmałżonka

Kan. 1707 - § 1. Ilekroć śmierć współmałżonka nie może być potwierdzona autentycznym dokumentem kościelnym lub świeckim, drugi małżonek nie jest wolny od węzła małżeńskiego, chyba że biskup diecezjalny wydał deklarację o domniemanej śmierci.

§ 2. Biskup diecezjalny może wydać deklarację, o której w § 1, tylko wtedy, jeżeli po przeprowadzeniu odpowiednich dochodzeń, z zeznań świadków, z rozgłosu albo z poszlak osiągnie moralną pewność o śmierci współmałżonka. Sama nieobecność współmałżonka, nawet długotrwała, nie wystarcza.

§ 3. W wypadkach niepewnych i skomplikowanych, biskup winien zasięgnąć rady Stolicy Apostolskiej.

Tytuł II

SPRAWY O ORZECZENIE NIEWAŻNOŚCI ŚWIĘCEŃ

Kan. 1708 - Prawo zaskarżania ważności święceń posiada albo sam duchowny, albo ordynariusz, któremu duchowny podlega, albo w którego diecezji otrzymał święcenia.

Kan. 1709 - § 1. Skarga powodowa winna być przesłana do właściwej Kongregacji, która decyduje, czy sprawa ma być prowadzona przez samą Kongregację Kurii Rzymskiej, czy też przez wyznaczony przez nią trybunał.

§ 2. Po przesłaniu skargi powodowej zabrania się duchownemu wykonywania święceń, na mocy samego prawa.

Kan. 1710 - Jeżeli Kongregacja przekazała sprawę trybunałowi, należy zachować kanony o procesach w ogólności oraz o zwyczajnym procesie spornym, z zachowaniem przepisów niniejszego tytułu, chyba że sprzeciwia się temu natura rzeczy.

Kan. 1711 - W tych sprawach obrońca wężła cieszy się takimi samymi uprawnieniami i ma takie same obowiązki, jak obrońca wężła małżeńskiego.

Kan. 1712 - Po drugim wyroku, który potwierdził nieważność święceń, duchowny traci wszystkie uprawnienia właściwe stanowi duchownemu i zostaje zwolniony z wszystkich obowiązków.

Tytuł III

SPOSOBY Uniknięcia Procesów

Kan. 1713 - Celem uniknięcia sporów sądowych można z pożytkiem zastosować transakcję czyli ugodę, albo spór można powierzyć jednemu lub kilku sędziom polubownym.

Kan. 1714 - W stosunku do ugody, kompromisu oraz sądu polubownego, należy zachować przepisy wybrane przez strony lub jeżeli strony nie wybiorą żadnych, ustawę wydaną przez Konferencję Episkopatu, jeżeli taka jest, albo prawo świeckie stosowane w miejscu, w którym dokonuje się ugoda.

Kan. 1715 - § 1. Nie można ważnie stosować ugody lub kompromisu w tym, co należy do dobra publicznego i w innych sprawach, którymi strony nie mogą swobodnie dysponować.

§ 2. Jeżeli chodzi o doczesne dobra kościelne, ilekroć wymaga tego przedmiot sprawy, należy zachować formalności przepisane prawem dla alienacji rzeczy kościelnych.

Kan. 1716 - § 1. Jeśli ustawa świecka nie uznaje mocy polubownego wyroku, chyba że zostaje on potwierdzony przez sędziego, wyrok polubowny w sporze kościelnym, by mógł nabrać mocy na forum kanonicznym, wymaga potwierdzenia przez kościelnego sędziego miejsca, w którym został wydany.

§ 2. Jeżeli zaś ustawa świecka dopuszcza zaskarżenie wyroku polubownego wobec sędziego świeckiego, na forum kanonicznym takie samo zaskarżenie można wnieść wobec sędziego kościelnego, który jest właściwy do rozstrzygnięcia sporu na pierwszym stopniu.

Część IV

PROCES KARNY

Rozdział I

Wstępne DOCHODZENIE

Kan. 1717 - § 1. Ilekroć ordynariusz otrzyma przynajmniej prawdopodobną wiadomość o przestępstwie, powinien sam lub przez inną odpowiednią osobę ostrożnie zbadać fakty i okoliczności oraz poczytalność, chyba że takie dochodzenie wydaje się zupełnie zbędne.

§ 2. Należy się strzec, by wskutek takiego dochodzenia nie ucierpiało czyjeś dobre imię.

§ 3. Kto prowadzi dochodzenie, ma takie same uprawnienia i obowiązki jak audytor w procesie; nie może on, jeżeli potem zostaje wszczęty proces sądowy, być w nim sędzią.

Kan. 1718 - § 1. Kiedy elementy wydają się wystarczająco zebrane, ordynariusz winien zdecydować:

1 czy może być wszczęty proces w celu wymierzenia albo deklarowania kary;

2 czy to, biorąc pod uwagę kan. 1341, jest wskazane;

3 czy należy zastosować proces sądowy, czy - jeżeli ustawa nie zabrania - należy się posłużyć dekretem pozasądowym.

§ 2. Ordynariusz winien odwołać lub zmienić dekret, o którym w § 1, ilekroć na podstawie nowych elementów uzna, że należy postanowić inaczej.

§ 3. Przy wydaniu dekretów, o których w §§ 1 i 2, ordynariusz, jeżeli to roztropnie uzna, powinien wysłuchać dwóch sędziów lub innych biegłych w prawie.

§ 4. Zanim ordynariusz zdecyduje według przepisu § 1, powinien rozważyć, czy - celem uniknięcia niepotrzebnych procesów - nie byłoby wskazane, by za zgodą stron, albo sam, albo prowadzący dochodzenie rozstrzygnął kwestię o odszkodowanie, według zasad dobra i słuszności.

Kan. 1719 - Akta dochodzenia i dekrety ordynariusza, którymi rozpoczyna się lub zamyka dochodzenie i to wszystko, co poprzedza dochodzenie, jeśli nie jest konieczne do procesu karnego, należy przechowywać w tajnym archiwum kurii.

Rozdział II

PRZEBIEG PROCESU

Kan. 1720 - Jeżeli ordynariusz uzna, że należy postępować na drodze dekretu pozasądowego:

1 powinien oskarżonemu przedstawić oskarżenie i dowody, dając mu możliwość, by się bronił, chyba że oskarżony, właściwie wezwany, zaniedbał stawienia się;

2 powinien dokładnie rozważyć, z dwoma asesorami, wszystkie dowody i argumenty;

3 jeśli przestępstwo z pewnością stwierdzono, a skarga karna nie wygasła, powinien wydać dekret, według przepisu kanonów 1342-1350, podając przynajmniej krótko uzasadnienie prawne i faktyczne.

Kan. 1721 - § 1. Jeżeli ordynariusz zdecydował, że należy wszcząć proces karny, przekazuje akta dochodzenia rzecznikowi sprawiedliwości, który powinien przedstawić sędziemu oskarżenie, według przepisu kan. 1502 i 1504.

§ 2. Przed wyższym trybunałem, rolę powoda pełni rzecznik sprawiedliwości, ustanowiony przy tym trybunale:

Kan. 1722 - Celem uniknięcia zgorzenia, ochrony wolności świadków i gwarancji wymiaru sprawiedliwości, ordynariusz, po wysłuchaniu rzecznika sprawiedliwości i wezwawszy samego oskarżonego, może, w jakimkolwiek stadium procesu, oddalić oskarżonego od świętej posługi lub jakiegoś urzędu i zadania kościelnego, oraz nakazać lub zakazać pobytu w jakimś miejscu lub terytorium, a nawet zabronić publicznego uczestnictwa w Najświętszej Eucharystii; wszystko to, po ustaniu przyczyny, należy odwołać, ma to też swój kres, na mocy samego prawa, z ustaniem procesu karnego.

Kan. 1723 - § 1. Sędzia, wzywając oskarżonego, powinien go zachęcić, by zgodnie z przepisem kan. 1481, § 1, ustanowił sobie adwokata, w terminie wyznaczonym przez samego sędziego.

§ 2. Skoro jednak oskarżony nie zatroszczy się o to, sam sędzia, przed zawiązaniem sporu, powinien mianować adwokata, który tak długo będzie wykonywał swoje zadanie, jak długo oskarżony nie ustanowi sobie adwokata.

Kan. 1724 - § 1. Na każdym stopniu sądu rzecznik sprawiedliwości może zrzec się instancji, z polecenia lub za zgodą ordynariusza, z którego polecenia został wszczęty proces.

§ 2. Zrzeczenie, aby było ważne, musi być przyjęte przez oskarżonego, chyba że on sam został ogłoszony jako nieobecny w sądzie.

Kan. 1725 - Podczas dyskusji sprawy, czy dokonuje się ona na piśmie, czy ustnie, oskarżony ma zawsze prawo, by sam albo jego adwokat, albo pełnomocnik jako ostatni pisał lub mówił.

Kan. 1726 - Na każdym stopniu i etapie procesu karnego, jeśli w sposób ewidentny stwierdzono, że oskarżony nie popełnił przestępstwa, sędzia powinien orzec to wyrokiem i uwolnić oskarżonego, chociażby jednocześnie stwierdzono, że wygasła skarga kryminalna.

Kan. 1727 - § 1. Oskarżony może także zgłosić apelację, jeżeli wyrok tylko dlatego go uwolnił, że kara była fakultatywna, albo ponieważ sędzia posłużył się władzą, o której w kan. 1344 i 1345.

§ 2. Rzecznik sprawiedliwości może apelować, ilekroć sędzi, że nie naprawiono zgorzenia lub nie przywrócono wystarczająco sprawiedliwości.

Kan. 1728 - § I. Zachowując przepisy kanonów tego tytułu, w procesie karnym należy stosować - chyba że sprzeciwia się temu natura rzeczy - kanony o procesie w ogólności i o

zwyczajnym procesie spornym, z zastosowaniem specjalnych przepisów o sprawach, które dotyczą dobra publicznego.

§ 2. Oskarżony nie ma obowiązku przyznać się do przestępstwa, nie można też żądać od niego przysięgi.

Rozdział III

SKARGA O NAPRAWIENIE SZKÓD

Kan. 1729 - § 1. Strona poszkodowana w samym procesie karnym może wnieść, według przepisu kan. 1596, skargę sporną o naprawienie szkód, które poniosła z przestępstwa.

§ 2. Interwencji strony poszkodowanej, o której w § 1, nie dopuszcza się później, jeżeli nie została dokonana na pierwszym stopniu procesu karnego.

§ 3. Apelacja w sprawie odszkodowania dokonuje się według kanonów 1628-1640, nawet jeśliby apelacja w procesie karnym była niemożliwa; jeśli zostały zgłoszone obydwie apelacje, mimo że przez różne strony, należy przeprowadzić jeden proces apelacyjny, z zachowaniem przepisu kan. 1730.

Kan. 1730 - § 1. Dla uniknięcia zbyt długiej zwłoki procesu karnego, sędzia może odłożyć proces o odszkodowanie aż do czasu, gdy wyda ostateczny wyrok w procesie karnym.

§ 2. Sędzia, który tak postąpił, powinien przystąpić po wydaniu wyroku w procesie karnym, do rozpatrzenia odszkodowania, chociażby proces karny z powodu zgłoszonego zaskarżenia był jeszcze w toku, albo oskarżony został uwolniony wskutek przyczyny, która nie znosi obowiązku wyrównania szkód.

Kan. 1731 - Wyrok wydany w procesie karnym, chociażby przeszedł w stan rzeczy osądzonej, w żaden sposób nie stwarza prawa dla strony poszkodowanej, chyba że interweniowała ona zgodnie z kan. 1729.

Część V

SPOSÓB POSTĘPOWANIA W REKURSACH ADMINISTRACYJNYCH ORAZ PRZY USUWANIU LUB PRZENOSZENIU PROBOSZCZÓW

Sekcja 1

REKURS PRZECIW DEKRETOM ADMINISTRACYJNYM

Kan. 1732 - To, co w kanonach tej sekcji jest ustalone o dekretach, winno być stosowane także do wszystkich poszczególnych aktów administracyjnych, wydanych w zakresie zewnętrznym pozasądowym, z wyjątkiem tych, które są wydane przez samego Biskupa Rzymskiego lub przez sam sobór powszechny.

Kan. 1733 - § 1. Należy sobie bardzo życzyć, by - ilekroć czuje się ktoś pokrzywdzony dekretem - unikać sporu między nim a autorem dekretu i wspólnym wysiłkiem szukać słusznego między nimi rozwiązania, posługując się w razie potrzeby poważnymi osobami dla podjęcia mediacji i rozważania sprawy, tak by na odpowiedniej drodze uniknąć sporu lub go rozwiązać.

§ 2. Konferencja Episkopatu może postanowić, by w każdej diecezji został ustanowiony jakiś stały urząd lub rada, których zadaniem byłoby, według przepisów do określenia przez samą Konferencję, poszukiwanie i sugerowanie słuszných rozwiązań; jeśli Konferencja tego nie zarządziła, biskup może ustanowić tego rodzaju radę lub urząd.

§ 3. Urząd lub rada, o których w § 2, zwłaszcza wówczas powinny działać, gdy ktoś prosi o odwołanie dekretu według przepisu kan. 1734 i nie upłynęły jeszcze terminy wyznaczone na wniesienie rekursu; jeżeli przeciwko dekretowi jest wniesiony rekurs, sam przełożony, który ma rozpatrzyć rekurs, powinien - ilekroć dostrzega nadzieję na dobry wynik - zachęcić wnoszącego rekurs i autora dekretu, do szukania tego rodzaju rozwiązania.

Kan. 1734 - § 1. Zanim ktoś wniesie rekurs, powinien na piśmie prosić autora o odwołanie lub poprawienie dekretu; rozumie się, że wniesienie takiej prośby jest przez to samo także prośbą o zawieszenie dekretu.

§ 2. Prośbę należy złożyć w terminie zawitym dziesięciu użytecznych dni od zawiadomienia o dekreście, zgodnie z przepisami prawa.

§ 3. Przepisy §§ 1 i 2 nie mają mocy:

1 w stosunku do rekursu wniesionego do biskupa przeciwko dekretom wydanym przez władze, które mu podlegają;

2 w stosunku do rekursu wniesionego przeciwko dekretowi, który decyduje o rekursie hierarchicznym, chyba że decyzja została wydana przez biskupa;

3 w stosunku do rekursów wnoszonych według przepisów kan. 57 i 1735.

Kan. 1735 - Jeżeli w ciągu trzydziestu dni, od kiedy doszła do autora dekretu prośba, o której w kan. 1734, nie zawiadomi on o nowym dekreście, w którym albo poprawia pierwszy, albo decyduje, że należy odrzucić prośbę, terminy do wniesienia rekursu będą od zawiadomienia o nowym dekreście; jeśli zaś w ciągu trzydziestu dni nie podjął żadnej decyzji, terminy będą od trzydziestego dnia.

Kan. 1736 - § 1. W sprawach, w których rekurs hierarchiczny zawiesza wykonanie dekretu, ten sam skutek ma także prośba, o której w kan. 1734.

§ 2. W pozostałych wypadkach, jeżeli w ciągu dziesięciu dni od nadejścia prośby, o której w kan. 1734, do samego autora dekretu, nie zarządzi on, że należy zawiesić wykonanie, można w międzyczasie prosić o zawieszenie u jego przełożonego hierarchicznego, który może je zarządzić tylko na skutek poważnych przyczyn i zawsze, uważając, by nie ucierpiało na tym zbawienie dusz.

§ 3. Po zawieszeniu wykonania dekretu według przepisu § 2, jeżeli potem zgłasza się rekurs, ten, kto ma rozpatrzyć rekurs według przepisu kan. 1737, § 3, winien rozstrzygnąć, czy zawieszenie należy potwierdzić, czy odwołać.

§ 4. Jeśli w ciągu ustalonego terminu nie został wniesiony żaden rekurs przeciwko dekretowi, tym samym ustaje zawieszenie wykonania, wprowadzone tymczasowo, zgodnie z przepisem § 1 lub § 2.

Kan. 1737 - § 1. Kto twierdzi, że jest pokrzywdzony dekretem, może wnieść rekurs do hierarchicznego przełożonego tego, kto dekret wydał, z jakiegokolwiek słusznej przyczyny; rekurs można wnieść do samego autora dekretu, który musi go zaraz przesłać do właściwego przełożonego hierarchicznego.

§ 2. Rekurs należy wnieść w zawitym terminie piętnastu użytecznych dni, które w wypadkach, o których w kan. 1734, § 3, biegają od dnia zawiadomienia o dekrete, w pozostałych zaś wypadkach, biegają według przepisu kan. 1735.

§ 3. Także w wypadkach, w których rekurs nie zawiesza mocą samego prawa wykonania dekretu ani zawieszenie nie zostało zarządzone według przepisu kan. 1736, § 2, przełożony dla ważnej przyczyny może nakazać zawieszenie wykonania, uważając jednak, by nie ucierpiało na tym zbawienie dusz.

Kan. 1738 - Wnoszący rekurs ma zawsze prawo posłużyć się adwokatem lub pełnomocnikiem, unikając bezużytecznej zwłoki; co więcej, obrońca winien być ustanowiony z urzędu, jeżeli wnoszący rekurs nie ma obrońcy, a przełożony uzna to za konieczne; przełożony jednak zawsze może nakazać, by wnoszący rekurs sam się stawił, by zostać przesłuchanym.

Kan. 1739 - Przełożony, który rozpatruje rekurs, może, w zależności od wypadku, nie tylko dekret potwierdzić albo uznać za nieważny, lecz także unieważnić, odwołać, albo - jeżeli przełożonemu wyda się to bardziej wskazane - poprawić, zastąpić innym lub częściowo go uchylić.

Sekcja II

PROCEDURA PRZY USUWANIU LUB PRZENOSZENIU PROBOSZCZÓW

Rozdział I

SPOSÓB POSTĘPOWANIA PRZY USUWANIU PROBOSZCZÓW

Kan. 1740 - Gdy posługiwanie jakiegoś proboszcza, na skutek jakiejś przyczyny, nawet bez jego poważnej winy, staje się szkodliwe lub przynajmniej nieskuteczne, może on zostać usunięty z parafii przez biskupa diecezjalnego.

Kan. 1741 - Przyczyny, dla których proboszcz może być usunięty z parafii zgodnie z przepisami prawa, są zwłaszcza następujące:

1 sposób postępowania, który przynosi kościelnej wspólnotie poważną szkodę lub zamieszanie;

2 nieudolność albo trwała choroba umysłowa lub fizyczna, która czyni proboszcza nieużytecznym w wypełnianiu jego zadań;

3 utrata dobrego imienia u uczciwych i poważnych parafian lub niechęć w stosunku do proboszcza, które według przewidywania szybko nie ustaną;

4 poważne zaniedbanie lub naruszanie obowiązków parafialnych, które trwa mimo upomnienia;

5 złe zarządzanie dobrami doczesnymi, z wielką szkodą Kościoła, ilekroć na zaradzenie złu brak innego środka.

Kan. 1742 - § 1. Jeżeli na podstawie przeprowadzonego badania ustalono, że istnieje przyczyna, o której w kan. 1740, biskup omawia sprawę z dwoma proboszczami, wybranymi z zespołu ustanowionego na stałe w tym celu przez Radę kapłańską na propozycję biskupa; jeśli biskup dojdzie później do wniosku, że należy przystąpić do usunięcia, podając - do ważności - przyczynę i argumenty, radzi proboszczowi po ojcowsku, by zrezygnował w ciągu piętnastu dni.

§ 2. W stosunku do proboszczów, którzy są członkami instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostołowego, należy zachować przepis kan. 682, § 2.

Kan. 1743 - Rezygnacja proboszcza może się dokonać nie tylko po prostu i zwyczajnie, lecz także pod warunkiem, byleby to było do przyjęcia przez biskupa i rzeczywiście zostało przyjęte, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1744 - § 1. Jeśli proboszcz w wyznaczonych dniach nie odpowie, biskup ponawia wezwanie, przedłużając czas użyteczny na odpowiedź.

§ 2. Jeśli biskup ustali, że proboszcz otrzymał drugie wezwanie i nie odpowiedział, chociaż nie miał żadnej przeszkody, albo jeśli proboszcz nie chce zrezygnować nie przytaczając żadnych motywów, biskup winien wydać dekret usunięcia.

Kan. 1745 - Jeżeli zaś proboszcz podważa podaną przyczynę i jej podstawy, przytaczając motywy, które wydają się biskupowi niewystarczające, ten, aby mógł ważne działać:

1 powinien go wezwać, by przejrawszy akta, zebrał w pisemnej relacji swoje argumenty, a nawet przedstawił przeciwne dowody, jeśli takie posiada;

2 następnie, po uzupełnieniu instrukcji, winien sprawę rozważyć, wraz z tymi proboszczami, o których w kan. 1742, § 1, chyba że trzeba wyznaczyć innych, ponieważ ci nie mogą tego wykonać;

3 wreszcie ma zdecydować, czy proboszcza należy usunąć czy też nie, i zaraz powinien wydać w tej sprawie dekret.

Kan. 1746 - Biskup powinien zadbać, by usuniętemu proboszczowi przydzielić inny urząd, jeżeli jest do tego zdolny, czy też wyznaczyć pensję, w zależności od tego, czy przypadek i okoliczności na to pozwalają.

Kan. 1747 - § 1. Usunięty proboszcz powinien się powstrzymać od wykonywania zadań proboszcza, jak najszybciej pozostawić wolny dom parafialny i wszystko, co należy do parafii, przekazać temu, komu biskup parafię powierzył.

§ 2. Jeżeli zaś chodzi o chorego, który nie może być bez trudności przeniesiony z domu parafialnego na inne miejsce, biskup powinien mu pozostawić jego używanie, nawet wyłączne, na czas trwania tej konieczności.

§ 3. Podczas rekursu przeciw dekretowi usunięcia, biskup nie może mianować nowego proboszcza, ale na ten czas powinien zarządzić, ustanawiając administratora parafialnego.

Rozdział II

SPOSÓB POSTĘPOWANIA PRZY PRZENOSZENIU PROBOSZCZÓW

Kan. 1748 - Jeśli wymaga tego dobro dusz albo potrzeba lub pożytek Kościoła, by proboszcz ze swojej parafii, którą owocnie kierował, został przeniesiony do innej parafii albo na inny urząd, biskup powinien mu na piśmie zaproponować przeniesienie i zachęcić, aby się na nie zgodził, ze względu na miłość Boga i dusz.

Kan. 1749 - Jeśli proboszcz nie zamierza przyjąć rady i namowy biskupa, powinien przedstawić na piśmie swoje racje.

Kan. 1750 - Biskup, jeżeli mimo przytoczonych racji uważa, że nie powinien odstąpić od swojego zamierzenia, musi z dwoma proboszczami, dobranymi według przepisu kan. 1742, § 1, rozważyć racje, które są za lub przeciw przeniesieniu; jeśli nadal uważa, że należy dokonać przeniesienia, winien ponowić wobec proboszcza ojcowskie wezwanie.

Kan. 1751 - § 1. Po dokonaniu tego, jeżeli i proboszcz w dalszym ciągu się wymawia i biskup uważa, że trzeba dokonać przeniesienia, wydaje dekret przenoszący proboszcza, postanawiając, że parafia po upływie wyznaczonego terminu będzie wakować.

§ 2. Po użytecznym upływie tego okresu, winien ogłosić, że parafia wakuje.

Kan. 1752 - W sprawach przeniesienia należy stosować przepisy kan. 1747, z zachowaniem kanonicznej słuszności i mając przed oczyma zbawienie dusz, które zawsze winno być w Kościele najwyższym prawem.